

© TERÜLET ÉS NÉPESSÉG ©

Az elmebetegség mint tömegjelenség.

L'aliénation mentale au point de vue statistique.

II. — rész. — IIe partie.

Résumé. Pour le traitement public et l'appui des aliénés, il existe trois sortes de système en Hongrie: 1° allocation par les caisses de secours aux malades; 2° traitement dit heterofamiliaris; 3° traitement dans une maison d'aliénés ou dans un hôpital.

C'est dans le cas d'allocation fournie par la caisse de secours que le malade doit changer le moins son train de vie. Eventuellement il peut même rester au milieu de sa famille: la caisse à laquelle il appartient, lui fournit une indemnité de nourriture, des remèdes et le traitement médical. Dans la Hongrie actuelle, suivant la moyenne de 1923—27, 402 membres ont, pour cause de maladie mentale, reçu des caisses de secours aux malades une indemnité de nourriture pendant plus de 26.000 jours, et la léthalité (103‰) en a été plus favorable que la proportion de la mortalité générale des aliénés (155‰) (v. Ire partie).

En cas de traitement heterofamiliaris, l'aliéné est placé aux frais de l'Etat chez une famille soignant de tels malades. Dans la Hongrie d'aujourd'hui, il y a quatre établissements se livrant à ce genre de traitement (à Balassagyarmat, Baja, Sátorajújhely et Szekszárd). Le nombre des aliénés y soignés, après être tombé de 1916—17 à 1919 de 560 à moins de 200 et atteint son minimum (112) en 1923, s'est relevé ces dernières années et remontait à près de 700 en 1927. Il n'y a de statistiques ni sur la maladie ni sur les données démographiques des aliénés ainsi soignés; d'après M. F a b i n y i, la plupart en ont une vieille schizophrénia et sont déjà sortis de la phase aiguë de la maladie.

Des aliénés, dont le nombre montait à 10.600 au moment du recensement de 1920, 4% ont seulement été soignés (y compris les malades membres de famille) par les soins des caisses de secours aux malades et rien qu'environ 6.5% par les familles mentionnées. Le rôle des maisons d'aliénés, hôpitaux, etc., est bien plus important. D'après les plus récents chiffres, on y avait 5.700 aliénés par an, dont environ 18% d'idiots.

Lors du dernier recensement (1920), les maisons d'aliénés et autres établissements publics soignaient 37.3% des individus atteints de maladies mentales (seulement 8.2% des idiots).

C'est dans les maisons d'aliénés de l'Etat qu'il y a le plus d'aliénés. En 1926—27 (donnée moyenne), elles soignaient 65% de ceux placés dans les établissements; les hôpitaux et les sections d'aliénés des cliniques universitaires, 30%; les maisons de santé privées seulement 5%. La plus grande des 3 maisons d'aliénés d'Etat (Lipótmező, Angyalföld, Nagykálló) de la Hongrie actuelle est celle de Lipótmező; elle a par an près de 2.000 malades, plus de moitié de ceux traités dans les établissements d'Etat.

Les accusés d'affaires criminelles reconnus comme aliénés et internés dans les maisons d'aliénés de l'Etat représentent toutes les années 3.2—4.5% des malades y soignés. Dans ce chiffre, la proportion des femmes est très basse (à Lipótmező, pour la moyenne de 1926—28, 9.8%); elle a été plus élevée autrefois, mais toujours inférieure à leur proportion parmi les aliénés en traitement.

Les admissions, rares en hiver (20%), sont le plus fréquentes en été (30%); et bien que l'admission ne suive pas toujours immédiatement l'apparition de l'aliénation, il est probable que les maladies mentales se déclarent plus souvent en été qu'en hiver; c'est un fait observé depuis longtemps par les statisticiens.

Dans les établissements en question, c'est au printemps que la mortalité atteint son maximum et que les évasions sont les plus fréquentes (le renouveau de la nature éveille le plus dans les malades le désir de redevenir libres); aussi, c'est au printemps que le nombre des malades y décroît le plus. D'ailleurs, la durée du traitement y est de beaucoup supérieure à la durée moyenne du traitement d'hôpital; les aliénés incurables passent de longues années dans les maisons de santé; parmi les aliénés y décédés la proportion de ceux qui y ont passé

plus d'un an atteint quelquefois, comme en 1922 à Lipótmező, 42%.

En ce qui concerne les résultats du traitement, la léthalité des malades de la maison d'aliénés d'Etat de Lipótmező (en 1926—28, en moyenne seulement 67⁰/₁₀₀), ainsi que celle des aliénés de tous les établissements d'Etat (d'après le dernier chiffre disponible, se rapportant à 1920—21, 110⁰/₁₀₀), ont été fort inférieures à la léthalité générale des aliénés de Hongrie (155⁰/₁₀₀). La récente donnée des caisses de secours aux malades (103⁰/₁₀₀) est également au-dessous de ce dernier chiffre, quoiqu'il ne s'agisse là que de malades graves, parmi lesquels les décès sont toujours plus nombreux.

La mortalité des aliénés est donc de 4 à 8 fois celle de la population totale (17 à 21⁰/₁₀₀ dans les dix dernières années). Grâce au progrès de la thérapeutique, la proportion des aliénés sortis améliorés et guéris va s'accroissant. Mais la proportion des malades complètement guéris n'augmente pas, l'idée de la rechute, fréquente chez ces malades, amenant les médecins à être extrêmement prudents lorsqu'ils ont à se prononcer sur le degré de guérison des aliénés sortants. La proportion de guérison est plus favorable chez les femmes que chez les hommes, celles-ci étant atteintes plutôt de maladies mentales moins graves.

C'est le traitement de l'amentia, de la démence alcoolique, de la mélancolie et du délire maniaque qui donne le plus de résultats. La paralytis progressiva est très difficile à guérir (sauf au début, grâce aux inoculations de malaria pratiquées ces derniers temps). La paranoïa ne se guérit pas, quoiqu'elle ne soit pas mortelle.

En ce qui concerne les données démographiques des malades traités dans les maisons d'aliénés d'Etat, la proportion du sexe féminin y est inférieure à celle qu'ont, par rapport à tous les aliénés, les femmes atteintes de maladies mentales. Au point de vue de l'âge, les malades de 21 à 60 ans ont une proportion considérablement supérieure à celle que ces groupes d'âge ont dans la population. Bien que le pourcentage de la mortalité par démence augmente avec l'âge (voir Ire partie), la proportion des groupes d'âges les plus avancés concorde presque avec celle que ceux-ci avaient au recensement de la population. La proportion des célibataires des deux

sexes¹⁾ (51·0%) y dépasse celle des malades mariés (38·0%). Les premiers ont une proportion seulement de 22% dans la population et les derniers 40·5%; il est probable que les individus malades se marient dans une moindre proportion. En considérant les aliénés au point de vue de la confession, on voit que le pourcentage des israélites est singulièrement élevé: trois ou quatre fois celui qu'ils ont dans la population. On observe parmi eux surtout l'aliénation héréditaire, la dégénérescence, des formes de maladies mentales d'origine endogène, la forme dépressive de la manie, et très rarement l'aliénation due à l'alcoolisme ou à d'autres intoxications. Quant à la répartition par profession des malades soignés dans les maisons d'aliénés, la nomenclature de celles-ci diffère tant de celle du pays entier qu'elle est à peine susceptible de comparaison. Après les avoir rendues uniformes, on peut constater que c'est la proportion des journaliers, du groupe de professions „autres“ et de celui des services publics et professions libérales qui dépasse le plus la proportion qu'ils ont dans la population; le minimum est aux mineurs et aux producteurs du sol.

Au cours de la dernière période décennale, c'est la schizophrenia (dementia praecox) qui a été la plus fréquente dans les maisons d'aliénés de l'Etat (à Lipótmező en 1926—1928 elle figura en moyenne pour plus de deux cinquièmes (42%); après elle, venaient la paralytis et la paranoïa. La paranoïa est moins souvent constatée qu'au début du siècle où elle était la maladie mentale le plus souvent diagnostiquée; la médecine ayant évolué depuis, on classe à présent dans d'autres catégories une partie des cas y attribués autrefois. La proportion des femmes, si l'on considère les indices rapportés aux hommes atteints d'aliénation, est la plus haute quant à l'amentia et l'hystérie (de 10 à 18 fois celle des hommes). D'après les récentes statistiques, chez les femmes, comme chez les hommes, la schizophrenia est la plus fréquente, même au point de vue du nombre absolu. Enfin, par rapport aux hommes et même quant au nombre absolu, c'est la démence d'origine alcoolique et neurasthénique qui est la plus rare chez les femmes.

En analysant les statistiques relatives aux causes de l'aliénation et aux facteurs y

¹⁾ En ne comptant que les adultes au-dessus de 16 ans.

prédisposant, on constate que dans les maisons d'aliénés d'Etat, c'est la proportion des cas dûs à des causes inconnues qui est toujours la plus élevée (33·6—63·9%). Vient ensuite l'hérédité, les vices du développement et la prédisposition (14·2—35·3%) qui sont de plus en plus souvent établis; la syphilis qui est aussi constatée de plus en plus (en 1926—28, 16·3%), et la vieillesse. Parmi les maladies du corps, les maladies du cerveau, la grippe et la fièvre typhoïde ont, parmi les causes de l'aliénation, un rôle considérable. Il est en outre des cas connexes à la vie sexuelle, surtout chez les femmes (l'amentia se déclarant pendant la grossesse, l'accouchement, l'allaitement). La proportion des causes morales est extrêmement basse; en général, dans les plus récents pourcentages, on ne peut même relever ni l'effet du surmenage cérébral ni celui de la prison.

*

Igen nagyfontosságú az elmebetegügyre vonatkozó statisztika harmadik része, mely a nyilvános ápolásban, gondozásban és segélyezésben részesülő elmebetegekre vonatkozik. Minthogy e gondozás leginkább intézetekben történik, azért a statisztika e részét röviden intézeti vagy kórházi statisztikának is lehet nevezni. Ide tartozik azonban a betegsegélyző pénztárak útján való gyógyítás és segélyezés statisztikája, valamint az idegen családoknak ápolásra kiadott, vagyis az ú. n. heterofamiliaris gondozásban lévő elmebetegek statisztikája is.

Az elmebetegügynél igen fontos feladat a nyilvános ápolás, gondozás és segélyezés. Ennek két főcélja van. Az egyik az, hogy ezáltal akarunk emberbaráti kötelességünknek az ily szerencsétlenekkel szemben eleget tenni. Másrészt a társadalmat is védeni kell a közveszélyes betegek káros cselekedeteitől. Eszerint másik főcélja az állami elme-gyógyintézeteknek az ily veszélyes betegek őrzése. Magukat önként gyógyítani hagyó betegekkel és könnyebb kórformák ápolásával a kórházak elme- és idegosztályai is foglalkoznak. Hasonlóan csakis a közre nem veszélyes, könnyebb esetek nyernek gyógykezelést és táppénzt a betegsegélyző pénztáraktól olyképen, hogy közben családjuk körében megmaradhatnak. Ilyen esetek azok is, melyek idegen családokhoz az államkincstár terhére is kiadatnak.

Az elmebetegek ápolására hazánkban fennálló háromféle nyilvános és évről-évre statisztikailag számbavett ápolási rendszer, — t. i. a betegsegélyző pénztárak, az idegen

családok és az intézetek útján történő gondoskodás — közül az elmebeteg életrendje a legelső esetében változik meg a legkevésbé. Esetleg meg is marad családjá körében: illetékes pénztártól táppénzt, gyógyszert és orvosi kezelést kap. Ez az ellátási mód azonban az egész elmeügy szempontjából csak kisebb jelentőségű, mert a betegek kisebb hányadára és csupán a könnyebb esetekre vonatkozik. A súlyosabb és közveszélyes kórformákat a pénztárak maguk nem kezelik, hanem az államkincstár terhére intézeti kezelésbe utalják. Törvény értelmében ugyanis a bujakór, trachoma és elmebaj intézeti ápolási és gyógyszerköltségeit az államkincstár fizeti.

A betegpénztárak által ellátott elmebetegekre vonatkozólag egészen 1927-ig, vagyis az új Országos Társadalombiztosító Intézet megalakulásáig, rendelkezünk már feldolgozott statisztikával. Az azelőtt irányú működésben volt, összesen 104 intézet, melyeknek kb. 1 millió tagjuk (1926 : 933.007; 1927 : 1.033.609) volt, az ország összes elmebetegjeinek kb. csak 4%-át kezelte, vagyis 1923—27. évi adatok átlagában, évente 402 elmebeteg pénztári tagot, évente átlag 26 ezer ápolási nappal. Az erre vonatkozó statisztika részleteit a 18. táblázat foglalja magában.

A betegsegélyző pénztárak által ellátott tagok elmebetegségi eseteinek száma e szerint 1923-tól 1927-ig kissé gyarapodott. 1923-ban még csak 340, 1926 és 1927-ben pedig egyaránt 475 ily betegségből kifolyólag munkaképtelen tagot kezeltek. A betegek betegségi napjainak száma hasonlóképen gyarapodott. 1923-ban az még csak 18.653 volt, 1926-ban (max.) 42.251. Minthogy azonban ugyanezen idő alatt a betegpénztárak taglétszáma is fejlődött — az 1923 évi 841.050-ről 1927-ig 1.033.609-re — a dementiamorbiditas alig változott. Nevezetesen 1923-ban százezer lélekre évente átlag 40·4 volt, 1927-ben meg 46·0. Közben azonban 1924-ben meg éppen 47·4‰₀₀₀₀ volt, úgyhogy a betegpénztári adatok éppen nem mondják azt, hogy az elmebetegség a tagok körében legújabbban gyarapodott volna. Az elmebajra vonatkozó számok gyarapodása párvonalos a pénztárak fejlődésével.

Az elmebaj miatt kezelt — illetve, mint fentebb említettük, intézeti ápolásba a pénztárak részéről utalt — családtagok száma (1923—27 átlaga szerint) évente 58. Feltűnő sok ezek között a nő. Ugyanezen átlag szerint 41, míg fi csak 17. A nők száma 1927-ben maximum 61, mint ahogy

18. A betegsegélyző pénztárak által ellátott elmebetegek száma, nem szerint való megoszlása és lethalitása. (1923—1927.)

Nombre, répartition par sexe et léthalité des aliénés secourus par les Caisses de secours aux malades.

Év, átlag Année, moyenne	Nombre des cas de maladie						Nombre des jours de maladie						Nombre			Prop. de léthal. (%)		
	Tagok de membres			Családtagok de membres de famille			Tagok de membres			Családtagok de membres de famille			Tagok halálesetének des cas de décès de membres					
	betegséi eseteinek száma						betegséi napjainak száma						száma			lethal. aránya (%)		
	férfi - sexe masc.	nő - sexe féminin.	együtt ensembl.	férfi - sexe masc.	nő - sexe féminin.	együtt ensembl.	férfi - sexe masc.	nő - sexe féminin.	együtt ensembl.	férfi - sexe masc.	nő - sexe féminin.	együtt ensembl.	férfi - sexe masc.	nő - sexe féminin.	együtt ensembl.	férfi - sexe masc.	nő - sexe féminin.	együtt ensembl.
1923	299	41	340	5	30	35	15.776	2.877	18.653	117	660	777	17	5	22	5.7	12.2	6.5
1924	293	102	395	12	22	34	14.429	5.728	20.157	225	497	722	43	5	48	14.7	4.9	12.2
1925	251	75	326	21	39	60	16.301	4.432	20.733	385	890	1.275	15	5	20	6.0	6.7	6.1
1926	364	111	475	23	53	76	35.423	6.828	42.251	704	1.404	2.108	51	8	59	14.0	7.2	12.4
1927	371	104	475	24	61	85	23.759	6.338	30.097	664	1.630	2.294	53	5	58	14.3	4.8	12.2
1923—25..	281	73	354	13	30	43	15.502	4.346	19.848	242	683	925	25	5	30	8.9	6.9	8.5
1926—27..	367	108	475	24	57	81	29.591	6.583	36.174	684	1.517	2.201	52	7	59	14.1	6.0	12.3
1923—27 évek átlaga Moy. des ann. 1923—27	315	87	402	17	41	58	21.137	5.241	26.378	419	1.016	1.435	36	6	42	11.3	6.5	10.3

ebben az évben az összes pénztári adatok a legnagyobbak, mert az intézmény a tárgyalt évek közül ekkor volt legfejlettebb. Fejlődése egyre tart, de az 1928. évi adatok természetesen még nem állanak rendelkezésre. Az elmebaj miatt pénztári statisztikánkban szereplő nőcsaládtagoknak a ficsaládtagok számát több, mint háromszor meghaladó száma onnan származik, hogy a nőeltartottak, családtagok között több az idősebb (feleség, anya, nagymama), mint a ficsaládtagok között, melyek túlnyomó része dolgozni még nem képes, serdületlen gyermek. Az elmebaj által leginkább veszélyeztetett idősebb korosztályok, így a pénztári tagok női családtagjainál aránytalanul erősebbek, mint a ficsaládtagok oldalán.

A betegsegélyző pénztárak által kezelt elmebetegek 1923—27. évi átlagos lethalitása: 103‰, kedvezőbb, mint az elmebetegek országos elhalálozási aránya, amit a legutolsó népszámlálást környező két év (1920 és 21) adatainak átlagában ezer lélekre 155-ben állapítottunk meg. Az ország lakosságának összhalandósága a legutolsó évtizedben 17—21‰ között váltakozván látható, hogy az elmebetegek halandósága mennyivel nagyobb mérvű, mint az épeszű embereké. Az elmebetegségek egyrésze, mint betegség is biztos halálhoz vezet, az elmebajok nem halálos fajtái pedig legfontosabb fegyverétől, ép esztől fosztják meg az embert s így veszedelmekkel szemben való elővigyázatosság, óvatosság az ily be-

tegeknek éppen nem sajátja s mindez hozzájárul halandóságuk emeléséhez.

A nő elmebetegek lethalitása a pénztári gyakorlatban is kisebb, mint a férfiaké. 1923—27 átlaga szerint a betegpénztárak által elmebetegség miatt kezelt nőtagok közül ezerre évente csak 65 haláleset jutott, míg a férfiak oldalán ezer tagra 113. Ez összefügg azzal a már említett ténnyel, hogy a nők gyakrabban betegszenek meg jól gyógyítható, könnyebb fajta elmebetegségekben (pl. hystéria, amentia stb.) s körükben a nagy halálozási aránnyal járó súlyos kóralakok (paralysis, epilepsia) kisebb számban fordulnak elő.

A második ápolási módszer, az ún. n. heterofamiliaris családi ápolás, már többet változtat a beteg megszokott életrendjén, mint a betegsegélyző pénztárak útján való gondozás. A heterofamiliaris ápolásnál az elmebetegségben szenvedőnek már el kell hagynia családját s az ily módon ápolott elmebeteg ily betegek ápolására vállalkozó idegen családnál nyer elhelyezést. Főleg oly betegek kezelésére alkalmas e rendszer, kik családjukkal lelkükre káros viszonyban élnek s olyanoknál, kik elhagyták, s nincs senkijük, ki őket ápolná, de a közre bajuk miatt nem veszélyesek, úgyhogy zárt intézeti kezelés nem szükséges. Mindezek az államkincstár terhére csak bizonyos ily célra kiszemelt községekben lévő, ily betegek ápolására jelentkező családoknál nyernek elhelyezést. A régi, történeti Magyarországban tudvalevőleg 6 ilyen elmebe-

tegek ápolásával foglalkozó családi telep volt. Ezek a dicsőszentmártoni, a Nagyszében mellett lévő nagydisznódi, a balassagyarmati, a bajai, a sátoraljaújhelyi és a nyitrai telep. Ezeken a nagy háború előtt több mint 1600 beteget ápoltak. A trianoni békével elvesztettük a dicsőszentmártoni, nagydisznódi és nyitrai telepet s a bajai is sokáig szerb megszállás alatt volt. A háború alatt nagyon megfogyott az ily ápolásban lévő betegek száma. 1916—17-ben már csak kb. 560 elmebeteg volt idegen családi ápolásban. 1919-ben tovább csökkent számuk 200 alá, majd a beteglétszám 1923-ban érte el minimumát 112-vel. A pénzelértéktelenedést ugyanis csak lassan követte az ápolási díjak emelése, miért is mind kevesebb család vállalkozott ily betegek ápolására. 1923 után aztán ez az elmebetegápolási mód is új fejlődésnek indult, 1927-ben Szekszárdon új telep is létesült. Ekkor számolt be *Fabinyi Rudolf* is e telepekről a Népegészségügy című folyóiratban (l. 1927 május 1. sz.) az elmebetegügyről írt dolgozatában, melyben az 1915—25-ig intézeti kezelésben és heterofamiliaris rendszerben ápolott betegek statisztikájának főeredményeit adja. *Fabinyi legújabb eredményei szerint ismét közel 700 elmebeteg van heterofamiliaris ápolásban.* Az idegen családi ápolásba kiadott betegek demográfiai ismérveire s kórformáira nincs statisztikánk. *Fabinyi* szerint köztük a régebbi schizophreniás beteg a leggyakoribb, kiknél a baj heveny szaka már lezajlott.

Az *elmebetegek összes számához* (az 1920. évi népszámlálás szerint 10.600) *képest az ily heterofamiliaris rendszerű ápolás is kis jelentőségű, éppen úgy, mint a betegsegélyező pénztárak útján történő segélyezés.* Az idegen családi ápolásra vonatkozó legutolsó adat (700 ápolott) szemmeltartásával *az ország összes elmebetegeinek 6.5%-ára becsülhető az ily ápolásban lévők aránya.* Valószínű azonban, hogy ezzel a heterofamiliaris rendszer jelentőségét valamivel túl is becsültük, mert heterofamiliaris rendszerben kis arányban hülyék is ápolatnak. A 6.5%-os arány a valóságnál azért is magasabb, mert az 1920. évi népszámlálás alkalmával talált elmebetegek számához történt a viszonyítás, már pedig azóta (1927-ig!) az elmebetegek száma a népesség fejlődésével párhuzamosan a népességben is gyarapodott.

Ilyképen tehát a betegpénztárak útján való gondozás és a heterofamiliaris rendszer

sokkal kisebb jelentőségű, mint az elmebetegek intézeti kezelése. A mai Magyarországon a különböző intézetekben — mind a szó szoros értelmében vett külön e célra létesült elmeegógyintézetekben, mind a kórházak és klinikák elme- és idegosztályain — ápolott összes betegek, valamint ezen intézetek és ágyaik száma a fegyverletétel óta napjainkig eltelt évtizedben a következőképpen alakult. (L. a 19. táblázatot.)

A rendelkezésünkre álló legutolsó adatok szerint tehát *a mai Magyarországon intézeti ápolásban évről évre kb. 5.700 elmebeteg és hülye részesül.* (A rendelkezésünkre álló, legutolsó, 1925. évi adat felfelé kerekítve.) Ezeknek körülbelül 18 százaléka lehet hülye¹⁾, mert az ezek legnagyobb részét kitevő, az állami elmeegógyintézetek kórisme szerint való részletezése alapján a hülyék aránya az állami elmeegógyintézetekben pontosan ennyi.¹⁾ Ha tehát szabad ezt az arányt megközelítő számítás végett a többi intézetek ápolottjaira is kiterjeszteni, úgy az 1920. évi népszámlálás időpontja körül — az 1919—21. évek átlaga szerint — intézetben ápolott 4.834 betegből (l. a 19. táblázatot) 870-re tehető a hülyék száma. A többi — vagyis 3.964 — elmebeteg. Ezeket a számokat az elmebetegeknek és hülyéknek az 1920. évi népszámlálásnál talált számához — 10.600, illetve 10.601-hez (l. az 1. részben az 1. táblázatot) — viszonyítva megállapíthatjuk, hogy hazánkban *az elmebetegek 37.3%-a, a hülyéknek csak 8.2%-a részesül nyilvános intézeti ápolásban.* Ezek sokkal magasabb arányok, mint a betegpénztári és az idegen családi ápolásnál találtak (4, illetve 6.5%). Intézeti ápolásban ilyképen tehát az elmebetegeknek több mint egyharmada részesül. Valószínű azonban, hogy némely beteg egy és ugyanazon év folyamán ismételtén is felvételre kerül s így némiképp mégis kisebb az intézeti ápolásban részesült elmebetegek aránya. Hülyék intézeti ápolásban mindig sokkal gyérebben részesültek, mint az elmebetegek, kiknél a közveszélyes állapot az intézeti ápolásba szállítás egyik legfontosabb rúgója. E mellett a hülyéknél többnyire inkább csak állapotról van szó, nem betegségről. Ilyen csendes viselkedésű, elbutult egyén éveken át egyforma állapotában nem is merül fel oly körülmény,

¹⁾ Az összes állami elmeegógyintézetek e tekintetben rendelkezésünkre álló legutolsó 1920—21. évi adatai szerint a 2.978 összes ápoltból 533 hülye, azaz 18%.

19. Mai Magyarország állami és magán elmeegógyintézetekének száma, ágyaik és beteglétszámuk, valamint az elme- és idegosztálytal bíró kórházak ilyenmű beteglétszáma 1919-től 1927-ig.

Nombre et effectif de lits et de malades des établissements d'aliénés, entretenus par l'Etat et par des particuliers, dans la Hongrie actuelle. Nombre des malades pareils aux hôpitaux ayant une section d'aliénés et de maladies des nerfs. 1919—27.

Év, átlag Année, moyenne	Az elmeegógyintézetek — Etablissements d'aliénés							Az egyéb kórházi elmeosztályok — Sections d'aliénés des hôpitaux		A nyilvános intézetekben ápolott összes elmebetegek ⁴⁾ Total des aliénés soignés dans les établissements publics
	n o m b r e		beteglétszáma — nombre des malades					száma ³⁾ nombre	beteglétszáma nombre des malades	
	összes total	ágyainak des lits	Az előző évről maradt betegek restés de l'année précédente	Az év folyamán felvételt nyert betegek entrés au cours de l'année	aux établissements d'aliénés					
					állami ¹⁾ de l'Etat	magán ²⁾ privés	összes de la Hongrie			
s z á m a		i n t é z e t e k b e n								
1919	5	—	1.681	1.761	2.927	515	3.442	26	1.474	4.916
1920	5	—	1.747	1.489	2.823	413	3.236	26	1.615	4.851
1921	5	1.980	1.701	1.779	3.134	346	3.480	26	1.254	4.734
1922	5	1.982	1.727	1.946	3.348	325	3.673	26	1.364	5.037
1923	5	1.922	1.903	1.823	3.413	313	3.726	26	1.334	5.060
1924	5	1.630	1.977	1.728	3.475	230	3.705	26	1.442	5.147
1925	6	1.896	1.949	1.718	3.395	272	3.667	27	1.997	5.664
1926	6	1.984	1.865	1.907	3.488	284	3.772	—	—	—
1927	6	1.986	1.972	1.962	3.623	311	3.934	—	—	—
1919—21	5	—	1.710	1.676	2.961	425	3.386	26	1.448	4.834
1922—25	5—6	1.858	1.889	1.804	3.408	285	3.693	26—27	1.534	5.227
1926—27	6	1.985	1.918	1.935	3.556	297	3.853	—	—	—

¹⁾ Állami intézetek: a lipótmezei, az angyalföldi és a nagykállói, összesen 3 elmeegógyintézet, Trianon előtt a nagyszebenivel együtt 4 volt. — *La Hongrie d'avant-guerre avait 4 maisons d'aliénés d'Etat: Lipótmező, Angyalföld, Nagykálló, Nagyszeben. Le traité de Trianon ayant enlevé Nagyszeben, il reste au pays 3 maisons d'aliénés.*

²⁾ Magánintézetek: a Ringer és a Schwartzler-féle, 1925 óta a sátoraljaujhelyi Molnár-féle szanatórium. — *Etablissements privés: établissement Ringer; celui de Schwartzler; le sanatorium Molnár (à Sátoraljaujhely, fondé en 1925).*

³⁾ A legfontosabbak: a budapesti, szegedi, debreceni és pécsi egyetemi klinika és a gyulai állami kórház elmeosztálya, az Igazságügyi Országos Megfigyelő és Elmeegógyító Intézet, a budapesti I. és II. számú honvéd- és közrendészeti kórház, a budapesti Új szent János-kórház, a bajai köz-kórház, a balassagyarmati köz-kórház, a gyöngyösi alapítványi köz-kórház, a kaposvári, miskolci, sátoraljaujhelyi, szekszárdi, győri, székesfehérvári, szentesi, szolnoki, zalaegerszegi, soproni és kecskeméti törvényhatósági köz-kórházak elmeosztályai, az egri irtalmas rendi kórház, az egri női alapítványi kórház elmeosztálya s az Erzsébet-szegényház elmeosztálya Budapesten. — *Les plus importants en sont: les cliniques des Universités de Budapest, Szeged, Debrecen et Pécs; la section d'aliénés de l'hôpital d'Etat de Gyula; L'Institut Légal Général d'Observation et de Traitement de Maladies Mentales; les hôpitaux militaires et de police I et II à Budapest; le nouvel hôpital Saint-Jean à Budapest; l'hôpital public de Baja; celui de Balassagyarmat; l'hôpital public (de fondation) de Gyöngyös; les sections de maladies mentales des hôpitaux publics de Kaposvár, Miskolc, Sátoraljaujhely, Szekszárd, Győr, Székesfehérvár, Szentes, Szolnok, Zalaegerszeg, Sopron, Kecskemét, entretenus par les comitats ou villes autonomes respectifs; celles de l'hôpital des Frères de la Miséricorde, à Eger, de l'hôpital de femmes, entretenu par une fondation à Eger, et de la Maison de pauvres Elisabeth, à Budapest.*

⁴⁾ Az Egészségügyi Reformirodának Csonka Magyarország elmebetegápolással foglalkozó kórházaihoz intézett körkérdései szerint, melyek eredményeit Fabinyi közölte a Népegészségügy 1927. évi májusi 1. számában. — *D'après les réponses aux circulaires du „Bureau de Réforme Sanitaire“, envoyées aux hôpitaux soignant des aliénés dans la Hongrie actuelle. Ces réponses ont été résumées par M. Fabinyi dans la „Népegészségügy“ du 1er mai 1927.*

ami a kórházba szállítást úgy indokolná, mint egy elmebetegség váratlan, hirtelen kitörése. Az elmebetegek elmeegógyintézetekbe és kórházakba való felvétele és szállítása tárgyában kiadott 10.538/903. évi belügyminiszteri rendelet⁵⁾ is úgy intézkedik, hogy állami elmeegógyintézetekbe „hülyék és bárgyúk rendszerint csak akkor vétetnek

fel, ha közveszélyesek“. Ezzel szemben gyógyítható elmebetegek más esetben is felvétetnek. A közveszélyesség hülyéknél pedig egyébként is elég ritka.

A nyilvános intézetek közül hazánkban legtöbb elmebeteget az állami elmeegógyintézetek ápolnak. 1922—25 átlaga szerint⁶⁾ állami intézetekben ápolták az összes nyilvános intézetekben (kórházak elmeosztályai-

⁵⁾ L. Chyzer Kornél „Az egészségügyre vonatkozó törvények és rendeletek gyűjteménye“ Bpest, 1905. 373 l.

⁶⁾ E tekintetben csak 1925-ig vannak adataink.

20. Állami elmegyógyintézetekben ápolott betegek száma intézetenként.
Nombre des malades des maisons d'aliénés de l'Etat, suivant les établissements.

Év, átlag Année, moyenne	Bete glé tszám — Effectif des malades dans la maison d'aliénés d'Etat de								
	a lipót- mezei <i>Lipótmező</i>	az angyal- földi <i>Angyalföld</i>	a nagykállói <i>Nagykálló</i>	valamennyi <i>la Hongrie</i>	a lipót- mezei <i>Lipót- mező</i>	az angyal- földi <i>Angyal- föld</i>	a nagy- kállói <i>Nagy- kálló</i>	valamennyi <i>la Hongrie</i>	
	á l l a m i e l m e g y ó g y i n t é z e t b e n								
	szám szerint — nombres				az állami elmegyógyintézetekben ápolott betegek százalékában <i>en % des malades soignés dans les maisons d'aliénés de l'Etat</i>			az elmegy. int.- ben ápolott össz. betegek %ában <i>en % de tous l. ma- lades soignés d. les maisons d'alién.</i>	
1919	1.918	819	190	2.927	65.5	28.0	6.5	100.0	85.0
1920	1.704	953	166	2.823	60.4	33.7	5.9	100.0	87.4
1921	1.758	1.102	274	3.134	56.0	35.2	8.8	100.0	90.0
1922	1.845	1.098	405	3.348	55.1	32.8	12.1	100.0	91.1
1923	1.833	1.079	501	3.413	53.7	31.6	14.7	100.0	91.7
1924	1.933	977	565	3.475	55.5	28.2	16.3	100.0	93.5
1925	1.803	1.076	516	3.395	53.0	31.8	15.2	100.0	92.5
1926	1.789	1.177	522	3.488	51.2	33.8	15.0	100.0	92.5
1927	1.958	1.089	576	3.623	53.9	30.2	15.9	100.0	92.0
1928	1.976	—	—	—	—	—	—	—	—
1919—21..	1.793	958	210	2.961	60.5	32.4	7.1	100.0	87.4
1922—25..	1.853	1.058	497	3.408	54.6	30.9	14.5	100.0	92.5
1926—27..	1.874	1.133	549	3.556	52.8	31.8	15.4	100.0	92.3
1919—27..	1.838	1.041	413	3.292	55.7	31.8	12.5	100.0	—

val együtt) ápolott betegek 65%-át. Csak 5% jutott a magán elmegyógyintézetekre. A többi az ország kórházainak s az egyetemi klinikáknak elmeosztályain volt elhelyezve. A mai Magyarország területén lévő három állami elmegyógyintézet, a lipótmezei,

az angyalföldi s a nagykállói tébolyda közül a lipótmezei intézet a legnagyobb. Az állami elmegyógyintézetekben ápolott betegek létszámának az egyes intézetek között való megoszlását 1919-től 1928-ig a 20. táblázat mutatja.

21. A törvényszéki bűnügyekből kifolyólag állami intézetbe került betegek száma nem szerint.
Nombre des malades transportés dans les maisons d'aliénés de l'Etat du fait d'affaires criminelles de Tribunaux.

Nem — Sexe	Törvényszéki bűnügyekből kifolyólag állami elmegyógyintézetbe kerültek az <i>Nombre des malades transportés du fait d'affaires criminelles de Tribunaux dans les maisons d'aliénés de l'Etat, moyenne des années</i>									
	1899—90 ²⁾	1904—08	1909—12	1913—15	1916—17	1918—19 ¹⁾	1920—21 ¹⁾	1922—25 ²⁾	1926—28 ²⁾	
	évek átlaga szerint									
a) s z á m — n o m b r e s										
Férfiak — Hommes	85	109	150	151	99	83	94	53	56	
Nők — Femmes	33	30	23	19	20	17	15	10	6	
Összesen — Total:	118	139	173	170	119	100	109	63	62	
b) s z á z a l é k — e n %										
Férfiak — Hommes	72.1	78.3	86.4	88.5	82.8	83.0	86.2	83.3	90.2	
Nők — Femmes	27.9	21.7	13.6	11.5	17.2	17.0	13.8	16.7	9.8	
Összesen — Total:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	

¹⁾ A mai területén maradt 3 intézet: Lipótmező, Angyalföld és Nagykovács, vagyis Nagyszében nélkül, mely a trianoni béke óta Romániához tartozik. — *Les 3 maisons d'aliénés (Lipótmező, Angyalföld, Nagykovács) situées sur le territoire hongrois actuel, sans celle de Nagy-Szeben, en territoire annexé à la Roumanie.*

²⁾ Csak a legnagyobb állami intézetre, a lipótmezeire vonatkozó adatok. — *Seulement la maison d'aliénés la plus importante, celle de Lipótmező.*

Látható, hogy legtöbb elmebeteget, évente közel kétezret, a lipótmezei állami elmeógyógyintézet ápol. Az állami intézetekben lévő összes betegeknek mindig több mint fele van ezen intézet falai között. Jelentősége 1919-től 1928-ig mégis kissé csökkent, beteglétszáma bár számra ugyanakkora, az összes állami intézetek beteglétszámának 65·5%-áról 1926-ig (min.) 51·2%-ra esett vissza. Ezen intézet beteglétszáma a legutolsó évtizedben tehát már nem fejlődött, míg az angyalföldi meg a nagykállói intézet ezzel szemben gyarapodtak. Különösen az utóbbi, ahol 1927-ben már 576 beteget, háromszor annyit ápoltak, mint 1919-ben (190-et, 1920-ban 166-ot). Az angyalföldi intézet fejlődése kisebb mérvű; 1927-ben az 1919. évi beteglétszámához (819) mintegy 33%-nyi gyarapodást mutat. (1.089) A nagykállói, a három állami intézet közül mégis a legkisebb.

Az állami elmeógyógyintézetek képviselik az elmebetegek legszigorúbb ápolási rendszerét, ahol a felvételt s az elbocsátást belügyminiszteri rendelet szabályozza. Az említett 10.538/903. sz. belügyminiszteri rendelet értelmében „állami elmeógyógyintézet-

tekbe csakis oly betegek vehetők fel, kiknek gyógyítható vagy köz- és önvészélyes elmebántalmát közhivatalban álló orvos alapította meg s az erről szóló bizonyítvány a felvétel engedélyezésének elengedhetetlen kellékét képezi“. Ide kerülnek a törvényszéki bűnügyből kifolyólag megállapított elmebetegségi esetek is. Állami elmeógyógyintézeteinkben ápolat betegek ily ügyekből eredő csoportjára vonatkozó adataink a századfordulótól kezdve napjainkig a 21. táblázatban láthatók.

E szerint a törvényszéki bűnügyből kifolyólag állami elmeógyógyintézetbe került betegek az összes ily intézetekben ápolatnak 3·2—4·5%-át teszik. Arányuk a világháborút megelőző legutolsó békés esztendőben volt a legmagasabb, a nagy háború alatt kissé csökkent, majd újból emelkedett. Az elmebetegek büntetteknél ilyképen hazánkban mégis sokkal kisebb arányban szerepelnek, mint néhol Nyugat-Európában. A berlini statisztikai évkönyv szerint a berlini tébolydákba felvett egyének között olyik évben 15%-ra is felmegy azok aránya, akik a felvétel előtt büntetve voltak, avagy bűnügyi vád alatt állottak.

22. Az elmebetegek felvételének alakulása évszakonként.

Admissions aux maisons d'aliénés, par saisons.

É v s z a k ²⁾ — S a i s o n ³⁾	Felvételt az összes állami elmeógyógyintézetekbe <i>Aliénés admis aux maisons d'aliénés de l'Etat</i>								
	1899-902	1904-08	1909-12	1913-15	1916-17	1918-19 ¹⁾	1920-21 ¹⁾	1922-25 ²⁾	1926-28 ²⁾
	évek átlaga szerint — <i>suivant la moyenne des années ci-dessus</i>								
<i>a) s z á m — n o m b r e s</i>									
Télen — <i>En hiver</i> (XII. 1—II. 28)	271	316	347	404	357	261	312	153	158
Tavasszal — <i>Au printemps</i> (III. 1—V. 31) ..	260	345	398	514	479	402	390	193	197
Nyáron — <i>En été</i> (VI. 1—VIII. 31)	295	384	433	548	462	476	400	227	238
Ősszel — <i>En automne</i> (IX. 1—XI. 30)	277	315	380	449	391	320	316	176	197
Összesen — <i>Total</i>	1.103	1.360	1.558	1.915	1.689	1.459	1.418	749	790
<i>b) s z á z a l é k — e n %</i>									
Télen — <i>En hiver</i> (XII. 1—II. 28)	24·6	23·2	22·3	21·1	21·2	17·9	22·0	20·4	20·0
Tavasszal — <i>Au printemps</i> (III. 1—V. 31) ..	23·6	25·4	25·5	26·8	28·3	27·6	27·5	25·7	24·8
Nyáron — <i>En été</i> (VI. 1—VIII. 31)	26·8	28·2	27·8	28·6	27·4	32·6	28·2	30·3	30·2
Ősszel — <i>En automne</i> (IX. 1—XI. 30)	25·0	23·2	24·4	23·5	23·1	21·9	22·3	23·6	25·0
Összesen — <i>Total</i>	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

¹⁾ A mai területen maradt 3 intézet — *Maisons d'aliénés sur le territoire actuel* — Lipótmező, Angyalföld, Nagykálló; — *non compris Nagyszeben, annexé à la Roumanie* — vagyis Nagyszeben nélkül.

²⁾ Csak a legnagyobb állami intézetre, a Lipótmezőre vonatkozó adatok. — *Seulement Lipótmező, la plus grande maison d'aliénés d'Etat.*

³⁾ Az évszakok azért nem egyeznek pontosan a naptári évszakokkal, minthogy az elmebetegügy évi jelentések a felvételt csak havonként részletezik. — *Les rapports annuels sur les aliénés détaillant par mois les admissions, ces saisons ne concordent pas tout à fait avec celles du calendrier.*

A nők aránya az ily törvényszéki ügyekben felismert elmebetegeknél igen alacsony. Az 1926—28. évi lipótmezei intézeti átlag szerint az oda a törvényszékről bekerült eseteknek csak 9·8%-a volt nő. Régebben a nők aránya az ily törvényszéki elmebeteg-ügyekben magasabb volt. A századfordulón, az 1899—902. évi átlag szerint törvényszéki bűnügyekből kifolyólag állami elmeógyógyintézeteinkbe került egyének között a nők aránya még 27·9% volt. Ez a világháború kitöréséig 11·5%-ra csökkent. A háború alatt újból emelkedik ez az arány. 1916—17-ben 17·2%. A háború alatt a nők aránya bűnözés, öngyilkosság és sok más moralstatisztikai számsorban is emelkedett volt. Egészen beillik e képbe a törvényszéki ügyekben elmebetegeknek találtak sorában mutatkozó háborús gyarapodásuk. Azóta az új békés évtizedben arányuk újból csökken. Megjegyzendő azonban, hogy a nők aránya az ily törvényszéki elmebetegségi ügyekben mindig kisebb volt, mint az intézeti ápolásban lévő összes betegek között. A bűnözésre hajlamos, vagy közveszélyes kórformák a nőknél ugyanis — mint többször említettük — sokkal ritkábbak, mint a férfiaknál.

Az elmeógyógyintézetekbe való felvétel az év egyes szakaszai között nem oszlik meg egyenletesen. Az állami elmeógyógyintézetekbe való felvétel alakulásában régóta ismeretes az a szabályszerűség, hogy a legtöbb beteg nyáron, a legkevesebb télen jelentkezik. A rendelkezésünkre álló ily statisztikát nem tudtuk pontosan naptár évszakok szerint feldolgoztatni, minthogy az elmebetegügyi évi jelentések a felvételt csak havonként részletezik. Ilyképen december 1 — február 28-ig terjedő három hónapot kell a téli, a június 1 — augusztus 31-ig terjedőt nyárinak tekintenünk és így tovább. Az 1899-től kezdve rendelkezésünkre álló, az állami elmeógyógyintézetekre vonatkozó anyagot ilyen módon megállapított évszakonként részletezve a következő képet nyerjük: (L. a 22. táblázatot.)

Látható, hogy a nyári maximum az évi összes felvételnek 26·8—32·6%-a között váltakozik. Ezzel szemben a téli minimum az összes felvételnek mindössze 17·9—24·6%-a. Bár a felvétel s az elmebaj kitörése között kisebb-nagyobb időköz telhet és telik is el, mégis valószínű, hogy az elmebetegségben való megbetegedés is gyakoribb nyáron, mint télen. Legalább is nyáron a nagy meleg hatása alatt az sokkal gyakrabban válik felismerhetővé, mint télen.

A felvételnél mutatkozó szabályszerűséggel nem egyezik a beteglétszám- és évszakonként mutatkozó különbségében lévő szabályszerűség s az e tekintetben mutatkozó törvényszerűség korántsem olyan egyöntetű, mint a felvételnek évszakonként mutatkozó különbségeiben rejlik. Az apadás nem nyáron, hanem rendszerint tavasszal a legnagyobb mérvű. Ennek két oka van. A halandóság tavasszal maximum, már pedig — mint már fentebb láttuk — az elmebetegek halandósága egyébként is magasabb az összhalandóságnál. Magasabb két okból is: betegségükönél és koruknál fogva. Az apadás tavasszal mutatkozó magas arányának másik oka, hogy a távozás után való vágy is leginkább tavasszal, a természet megújulásával kel fel e szegény betegekben. Már t. i. a könnyebb kórformákban, ahol még felébred a vágy a zárt intézeti falak közül való távozás után. Megjegyzendő, hogy az apadás aránya nyáron is magas s olykor a tavaszinál is magasabb. A legújabb lipótmezei statisztikában, így 1927-ben, 1926-ban, 1925-ben és 1923-ban tavasszal, 1928-ban és 1924-ben nyáron volt az apadás erősebb mérvű. A maximum 1927-ben kivételesen meg éppen őszi esett.

A betegek ápolásának átlagos időtartama az elmeógyógyintézetekben sokkal hosszabb, mint a kórházakban. Gyógyíthatatlan nehézségű betegek hosszú éveket töltenek el elmeógyógyintézetekben. Az elhaltak között olykor (pl. az 1922. évi lipótmezei elmeógyógyintézeti adatok szerint) a betegek közel fele (42%-a) tartozik az egy évnél hosszabb ápolás után elhaltak közé.

Az állami elmeógyógyintézeti ápolás eredményességére vonatkozó adatok szerint az itt ápolott betegek lethálisága sokkal kisebb az elmebetegek országos elhalálozási arányánál. A legújabb adatok kisebbek a betegpénztári gondozásban lévő elmebetegek lethálisánál is, ami annál figyelemreméltóbb, mert hiszen a súlyosabb, életveszélyesebb s halállal gyakrabban végződő kórformák leginkább éppen az állami elmeógyógyintézetekbe kerülnek. Az állami elmeógyógyintézeti ápolás eredményességére vonatkozó adatokat 1899-től 1928-ig a 23. táblázat foglalja magában.

Az állami elmeógyógyintézetekben ápolott betegek elhalálozási aránya, vagyis lethálisága a századfordulótól a világháború kitöréséig egyre csökkent. Az 1899—902. évi átlag szerint ezer beteg közül évente 112 halt el, 1909—12 szerint csak 108. A háború

kitörésével itt is emelkedik a halandóság, minthogy a háború alatt az egészségügyi arányszámok minden téren rosszabbodtak, az összhalandóság is emelkedett. A maximum 1916—17. években következett be. Állami elmeógyógyintézeteinkben ápolat ezer élő betegre e két év átlaga szerint évente 195 (!) halott esett. 1918—19 szerint már csak 167‰ a lethális. Innen évről-évre ismét csökken. Az 1926—28. évi — csak a lipótmezei tébolydára vonatkozó átlag szerint — csupán 67‰. A legutolsó munkáspénztári általunk megállapított elmebetegügyi

lethális ezzel szemben 103‰. A legutolsó országos lethális, az 1920. évi népszámlálásbeli elmebetegekre s az 1920—21. évi országos halálstatisztikára támaszkodva pedig éppen 155‰. Igaz, hogy akkor még az állami elmeógyógyintézetek lethális is nagyobb volt: 110‰, azonban így is kisebb az országosnál. Valószínű, hogy akkor is kedvezőbb volt a betegpénztári adatnál is, de az ezen évről nem áll rendelkezésünkre. Érdekes, hogy a lipótmezei állami elmeógyógyintézetben ápolat betegek lethális évről-évre kedvezőbb a budapesti Pázmány

23. Az állami elmeógyógyintézeti ápolás eredményességére vonatkozó adatok.

Données relatives aux résultats des soins donnés dans les maisons d'aliénés de l'Etat.

Megnevezés Designation	Létszámapadás — Diminution de l'effectif des malades, suivant la moyenne des années								
	1899—902	1904—08	1909—12	1913—15	1916—17	1918—19 ¹⁾	1920—21 ¹⁾	1922—25 ²⁾	1926—28 ²⁾
	évek adatainak átlaga szerint								
	a) s z á m — n o m b r e s								
Gyógyultan .. . . . } Malades guéris .. . . . }	203	220	200	259	188	140	168	48	50
Javultan .. . . . } Malades améliorés .. . . . }	213	298	483	581	445	420	377	243	322
Gyógyulatlanul .. . . . } Malades non guéris .. . . . }	282	392	355	444	531	352	465	269	277
Elhalálozás miatt .. . . . } Malades décédés .. . . . }	355	409	418	587	804	493	328	173	128
Mert nem elmebeteg .. . . . } Reconn. comme non aliénés }	6	14	14	35	23	32	58	18	28
Összesen — Total	1.059	1.333	1.470	1.906	1.991	1.437	1.396	751	805
	b) az apadás százalékában — en % de la diminution								
Gyógyultan .. . . . } Malades guéris .. . . . }	19.2	16.5	13.6	13.6	9.4	9.8	12.0	6.4	6.2
Javultan .. . . . } Malades améliorés .. . . . }	20.1	22.4	32.9	30.5	22.4	29.2	27.0	32.3	40.0
Gyógyulatlanul .. . . . } Malades non guéris .. . . . }	26.6	29.4	24.2	23.3	26.6	24.5	33.3	35.9	34.4
Elhalálozás miatt .. . . . } Malades décédés .. . . . }	33.5	30.7	28.4	30.8	40.4	34.3	23.5	23.1	15.9
Mert nem elmebeteg .. . . . } Reconn. comme non aliénés }	0.6	1.0	0.9	1.8	1.2	2.2	4.2	2.3	3.5
Összesen — Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	c) az ápolat betegek százalékában — en % des malades soignés								
Gyógyultan .. . . . } Malades guéris .. . . . }	6.4	6.1	5.2	5.8	4.5	4.7	5.6	2.6	2.6
Javultan .. . . . } Malades améliorés .. . . . }	6.7	8.2	12.4	12.9	10.8	14.2	12.6	13.1	16.9
Gyógyulatlanul .. . . . } Malades non guéris .. . . . }	8.9	10.8	9.1	9.9	12.8	11.9	15.6	14.5	14.5
Elhalálozás miatt .. . . . } Malades décédés .. . . . }	11.2	11.3	10.8	13.1	19.5	16.7	11.0	9.4	6.7
Mert nem elmebeteg .. . . . } Reconn. comme non aliénés }	0.2	0.4	0.4	0.8	0.6	1.1	2.0	0.9	1.5
Összesen — Total	33.4	36.8	37.9	42.5	48.2	48.6	46.8	40.5	42.2

¹⁾ és ²⁾ mint a 22. táblázatnál. — Pour ¹⁾ et ²⁾, v. tableau 22.

Péter Tudományegyetem elme- és idegkórtani klinikáján ápolat betegek elhalálozási arányánál. Ez pl. 1925—27 átlaga szerint — a rendelkezésünkre jelen dolgozatunk alkalmából bocsátott adatok alapján — ugyanis 99.8% . Valószínű, hogy ennek az az oka, hogy bizonyos, úgyszólván mindig halálos kórformák, így elsősorban a dem. paralytica az egyetemi klinikán állandóan sokkal nagyobb arányban szerepelnek, mint a lipótmezei állami tébolydában. Az agylágyulás miatt ápolat aránya az egyetemi klinikán az ápolat betegeknek állandóan közel egyharmada (1927-ben 314 beteg közül 99, azaz 31.6%), addig az említett legnagyobb állami elmeegyházintézetben fele ilyen arányú, 1926—28 átlaga szerint is csak 17% -ban szerepel. (L. alább részletesen majd a 29. táblázatot). Megjegyzendő, hogy a paralizis gyógyítására kezdeti szakában állítólag képes maláriaoltások óta sem fordul elő az egyetemi statisztikában, hogy valaha is egy paralyticus beteg onnan gyógyulva eltávozottnak volna kimutatva.

Nem feledkezhetünk el az elmebetegek lethálisának az ország összhalandóságával való egybevetéséről sem. Az összhalandóság a legutolsó évtizedben $17—21\%$ között változott. Így a szegény elmebetegek halandósága az ország összhalandóságának halandóságánál 4—8-szor nagyobb mérvű!

A javultak és gyógyultak távozotat betegek együttes aránya a mind eredményesebb therápia révén növekedik; a gyógyultaké külön nem, minthogy az elmebetegeknél gyakori visszaesésektől való félelem miatt a teljesen gyógyultnak való minősítésnél újabbban — úgy látszik — mindegyre óvatosabban járnak el. A gyógyultak és javultak aránya együtt az 1899—902. évek átlaga szerint (l. a 23. táblázatot) még csak 131% (ezer ápoltra). Ez a világháború kitöréséig 187% -re javult. A háború alatt kissé visszaesett, nevezetesen 1916—17 átlaga szerint csak 153% . Azóta újból javult s 1926—28 átlaga szerint már 195% -re emelkedik.

A gyógyulási arány az állami intézetekben is kedvezőbb a nőknél, mint a férfiaknál, minthogy a nőknél a könnyebben gyógyítható kórformák (hysteria, amentia stb.) gyakoriabbak, mint a férfiaknál. A felette gyorsan (kb. 4 év alatt) halálössá váló paralyticus progressiva a nőknél ritkább. Az egyes kórformák közül a heveny zavartság (amentia), az alkoholos elmezavar s a bukór (melancholia) vagy a dühösség (mania) gyógyítása a legeredményesebb. Nem gyó-

gyul a tébolyodottság (paranoia), bár nem életveszélyes. Igen nehéz a paralyticus progressiva, a syphiliticus alapon kifejlődő, terjedő hüdéses elmezavar gyógyítása, bár kezdődő esetben maláriás oltásokkal legújabbban olykor már meg tudják állítani. Sok esetben nehéz az epilepsziás elmezavar s az aggkori elmebaj gyógyítása is. Ha az agnyomást okozó tumort, mely epilepsziára vezetett, nem lehet eltávolítani, az epilepsia is gyorsan elvezet a halálhoz. Előrehaladt öregkorban az aggkori elmebaj is súlyos kórforma és gyakran halálos.

Sajnálatos, hogy az állami elmeegyházintézetekből eltávozotat ápolat között növekedőben van azok aránya, akiket azért bocsátotat el, mert nem elmebetegek. Nyilvánvaló, hogy az elmeegyházintézetekbe való felvétel indokainak mérlegelése újabbban kevesebb gonddal történik. Az elmeorvosok a közönséget arra a nézetre akarják rávezetni, hogy az elmebetegség nem megbélyegző s hogy nem megvetendő, hanem betegség, mint a többi testi baj és sok esetben gyógyítható. Szeretnék a közönségben lévő ellenszenvet kiirtani. Ily nézeteket vallván, maguk sem tartják megbélyegzőnek az egészségesnek megfigyelés céljára való beszállítást, avagy behívást. Így aztán, míg az 1899—902. évek átlaga szerint csak 0.6% volt a nem elmebeteg voltuk miatt eltávozotat aránya, az 1913—15. évek átlagában 1.8% -ra, majd 1920—21-ben 4.2% -ra (!) rúgott s az 1926—28. évi lipótmezei eredmények átlaga szerint is 3.5% volt. Ilyképen a sok ezer állami elmeegyházintézeti beteg közül eltávozotat között minden 20—23-ik beteg azért megy el, mert nem is volt elmebeteg. E téren nagyobb óvatosságra van szükség, a közfelfogás az ily, egykor elmeegyházintézetben volt s onnan „kiszabadult“, embert megbélyegzi. Vidéki kis városok értelmisége az ilyesmit nyilvántartja s ez a körülmény az egészségesre is súlyos csapás és hitelrontás. Másrészt a lelki behatás útján való károsodás elképzelhető eseteiknek is egyik legsúlyosabbika az alaptalanul, helytelen orvosi bizonyítvány vagy rágalom miatt történt beszállítás. Mindenképen indokolt tehát a beszállítás indokainak gondos mérlegelése, a pusztá megfigyelés céljára való internálás terén a fokozott óvatosság! Igen helyes volt miniszteri engedélyhez, elmeegyházintézeti igazgatói és közhatósági orvosi bizonyítványhoz kötni az állami intézetbe való felvételt s igen kívánatos volna

e téren ismét oly szigorral járni el, mint a világháborút megelőző esztendőkből.

Az állami elmeógyógyintézetekben ápoltnak a különböző néprajzi ismérvek szerint való megoszlását nemcsak azért érdekes vizsgálni, mert a népszámlálásbeli hasonló arányszámokkal egybevetve így lehet megállapítani azt, hogy a különböző néprétegek intézeti ápolásba különböző arányban kerülnek, hanem azért is, mert némely ismérv szerint csakis az elmeógyógyintézetekben ápolott betegek statisztikája van részletezve s az országos, a népszámlálási nem. Így pl. családi állapot, vagy vallás szerint való részletezésben csakis az elmeógyógyintézeti betegek ismeretesek, az egész népességben lévő összes elmebetegek nem. Ilyképen az intézetekben ápolott betegek demografiájából több oly kérdésre is választ nyerhetünk, amelyre országos statisztikánk nincsen.

Az állami elmeógyógyintézetekben ápolott betegek megoszlását az alábbiakban öt ismérv szerint fogjuk részletezni és pedig nem, kor, családi állapot, vallás és foglalkozás szerint. A nem szerint való részletezést s az ezer ápolott férfire eső ápolott nők indexeit 1899-től 1928-ig többéves átlagokban a 24. táblázat mutatja.

24. Az állami elmeógyógyintézetekben ápolott betegek száma nem szerint 1899-től 1928-ig.

Nombre des maladies soignées de 1899 à 1928 dans les maisons d'aliénés de l'Etat, suivant le sexe.

Év Année	Férfi Sexe masc.	Nő Sexe féminin.	Összes Total	Ezer férfire esett nő Femmes pour 1000 hommes
	elmebetegek száma — nombre			
<i>a) az állami elmeógyógyintézeti betegek között parmi les maladies des maisons d'aliénés de l'Etat</i>				
1899—902	1.920	1.249	3.169	651
1904—08	2.174	1.445	3.619	665
1909—12	2.348	1.532	3.880	653
1913—15	2.789	1.701	4.490	610
1916—17	2.504	1.630	4.134	651
1918—19 ¹⁾	1.714	1.240	2.954	724
1920—21 ¹⁾	1.710	1.269	2.979	742
1922—25 ²⁾	999	854	1.853	856
1926—28 ²⁾	1.161	847	1.908	730
<i>b) a népszámláláskor a népességben — Population d'après les recensements</i>				
1900	8,372.819	8,465.436	16,838.255	1.011
1910	9,062.935	9,201.598	18,264.533	1.015
1920 ³⁾	3.870.904	4,109.239	7,980.143	1.062

¹⁾ és ²⁾ l. a 22. táblázatnál. — Pour ¹⁾ et ²⁾, v. tabl. 22.

³⁾ Csak a mai, trianoni területre vonatkozólag — Territoire actuel.

Az állami elmeógyógyintézetekben ápoltak között a nők aránya kisebb, mint az egész népességben általában, de rendszerint kisebb annál az aránynál is, amit az ország összes elmebetegei mutatnak népszámláláskor az egész népességben. Ez ugyanis az 1920. évi népszámlálás szerint ezer férfire 785, ennél pedig a 24. táblázaton szereplő többéves átlagokból számított hasonló indexek túlnyomóan — egy kivétellel — alacsonyabbak. Ennek indokait, hogy a női könnyebb kórformák ritkábban vezetnek felvételre stb., fentebb már más jelenségekkel kapcsolatban említettük.

A nők aránya az újabb átlagokban kissé gyarapodóban van. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy ma a háborús hősi halottak miatt a népességben is nagyobb a nőtöbblet mint a világháború előtt volt. Az 1920. évi népszámlálás ezer férfire az egész népességben 1.062 nőt talált, az 1910. évi csak 1.015-öt, illetve a mainak megfelelő területen 1.007-et. Ilyképen a nők újabb nagyobb arányú dementiamorbiditása az intézeti adatokból sem olvasható ki. Figyelemreméltó, hogy a legutolsó, 1926—28. évi átlag szerint (l. a 24. táblázatot) az állami elmeógyógyintézetek legnagyobbikában, a lipótmezei tébolydában ápoltak között a nők aránya már ismét kisebb, mint amekkorára az 1920. évi népszámlálás időpontjában, vagy az azt közvetlen követő években volt. Valószínű, hogy a legutolsó években most már a népességben is enyhült az az abnormis nőtöbblet, amit a világháborút közvetlen követő 1920. évi népszámlálás alkalmával állapítottunk meg.

Az állami elmeógyógyintézetekben ápoltak kor szerint való alakulását 1899-től 1928-ig a népességnek — a közben tartott népszámlálások időpontjában megállapított — hasonló korcsoportok szerint való megoszlásával egybevetve a 25. táblázat szemlélteti.

Kor szerint az állami elmeógyógyintézetekben ápolott betegek között a 21—60 évesek vannak e korosztályok népességi arányánál sokkal erősebben képviselve. Különösen azonban a 31—50 évesek aránya magas, kb. kétszer akkora, mint népszámláláskor az egész népességben. Földes az 1903. évi intézeti adatok alapján egy negyedszázaddal ezelőtt a 20—40 éveseket emelte ki, pedig a 40—50 évesek aránya a 20—30-asoknál erősebb. Erősebb, nemcsak a népszámlálási aránnyal szemben, hanem olykor még az elmebetegek abszolút száma tekintetében

25. Az állami elmeógyógyintézetekben ápolott betegek száma kor szerint.

Nombre des malades soignés dans les maisons d'aliénés de l'État, suivant l'âge.

Korcsoport Groupes d'âges	Az állami elmeógyógyintézetekben ápolott betegek Malades soignés dans les maisons d'aliénés de l'État									Az egész népesség — Population totale		
	1899—9025)	1904—08	1909—12	1913—15	1916—17	1918—19)	1920—21)	1922—25)	1926—28)	1900	1910	1920 ³⁾
	évek átlagában — moyennes des années ci-dessus									évi népszámláláskor aux recensements ci-dessus		
a) s z á m — n o m b r e s												
1 éven aluli ⁴⁾ moins de 1 an	—	—	—	—	—	—	—	—	—	533.549	541.849	212.527
1—10 éves — ans	2	17	8	2	3	17	28	3	1	4,021.543	4,330.124	1,510.599
11—15 " — "	27	48	38	22	19	18	35	13	9	1,794.445	1,972.939	889.819
16—20 " — "	165	177	234	233	208	126	201	98	95	1,623.958	1,716.191	847.371
21—25 " — "	313	360	428	441	443	263	327	203	210	1,324.952	1,467.335	722.282
26—30 " — "	388	457	498	588	528	344	377	234	247	1,192.925	1,372.505	598.042
31—40 " — "	983	1.034	1.125	1.391	1.250	775	794	487	530	2,165.872	2,174.890	1,057.168
41—50 " — "	783	877	870	1.009	914	676	617	434	417	1,802.671	1,876.342	834.632
51—60 " — "	362	448	466	531	476	419	354	233	253	1,291.931	1,506.853	659.343
61—70 " — "	129	157	146	210	195	172	187	105	101	761.903	886.026	447.795
71 éven felüli — au-dessus de 71 ans ...	28	40	62	60	66	107	55	43	45	323.153	418.455	196.721
Ismeretlen — Inconnu	5	4	5	3	32	37	4	—	—	1.353	1.024	3.844
Összesen — Total:	3.185	3.619	3.880	4.490	4.134	2.954	2.979	1.853	1.908	16,838.255	18,264.533	7,980.143
b) s z á z a l é k — e n %												
1 éven aluli ⁴⁾ moins de 1 an	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3·2	3·0	2·7
1—10 éves — ans	0·1	0·5	0·2	0·0	0·1	0·6	0·9	0·2	0·0	23·9	23·7	18·9
11—15 " — "	0·8	1·3	1·0	0·5	0·5	0·6	1·2	0·7	0·4	10·6	10·8	11·1
16—20 " — "	5·2	4·9	6·0	5·2	5·0	4·3	6·8	5·3	5·0	9·6	9·4	10·6
21—25 " — "	9·8	10·0	11·0	9·8	10·7	8·9	11·0	10·9	11·0	7·9	8·0	9·1
26—30 " — "	12·2	12·6	12·8	13·1	12·8	11·7	12·6	12·6	12·9	7·1	7·5	7·5
31—40 " — "	30·8	28·6	29·0	31·0	30·2	26·2	26·6	26·3	27·8	12·9	11·9	13·2
41—50 " — "	24·6	24·2	22·4	22·5	22·1	22·9	20·7	23·4	21·9	10·7	10·3	10·5
51—60 " — "	11·3	12·4	11·8	11·8	11·5	14·2	11·9	12·6	13·3	7·7	8·2	8·3
61—70 " — "	4·1	4·3	3·8	4·7	4·7	5·8	6·3	5·7	5·3	4·5	4·9	5·6
71 éven felül — au-dessus de 71 ans ...	0·9	1·1	1·6	1·3	1·6	3·6	1·8	2·3	2·4	1·9	2·3	2·5
Ismeretlen — Inconnu	0·2	0·1	0·4	0·1	0·8	1·2	0·2	—	—	0·0	0·0	0·0
Összesen — Total:	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

1) és 2) l. a 22. táblázatnál. — Pour 1) et 2), v. tabl. 22.

3) Csak a mai trianoni területre vonatkozó adatok — Territoire actuel.

4) Egy éven alul nem állapítható meg elmebaj, csak agybaj — Au-dessous de 1 an, la maladie mentale ne peut être établie, seulement la maladie du cerveau.

5) Az 1900 évi adatok nélkül, minthogy ezen egy év kor szerint való feldolgozása az elmebetegügyi illető évi jelentésben nincsen meg. — Non compris l'année 1900, les chiffres y relatifs n'étant pas répartis par âge dans le rapport sur les aliénés.

is. Egy bizonyos, hogy intézeti ápolásba a legöregebb — 60 éven felül lévő — korosztályok nem kerülnek olyan arányban, mint a náluk fiatalabb kevésbé öreg s a produktív korosztályok. Ez azonban nem felel meg a népességben való előfordulási elmebetegség gyakoriságának, mely a korrallal mindig erősödik. Dolgozatunk 1. részében láttuk, hogy a dementia mortalitás (l. 1 rész 12. táblázatát) a legidősebb korosztályokig egyre erősödik. Úgy látszik tehát, hogy az intézeti felvétel gyéresebb a 60 éven felül. Az

ily öreg elmebetegek között tényleg az elbutulásos szelidebb kóralakok aránya erősödik s a heves kitörésekkel járó közveszélyes kóralakok gyéresebbek: már pedig ezzel a felvétel egyik legfontosabb indoka (a közveszélyesség) szorul háttérbe.

A még nem nagykorú, serdülésben lévő fiatalságnál ritka az intézeti ápolásban lévő beteg. A körükben lévő értelmi fogyatkozásban szenvedők többnyire születéstől fogva gyengeelméjűek = hülyék s csak ritkán elmebetegek. Legfeljebb 20 éves az állami

elmeügyintézeti betegeknek rendszerint kb. 6%-a, pedig e korosztály népességi aránya az 1920. évi népszámlálás szerint is 40·6% volt.¹⁾ Legfeljebb 15 éves pedig 0·5—2·1%, pedig népességi arányuk 30%.

A kor szerint való részletezést a nemmel kombinálva látható, hogy a *magasabb korosztályok különösen a nőknél mutatnak magasabb arányokat*, magasabbakat, mint a *férfiaknál*. Az intézeti statisztikákból kiolvasható e ténnyel összhangban álló hasonló megállapításra jutottunk dolgozatunk 1. részében (1. ott az 5. táblázatot) némely külállam hasonlóképpen feldolgozott népszámlálási adatai alapján.

Családi állapot szerint való részletezés-

¹⁾ Eltekintve a csecsemőktől, kiknél elmebaj még meg nem állapítható, legfeljebb agybaj. A táblázaton (25.) is 1—10 éveseké az ápolat elmebetegekre vonatkozó legfiatalabb korcsoport.

ben az állami elmeügyintézetben ápolat statisztikája a népesség hasonló feldolgozásával egybevetve a 26. táblázat szerint alakult.

A nőtlenek és hajadonok, kik között a népességben természetesen az egész fiatal — elmebajra nem hajlamos — korosztályok szerepelnek, az állami elmeügyintézetekben ápolat elmebetegek között népességi arányuknál állandóan kisebb számban fordulnak elő. A családi állapot szerint megkülönböztetett többi csoportoknál, különösen az özvegyeknél és elváltaknál az elmebajosok aránya a népességénél kedvezőtlenebb. A házasok aránya az 1899-től 1928-ig kiszámított összes átlagokban nem mutat teljesen egyirányú eltérést, némelykor (pl. 1918—19-ben) a házas elmebetegek aránya állami elmeügyintézeteinkben kisebb volt, mint a házasok aránya az egész népesség-

26. Az állami elmeügyintézetekben ápolat betegek száma családi állapot szerint.

Nombre des maladies soignées dans les maisons d'aliénés de l'Etat, suivant l'état civil.

Családi állapot État civil	Az állami intézetekben ápolat betegek Malades soignés dans les maisons d'aliénés de l'Etat									Az egész népesség Population totale		
	megoszlása családi állapot szerint, az — suivant l'état civil									1900	1910	1920 ²⁾
	1899—902	1904—08	1909—12	1913—15	1916—17	1918—19 ¹⁾	1920—21 ¹⁾	1922—25 ²⁾	1926—28 ²⁾			
	évek átlaga szerint — moyenne des années ci-dessus											
a) s z á m — n o m b r e												
Nőtlen, hajadon — Célibataires des deux sexes	1.426	1.737	1.893	2.195	2.030	1.506	1.539	905	855	9,020.768	9,753.540	4,153.764
Házias — Mariés et mariées	1.454	1.559	1.620	1.903	1.688	1.148	1.131	745	853	6,761.393	7,345.362	3,235.886
Özvegy — Veufs et veuves	254	275	289	288	275	226	238	154	133	1,037.385	1,128.979	561.368
Törv. elvált — Hommes et femmes divorcés légitimement	32	45	73	82	89	43	56	49	67	16.615	36.652	29.125
Ismeretlen — Inconnu	3	3	5	22	52	31	15	—	—	2.094	—	—
Összesen — Total:	3.169	3.619	3.880	4.490	4.134	2.954	2.979	1.853	1.908	16,838.255	18,264.533	7,980.143
b) s z á z a l é k — e n %												
Nőtlen, hajadon — Célibataires des deux sexes	45·0	48·0	48·8	48·9	49·1	51·0	51·6	48·9	44·8	53·5	53·4	52·1
Házias — Mariés et mariées	45·9	43·1	41·7	42·4	40·8	38·9	38·0	40·2	44·7	40·2	40·2	40·5
Özvegy — Veufs et veuves	8·0	7·6	7·5	6·4	6·7	7·6	8·0	8·3	7·0	6·2	6·2	7·0
Törv. elvált — Hommes et femmes divorcés légitimement	1·0	1·2	1·9	1·8	2·2	1·5	1·9	2·6	3·5	0·1	0·2	0·4
Ismeretlen — Inconnu	0·1	0·1	0·1	0·5	1·2	1·0	0·5	—	—	0·0	—	—
Összesen — Total:	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

¹⁾ és ²⁾ l. a 22. táblázatnál — Pour ¹⁾ et ²⁾, voir tabl. 22.

²⁾ Csak a mai, trianoni területre vonatkozó adatok — Hongrie actuelle.

ben. Igen helyesen jegyzi meg azonban már *Földes* egy negyedszázaddal ezelőtt készült, az 1903. évi elmeógyógyintézeti betegek statisztikájára szorítókozó dolgozatában, (I. Statisztikai Előadások, Bp. 1905. 22. l.), hogy ezek „az adatok helyesen megíthetők csak úgy volnának, ha a családi állapot kor szerint volna kimutatva; akkor a fiatal korosztályok kiküszöbölésével valószínűleg nálunk is kitűnnék, ami általános megfigyelés, hogy az érett korban álló nőtlenek és hajadonok között az elmebetegség aránya nagyobb, mint a házasságban élőkénél“. Valószínűleg nálunk is t. i. azért, mert *Földes* külföldi elmeógyógyintézetek statisztikájából ismerte e szabályszerűséget, csak a hazai anyagon nem tudta azt kimutatni. Nos, ezt most mi megpróbáltuk és teljes sikerrel; bár mi sem rendelkezünk az állami elmeógyógyintézetek ápoltságainak kor és családi állapot szerint történt kombinatív feldolgozásával, minthogy ezt az igen kívánatos feldolgozást az elmeógyógyintézetek máig sem készítették s ma sem készítik még el. Meggondolva azonban azt, hogy a kor szerint való feldolgozásban a fentebb ismertetett 25. táblán felsorolt három legfiatalabb korosztály, melyek a legfeljebb 15 évesek korcsoportjait tartalmazzák, majdnem kizárólag nőtlenek és hajadonok által töltetnek be, ezeket a családi állapotnál szereplő „nőtlen, hajadon“ csoportból úgy az elmeógyógyintézeti betegekénél, mint a népességénél levonhatjuk. Ezáltal visszamaradó abszolút számok egyértelműek a serdült és idősebb nőtlenek és hajadonok kiválasztásával. *Ha így a 16 éven alul lévő serdültektől eltekintünk*, úgy a legutolsó, 1920. évi népszámlálást közrefogó 1920—21. évi állami elmeógyógyintézeti adatok szerint a *házasságban még nem éltek aránya az elmeógyógyintézetekben ápoltság között 50%, pedig a megfelelő módon kiszámított népességi arányuk csak 19%!* Meglepő eredmény, lám megfelelő korcsoportok egybevetésével kitűnik, hogy a felnőtteknél a nőtlenek és hajadonok között a nyilvános intézetben ápoltság elmebetegség aránya népességi arányuknak több, mint kétszerese. A házasságon kívül élők az elmebajra vezetni képes ártalmaknak, syphilisnek, alkoholizmusnak, de a kicsapongásnak is inkább ki vannak téve, mint a házasok; másrészt megfordítva valószínű, hogy az elmebajra hajlamos, beteges, degenerált egyénekkel s más örökletesen terhelt s testi bajokban szenvedő betegekkel való házasságtól inkább tartózkod-

kodnak az egészségesek. Így ez utóbbi ok is hozzájárul, hogy körükben az elmebaj aránya is nagyobb legyen. Intézeti ápoltságba a hajadon és nőtlen egyének idősebb korosztályai a házasoknál pedig már azért is gyakrabban kerülnek, mert gyakran nincs családjuk, amelynek körében, mint otthonukban, kellő ápoltságban részesülhetnének.

Az állami elmeógyógyintézetekben ápoltság betegek között mindvégig feltűnő magas a zsidók aránya, népességi arányuknak három-, sőt olykor közel négyszerese. Az intézeti statisztika vallás szerint részletezve 1899-től 1928-ig s a népszámlálások megfelelő adataival egybevetve ugyanis a 27. táblán lévő képet nyújtja.

Látható, hogy a római katolikusok aránya az állami elmeógyógyintézetekben ápoltság betegek között népességi arányukkal közel egyező, sőt legújabbban annál tartósan kisebb is. Lényegesen kisebb népességi arányuknál a görög kath. elmebetegek aránya is. A reformátusok is kevesebben vannak az elmebetegek között, mint a népességben. A gör. keletiekénél csak régebben volt ez így, 1920-tól már nem. Az ágostai evangélikusok — különösen régebben — azonban gyakran több elmebeteget nyújtottak az állami intézeteknek, semmint az népességi arányuknak megfelelt volna. Azonban a népességi arány felett mutatkozó többlet náluk is, mint olykor az a róm. katolikusoknál is előfordult, igen csekély. Csak az iraeliták mutatnak az összes keresztény felekezetektől eltérő kialakulást: népességi arányukat többszörösen meghaladó elmebetegekkel. Erre a kórformák vallás szerint való részletezésénél alább még visszatérünk s ezt indokolni próbáljuk. Valószínű, hogy ebben az iraelitáknál a városokba való tömörülés, az értelmiségi pályákon való nagyobb arány, stb. is szerepelnek tényezőül.

A multtal szemben való fejlődést illetőleg (l. még a 27. táblázatot) feltűnő, hogy *a zsidó elmebetegek aránya emelkedőben van*, míg több keresztény felekezeté, különösen a római katolikusoké s az evangélikusoké népességi arányuk változását is figyelembe véve — éppen ellenkezőleg — csökken. Az 1913—15. évek átlaga szerint az állami elmeógyógyintézetekben ápoltság 14.6%-a volt iraelita, ami az 1910. évi népességi arányuknak (5.0%) még nem egészen háromszorosa. 1926—28 szerint arányuk az elmebetegek között már 20.3%, ami új (1920. évi) népességi arányuknak (5.9%) is, majdnem négyszerese.

27. Az állami elmeógyógyintézetekben ápolott betegek vallás szerint.
Les malades soignés dans les maisons d'aliénés de l'Etat, suivant la confession.

Vallás Confession	Az állami elmeógyógyintézetekben ápolott betegek <i>Répartition des malades</i>									Az egész népesség <i>Répartition de la population</i>		
	részletezése vallás szerint az — <i>suivant la confession</i>											
	1899-902	1904-08	1909-12	1913-15	1916-17	1918-19 ¹⁾	1920-21 ¹⁾	1922-25 ²⁾	1926-28 ³⁾	1900	1910	1920 ³⁾
	évek átlaga szerint — <i>moy. des années ci-dessus</i>									évi népszámláláskor — <i>aux recensements ci-dessus</i>		
a) szám — nombres												
Róm. kath. — <i>Cathol. rom.</i>	1.560	1.816	1.924	2.267	2.000	1.606	1.686	1.093	1.126	8,198.497	9,010.305	5,096.729
Gör. kath. — <i>Cathol. gr.</i>	170	226	236	302	301	114	78	19	26	1,841.272	2,007.916	175.247
Református — <i>Calvinistes</i>	414	417	471	544	482	366	412	217	225	2,427.232	2,603.381	1,670.144
Ág. hitv. ev. — <i>Luthériens</i>	287	292	366	382	350	195	199	130	115	1,258.860	1,306.384	497.012
Gör. kel. — <i>Gréco-orient.</i>	192	254	241	290	294	68	31	19	14	2,199.195	2,333.979	50.990
Unitárius — <i>Unitaires</i>	9	12	22	26	24	6	4	4	11	68.551	74.275	6.224
Izraelita — <i>Israélites ..</i>	531	597	611	657	632	539	552	369	387	831.162	911.227	473.310
Egyéb és ismeretlen — <i>Autres et inconnus ..</i>	6	5	9	22	51	60	17	2	4	13.486	17.066	10.487
Összesen — Total:	3.169	3.619	3.880	4.490	4.134	2.954	2.979	1.853	1.908	16,838.255	18,264.533	7,980.143
b) százalék — en %												
Róm. kath. — <i>Cathol. rom.</i>	49.2	50.2	49.6	50.5	48.4	54.4	56.6	59.0	59.0	48.7	49.3	63.9
Gör. kath. — <i>Cathol. gr.</i>	5.3	6.3	6.1	6.7	7.3	3.8	2.6	1.0	1.4	10.9	11.0	2.2
Református — <i>Calvinistes</i>	13.0	11.5	12.1	12.1	11.6	12.4	13.8	11.7	11.8	14.4	14.3	21.0
Ág. hitv. ev. — <i>Luthériens</i>	9.1	8.1	9.4	8.5	8.5	6.6	6.7	7.0	6.0	7.5	7.1	6.2
Gör. kel. — <i>Gréco-orient.</i>	6.1	7.0	6.2	6.5	7.1	2.3	1.1	1.1	0.7	13.1	12.8	0.6
Unitárius — <i>Unitaires</i>	0.3	0.3	0.6	0.6	0.6	0.2	0.1	0.2	0.6	0.4	0.4	0.1
Izraelita — <i>Israélites ..</i>	16.8	16.5	15.8	14.6	15.3	18.3	18.5	19.9	20.3	4.9	5.0	5.9
Egyéb és ismeretlen — <i>Autres et inconnus ..</i>	0.2	0.1	0.2	0.5	1.2	2.0	0.6	0.1	0.2	0.1	0.1	0.1
Összesen — Total:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

¹⁾ és ²⁾ mint a 22. táblázatnál. — *Pour* ¹⁾ et ²⁾, v. tabl. 22.

³⁾ Mint a 24. táblázatnál. — *V. tabl. 24.*

A vallás szerint való megoszlásra vonatkozó adatok a nemzetiségi viszonyokkal is összefüggnek, de ilyen szempontból az elmeógyógyintézetek nem készítenek statisztikát.

Az eredeti lakhely vagy származás vagyis azon vidékek szerint, ahol az elmebeteg beszállítása előtt lakott, már van statisztika. Az erre vonatkozó adatokban érdekes megfigyelni, hogy miképpen *fogy újabban az elszakított országrészekből származó betegek aránya*. Idegen országból csak a lipótmezei tébolydában, még 1922-ben is 227 beteg származott, 1927-ig számuk azonban fokozatosan már 104-re csökkent. *Fabinji* abból, hogy a háború alatt a mai területen lévő elmeógyógyintézetekben néhány százzal több beteget ápoltak, mint ma, éppen ezért tévesen állapítja meg azok emelkedett háborús arányát, mert ha az intézetekből ki is választja a mai területen maradtakat, akkor is azok háttérére a háború idején az egész ország volt, nem a mai csonka terület. Így a beszállítások akkor a mai területen lévő

intézetekbe is az egész történelmi területről történtek, nemcsak a mai csonka területről. A háború alatt tényleg emelkedett volt a dementia morbiditás és mortalitás, de azt nem lehet ily módon az abszolút számokból megítélni, még kevésbé annak számszerű mértékét nyerni, hanem csak a megfelelő népességhez való viszonyítás útján.

A városokból mindig több elmebeteg származik, mint a falvakból. A városokban nemcsak azért van több elmebeteg, mert ott vannak az ápolásukkal foglalkozó intézetek. Persze a város fölénye a vidék fellett — a származás szerint feldolgozott intézeti statisztikában — kisebb, mint a népszámlálási adatok szerint, amelyek az összes intézeti betegeket a városhoz csatolják. A lipótmezei betegek 1926—28. évi átlagos beteglétszámából 582 ápolott, vagyis az összes ápolottak 30.5%-a esett tízezernél kisebb népességű községekre pedig az 1920. évi népszámlálás szerint az egész népességnek 59.5%-a lakott ilyen községekben. Látható,

hogy a kis községekben az elmebetegek ritkábbak, mint a népesebb helyeken.

Foglalkozás szerint nehéz az elmegyógyintézeti statisztika feladata. Az állami elme-gyógyintézetek ugyanis e tekintetben nem alkalmazkodtak még az országos nomenklatúrához. Így sokszor nehéz elbírálni, hogy bizonyos foglalkozások intézeti elmebetegnél lévő aránya a népszámlálásbeli meghaladja-e vagy se. Kár, hogy Földes fentemlített 1905. évi dolgozatában foglaltak, mely szerint „igen kívánatos volna, ha a foglalkozásra vonatkozó elme-gyógyintézeti adatok a jövőben ugyanazon rendszer szerint állíttatnának össze, melyet a Központi Statisztikai Hivatal elfogadott“, az elme-gyógyintézeteknél még ma sem talált meghallgatásra. Mégis jelen dolgozatunkban megkíséreltük az állami elme-gyógyintézetek ápolójainak egykori foglalkozására vonatkozó adatokat az országos statisztika rendszerébe átdolgozni. Maradt egy néhány áthidalhatatlan akadály, nevezetesen a „tanulók“-nak az elme-gyógyintézeteknél megkülönböztetett rovatát kivettük ugyan az értelmiség főcsoportjából, ahol az elme-gyógyintézeteknél használt foglalkozási névjegyzék szerint be voltak osztva, de nem tudtuk ezen eltartott gyermekeket az összes főcsoportok között — további adat nélkül — úgy szétszítani, ahogy azt a szülők foglalkozása szerint az országos statisztika teszi. Ezért az „egyéb és ismeretlen“ rovatba kerültek. A „földműves, fuvaros, kocsis“ nevű rovatot nem tudtuk az őstermelés és közlekedés között megosztani, a benne bizonyára jelentősebb őstermelési foglalkozás miatt, oda soroltuk az egészset. A „katona és pénzügyőr, csendőr, pénzügyőr“ „katona és rendőr“ stb. rovatok mind a véderőhöz kerültek, pedig bennök tisztviselők is vannak. Ezen eltérésektől eltekintve az átdolgozás mindenben teljes pontossággal és szakszerűen megtörténhetett s az így átdolgozott adatokat 1899-től 1928-ig már most a következő, a 28. táblázatban mutatjuk be.

Az átdolgozott foglalkozási statisztikában a napszámosok rovatában az állami elme-gyógyintézetekben kezelt elmebetegek aránya a népességnek 7-szeresére az egyéb, ismeretlen és foglalkozás nélküli rovatban annak tizszeresére is felér. Magas az értelmiség aránya is, az elmebetegeknél 14:1 és 26:2% között változik, míg a népességben 3:1 és 4:7% között. Így kb. 5-szöröse népességi arányuknak! Bizonyos azonban, hogy éppen az értelmiség, vagyis a közszol-

gálat és szabad foglalkozások, — minden betegségükben, de különösen elmebajukban, — nagyobb arányban kerülnek kórházakba, intézetekbe, mint a műveletlen napszámosok. Teljesen egybenhangzó ezzel a halál-oki részben tett azon megállapításunk (I. 1 rész, 15. táblázat), hogy a napszámosok demencia mortalitása az értelmiség ezen mortalitásának kétszerese. Az egész népesség összes elmebetegei között ugyanis az értelmiségnek már koránt sincs meg az a magas aránya, amely az intézeti ápolásban lévő elmebetegek között olykor feltalálható, s ott több más foglalkozási főcsoport arányszámai mögött már rendszeresen háttérbe szorulnak. A legkedvezőbb az állami elme-gyógyintézeti statisztika szerint az őstermelők és bányászok demencia morbiditása, ami annál figyelemreméltóbb, mert említettük, hogy az átszámításnál az őstermelés rovatát a szétválasztás lehetetlensége miatt a tulajdonképpen a közlekedéshez tartozó fuvarosok és kocsisok elmebetegségi eseteivel is súlyosbítottuk. Az őstermelés és bányászat itt talált igen kedvező aránya szintén teljesen egyezik a demencia mortalitás foglalkozás szerint való részletezésénél az egész népességre vonatkozólag találtakkal. (L. 1 rész, 15. táblázatát). Ott is az őstermelés s a bányászat aránya volt a legkisebb. Említettük már akkor, hogy ebben valószínűleg a foglalkozásukkal járó falusias életmód hatása nyilvánul meg. A prostitutio, az alkoholizmus is kevésbé terjed közöttük, mint a nagyvárosi proletariátusnál.

Az állami elme-gyógyintézetek betegek foglalkozás szerint való statisztikáját két kórformával, a syphilis alapon támadó, terjedő hűdékes elmezavarral (a paralysis progressívával) és az alkoholos psychosissal összevetve is feldolgozzák. Érdekes tanulságai e kombinatív kimutatásoknak, hogy az alkoholos elmezavarban — majdnem kizárólag csak maga a foglalkozást űző, vagyis a kereső családfenntartó betegszik meg. Még felnőtt hozzátartozója is csak igen ritkán. Ezzel szemben a paralysis már a felnőtt hozzátartozók körében is gyakori. 15 éven alul lévő gyermekek körében e két elmebaj nem fordul elő. Mindkét kórforma a városias foglalkozásoknál az iparban, kereskedelemnél s a közszolgálat és szabad foglalkozásokban gyakoribb. Alkoholos elmezavart házi cselédek-nél nem észleltek, az nőknél általában ritka.

Az állami elme-gyógyintézetek statisztikájának végül igen érdekes része az is, hogy

28. Az állami elmeógyógyintézetekben ápolott betegek száma foglalkozás szerint.
Nombre, par profession, des malades soignés dans les maisons d'aliénés de l'Etat.

Foglalkozási főcsoport Principaux groupes de professions	Esett az oldalt megnevezett foglalkozási főcsoportra										a népességben — <i>Nombre des habitants composant ces princip. groupes de professions</i>		
	az állami elmeógyógyintézetekben ápolott elmebetegek között az <i>Répartition de ces malades selon les princip. groupes de professions indiqués plus bas</i>												
	1899—002	1904—08	1909—12	1913—15	1916—17	1918—19 ¹⁾	1920—21 ¹⁾	1922—25 ²⁾	1926—28 ²⁾	1900	1910	1920 ³⁾	
	évek átlaga szerint <i>suivant la moyenne des années ci-dessus</i>										évi népszámláláskor — <i>aux recensements ci-dessus</i>		
<i>a) s z á m — n o m b r e s a b s o l u s</i>													
I. Őstermelés ⁴⁾ — <i>Production du sol⁴⁾</i>	456	480	505	567	615	453	374	260	226	11,193.807	11,399.122	4,449.104	
II. Bányászat, ipar és forgalom <i>Industrie minière, autres industries, commerce, etc.</i>													
A) Bányászat és kohászat — <i>Industrie minière et fonderies</i>	3	4	6	10	10	—	—			161.233	210.409	117.344	
B) Ipar — <i>Industrie</i>	671	762	817	925	746	691	692	448	526	2,401.924	3,106.039	1,522.309	
C) Kereskedelem és hitel — <i>Commerce et crédit</i>	248	253	253	231	193	278	214			520.796	673.647	407.020	
D) Közlekedés — <i>Communications</i>	6	9	24	26	18	8	14	200	162	407.271	586.227	356.126	
II. Összesen — <i>Total</i>	928	1.028	1.100	1.192	967	977	920	648	688	3,491.224	4,576.322	2,402.799	
III. Közszolgálat és szabadfoglalkozások — <i>Services publics et professions libérales</i>	534	569	546	682	730	628	669	468	500	524.580	630.469	372.166	
IV. Véderő ⁵⁾ — <i>Défense nationale⁵⁾</i>	36	47	35	194	411	167	109	45	39	133.315	144.550	124.600	
V. Különböző ágbeli és k. m. n. napszámosok — <i>Journaliers spécial. non dénommés</i>	501	588	672	820	519	212	176	—	—	606.157	453.377	97.469	
VI. Tőkések és nyugdíjasok — <i>Capitalistes et retraités</i>	106	138	167	207	215	89	217	—	—	248.477	326.562	196.825	
VII. Egyéb foglalkozásúak — <i>Autres professions</i>	28	21	26	21	11	15	22	183	213	7) —	149.977	87.822	
VIII. Házi cselédek — <i>Domestiques</i>	257	314	319	344	231	135	208	80	85	403.963	405.069	175.461	
IX. Foglalkozás nélküliek és ismeretlen foglalkozásúak ⁶⁾ — <i>Habitants sans profession et de profession inconnue⁶⁾</i>	323	434	510	463	435	278	284	169	157	7) 236.732	179.085	73.897	
Mindössze — <i>Au total</i>	3.169	3.619	3.880	4.490	4.134	2.954	2.979	1.853	1.908	16,838.255	18,264.533	7,980.143	
<i>b) s z á z a l é k — e n %</i>													
I. Őstermelés ⁴⁾ — <i>Production du sol⁴⁾</i>	14.4	13.3	13.0	12.6	14.9	15.3	12.5	14.0	11.8	66.5	62.4	55.8	
II. Bányászat, ipar és forgalom — <i>Industrie minière, autres industries, commerce, etc.</i>													
A) Bányászat és kohászat — <i>Industrie minière et fonderies</i>	0.1	0.1	0.2	0.2	0.2	—	—			1.0	1.2	1.5	
B) Ipar — <i>Industrie</i>	21.2	21.1	21.1	20.6	18.1	23.4	23.2	24.2	27.6	14.2	17.0	19.1	
C) Kereskedelem és hitel — <i>Commerce et crédit</i>	7.8	7.0	6.5	5.1	4.7	9.4	7.2			3.1	3.7	5.1	
D) Közlekedés — <i>Communications</i>	0.2	0.2	0.6	0.6	0.4	0.3	0.5	10.8	8.5	2.4	3.2	4.4	
II. Összesen — <i>Total</i>	29.3	28.4	28.4	26.5	23.4	33.1	30.9	35.0	36.1	20.7	25.1	30.1	
III. Közszolgálat és szabadfoglalkozások — <i>Services publics et professions libérales</i>	16.8	15.7	14.1	15.2	17.7	21.3	22.4	25.2	26.2	3.1	3.4	4.7	
IV. Véderő ⁵⁾ — <i>Défense nationale⁵⁾</i>	1.1	1.3	0.9	4.3	9.9	5.6	3.7	2.4	2.0	0.8	0.8	1.6	
V. Különböző ágbeli és k. m. n. napszámosok — <i>Journaliers spécial. non dénommés</i>	15.8	16.2	17.3	18.3	12.6	7.2	5.9	—	—	3.6	2.5	1.2	
VI. Tőkések és nyugdíjasok — <i>Capitalistes et retraités</i>	3.3	3.8	4.3	4.6	5.2	3.0	7.3	—	—	1.5	1.8	2.4	
VII. Egyéb foglalkozásúak — <i>Autres professions</i>	1.0	0.6	0.7	0.5	0.2	0.5	0.8	9.9	11.2	7) —	0.8	1.1	
VIII. Házi cselédek — <i>Domestiques</i>	8.1	8.7	8.2	7.7	5.6	4.6	7.0	4.4	4.4	2.4	2.2	2.2	
IX. Foglalkozás nélküliek és ismeretlen foglalkozásúak ⁶⁾ — <i>Habitants sans profession et de profession inconnue⁶⁾</i>	10.2	12.0	13.1	10.3	10.5	9.4	9.5	9.1	8.3	7) 1.4	1.0	0.9	
Mindössze — <i>Total général</i>	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	

1) és 2) mint a 22. 3) mint a 24. táblázatnál. — *Pour 1) et 2), v. tabl. 22; pour 3), tabl. 24;* 4) Az elmeógyógyintézeteknél használt foglalkozási névjegyzék „földműves fuvaros és kocsis” rovata teljesen ide soroltatott. — 4) *Avec les individus figurant dans la rubrique „cultivateurs, camionneurs et cochers” de la liste de professions des maisons d'aliénés;* — 5) Az elmeógyógyintézeteknél használt foglalkozási névjegyzék „katona, csendőr, pénzügyőr és rendőr” rovatai együtt. — 5) *Individus figurant dans la rubrique „soldats, gendarmes, douaniers et agents de police” de la liste de professions des maisons d'aliénés;* — 6) Az elmeógyógyintézeteknél használt foglalkozási névjegyzék „tanuló” rovata is idesoroltatott. — 6) *Avec les individus figurant dans la rubrique „écoliers” de la liste de professions des maisons d'aliénés;* — 7) Az 1900. évi népszámláláskor a VII. és IX. főcsoport együtt lett kimutatva. — 7) *Lors du recensement de la population de 1900, les princip. groupes de professions VII et IX étaient fondus ensemble,*

bennök a betegek számának kórisme s az azt előidéző ok szerint való megoszlása, valamint e feldolgozásoknak némely néprajzi ismérvvel (nemükkel, vallásukkal stb.) való összevető kimutatása is megtalálható. Így orvosi statisztikai kérdésekre leginkább ezek az intézetekben ápolt, orvosok által legala-

posabban megfigyelt betegek adatai válnak.

Az állami elmeegógyintézetekben ápolt betegek kórformák szerint való megoszlása 1899-től 1928-ig a megelőző táblákon is feltüntetett többéves átlagok szerint a következő volt: (L. a 29. táblázatot.)

29. Az állami elmeegógyintézetekben ápolt betegek száma kórformák szerint.

Nombre des maladies soignées dans les maisons d'aliénés de l'Etat, suivant les maladies.

Sorszám Numéros d'ordre	Kórisme v. diagnózis <i>Maladie ou diagnostic</i>	Állami elmeegógyintézetekben ápolt betegek közül esett az oldalt megnevezett kórformára az — <i>Nombre des maladies atteints des maladies indiquées plus bas</i>														
		1899-902	1904-08	1909-12	1913-15	1916-17	1918-19 ¹⁾	1920-21 ¹⁾	1922-25 ²⁾	1926-28 ²⁾						
		évek átlaga szerint — <i>moyenne des années ci-dessus</i>														
a) s z á m — n o m b r e																
1	Mániás-depressziós elmezavar — <i>Psychosis maniacodepressiva</i>	307	322	273	344	357	285	257	101	88						
	Ebből melancholia — <i>Dont mélancolie</i> :	89	75	76	79	88	51	46	23	17						
2	Heveny zavartság — <i>Amentia</i>	146	277	364	472	452	138	112	27	12						
3	Eszelősség — <i>Dem. praecox ou schizophrénia</i>	64	148	351	732	860	759	792	721	801						
4	Tébolyodottság — <i>Paranoïa</i> ³⁾	1.089	1.021	869	750	620	419	349	150	99						
5	Epilepsiás elmezavar — <i>Démence épilept.</i>	} 277	299	352	} 320	287	191	198	104	116						
6	Hystériás elmezavar — <i>Démence hystérique</i>										71	68	62	72	26	20
7	Neurasth. elmez. — <i>Démence neurasth.</i>										16	30	17	15	2	6
8	Agylágyulás — <i>Paralysis progressiva</i>	565	663	695	864	692	496	472	313	324						
9	Aggsági elmezavar — <i>Démence sénile</i>	354	345	292	131	124	120	110	76	103						
10	Enceph. elmezavar — <i>Encéphalopathie</i>			10	40	42	33	42	42	42						
11	Alkoholos elmez. — <i>Démence alcoolique</i>	} 137	205	272	} 297	169	110	115	71	79						
12	Egyéb intox. és inf. — <i>Autr. intoxicat. et inf.</i>										6	5	2	3	3	9
13	Imbecillitás — <i>Imbécillité</i>	} 222	317	383	} 169	157	122	136	78	81						
14	Idiotism. — <i>Idiotie</i>										231	243	155	211	94	71
15	Sub. observ. — Nem elmebeteg — <i>Non atteints d'alién. ment.</i>	8	22	19	47	28	45	95	45	57						
Összesen — Total :		3.169	3.619	3.880	4.490	4.134	2.954	2.979	1.853	1.908						
b) s z á z a l é k — e n %																
1	Mániás-depressziós elmezavar — <i>Psych. maniac. depr.</i>	9.7	8.9	7.0	7.7	8.6	9.6	8.6	5.4	4.6						
	Ebből melancholia — <i>Dont mélancolie</i> :	2.8	2.1	2.0	1.8	2.1	1.7	1.5	1.2	0.9						
2	Heveny zavartság — <i>Amentia</i>	4.6	7.7	9.4	10.5	10.9	4.7	3.8	1.5	0.6						
3	Eszelősség — <i>Dem. praecox ou schizophrénia</i>	2.0	4.1	9.0	16.3	20.8	25.7	26.6	38.9	42.0						
4	Tébolyodottság — <i>Paranoïa</i> ³⁾	34.4	28.2	22.4	16.7	15.0	14.2	11.7	8.1	5.2						
5	Epilepsiás elmez. — <i>Démence épilept.</i>	} 8.8	8.3	9.1	} 7.1	7.0	6.5	6.6	5.6	6.1						
6	Hystériás elmez. — <i>Démence hystérique</i>										1.6	1.7	2.1	2.4	1.4	1.0
7	Neurasth. elmez. — <i>Démence neurasth.</i>										0.4	0.7	0.6	0.5	0.1	0.3
8	Agylágyulás — <i>Paralysis progressiva</i>	17.8	18.3	17.9	19.2	16.7	16.8	15.9	16.9	17.0						
9	Aggsági elmezavar — <i>Démence sénile</i>	11.2	9.5	7.5	2.9	3.0	4.1	3.7	4.1	5.4						
10	Enceph. elmezavar — <i>Encéphalopathie</i>			0.3	0.9	1.0	1.1	1.4	2.3	2.2						
11	Alkoholos elmez. — <i>Démence alcoolique</i>	} 4.3	5.6	7.0	} 6.6	4.1	3.7	3.8	3.8	4.1						
12	Egyéb intox. és inf. — <i>Autr. intoxicat. et inf.</i>										0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	0.5
13	Imbecillitás — <i>Imbécillité</i>	} 7.0	8.8	9.9	} 3.8	3.8	4.1	4.6	4.2	4.2						
14	Idiotism. — <i>Idiotie</i>										5.1	5.9	5.2	7.1	5.1	3.8
15	Sub. observ. — Nem elmebeteg — <i>Non atteints d'alién. ment.</i>	0.2	0.6	0.5	1.1	0.7	1.5	3.2	2.4	3.0						
Összesen — Total :		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0						

¹⁾ és ²⁾ mint a 22. táblázatnál. — *Pour ¹⁾ et ²⁾, v. tabl. 22.*

³⁾ Minden táblázaton a paraphreniával együtt. — *Y compris la paraphrenia.*

Az állami elmegyógyintézetekben előforduló kórformák között a legutolsó évtizedben az eszelősség, schizophrénia vagy dementia praecox a leggyakoribb. Ily betegségben szenvedett 1926—28 átlaga szerint a lipótmezei állami elmegyógyintézetben ápolott betegeknek több mint $\frac{2}{5}$ -e (42%-a). A budapesti Pázmány Péter tudományegyetem 1926—27. évi beteglétszámának átlaga szerint ily bajban az ápoltak 40·3%-a szenvedett. Régebben a schizophréniát ritkábban állapították meg; a századfordulónál az összes állami elmegyógyintézetek beteglétszámának mindössze csak 2·0%-a volt az ily beteg. Arányuk az 1909—12. évi átlag szerint már 9·0%. Azóta is egyre nő. A háború végén, 1918—19-ben ért el kb. a beteganyag $\frac{1}{4}$ -ére (25·7%-ra) terjedő jelentőséget. Ma már hovatovább nincs messze annak felétől! Egy negyedszázad alatt így vál-

tozik az állandóan fejlődésben lévő elmeorvosi tudomány!

E betegség után a kórismék jelentőség szerint való sorrendjében az agylágyulás (paralysis) (17·0%) és a téboly (paranoia), valamint az epilepsia és az aggsági elmezavar következnek. A századfordulónál még a téboly volt a leggyakrabban diagnosztizált elmebaj, azóta már mind ritkábban állapítják meg. Az orvosi tudomány fejlődése a régebben idesorolt esetek egy részét újabban különböző más kórismék között osztja meg. Különösen schizophrénia esetei gyarapodtak, amint említettük. A kettőt rokonságban lévőknek is tartjuk; ismerjük a schizophréniából kifejlődő paranoia kóralkaját is.

Az ápoltak között is feltűnő, mint azt az „apadásba jöttek“ (létszámából töröltek) statisztikájánál is láttuk, a „nem elmebetegek“

30. Nők száma és aránya az állami elmegyógyintézetekben megállapított kórformák között.

Nombre et proportion des femmes soignées dans les maisons d'aliénés de l'Etat, suivant les maladies constatées parmi elles.

Kórforma v. diagnózis <i>Maladies ou diagnostics</i>	Az állami elmegyógyintézetekben ápoltak az oldalt megnevezett kórformában megbetegedett nőket az <i>Femmes soignées dans les maisons d'aliénés de l'Etat et atteintes des maladies indiquées plus bas</i>											
	1913—15	1916—17	1920—21 ¹⁾	1926—28 ²⁾	1913—15	1916—17	1920—21 ¹⁾	1926—28 ²⁾	1913—15	1916—17	1920—21 ¹⁾	1926—28 ²⁾
	évek átlaga szerint — <i>moyenne des années ci-dessus</i>											
	a) s z á m <i>nombres</i>				b) százalék <i>%</i>				c) száz férfibetegre eső indexben — <i>nombres-indices pour 100 hommes aliénés</i>			
1. Mániás-depressziós elmezavar — <i>Psychosis maniacodepress.</i>	203	192	154	49	11·9	11·7	12·1	5·7	144	116	148	126
Ebből melancholia — <i>Dont mélancolie</i>	54	46	36	15	3·2	2·8	2·8	1·8	220	204	355	750
2. Heveny zavartság — <i>Amentia</i>	271	278	82	11	16·0	17·1	6·4	1·3	136	161	273	1.067
3. Eszelősség — <i>Dementia praecox ou schizophrénia</i>	251	322	332	419	14·7	19·8	26·2	49·5	52	60	72	110
4. Tébolyodottság — <i>Paranoia</i>	407	325	217	70	23·9	19·9	17·1	8·3	119	110	164	241
5. Epilepsiás elmezavar — <i>Démence épilept.</i>	89	91	69	49	5·2	5·6	5·5	5·8	38	46	54	74
6. Hysteriás elmezavar — <i>Démence hystérique</i>	67	57	63	15	4·0	3·5	5·0	1·7	1.675	518	700	300
7. Neurastheniás elmezavar — <i>Démence neurasth.</i>	1	3	1	1	0·0	0·1	0·1	0·1	6	11	7	20
8. Agylágyulás — <i>Paralysis progressiva</i>	193	155	116	74	11·4	9·5	9·1	8·7	29	29	32	30
9. Aggsági elmezavar — <i>Démence sénile</i>	70	70	61	67	4·1	4·3	4·8	7·9	115	130	127	186
10. Encephalopathias elmezavar — <i>Encéphalopathie</i>	4	3	10	10	0·2	0·2	0·8	1·1	10	8	31	31
11. Alkoholos elmezavar — <i>Démence alcoolique</i>	20	14	7	2	1·2	0·9	0·6	0·3	7	9	7	3
12. Egyéb intox. és infect. elmezavar — <i>Autres intoxicat. et infect.</i>	3	3	1	4	0·2	0·2	0·1	0·6	100	150	50	80
13. Imbecillitás — <i>Imbécillité</i>	49	37	46	28	2·9	2·3	3·6	3·3	41	31	50	52
14. Idiotism — <i>Idiotie</i>	61	70	81	34	3·6	4·3	6·3	4·0	36	40	61	93
15. Sub. observ. Nem elmebeteg — <i>Non atteintes d'alién. ment.</i>	12	10	29	14	0·7	0·6	2·3	1·7	34	56	45	32
Összesen — <i>Total</i>	1.701	1.630	1.269	847	100·0	100·0	100·0	100·0	61	65	74	80

¹⁾ és ²⁾ jegyzetet l. a 22. táblázatnál. — *Pour ¹⁾ et ²⁾, v. tabl. 22.*

arányának a legutolsó három évtized alatt való gyarapodása. Legújában 3·0%—3·2 százalékra rúgnak, míg 1899—902 szerint csak 0·2%-ot tettek!

Többször említettük, hogy bizonyos kórformáknál a nők, máshol meg a férfiak aránya állandóan erősebb. Erre vonatkozólag részletes felvilágosítást a 30. táblázat nyújt.

A nők aránya a férfiakhoz képest e szerint a hysteriánál s az amentianál (heveny zavartság) a legmagasabb, ha a nőbetegek ezer férfibetegre eső indexét tekintjük. Hysteriában olyik átlag (1913—15) szerint 17-szer, amentianban (1926—28) szerint 11-szer annyi nő betegszik meg mint férfi. (L. 30. tábla c) rovat.) A hysteria nevét is a női méhből (görögül = hystera) kapta, mert régebben bizonyos méhbajokkal hozták összefüggésbe. Később kimutatták, hogy e bajhoz a méhnek kevés köze van s az férfiakon is előfordulhat, hogy az a megváltozott képzeletkörből eredő psychogenes természetű betegség. Schaffer is az endogenes elmebajok közé sorozza és megjegyzi, hogy „nőknél sokkal gyakrabban észlelhető“. Gilles de la Fourette szerint a franciáknál egy hysterikus férfire 2—3 ilyen beteg nő esik, Oppenheim szerint a németeknél egy férfi hysteriásra 6—10 ily betegségben szenvedő nő jut. A hysterikus eseteknek Kraepelin szerint csupán 30%-a férfi. Az amentia hasonlóan nőknél gyakori, különösen terhesség, szülés, szoptatás idején. Schaffer szerint ez az exogenes eredetű, nem lueses fertőzésű kórkép „nőknél kétszer olyan gyakori, mint férfiaknál“. Valószínű, hogy gyermekágyi fertőzés, vagy autointoxicatio folyamatok szerepelnek okként. Primiparák (vagyis első ízben szülő nők) adják az esetek 40%-át.

Abszolút számra nézve persze legújában a nőknél is a schizophrenia fordul a leggyakrabban elő. A nőknél legritkább elmebetegség a férfiakhoz viszonyítva és abszolút számra is az alkoholos s a neurastheniás elmezavar.

A férfiaknál (l. 30. táblázat) a két súlyos, gyakran halálos kórkép a paralysis s az epilepsia sokkal gyakoribb, mint a nőknél. Száz férfibetegre csak 29—30 agylágyulásban szenvedő nő esett. Száz epileptikus férfire meg 38 — 74 ily betegségben szenvedő nő. Ez az amire annyiszor hivatkoztunk, hogy a nők kevésbé veszélyes, súlyosabb kórformákban ritkábban betegszenek meg, mint a férfiak. Hazánk-

ban a nemi kicsapongás, a syphilis és más ártalmak, melyek ez elmebajok előidézésében szerepelnek, a nőket kevésbé terhelik. Ezért kerülnek a nők gyérebben állami elmeegógyintézetben való felvételre is.

Az állami elmeegógyintézetekben ápolott betegek kórformáinak családi állapottal kombinált feldolgozásából kiderül, hogy a praecox nőtleneknél és hajadonoknál, hogy a paralysis házásoknál, a senilis dementia pedig az özvegyeknél már koruknál fogva is gyakoribb, mint amekkora arányban a kórformák között általában előfordul.

Az állami elmeegógyintézetekben ápolott különböző vallású betegek megoszlása kórformák szerint a 31. táblázatban látható.

E táblázatból kitűnik, hogy praecoxos beteg az izraelitáknál s az „egyéb“ alatt összefoglalt (görög és unit.) felekezeteknél, a paralysis a róm. katolikusoknál s a reformátusoknál, a téboly meg az evangélikusoknál a leggyakoribb.

Az állami elmeegógyintézetekben ápolott betegek különböző kórformáinak vallás szerint való megoszlását s annak a népesség vallás szerint való megoszlásával való egybevetését pedig a 32. táblázat mutatja.

E szerint látható, hogy az izraeliták népességi arányuknál nagyobb arányban leginkább mániás depressiós elmezavarban s folytonos összeházasodásaikból származó degeneratiós imbecillitásban betegszenek meg gyakran. Feltűnő ritka körükben az alkoholos elmezavar.

Testi betegségekben, főleg sérülésekben, felfekvésekben és gümőkórban az állami elmeegógyintézetekben ápolott betegeknek évről-évre közel fele szenved. A lipótmezei tébolydára vonatkozó 1926—28. évi adatok átlaga szerint évente 1.011 ilyen testi betegség fordul elő, vagyis az elmebeteglétszám 53%-a szenved évente hosszabb-rövidebb ideig testi bajban. A halálokok közül ugyanitt 1926—28 átlaga szerint 45·8% a testi baj. Ebből 25% az ér- és szívbetegség, 16·8% a tüdőgümőkór s a többi egyéb testi baj, de nem szervi agybaj! Ez bizonyítja a népmozgalmi statisztikánkban eddig követett azon eljárás helytelenségét, mely az elmeegógyintézetekben elhaltakat — a fertőző, járványos bajok kivételével — mind az elmebajban elhaltakhoz számítja. Látható, hogy az elmeegógyintézetekből érkező elhalálozási jelentések közel felét nem szabad elmebajban elhaltaknak tekinteni, mert nem az volt a halál közvetlen oka.

Az elmebajra hajlamosító tényezők —

31. Az állami elmeógyógyintézetekben ápoltságok száma vallás és kórforma szerint.

Les malades soignés dans les maisons d'aliénés de l'État, suivant la confession et la maladie.

K ó r f o r m a M a l a d i e s	Proportion des malades appartenant aux confessions ci-dessous et soignés dans les maisons d'aliénés de l'État.					
	A róm. kath. cath. rom.	A reform. calvin.	Az ág. h. ev. luthér.	Az izraelita israél.	Az egyéb autres	Az összes total
	vallásúak megoszlása az oldalt megnevezett kórformák között %					
a) az 1913—15. évi adatok átlaga szerint az összes állami elmeógyógyintézetekben						
<i>Les malades soignés dans les maisons d'aliénés de l'État, suivant les moyennes des années 1913—15.</i>						
1. Mániás-depressziós elmezavar — <i>Psych. man. depr.</i>	6·4	7·7	9·0	11·0	8·1	7·7
Ebből melancholia — <i>Dont mélancolie</i>	1·7	1·5	2·2	2·4	1·4	1·8
2. Heveny zavartság — <i>Amentia</i>	8·2	9·1	13·6	6·3	22·3	10·5
3. Eszelősség — <i>Dem. praecox</i>	16·6	15·9	13·8	21·2	12·2	16·3
4. Tébolyodottság — <i>Paranoïa</i>	18·0	16·5	19·1	18·1	9·4	16·7
5. Epilepsiás elmezavar — <i>Démence épilept.</i>	7·1	7·6	4·0	4·4	11·5	7·1
6. Hystériás elmezavar — <i>Démence hystérique</i>	1·6	0·6	3·0	2·6	0·6	1·6
7. Neurasth. elmez. — <i>Démence neurasth.</i>	0·3	0·4	0·3	0·7	0·3	0·4
8. Agylágyulás — <i>Paralys. progr.</i>	21·3	20·5	16·5	19·0	12·6	19·2
9. Aggsági elmezavar — <i>Démence sénile</i>	2·9	2·9	3·0	2·4	3·3	2·9
10. Encephalopath. elmezavar — <i>Encéphalopathie</i>	0·9	1·2	1·2	0·5	0·9	0·9
11. Alkoholos elmez. — <i>Démence alcoolique</i>	8·2	6·4	8·1	1·3	5·4	6·6
12. Egyéb intox. és infect. elmezavar — <i>Autres intoxicat. et infect.</i>	0·0	0·2	0·2	0·0	0·5	0·1
13. Imbecillitas — <i>Imbécillité</i>	3·1	3·9	4·3	5·5	3·8	3·8
14. Idiotismus-cretenismus — <i>Idiotie-crét.</i>	4·3	6·1	3·6	6·0	7·5	5·1
15. Sub. observ. Nem elmebeteg — <i>Non atteints d'alién. ment.</i>	1·1	1·0	0·3	1·0	1·6	1·1
Összesen — Total..	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0
b) az 1926—28. évi, csak a lipótmezői tébolydára vonatkozó adatok átlaga szerint.						
<i>Suivant les moyennes des années 1926—28, seulement la maison d'aliénés de Lipótmező.</i>						
1. Mániás-depressziós elmezavar — <i>Psych. man. depr.</i>	4·1	3·3	4·9	5·9	8·5	4·6
Ebből melancholia — <i>Dont mélancolie</i>	0·9	0·4	0·6	0·9	4·2	0·9
2. Heveny zavartság — <i>Amentia</i>	0·8	0·7	0·3	0·1	0·6	0·6
3. Eszelősség — <i>Dem. praecox</i>	40·4	36·5	45·9	47·3	52·1	42·0
4. Tébolyodottság — <i>Paranoïa</i>	4·9	4·9	7·0	5·9	2·4	5·2
5. Epilepsiás elmezavar — <i>Démence épilept.</i>	7·3	6·8	2·3	3·6	2·4	6·1
6. Hystériás elmezavar — <i>Démence hystérique</i>	1·1	0·9	2·9	0·7	0·0	1·0
7. Neurasth. elmez. — <i>Démence neurasth.</i>	0·4	0·5	0·3	0·1	0·0	0·3
8. Agylágyulás — <i>Par. progr.</i>	17·3	21·3	17·2	13·9	15·2	17·0
9. Aggsági elmezavar — <i>Démence sénile</i>	4·9	5·9	4·9	6·7	6·7	5·4
10. Encephalopath. elmezavar — <i>Encéphalopathie</i>	2·0	2·8	2·9	2·7	0·0	2·2
11. Alkoholos elmez. — <i>Démence alcoolique</i>	5·4	3·7	3·8	0·9	2·4	4·1
12. Egyéb intox. és infect. elmezavar — <i>Autres intoxicat. et infect.</i>	0·6	0·6	0·3	0·1	0·0	0·5
13. Imbecillitas — <i>Imbécillité</i>	3·8	4·3	1·5	6·0	6·1	4·2
14. Idiotismus-cretenismus — <i>Idiotie-crét.</i>	3·8	4·7	1·7	4·1	0·6	3·8
15. Sub. observ. Nem elmebeteg — <i>Non atteints d'alién. ment.</i>	3·2	3·1	4·1	2·0	3·0	3·0
Összesen — Total..	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

azok okainak — alakulása az állami elmeógyógyintézeteinkben ápoltságoknál 1899-től 1928-ig többéves átlagokban a 33. táblán látható.

Az elmebajra vezetett körülményeknek statisztikájában az állami elmeógyógyintézetekben ápoltságoknál mindig az ismeretlen okú esetek aránya a legmagasabb.

32. Az állami elmeógyógyintézetekben ápoltságok száma, vallás és kórforma szerint, a népesség vallás szerint való megoszlásával egybevetve.

Nombre des malades soignés dans les maisons d'aliénés de l'État, suivant les confessions et les maladies, comparé à la répartition par confessions de la population.

Kórforma — Maladie	I. Az oldalt megnevezett kórforma összes betegek közül esett a — <i>Proportion des malades appartenant aux confessions ci-dessous et atteints des maladies indiquées plus bas</i>					Összesen — Total
	róm. kath. rom.	reform. calvin.	ág. h. ev. luthér.	izraelita israél.	egyéb autres	
	vallásúakra százalékokban — %					
a) az 1913—15 évi adatok átlaga szerint, az összes állami elmeógyógyintézetekben <i>suivant les moyennes des années 1913—15, toutes les maisons d'aliénés de l'État</i>						
1. Mániás-depressziós elme-zavar — <i>Psych. man.-depr.</i>	42·0	12·1	10·0	20·9	15·0	100·0
Ebből melancholia — <i>Dont mélancolie</i>	48·1	10·6	10·5	19·8	11·0	100·0
2. Heveny zavartság — <i>Amentia</i>	39·5	10·4	11·0	8·8	30·3	100·0
3. Eszelősség — <i>Dem. praecox</i>	51·3	11·8	7·2	19·0	10·7	100·0
4. Tébolyodottság — <i>Paranoïa</i>	54·4	12·0	9·7	15·8	8·1	100·0
5. Epilepsiás elme-zavar — <i>Démence épilept.</i>	50·3	12·9	4·8	8·9	23·1	100·0
6. Hysteriás elme-zavar — <i>Démence hystérique</i>	49·8	4·2	16·0	24·4	5·6	100·0
7. Neurastheniás elme-zavar — <i>Démence neurasth.</i>	41·7	12·5	6·2	29·2	10·4	100·0
8. Agylágyulás — <i>Paralys. progr.</i>	56·0	12·9	7·3	14·4	9·4	100·0
9. Aggsági elme-zavar — <i>Démence sénile</i>	50·8	12·0	8·9	12·2	16·1	100·0
10. Encephalopathiás elme-zavar — <i>Encéphalopathie</i>	48·3	16·7	11·7	8·3	15·0	100·0
11. Alkoholos elme-zavar — <i>Démence alcoolique</i>	63·0	11·8	10·5	2·9	11·8	100·0
12. Egyéb intox. és infect. — <i>Autres intoxicat. et infect.</i>	15·8	15·8	10·5	5·3	52·6	100·0
13. Imbecillitás — <i>Imbécillité</i>	41·5	12·7	9·7	21·5	14·6	100·0
14. Idiotismus — <i>Idiotie</i>	41·9	14·3	5·9	17·1	20·8	100·0
15. Sub. observ. - Nem elmebeteg - <i>Non atteints d'alién. ment.</i>	53·5	11·3	2·1	13·4	19·7	100·0
Az összes elmebeteg — Total des aliénés	50·5	12·1	8·5	14·6	14·3	100·0
b) az 1926—28 évi, csak a lipótmezői tébolydára vonatkozó adatok átlaga szerint <i>suivant les moyennes des années 1926—28, seulement la maison d'aliénés de Lipótmező</i>						
1. Mániás-depressziós elme-zavar — <i>Psych. man.-depr.</i>	53·4	8·4	6·5	26·3	5·4	100·0
Ebből melancholia — <i>Dont mélancolie</i>	56·9	5·9	3·9	19·6	13·7	100·0
2. Heveny zavartság — <i>Amentia</i>	77·1	14·3	2·9	2·9	2·8	100·0
3. Eszelősség — <i>Dem. praecox</i>	56·7	10·2	6·6	22·9	3·6	100·0
4. Tébolyodottság — <i>Paranoïa</i>	56·4	11·1	8·1	23·0	1·4	100·0
5. Epilepsiás elme-zavar — <i>Démence épilept.</i>	71·3	13·2	2·3	12·1	1·1	100·0
6. Hysteriás elme-zavar — <i>Démence hystérique</i>	60·0	10·0	16·7	13·3	—	100·0
7. Neurastheniás elme-zavar — <i>Démence neurasth.</i>	72·2	16·7	5·5	5·6	—	100·0
8. Agylágyulás — <i>Paralys. progressiva</i>	60·0	14·8	6·1	16·5	2·6	100·0
9. Aggsági elme-zavar — <i>Démence sénile</i>	52·9	12·9	5·5	25·2	3·5	100·0
10. Encephalopathiás elme-zavar — <i>Encéphalopathie</i>	52·4	15·1	7·9	24·6	—	100·0
11. Alkoholos elme-zavar — <i>Démence alcoolique</i>	77·5	10·6	5·5	4·7	1·7	100·0
12. Egyéb intox. és infect. — <i>Autres intoxicat. et infect.</i>	77·8	14·8	3·7	3·7	—	100·0
13. Imbecillitás — <i>Imbécillité</i>	53·1	11·9	2·1	28·8	4·1	100·0
14. Idiotismus — <i>Idiotie</i>	59·3	15·0	2·8	22·4	0·5	100·0
15. Sub. observ. - Nem elmebeteg - <i>Non atteints d'alién. ment.</i>	63·4	12·2	8·1	13·4	2·9	100·0
Az összes elmebeteg — Total des aliénés	59·0	11·8	6·0	20·3	2·9	100·0
II. Az egész népesség vallás szerint való megoszlása az oldalt megnevezett népszámlálás időpontjában — <i>Répartition par confessions de la population totale au moment des recensements de 1910 et de 1920</i>						
1910	49·3	14·3	7·1	5·0	24·3	100·0
1920	63·9	21·0	6·2	5·9	3·0	100·0

33. Az elmebajra hajlamosító tényezők alakulása az állami intézetekben ápolt betegeknekél.
Formation des facteurs prédisposant à l'aliénation mentale chez les malades soignés dans les maisons d'aliénés de l'Etat.

Hajlamosító tényező, illetve valószínű kór-ok <i>Facteurs prédisposant à l'aliénation mentale et causes probables d'aliénation</i>	Az állami elmeegógyintézetekben ápolt betegek között fennforgott az oldalt megnevezett hajlamosító tényező v. valószínű kór-ok az <i>Facteurs prédisposant à l'aliénation mentale et causes probables d'aliénation chez les malades soignés dans les maisons d'aliénés de l'Etat</i>								
	1899-902	1904-08	1909-12	1913-15	1916-17	1918-19 ¹⁾	1920-21 ¹⁾	1922-25 ²⁾	1926-28 ²⁾
	évek átlaga szerint — <i>moyenne des années ci-dessus</i>								
	a) s z á m — n o m b r e s								
1. Ismeretlen — <i>Inconnu</i>	1.799	2.156	2.478	2.514	1.978	1.438	1.173	893	641
2. Fejlődési hiba, veleszületett hajlam és öröklés — <i>Vices du développement, prédisposition native et hérédité</i> ..	550	597	553	756	829	593	686	} 456	673
Ebből öröklés — <i>Dont hérédité</i>	387	406	377	325	298	281	331		
3. Testi betegségek összesen — <i>Mala- dies du corps</i>	194	266	230	392	602	355	491	306	355
Ebből — <i>Dont</i> ..									
syphilis — <i>syphilis</i>	78	153	161	293	495	258	400	257	311
agybajok — <i>maladies du cerv.</i>	74	71	35	64	52	54	42	44	40
influenza — <i>grippe</i>	1	3	1	1	1	17	6	1	1
typhus — <i>typhus</i>	27	15	10	17	8	7	6	1	1
pellagra — <i>pellagra</i>	4	5	1	6	5	—	—	—	—
mellkasi zsigeri bajok — <i>morbi organum pectoris</i>	7	10	17	3	6	4	4	1	1
4. Intoxicatiók összesen ³⁾ — <i>Intoxications</i>	211	334	394	401	259	154	195	85	103
Ebből alkoholizmus — <i>Dont alcoolisme</i> ..	211	334	394	401	259	154	195	85	103
5. Lelki okok összesen — <i>Causes morales</i>	186	128	66	113	139	96	88	23	17
Ebből: — <i>Dont</i> ..									
szellemi túleröltetés — <i>surmenage cérébral</i>	25	22	19	50	12	26	11	—	—
lelki behatások — <i>influences morales</i> ..	154	105	46	63	112	48	49	23	17
fogság — <i>prison</i>	7	1	1	—	15	22	28	—	—
6. A nemi élettel kapcsolatos okok — <i>Causes connexes à la vie sexuelle</i> ..	114	68	63	132	150	175	152	10	5
Ebből: — <i>Dont</i> ..									
terhesség — <i>grossesse</i>	8	5	3	8	7	2	1	} 10	5
szülés, szoptatás — <i>accouchement, al- laitement</i>	39	34	22	37	41	21	19		
pubertás — <i>puberté</i>	39	16	33	66	98	146	130		
nemi kicsapongás — <i>excès de plaisirs de la chair</i>	28	13	5	21	4	6	2	—	—
7. Öregedés összesen — <i>Vieillesse</i> ..	109	62	88	165	165	121	172	62	86
Ebből klimakterium — <i>Dont climacterium</i>	55	19	29	45	53	24	53	9	3
8. Nem elmebeteg — <i>Non aliénés</i> ..	6	8	8	17	12	22	22	18	28
Összesen — <i>Total</i>	3.169	3.619	3.880	4.490	4.134	2.954	2.979	1.853	1.908
	b) s z á z a l é k — e n %								
1. Ismeretlen — <i>Inconnu</i>	56.8	59.6	63.9	56.0	47.8	48.7	39.4	48.2	33.6
2. Fejlődési hiba, veleszületett hajlam és öröklés — <i>Vices du développement, prédisposition native et hérédité</i> ..	17.3	16.5	14.2	16.8	20.0	20.1	23.0	} 24.6	35.3
Ebből öröklés — <i>Dont hérédité</i>	12.2	11.2	9.7	7.2	7.2	9.5	11.1		
3. Testi betegségek összesen — <i>Mala- dies du corps</i>	6.1	7.3	5.9	8.7	14.6	12.0	16.5	16.4	18.5
Ebből: — <i>Dont</i> ..									
syphilis — <i>syphilis</i>	2.5	4.2	4.2	6.5	12.0	8.7	13.4	13.9	16.3
agybajok — <i>maladies du cerv.</i>	2.3	2.0	0.9	1.4	1.3	1.8	1.4	2.3	2.1
influenza — <i>grippe</i>	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.6	0.2	0.1	0.0
typhus — <i>typhus</i>	0.9	0.4	0.3	0.4	0.2	0.2	0.2	0.0	0.1
pellagra — <i>pellagra</i>	0.1	0.1	0.0	0.1	0.1	—	—	—	—
mellkasi zsigeri bajok — <i>morbi organum pectoris</i>	0.2	0.3	0.4	0.1	0.1	0.1	0.2	0.0	0.0
4. Intoxicatiók összesen ³⁾ — <i>Intoxications</i>	6.7	9.2	10.2	8.9	6.3	5.2	6.6	4.6	5.4
Ebből alkoholizmus — <i>Dont alcoolisme</i> ..	6.7	9.2	10.2	8.9	6.3	5.2	6.6	4.6	5.4

1) és 2) l. a 22. táblázatnál. — *Pour 1) et 2), v. tabl. 22.*

3) Csak az igen szorványos morphinismus esetei járulnak az alkoholizmushoz, ha az összes krónikus intoxicatiók eseteinek összegét keressük. — *Si l'on veut établir le total des cas d'intoxications chroniques, il faut ajouter au chiffre indiqué plus haut, les quelques cas très rares du morphinisme.*

A 33. tábla folytatása.

Hajlamosító tényező, illetve valószínű kór-ok <i>Facteurs prédisposant à l'aliénation mentale et causes probables d'aliénation</i>	Az állami elmeógyógyintézetekben ápolott betegek között fennforgott az oldalt megnevezett hajlamosító tényező v. valószínű kór-ok <i>Facteurs prédisposant à l'aliénation mentale et causes probables d'aliénation chez les malades soignés dans les maisons d'aliénés de l'Etat</i>								
	1899-902	1904-08	1909-12	1913-15	1916-17	1918-19 ¹⁾	1920-21 ¹⁾	1922-25 ²⁾	1926-28 ²⁾
	évek átlaga szerint — <i>moyenne des années ci-dessus</i>								
5. Lelki okok összesen — <i>Causes morales</i>	5.9	3.6	1.7	2.5	3.4	3.2	2.9	1.3	0.9
Ebből: — <i>Dont</i> :									
szellemi túleröltetés — <i>surmenage cérébral</i>	0.8	0.6	0.5	1.1	0.3	0.9	0.4	—	—
lelki behatások — <i>influences morales</i> ..	4.9	2.9	1.2	1.4	2.7	1.6	1.6	1.3	0.9
fogság — <i>prison</i>	0.2	0.1	0.0	0.0	0.4	0.7	0.9	—	—
6. A nemi élettel kapcsolatos okok — <i>Causes connexes à la vie sexuelle</i> ..	3.6	1.9	1.6	3.0	3.6	5.9	5.1	0.5	0.3
Ebből: — <i>Dont</i> :									
terhesség — <i>grossesse</i>	0.3	0.1	0.1	0.2	0.1	0.1	0.0	} 0.5	0.3
szülés, szoptatás — <i>accouchement, al- laitement</i>	1.2	1.0	0.6	0.8	1.0	0.7	0.6		
pubertás — <i>puberté</i> ..	1.2	0.4	0.8	1.5	2.4	4.9	4.4		
nemi kicsapongás — <i>excès de plaisirs de la chair</i> ..	0.9	0.4	0.1	0.5	0.1	0.2	0.1	—	—
7. Öregedés összesen — <i>Vieillesse</i> ..	3.4	1.7	2.3	3.7	4.0	4.1	5.8	3.4	4.5
Ebből klimakterium — <i>Dont climacterium</i>	1.7	0.5	0.8	1.0	1.3	0.8	1.8	0.5	0.1
8. Nem elmebeteg — <i>Non aliénés</i> ..	0.2	0.2	0.2	0.4	0.3	0.8	0.7	1.0	1.5
Összesen — <i>Total</i>	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

¹⁾ és ²⁾ l. a 22. táblázatnál. — *Pour ¹⁾ et ²⁾, voir tabl. 22.*

(33.6—63.9%.) Utána sorakozik az öröklött terheltség, melyet a fejlődési hibákkal s a veleszületett hajlammal együtt (14.2—35.3%) újabban mind gyakrabban állapítanak meg. Az öröklött terheltség a nőknél gyakoribb, mint a férfiaknál. A leggyakoribb a közvetlenül a szülőktől származó terheltség, ritkább a más vérrokonoktól való, legritkább a szintén terhelőnek tekintett puszta vérrokonság és a törvénytelen születés. Az anya elmebaját a leszármazókra vonatkozólag általában veszedelmesebbnek tartják az apáénál. Európaszerte az öröklött terheltség fogalma sem azonos. Prinzing szerint Ausztriában rendszerint azért kicsinyek az elmebajosoknál kimutatott öröklött terheltségre vonatkozó arányszámok, mert az osztrák statisztikában csak a szülők elme- és idegbaját tekintik ily terhelő körülménynek, esetleg bizonyos körülmények közt az alkoholizmust. Az öröklés aránya s az örökletes diszpozíció megállapíthatósága az egyes elmebetegségek, az egyes kórformák között is lényeges különbségeket mutat. Elsősorban az endogen eredetű kórformáknál, állami elmeógyógyintézetek adatai szerint schizophréniánál, mániás-depressziós elmezavarnál, paranoiánál és persze idiotizmusnál, imbecillitásnál, vagyis a születésüktől fogva gyengelméjüeknél mutatható a leggyakrabban ki. Igen gyakori az öröklés a hysteria aethiologiájában is. Moravcsik szerint az esetek 70—80%-ában biztosan kimutatható, bár ha-

tása igen különböző fokban érvényesülhet. A többi számbavett tényező a hysteriánál az öröklött terheltség mellett (mármint a trauma, lelki behatás által okozott károsodás, kedélyi mozgalom, nemi és más testi betegségek stb.) inkább csak a tünetek kiváltására szolgáló alkalmi okok. Charcot Briquet stb. hasonlóképpen nyilatkoznak! Az öröklött terheltségnek legkevesebb szerepe exogenes elmebajoknál s az endogenes-involutiós kórformáknál, az aggsági elmezavarnál van.

Az elmebajra hajlamosító tényezők arányának statisztikai nagyságrendjében újabban ezután a syphilis (16.3%) sorakozik; egy negyedszázaddal ezelőtt ennél gyakrabban állapítottak meg lelki okokat s az alkoholizmust. Ma a lelki okok megállapítása egyre gyérül, az alkoholizmus aránya változatlan, a syphilis kimutatása meg mind gyakrabban sikerül. Az előrement syphilist többnyire a syphilis által okozott specifikus elmebajban a terjedő hűdéses elmezavarban (*dem. paralytica*) tudjuk kimutatni. Előfordul azonban némely psychosis encephalopathica, egy-két praecoxos és más esetben is — sokszor nem is az elmebajjal összefüggésben — hogy megtörténik kimutatása. Megfordítva még ma sem tudjuk minden paralysis esetben kimutatni. Az intézeti ápolásban részesült paralyticusoknál a syphilises fertőzést Binszwanger 49, Zielen 60, Jolly 69, Strümpell 75, Mendel 76, Regis 85, Alzhei-

mer pedig 90%-ban tudták kimutatni. Minthogy pedig másrésről nem minden syphilises fertőzésből fejlődik paralysis, azt is fel kell tennünk, hogy valami egyéni praedispositio miatt az agy bizonyos esetekben locus minoris resistentiae. Moravcsik szerint különféle káros befolyások (öröklés, alkohol, ólommérgezés, koponyasérülés, testi és szellemi megerőltetés, excessusok stb.) is elősegíthetik az agy paralysisre vezető syphilises destruktíóját. A halálóki részben (l. az 1. részt) láttuk, hogy a paralysis az iparban, kereskedelemben s az inkább értelmiségi pályákon gyakori, a mezőgazdaságban és bányászatban viszonylag ritkább. Azoknál az epilepsia öl gyakrabban. Ebben nemcsak az szerepelhet, hogy a városias foglalkozásúak syphilist gyakrabban szereznek, hanem az is, hogy az értelmi funkciók inkább az értelmiségi pályákon teszik az agyat syphilises fertőzés esetén locus minoris resistentiae-vé.

Az alkoholizmus aránya legújabbban (5.4%) csak a syphilis után jön, régebben sokkal jelentősebbnek tartották s az öröklött terheltég után a második helyen emlegették. Specificus elmebaja az alkoholos agy-

lágylás, mely férfiaknál sokkal gyakoribb, mint a nőknél. A városi betegeknek az alkoholizmus gyakrabban szerepel, mint a vidékről beszállított eseteknek. Vallás szerint — láttuk — hogy az alkoholos elmebaj az izraelitáknál feltűnően ritka.

Az öregedésre visszavezethető esetek (4.5%) sorakoznak az alkoholizmusnak tulajdoníthatók után. Itt is különleges elmebaj, az aggkori elmezavar, a dem. senilis fejlődik ki. Leggyakoribb érlemeszedésben is szenvedő öregeknek s különösen kicsapongásokban gazdag élet után.

A testi betegségek közül, mint az állami elmeógyógyintézeti betegek elmebaját előidéző okok: agybajok, influenza s a typhus jelentősebbek (l. még mindig a 33. táblázatot). Vannak a nemi étellel kapcsolatban kifejlődő elmebetegségek is, főleg nőknél amentia terhesség, szülés, szoptatás közben. A lelki okok aránya statisztikánkban számszerűleg elenyésző csekély. Ezek között még a lelki behatás által okozott károsodás a leggyakoribb; a szellemi túlerőltetés s a fogság hatása a legújabb arányszámokban számszerűleg már ki sem mutatható.

Szél Tivadar dr.

● SZOCIÁLIS STATISZTIKA ●

Munkaviszályok 1928-ban.

Les conflits du travail en 1928 en Hongrie.

Résumé. Le nombre des grèves, qui avait présenté une tendance ascendante jusqu'en 1927, a fort diminué en 1928. Des grèves considérables n'ont eu lieu que dans l'industrie textile (3), dans celle du bois (3), parmi les ouvriers du transport (1) et dans les charbonnages (6). Il n'y a eu qu'un lock-out, dans un cas peu important. Dans plus de 50% des grèves, les ouvriers n'ont obtenu aucun résultat. La valeur de la production manquée à cause des conflits du travail a représenté 3 millions de pengős.

*

1. Sztrájkok.

A sztrájkmozgalom, mely a gazdasági életnek a háború utáni újraéledése óta

1927-ig emelkedő tendenciát mutatott, 1928-ban úgy külső mint belső intenzitását tekintve, erősen visszahanyatlott. Az utolsó három eszetendőről a sztrájkéletre legjellemzőbb adatok hullámzását a grafikus ábrák igen szemléltető módon tárják elénk. A sztrájkmozgalom 1927. évi kiemelkedő arányait (amint azt a „Szemle“ 1928. évi 7. számában részletesen ismertettük) a vas- és fémiparban, továbbá a gép- és villamossági iparban lezajlott nagyméretű munkásmozgalmak idézték elő. 1928-ban is erre a két ipari főcsoportra esett a sztrájkoknak egyharmada (11), de a sztrájkoknak belső intenzitása, a sztrájkolók száma és a sztrájk folyamán elvesztett munkanapok száma el-

1. Az 1928. évi sztrájkok megoszlása negyedévenként.

Répartition des grèves de 1928, par trimestre.

Év, évnegyed, foglalkozási főcsoport <i>Année, trimestre, groupes de professions</i>	A sztrájkok — Grèves			A sztrájk tartama alatt Nombre, pendant les grève, des			A sztrájkolók Grévistes	A kénytelenségből nem dolgozók chômeurs involontaires	Az összes szünetelők ouvriers n'ayant pas travaillé, au total	Grèves			
	A sztrájkok által érintett telepek <i>Etablissements affectés par elles</i>	Az érintett telepeken a sztrájk kitörése napján alkalmazott munkások <i>Ouvriers y employés le jour du commencement de la grève</i>	A sztrájk tartama alatt száma - nombre	a sztrájkolók grévistes	a kénytelenségből nem dolgozók chômeurs involontaires	az összes szünetelők ouvriers n'ayant pas travaillé, au total				által elvesztett munkanapok száma — nombre des journées de travail perdues par eux	A teljes ayant eu un succès compl.	A részleges ayant eu un succès partiel	A sikertelenül n'ayant pas eu de succès
	száma - nombre	száma - nombre	száma - nombre	száma - nombre	száma - nombre	száma - nombre				sikerrel végződött sztrájkok száma - nombre	száma - nombre	száma - nombre	
1928. I. negyedév " " trimestre													
Ipar — Industrie	11	11	4.925	1.152	89	1.241	14.170	220	14.390	2	1	8	
Összesen — Total	11	11	4.925	1.152	89	1.241	14.170	220	14.390	2	1	8	
1928. II. negyedév " " trimestre													
Bányászat és kohászat — Mines et hauts fourneaux	1	3	338	281	10	291	281	10	291			1	
Ipar — Industrie	6	10	1.462	687	100	787	20.669	3.720	24.389	2	1	3	
Összesen — Total	7	13	1.800	968	110	1.078	20.950	3.730	24.680	2	1	4	
1928. III. negyedév " " trimestre													
Bányászat és kohászat — Mines et hauts fourneaux	1	3	336	163	—	163	163	—	163			1	
Ipar — Industrie	4	15	286	153	—	153	4.054	—	4.054	1	1	2	
Közlekedés — Communications	1	1	8	8	—	8	40	—	40			1	
Összesen — Total	6	19	630	324	—	324	4.257	—	4.257	1	1	4	
1928. IV. negyedév " " trimestre													
Bányászat és kohászat — Mines et hauts fourneaux	4	24	9.810	6.540	393	6.933	61.095	1.726	62.821			2	
Ipar — Industrie	2	3	845	698	—	698	24.902	—	24.902	1	1	—	
Összesen — Total	6	27	10.655	7.238	393	7.631	85.997	1.726	87.723	1	3	2	
1928. I—IV. negyedév együtt " " trimestres ensemble													
Bányászat és kohászat — Mines et hauts fourneaux	6	30	10.484	6.984	403	7.387	61.539	1.736	63.275			2	
Ipar — Industrie	23	39	7.518	2.690	189	2.879	63.795	3.940	67.735	6	4	13	
Közlekedés — Communicat.	1	1	8	8	—	8	40	—	40			1	
Összesen — Total	30	70	18.010	9.682	592	10.274	125.374	5.676	131.050	6	6	18	

enyészően csekély az 1927. évi méretekhez képest.

Az ipari sztrájkok közül az 1928. évben legjelentékenyebb a fonóipari és a faipari főcsoport körében lezajlott 3—3 munkaviszály volt, előbbinél 1.278 szünetelővel és 28.356 elvesztett munkanappal, utóbbinál 689 szünetelővel és 24.139 elvesztett mun-

kanappal. Az összes sztrájkok következtében elvesztett munkanapoknak kétötödét, az ipari sztrájkok következtében elvesztett munkanapoknak pedig már közel négyötödét teszik e két iparcsoportban lezajlott munkaviszályok munkanapvesztései. Természetesen a munkabérvesztés is az előbb említett két iparcsoportnál volt a legjelen-

2. A sztrájkok és sztrájkolók száma; munka-
Nombre des grèves et des grévistes; perte de journées

Foglalkozási csoport, terület	A sztrájkok — Grèves			A sztrájk tartama alatt Nombre, pendant la grève.				A sztrájkolók Grévistes	A kénytelenségéből nem dolgozók Chômeurs involontaires	Az összes szünetelő munkások — Tous les ouvriers n'ayant pas travaillé en % des ouvriers employés	Által elvesztett munkanapok száma — nombre des journées de trav. perdues par eux.
	A sztrájkok által érintett telepek — Etablissements affectés par elles	Az érintett telepeken a sztrájk kitörése napján alkalmazott munkások — Ouvriers y empl. le jour du commenc. de la grève	A sztrájkolók des grévistes	a kénytelenségéből nem dolgozók des chômeurs involontaires	az összes szünetelő — de tous les ouvriers n'ayant pas travaillé	Az összes szünetelő az alkalmazott munkások %-ában — Tous les ouvriers n'ayant pas travaillé en % des ouvriers employés	A sztrájkolók által elvesztett munkanapok száma — nombre des journées de trav. perdues par eux.				
1. Bányászat és kohászat.											
Barna- és kőszénbányászat	6	30	10.484	6.984	403	7.387	70.4	61.539	1.736	63.275	
2. Ipar.											
I. Vas- és fémipar	4	4	435	372	4	376	86.4	8.485	8	8.493	
II. Gép- és vill. ipar	7	9	3.839	179	76	255	6.6	2.829	135	2.964	
III. Kő	2	2	424	132	31	163	38.4	1.579	121	1.700	
IV. Fa	3	7	1.078	611	78	689	63.9	20.463	3.676	24.139	
V. Bőr	2	2	95	72	—	72	75.8	1.580	—	1.580	
VI. Fonó	3	3	1.560	1.278	—	1.278	81.9	28.356	—	28.356	
XI. Építő	1	6	19	13	—	13	68.4	107	—	107	
XII. Sokszorosító	1	6	68	33	—	33	48.5	396	—	396	
Ipar összesen :	23	39	7.518	2.690	189	2.879	38.3	63.795	3.940	67.735	
Ipar terület szerint :											
Budapest	6	16	2.333	709	154	863	37.0	24.269	3.811	28.080	
Budapestkörnyéki községek	5	5	2.764	292	—	292	10.6	7.429	—	7.429	
Egyéb vidék	12	18	2.421	1.689	35	1.724	71.2	32.097	129	32.226	
3. Közlekedés	1	1	8	8	—	8	100.0	40	—	40	
Mindössze :	30	70	18.010	9.682	592	10.274	57.1	125.374	5.676	131.050	

3. A bányászati sztrájkokban résztvett munkások száma munkanemek szerint.
Nombre des ouvriers ayant pris part aux grèves minières, suivant le genre de travail.

Munkáscsoport Groupes d'ouvriers	Vájolók (hévérék) Mineurs de fond		Szállítók Transporteurs		Takarítók Nettoyeurs		Egyéb férfi- munkások Autres ouvriers		Női munkások Ouvrières		Mindössze Total général
	össz. Total	%	össz. Total	%	össz. Total	%	össz. Total	%	össz. Total	%	
Az érintett telepeken alkalmazott munkások — Ouvriers employés dans les établissements affectés par les grèves	5.255	50.1	2.244	21.4	327	3.1	2.545	24.3	113	1.1	10.484
A sztrájkoló munkások Ouvriers en grève	4.341	62.2	1.602	22.9	168	2.4	847	12.1	26	0.4	6.984
A kénytelenségéből nem dolgozó munkások — Chômeurs involontaires	—	—	103	25.6	71	17.6	224	55.6	5	1.2	403
Az összes szünetelő munkások — Total des ouvriers ayant cessé le travail	4.341	58.8	1.705	23.1	239	3.2	1.071	14.5	31	0.4	7.387

nap-, munkabér- és termelési érték-veszteség.
de travail, de salaires et de valeur de production.

A sztrájkolók Grévistes	A kénytelenségből nem dolgozók Chômeurs in- volontaires	Az összes szü- netelők Tous les ouvriers ayant cessé le travail	Átlag esett — <i>Proportion moyenne pour</i>						A munkaviszály folytán elmaradt termelés értéke pengőben — <i>Valeur de la</i> <i>production manquée à</i> <i>cause du conflit du tra-</i> <i>vail, pengős</i>	<i>Groupes de professions,</i> <i>territoire</i>
			egy sztrájkra — <i>1 grève</i>			egy szünetelőre <i>1 ouv. ayant</i> <i>cessé le trav.</i>				
			szünetelő — <i>des</i> <i>ouvriers n'ayant</i> <i>pas travaillé</i>	elvesztett munkanap <i>des journées de</i> <i>travail perdues</i>	bérveszteség pen- gőben — <i>des per-</i> <i>tes de salaires,</i> <i>pengős</i>	elvesztett munka- nap — <i>des jour-</i> <i>nées de travail</i> <i>perdues</i>	bérveszteség pen- gőben — <i>des</i> <i>pertes de salai-</i> <i>res, pengős</i>	átvesztett munkabér <i>des salaires perdus</i>		
által elvesztett munkabér ösz- szege pengőben — <i>salaires</i> <i>perdus par eux, pengős</i>										
286.099	5.802	291.901	1.231	10.546	48.650	8.6	40	1,249.244	1. Mines et hauts fourneaux. <i>Extract. de lignite et de houille</i>	
									2. Industrie.	
52.293	23	52.316	94	2.123	13.079	22.6	139	363.000	I. Sidérurgie et métallurgie	
18.079	1.227	19.306	36	423	2.758	11.6	76	64.020	II. Construct. mécan., élect.	
4.010	309	4.319	82	850	2.160	10.4	27	—	III. Ind. de la pierre	
161.394	53.533	214.927	230	8.046	71.642	35.0	312	505.700	IV. Ind. du bois	
7.062	—	7.062	36	790	3.531	21.9	98	128.000	V. Ind. du cuir	
100.587	—	100.587	426	9.452	33.529	22.2	78	750.000	VI. Ind. textile	
843	—	843	13	107	843	8.2	65	340	XI. Ind. du bâtiment	
3.225	—	3.225	33	396	3.225	12.0	98	1.260	XII. Ind. de la reproduction	
347.493	55.092	402.585	125	2.945	17.504	23.5	140	1,812.320	Industr. au total	
									Industr. par territoire:	
181.759	54.760	239.519	144	4.680	39.920	32.5	278	559.760	Budapest	
47.974	—	47.974	58	1.486	9.595	25.4	164	360.700	Communes aux env. de Bpest	
114.760	332	115.092	144	2.686	9.591	18.7	67	891.860	Autres régions	
300	—	300	8	40	300	5.0	38	—	3. Communications	
633.892	60.894	694.786	342	4.368	23.160	12.8	68	3.061.564	<i>Total général</i>	

tékenyebb, de az egy szünetelőre eső bérveszteség a vas- és fémiparban majdnem mégegyszer akkora volt, mint a fonóiparban, aminek az a magyarázata, hogy a fonóiparban túlnyomóan nők alkalmaztatnak, kiknek tudvalevően jóval alacsonyabb a bérjövödelmük, míg a vas- és fémiparban a bérek aránylag igen magasak. A többi ipari csoportban vagy egyáltalán nem fordult elő munkaviszály, vagy pedig csak igen kisméretű volt az, még az építőiparban is csupán csak egy igen csekély intenzitású sztrájkról kaptunk jelentést, holott az építőiparban az 1928. esztendőben az előző évet is meghaladó élénk tevékenység volt tapasztalható.

Az 1928. esztendőben a 6 szénbányászsztrájk intenzitásában felülmúlja az egyes

ipari főcsoportokban lezajlott munkaviszályok arányait, és amíg az ipari sztrájkok az előző esztendők munkásmozgalmaival szemben a visszaesés képét tárják elénk, a bányászati sztrájkok arányai az előző két esztendőben tapasztalt arányokon magasan felülemelkednek.

A szénbányászsztrájkok az 1928. évi összes munkaviszályoknak csak egyötödét tették ugyan, de a bányászsztrájkok folyamán szünetelők az összes szünetelőknek már közel háromnegyedét, az elvesztett munkanapok az összesen elvesztett munkanapoknak közel a felét és az elvesztett munkabér is az összesen elvesztett munkabérnek 42% -át alkotta. A bányászsztrájkokban az 1—1 szünetelőre eső munkanap- és munkabérveszteség jóval kisebb volt

4. A sztrájkolók száma és a sztrájkok tartama.

Nombre des grévistes et durée des grèves.

Foglalkozási csoport, terület <i>Groupes de professions, territoire</i>	A sztrájkok száma, amelyekben <i>Nombre des grèves, avec</i>						A sztrájkok száma, amelyekben a munkások egy része kénytelenségből nem dolgozott <i>Nombre des grèves où une partie des ouvriers a été obligée, malgré elle, de cesser le travail</i>	A sztrájkok száma, amelyekben <i>Nombre des grèves où</i>		A sztrájk tartott — <i>La grève a duré</i>										
	1 — 9	10 — 19	20 — 49	50 — 99	100 — 499	500 v. több — 500 ou plus		csak férfi <i>seulement des ouvriers</i>	csak nő <i>seulement des ouvrières</i>	1 napig <i>1 jour</i>		2—6 napig <i>2—6 jours</i>		7—14 napig <i>7—14 jours</i>		15 naptól 1 hónapig <i>de 15 jours à 1 mois</i>		1—2 hónapig <i>1—2 mois</i>		
										sztrájkban — grèves	sztrájkolóval — grévistes	sztrájkban — grèves	sztrájkolóval — grévistes	sztrájkban — grèves	sztrájkolóval — grévistes	sztrájkban — grèves	sztrájkolóval — grévistes	sztrájkban — grèves	sztrájkolóval — grévistes	
1. Bányászat és kohászat. <i>Mines et hauts fourneaux.</i>																				
Barna- és kőszénbányászat <i>Extraction de lignite et de houille. . . . .</i>					3	3	2	4	—	2 444	3 5.336	—	—	—	—	—	—	—	—	1 1204
2. Ipar. <i>Industrie.</i>																				
I. Vas- és fémipar <i>Sidérurgie et métallurgie . . . . .</i>			1		3		1	1	—	—	—	—	—	1	25	2	212	1	135	
II. Gép- és vill. ipar <i>Construct. mécan., ind. de l'électricité . . . .</i>	2	1	3	1			1	7	—	—	3	70	3	62	—	—	—	—	1	47
III. Kőipar — <i>Ind. de la pierre . . . . .</i>			1	1			2	1	1	—	1	46	—	—	1	86	—	—	—	—
IV. Faipar — <i>Ind. du bois</i>		1			2		1	2	—	—	1	131	—	—	1	15	1	465	—	—
V. Bőripar — <i>Ind. du cuir</i>		1		1			—	1	—	—	—	—	1	12	1	60	—	—	—	—
VI. Fonóipar — <i>Ind. textile</i>				1	1	1	—	—	—	—	1	498	—	—	1	92	1	688	—	—
XI. Építőipar — <i>Ind. du bâtiment . . . . .</i>		1					—	1	—	—	—	—	—	1	13	—	—	—	—	—
XII. Sokszorosítóipar <i>Ind. de la reproduction</i>			1				—	1	—	—	—	—	—	1	33	—	—	—	—	—
Ipar összesen <i>Industr. au total</i>	2	4	6	4	6	1	5	14	1	—	6	745	7	145	6	465	4	1335	—	—
Ipar terület szerint <i>Industrie par territoire</i>																				
Budapest — <i>Budapest . . . . .</i>	1		2	1	2		2	4	—	—	2	62	1	33	1	102	2	512	—	—
Bpestkörnyéki községek <i>Communes aux environs de Budapest . . . . .</i>		2	1		2		—	4	—	—	—	—	2	32	2	125	1	135	—	—
Egyéb vidék — <i>Autres régions . . . . .</i>	1	2	3	3	2	1	3	6	1	—	4	683	4	80	3	238	1	688	—	—
3. Közlekedés — <i>Communications . . . . .</i>	1						—	1	—	—	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—
Mindössze — Total gén.	3	4	6	4	9	4	7	19	1	2 444	10 6.089	7	145	6	465	5	2539			

5. A sztrájkok eredménye.

Résultat des grèves.

Foglalkozási csoport, terület <i>Groupes de professions, territoire</i>	A sztrájkok Grèves	A sztrájkoló munkások Grévistes	A teljes			A részleges			A sikertelenül			
			G r è v e s									
			sikerrel — <i>ayant eu un succès</i>						n'ayant pas eu de succès			
			c o m p l e t			p a r t i e l						
			v é g z ó d o t t									
	sztrájkok száma nombre des grèves	sztrájkokban a sztrájkolók száma grévistes y ayant pris part	össz. total	0/0	sztrájkok száma nombre des grèves	sztrájkokban a sztrájkolók száma grévistes y ayant pris part	össz. total	0/0	sztrájkok száma nombre des grèves	sztrájkokban a sztrájkolók száma grévistes y ayant pris part	össz. total	0/0
1. Bányászat és kohászat <i>Mines et hauts fourneaux</i>												
Barna- és kőszénbányászat <i>Extraction de lignite et de houille...</i>	6	6.984	—	—	—	2	5.223	74·8	4	1.761	25·2	
2. Ipar — Industrie												
I. Vas- és fémip. — <i>Sidérurgie et métallurgie</i>	4	372	—	—	—	—	—	—	4	372	100·0	
II. Gép- és vill. ip. — <i>Constr. mécan., ind. de l'électr.</i>	7	179	2	42	23·5	1	8	4·5	4	129	72·0	
III. Kőip. — <i>Ind. de la pierre</i>	2	132	1	46	34·9	—	—	—	1	86	65·1	
IV. Faipar — <i>Ind. du bois</i>	3	611	2	146	23·9	1	465	76·1	—	—	—	
V. Bőripar — <i>Ind. du cuir</i>	2	72	—	—	—	—	—	—	2	72	100·0	
VI. Fonóipar — <i>Ind. textile</i>	3	1.278	—	—	—	1	688	53·8	2	590	46·2	
XI. Építőipar — <i>Ind. du bâtiment...</i>	1	13	—	—	—	1	13	100·0	—	—	—	
XII. Sokszorosítóipar — <i>Ind. de la reproduction</i>	1	33	1	33	100·0	—	—	—	—	—	—	
Ipar összesen <i>Industries au total</i>	23	2.690	6	267	9·9	4	1.174	43·7	13	1.249	46·4	
Ipar terület szerint <i>Industries par territoire</i>												
Budapest — <i>Budapest ..</i>	6	709	1	33	4·7	2	473	66·7	3	203	28·6	
Bpest környéki községek <i>Communes aux environs de Budapest ..</i>	5	292	1	15	5·1	—	—	—	4	277	94·9	
Egyéb vidék — <i>Autres régions ..</i>	12	1.689	4	219	13·0	2	701	41·5	6	769	45·5	
3. Közlekedés <i>Communications ..</i>	1	8	—	—	—	—	—	—	1	8	100·0	
Mindössze — Total gén.	30	9.682	6	267	2·7	6	6.397	66·1	18	3.018	31·2	

azonban, mint általában az ipari sztrájkoknál, mert a bányászati sztrájkoknak a zöme rövid (1—6 napos) tartamú volt.

A bányauzemekben alkalmazott munkások túlnyomó többsége vajúló (hévér) és szállító és a sztrájk által érintett telepeken a vajúlóknak és a szállítóknak lépett sztrájkba a legnagyobb százaléka (82·5%—71·4%), a takarítóknak 51·3%-a sztrájkolt és 21·7%-a kénytelenségből nem dolgozott,

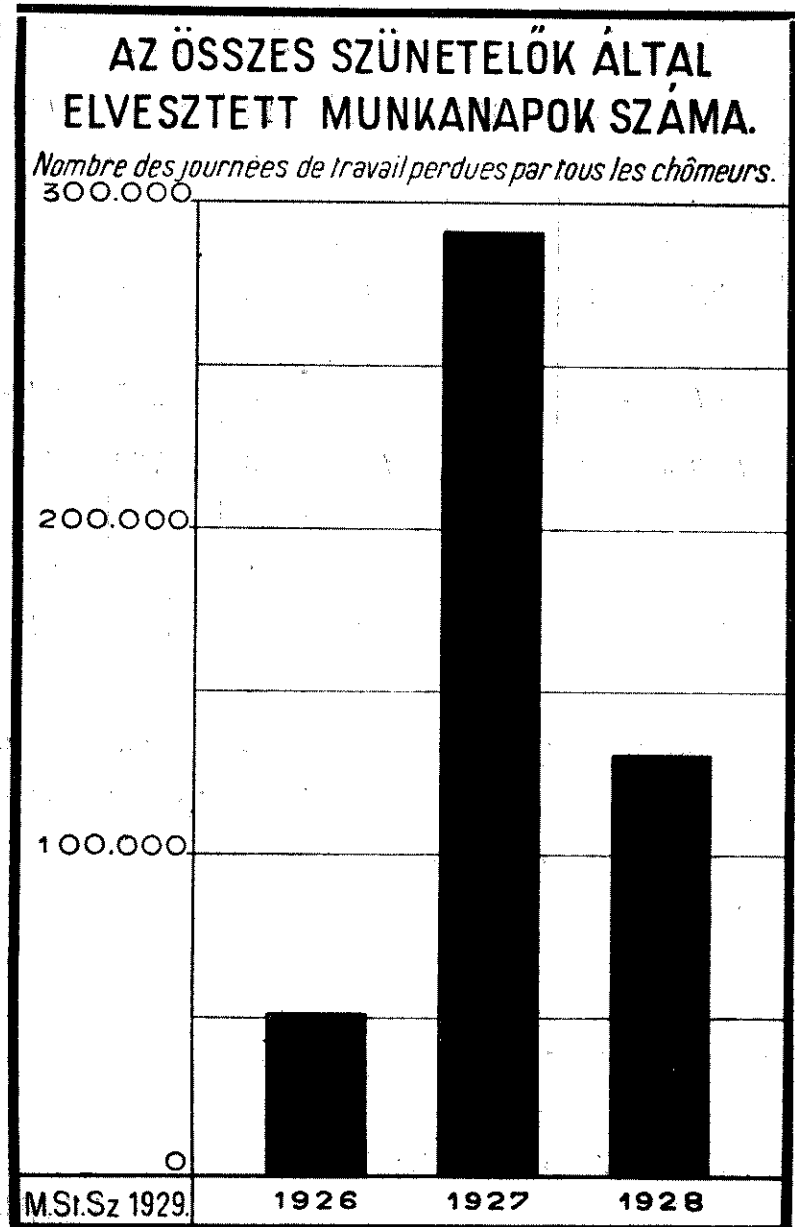
az egyéb férfimunkásoknak már csak 37·7%-a sztrájkolt és 9·9%-a kénytelenségből nem dolgozott, a női munkásoknak meg éppenséggel csupán 23·0%-a sztrájkolt és 4·6%-a volt kénytelenségből nem dolgozó.

Az 1928. esztendőben egy közlekedési sztrájkról is beszámolhatunk, ez a sztrájk azonban igen csekély terjedelmű volt és teljesen sikertelenül végződött.

A sikert tekintve különben a sztrájkok-

6. Kizárások és sztrájkok összesen. — *Lock-outs et grèves au total.*

Foglalkozási főcsoport <i>Groupes de professions</i>	A munkaviszályok — <i>Conflicts du travail</i>		A munkaviszályok által érintett telepek — <i>Etablissements affectés par eux</i>		Az érintett telepeken a munkaviszály ki- törése napján alkalmazott munkások — <i>Ouvriers y employés le jour du commencement du conflit du travail</i>		A munkaviszály tartama alatt az összes szü- netelők száma — <i>Nombre, pendant le conflit du travail, de tous les ouvriers ayant cessé le travail</i>		Ebből kényszerűen nem dolgozó <i>Dont chômeurs involontaires</i>		Az összes szünetelők az alkalmazott munkások %o-ában — <i>Tous les ouvriers ayant cessé le travail, en %o des ouvriers employés</i>		Munkaviszályok száma — <i>Nombre des journées de travail perdues</i>		Munkabé- összege pengőben		Ebből a kényszer- sünetelők által elvesztett <i>par tous les ou- vriers ayant cessé le travail</i>		Ebből a kényszer- sünetelők által elvesztett <i>par les chôm. involontaires</i>		Átlag esett <i>Proportion moyenne pour</i>		egy munka- viszályra <i>1 conflit du travail</i>		egy szü- netelőre <i>1 ouvrier ayant cessé le travail</i>		A munkaviszály folytán elmaradt termelés ér- téke pengőben — <i>Production manquée à cause des conflits du travail, en pengős</i>
	száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>						
	száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>		száma — <i>nombre</i>						
1. Kizárások összesen <i>Lock-outs au total... ..</i>	1	7	32	15	—	46.9	124	835	—	—	15	124	835	8.3	56	450											
Ebből — <i>Dont:</i>																											
XII. Sokszorosító ipar <i>Industrie de la repro- duction ... ..</i>	1	7	32	15	—	46.9	124	835	—	—	15	124	835	8.3	56	450											
2. Sztrájkok összesen <i>Grèves au total ... ..</i>	30	70	18010	10274	592	57.0	131050	694786	5676	60894	342	4368	23160	12.8	68	3061564											
Munkaviszályok összesen <i>Conflicts du travail, total</i>	31	77	18042	10289	592	57.0	131174	695621	5676	60894	332	4231	22439	12.8	68	3062014											

nak több mint a fele eredmény nélkül zá-
rult és a sztrájkolóknak közel egyharmada
vette fel teljesen hiába a küzdelmet. A
sztrájkok egyötöde a sztrájkolók közel két-
harmadának részleges sikert hozott, teljes
sikerrel 6 sztrájk zárult azonban mindössze
267 sztrájkolóval. A sztrájkok zöme
1928-ban is bérharc volt, s a sztrájkolóknak
70.4%-a a teljes és részleges sikerű sztráj-
kokban a 10%-ot, 4.7%-a a 20%-ot meg
nem haladó munkabéremelést ért el.

A munkaviszályok folytán elmaradt
termelés értéke 1928-ban igen jelentékeny
összegre, több mint hárommillió pengőre
rúg, melyből a bányászati sztrájkok foly-
tán elmaradt termelés értéke a legnagyobb,
az egésznek több mint kétötöde. Az ipari
sztrájkok közül a fonóipari, faipari s a vas-
és fémipari sztrájkok révén elmaradt ter-
melésnek az értéke a munkaviszályok foly-
tán összesen elmaradt termelés értékének
több mint a felét teszi.

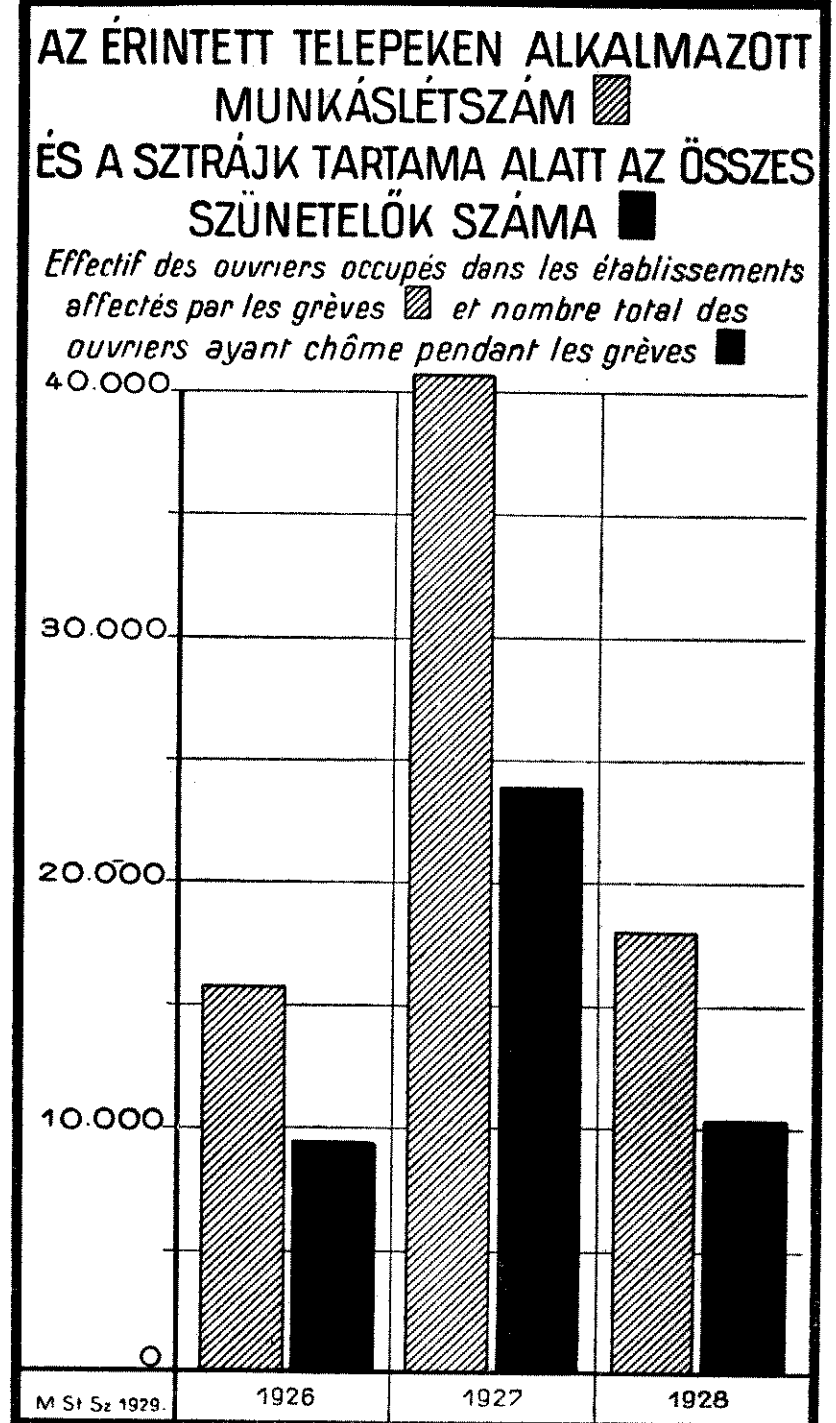
7. A sztrájkok eredménye a sztrájkok tartama szerint. — *Résultat des grèves, suivant la durée de celles-ci.*

Foglalkozási csoport, a sztrájkok tartama <i>Groupes de profes- sions, durée des grèves</i>	A teljes sikerű <i>Grèves ayant eu</i>			A részleges sikerű <i>Grèves ayant eu</i>			A sikertelen <i>Grèves n'ayant pas eu de</i>			A z ö s s z e s <i>Total des</i>				
	sztrájkok <i>un succès complet</i>	sztrájkokban résztvevő sztrájkolók <i>grévistes y ayant pris part</i>	sztrájkok <i>un succès partiel</i>	sztrájkokban ré-zívevő sztrájkolók <i>grévistes y ayant pris part</i>	sztrájkok <i>succès</i>	sztrájkokbn résztvevő sztrájkolók <i>grévistes y ayant pris part</i>	sztrájkok <i>grèves</i>	sztrájkokban résztvevő sztrájkolók <i>grévistes y ayant pris part</i>	száma <i>nombre</i>	szám sz. <i>nombre</i>	%	száma <i>nombre</i>	szám sz. <i>nombre</i>	%
1. Bányászat és kohászat — <i>Mines et hauts fourneaux</i>														
1 nap — <i>jour</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	2	444	100·0	2	444	100·0
2—6 nap — <i>jours</i>	—	—	—	2	5.223	97·9	—	—	1	113	2·1	3	5.336	100·0
1—2 hónap — <i>mois</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1.204	100·0	1	1.204	100·0
Összesen — <i>Total</i>	—	—	—	2	5.223	74·8	—	—	4	1.761	25·2	6	6.984	100·0
2. Ipar — <i>Industrie</i>														
2—6 nap — <i>jours</i>	2	177	23·8	1	8	1·0	—	—	3	560	75·2	6	745	100·0
7—14 " " "	3	75	51·7	1	13	9·0	—	—	3	57	39·3	7	145	100·0
15 nap — 1 hónap <i>15 jours — 1 mois</i>	1	15	3·2	—	—	—	—	—	5	450	96·8	6	465	100·0
1—2 hónap — <i>mois</i>	—	—	—	2	1.153	86·4	—	—	2	182	13·6	4	1.335	100·0
Összesen — <i>Total</i>	6	267	10·0	4	1.174	43·6	—	—	13	1.249	46·4	23	2.690	100·0
3. Közlekedés <i>Communications</i>														
2—6 nap — <i>jours</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8	100·0	1	8	100·0
Mindössze <i>Total général:</i>	6	267	2·8	6	6.397	66·0	—	—	18	3.018	31·2	30	9.682	100·0

8. A sztrájkolók által elért munkabéremelés. — *Augmentation de salaire obtenue par les grévistes.*

Foglalkozási csoport <i>Groupes de professions</i>	Grèves	Grévistes	Ont obtenu une augmentation de salaire							
			Munkabéremelést követelt <i>ayant exigé une augment. de salaire</i>		10 ^o / _o -nál kisebb <i>de moins de 10°/_o</i>		10—20 ^o / _o -os <i>de 10 à 20°/_o</i>		több mint 20 ^o / _o -os <i>de plus de 20°/_o</i>	
					munkabéremelést ért el					
			sztrájk- ban	sztrájkoló	sztrájkoló <i>grévistes</i>	sztrájkoló <i>grévistes</i>	sztrájkoló <i>grévistes</i>	sztrájkoló <i>grévistes</i>	sztrájkoló <i>grévistes</i>	sztrájkoló <i>grévistes</i>
		szám sz. <i>nombre</i>	% ¹⁾	szám sz. <i>nombre</i>	% ¹⁾	szám sz. <i>nombre</i>	% ¹⁾	szám sz. <i>nombre</i>	% ¹⁾	
1. Bányászat és kohászat. <i>Mines et hauts fourneaux.</i>										
Barna- és kőszénbányászat — <i>Extraction de lignite et de houille</i>	4	6.590	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Ipar — <i>Industrie.</i>										
I. Vas- és fémipar — <i>Sidérurgie et métallurgie</i>	2	185	—	—	—	—	—	—	—	—
II. Gép- és vill. ipar — <i>Construct. mécanique, ind. de l'électricité</i>	5	137	—	—	8	5·8	—	—	—	—
III. Kőipar — <i>Industrie de la pierre</i>	2	132	—	—	46	34·9	—	—	—	—
IV. Faipar — <i>Industrie du bois</i>	3	611	596	97·5	—	—	—	—	—	—
VI. Fonóipar — <i>Industrie textile</i>	2	780	688	88·2	—	—	—	—	—	—
XI. Építőipar — <i>Industrie du bâtiment</i>	1	13	13	100·0	—	—	—	—	—	—
XII. Sokszorosítóipar — <i>Industrie de la reproduction</i>	1	33	—	—	33	100·0	—	—	—	—
Ipar összesen — <i>Industries au total</i>	16	1.841	1.297	70·4	87	4·7	—	—	—	—
3. Közlekedés. — <i>Communications.</i>										
Hajózás — <i>Navigation</i>	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—

1) A munkabéremelést követelt munkások számához viszonyítva. — *Par rapport au nombre des ouv. mécont. du salaire.*

2. Kizárások.

Az 1928. esztendőben a munkaadók egyedül egy esetben, a sokszorosító iparban éltek a kizárás fegyverével, de ez a munkaviszály is igen kisméretű volt.

A kizárás 7 telepre terjedt ugyan, de e 7 telepen a kizárás napján alkalmazott

munkáslétszám mindössze 32 volt. A kizárás ezeknek is csak a felét sújtotta, mert csupán 15-re rúgott a szünetelők száma. A kizárás alig terjedt egy héten túlra, miáltal az egy-egy szünetelőre eső munkanapvesztés is elég alacsony, 8·3 s a munkabérvesztés sem volt több szünetelőnkint 56 pengőnél.

Az 1928. évi szüret végleges eredményei.

Les résultats définitifs des vendanges hongroises de 1928.

Résumé. La superficie des vignes de la Hongrie, qui n'avait guère varié ces dernières années, a, d'après les résultats définitifs des vendanges de 1928¹⁾, dépassé l'année dernière de 1.121 arpents cadastraux la superficie viticole moyenne de 1923—27.

Au point de vue de la quantité, la production du moût a été bonne-moyenne, présentant une augmentation de 23·8% sur la moyenne des 5 années précédentes. Les vendanges ont le mieux réussi dans la Transdanubie, dépassant en moyenne de 22·2 pour 100 la moyenne générale (8·1 hectolitres); elles ont été le plus faibles dans l'Alföld où la production moyenne fut inférieure de 16% à la moyenne du pays; dans le Nord le résultat n'en a été inférieur que de 1·2% à la moyenne générale.

Les dommages dûs aux maladies de la vigne, aux insectes et aux sinistres ne furent pas trop grands; ceux causés par les maladies de la vigne et les insectes ont été fort inférieurs (et ceux dûs aux sinistres, sauf les dommages faits par la grêle, supérieurs, à la moyenne des 5 dernières années.

Malgré que les vendanges aient été bonnes-moyennes, la valeur des produits viticoles n'a dépassé que de 11% (celle du moût de 9·5% seulement) le chiffre moyen correspondant de 1923—1927. Ce résultat est d'autant moins satisfaisant que la production du moût a augmenté en quantité de 23·8% par rapport à la moyenne.

Ni l'accroissement du rendement moyen par arpent cadastral (celui—là représentait 262·6 pengős, soit une augmentation de 10·7% sur la moyenne de 1923—27), ni la faible augmentation de la valeur du moût ne furent en proportion de la moyenne de 1923—27.

En examinant les chiffres du commerce extérieur du vin, on constate avec satisfaction qu'en opposition avec l'année 1927 où les vendanges avaient été faibles, les exportations de vins dépassèrent

en quantité de 40·4% la moyenne des exportations des 5 dernières années et en valeur de 183·5% celle des 4 années précédentes. Bien que ce résultat ne puisse encore être considéré comme très favorable, on peut espérer que grâce aux efforts croissants tendant à augmenter l'exportation, les vins renommés de Hongrie reprendront, tôt ou tard, la place qui leur est due sur les marchés étrangers.

*

Az 1928. évi szüret ideiglenes eredményeit a Szemle f. évi január havi számában már ismertettük, a Statisztikai Hivatal elkészült a vonatkozó adatok feldolgozásával, most már módunkban van a végleges adatokat bemutatni. Mindenekelőtt megállapíthatjuk, hogy a végleges adatok szerint a szüret eredménye csak 2·0%-kal kisebb, mint amekkorának az ideiglenes adatok mutatták. Ez a jelentéktelen fogyás a szüret befejezésekor fellépett rossz időjárásnak tudható be, a késői szüretnek ugyanis mennyiségileg valamivel kedvezőtlenebb eredménnyel végződtek, mint a korábbi időkben tartott szüretnek.

A szőlőterületre és a must termésmennyiségére, valamint a termésátlagra vonatkozó 1928. évi statisztikai adatokat az előző öt év átlagával szembeállítva, az 1. számú összeállításban mutatjuk be. A szőlőterület nagysága tudvalevőleg az utóbbi években meglehetősen állandóságról tanuskodik, ezért feltűnő jelenségnek tartjuk, hogy a szőlőterület 1928. évi nagysága az öt év átlagos nagyságánál 1.121 kat. holddal nagyobb. Ez az adat eléggé cáfolja azt a napisajtóban és a szaksajtóban minduntalan hangoztatott megállapítást, hogy a szőlőművelés egyáltalában nem fizeti ki magát és hogy a szőlőgazdák mind nagyobb arányban pusztítják ki termőszőlőjüket és ezt felszántva áttérnek szántóföldi művelésre.

A musttermés mennyiség szempontjából jó közepes szüretnek felel meg, 22·7%-kal nagyobb, mint az előző öt év átlaga. A 8·0 hektoliteres kat. holdankinti musttermésátlag 23·1%-kal jobb az ötéves átlagnál. A

¹⁾ Pour les résultats provisoires, v. le 1er n° de 1929 de la Revue.

1. Az 1928. évi szőlőterület és musttermés.

Superficie de vignes et production du moût en 1928.

Év ; országgrész jellegű gazdasági vidék Année, régions agricoles	A szőlőterülettel bíró községek száma - Nombre des communes ayant une superficie de vigne	Az ország összes köz- ségeinek %-ában - En % de toutes les communes	Immunis	Nem	Az összes szőlő- terület Superficie totale de vignes	Az összes szőlőterületen termett Production du moût					Átlag termett kat. hold- dankint hl. - Produc- tion par arp. cad., en hl.
			Vignes non sujettes au phyllo- xera	immunis Vignes sujettes au phyl- loxera		fehér blanc	siller "Schil- ler"	vörös rouge	aszú de raisins secs	összes au total	
			szőlők területe superficie			must mennyisége hl. — hectolitres					
			kataszteri hold arpents cadastr.								
Moyenne des années 1923—1927. évek átlagában ..	2.619	75.5	214.943	170.170	385.113	1,673.256	605.097	232.937	1.522	2,512.812	6.5
1928											
Dunántúli dombos vidék — Trans- danubie	1.543	75.7	26.949	110.948	137.897	870.022	294.799	202.896	210	1,367.927	9.9
Alföld — Grande plaine	572	67.2	180.458	14.992	195.450	806.415	452.594	69.467	—	1,328.476	6.8
Északi dombos vi- dék — Nord	469	82.1	10.959	41.928	52.887	304.041	45.341	36.906	148	386.436	7.3
Magyarország összesen Hongrie entière ..	2.584	74.7	218.366	167.868	386.234	1,980.478	792.734	309.269	358	3,082.839	8.0

termésátlag nagysága, ha az országrészek szerinti megoszlást vesszük figyelembe, igen eltérő eredményeket mutat. A legjobb volt a szüret a Dunántúli dombos vidéken, itt a termésátlag 23.8%-kal multa felül az orszá-

gos termésátlagot, leggyengébb volt viszont az eredmény az Alföldön, a kat. holdan- kinti termésátlag itt ugyanis 15%-kal kisebb volt, mint az országos átlag. Az Északi dombosvidéken az átlag alig tért el az or-

2. A szőlőterületet ért elemi csapások és az azok elleni védekezés 1928-ban.

Sinistres ayant frappé les vignes et protection de la viticulture en 1928.

Év; országgrész jellegű gazdasági vidék — Année, régions agricoles	A peronoszpóra Dommages causés par le péronospora			A szőlőterületen pusztított Répartition des dommages							Szénkénnel kezelték Traitées par sulfure de carb.	A peronosz- pora ellen permeteztek Sulfatés contre le péronospora		
	teljes ruine absolue	részleges dommages partiels	jelentéktelen dommages insigni- fifiants	szőlőbetegségek maladies de la vigne	rovarkárok dommages par insectes	elemi csapások — sinistres					filloxera lepett szőlőt vignes envahies par le phylloxera	egészséges szőlőt vignes saines	kielégítő avec un résultat suffisant	eredménytelenül v. csekély - sans résultat. ou avec peu de résultat.
						aszály sécheresse	fagy gelée	jég grêle	egyéb autres	összesen total				
			kataszteri holdon — arp. cad.							kat. holdat arp. cad.	eredményel kat. holdat arp. cad.			
Moyenne des années 1923—1927 évek átlagában	53.730	98.643	29.507	106.517	35.275	8.958	42.028	38.163	4.300	93.449	13.160	8.927	193.913	121.101
1928														
Dunántúli dombos vidék Transdanubie	1.331	14.043	14.121	16.812	7.834	2.821	18.161	6.352	77	27.411	10.075	6.629	106.368	13.666
Alföld — Grande plaine	3.130	22.213	21.495	25.741	16.374	6.656	60.895	13.224	53	80.828	1.166	1.855	161.936	23.605
Északi dombos vidék — Nord	413	1.823	2.284	893	218	5.612	20.171	3.313	—	29.096	418	3.763	40.612	2.047
Magyarország összesen: Hongrie entière	4.874	38.079	37.900	43.446	24.426	15.089	99.227	22.889	130	137.335	11.659	12.247	308.916	39.318

3. A szőlőtermékek értéke 1928-ban.

Valeur des produits viticoles en 1928.

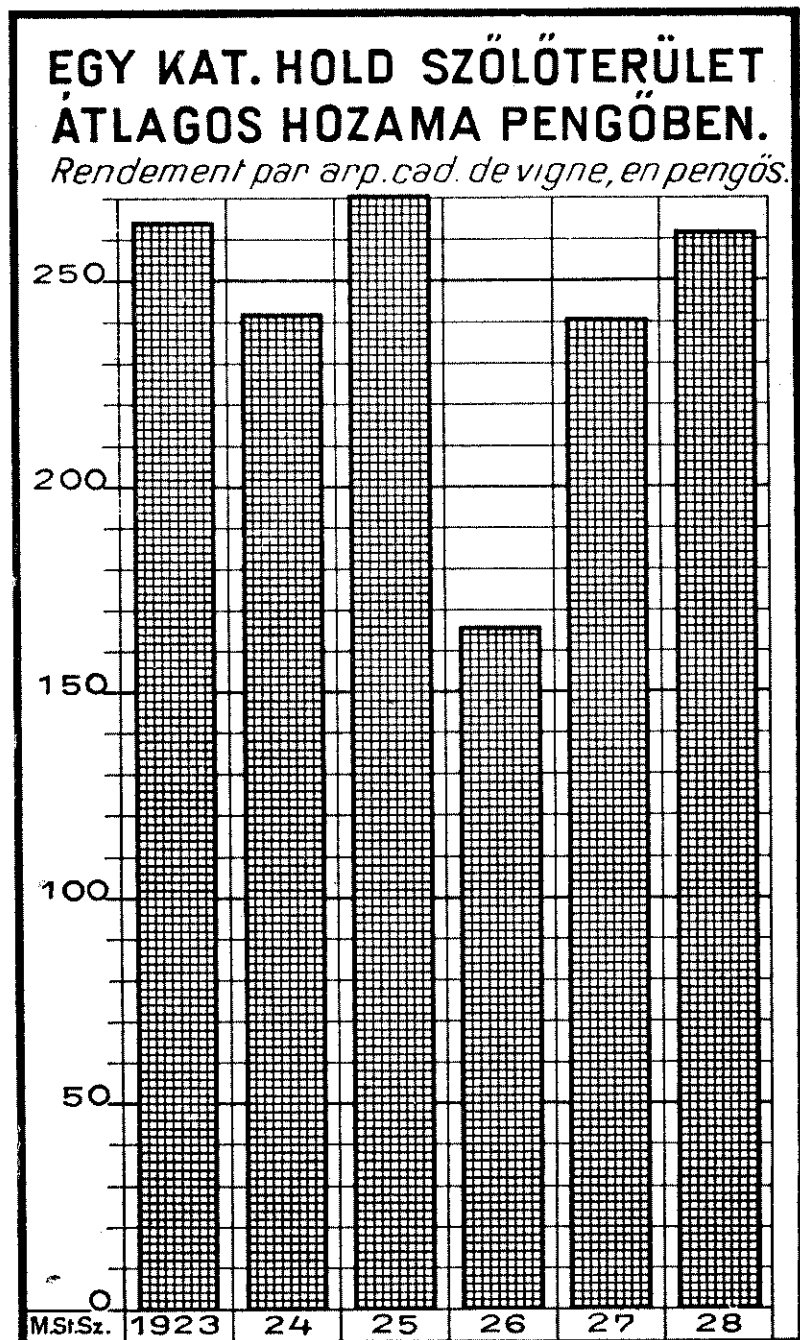
Év; ország rész jellegű gazdasági vidék <i>Année, régions agricoles</i>	A musttermés értéke P-ben <i>Valeur de la production du moût en pengős</i>	A frissen eladott szőlő <i>Raisins frais vendus</i>		Az összes szőlészeti termékek értéke P-ben <i>Valeur de tous les produits viticoles, en pengős</i>	Egy kat. hold átl. hozama P <i>Rendement par arpent cadastr., en pengős</i>
		mennyisége <i>quantité,</i> kg.	értéke P <i>valeur,</i> pengős		
<i>Moyenne des années — 1923—1927</i> évek átlagában... ..	88,480.770	7,336.923	2,866.853	91,347.623	237.2
1928					
Dunántúli dombos vidék — <i>Trans- danubie</i>	45,509.850	1,200.129	439.142	45,948.992	333.2
Alföld — <i>Grande plaine</i>	35,813.794	4,594.633	1,418.929	37,232.723	190.5
Északi dombos vidék — <i>Nord</i>	14,765.683	3,210.760	2,627.313	17,392.996	328.9
Magyarország összesen — <i>Hon- grie entière</i>	96,089.327	9,005.522	4,485.384	100,574.711	260.4

szágos eredménytől, 8.8%-kal maradt alatta. 1927. évben a legjobb eredményt az Alföld szőlőgazdái érték el, katasztrofálisan gyenge volt (2.9 hl.) akkor az Északi dombos vidék szüretje.

A szőlőtermelés eredményességét veszélyeztető szőlőbetegségek, rovarkárok és elemi csapások — mint a 2. sz. összeállítás adataiból látható — ha nem is túlzott mértékben, de mégis eléggé érezhetően károsították meg a szőlőgazdákat. A szőlőbetegségek és a rovarkárok által okozott károk ugyan erősen az ötéves átlag alatt állanak, az elemi csapások kártételei a jégverés kivételével azonban nagyobbak voltak, mint az előző öt év hasonló károsításai. Természetesen szőlőgazdáink 1928. évben is mindent elkövettek, hogy a kivédhető károkat a minimumra redukálják, így megemlíthetjük, hogy a szénkénnel kezelt szőlőterület 1923—1927. évi átlaga 7.6%-kal kisebb volt, mint az 1928. évi szénkénnel kezelt szőlőterület. Hasonló az eset a peronoszpóra elleni permetezésnél is, az említett öt év átlagában ugyanis 9.5%-kal kisebb szőlőterületet permeteztek, mint 1928-ban.

Igen érdekesek a szőlőtermékek 1928. évi értékére vonatkozó statisztikai adatok, ezeket a 3. számú összeállításban mutatjuk be. Láthatjuk az adatokból, hogy az összes szőlészeti termékek 1928. évi értéke mindössze 10.1%-kal volt nagyobb, mint az előző öt év átlagos értéke. Ez a gyenge értékelkedés annál kevésbé kielégítő, mert — mint már említettük — az 1928. évi musttermés nagysága 22.7%-kal nagyobb volt, mint az előző öt év átlagos musttermésének nagysága. Leszállítja ennek a 10.1%-os értékelkedésnek a jelentőségét még az a körülmény is, hogy az 1928-ban frissen el-

szállított szőlő mennyisége 22.7%-kal, értéke pedig 56.5%-kal nagyobb volt, mint az ötéves átlagmennyiség, illetőleg érték, tehát a musttermésmennyiség értékelkedése ennek következtében leszállt 8.6%-ra. Ez az értéktöbblet azonban nincs arányban a mustmennyiség elég nagy növekedésével, mert a must-, illetőleg borárak a termelők

szempontjából egyáltalán ki nem elégítők. Az értékesítés gyenge lehetősége a főakadálya annak, hogy hazánk szőlőművelése eredményesség szempontjából nem tudja a békenívó arányát megközelíteni.

Egy kat. hold szőlő 1928. évi átlagos hozama 260·4 pengő volt, ez az összeg 9·8%-kal nagyobb, mint az ötéves átlag, a musttermésmennyiség növekedésével azonban éppen úgy nincsen arányban, mint a must értékének gyenge emelkedése. Az átlagos hozam kétségkívül erős összefüggésben van a termésmennyiség növekedésével vagy fogyásával, azonban ennek az összegnek kialakulását nagymértékben befolyásolja a bornak (mustnak) piaci ára. A kat. holdankinti átlagos hozam kialakulását az utóbbi évekre vonatkozólag külön grafikonban mutatjuk be.

A szőlőgazdálkodás rentabilitása kérdésének legnagyobb problémájára — a bor külföldi értékesítés lehetőségére — vonatkozó 1928. évi külforgalmi adatokat 4. sz. összeállításunk tartalmazza. Az állami támogatás és a magánérdekeltség élénkebb tevékenysége az egy pár esztendő előtt jóformán teljesen csődbe jutott külföldi borforgalmunkat úgy látszik egy kicsit talpraállította. Erre lehet következtetni abból az adatból, hogy az 1927. évi határozottan gyenge szüret után 1928-ban a külföldre szállított bor mennyisége 40·4%-kal, értéke pedig 183·5%-kal multa felül az előző öt év, illetőleg az értéknél az előző négy év kiviteli átlagát. Különösen kedvező jelenség az értékadat nagyarányú növekedése, ebből azt láthatjuk, hogy jóminőségű, régebben külföldi relációban közkedveltségnek örvendő boraink lassankint ismét elfoglal-

4. Bor külforgalmunk 1928-ban.

Commerce extérieur des vins de la Hongrie en 1928.

É v — A n n é e	Behozatal Importations		Kivitel Exportations	
	Mennyiség Quantité hl.	Érték Valeur 1000 P pengős	Mennyiség Quantité hl.	Érték Valeur 1000 P pengős
<i>Moyenne des années</i> 1923—1927 évek átlagában	1.752	323 ¹⁾	71.299	3.518 ¹⁾
1928	1.436	309	100.076	9.973

¹⁾ 1924—1927. évi átlag — *Moyenne pour 1924-1927.* A külkereskedelmi forgalomban a borkivitel mennyiségi adatai métermázsokban vannak kifejezve; ez adatoknak hektoliterről való átszámítása oly módon történt, hogy egy q bormust 74 liter bornak, egy q folyékony borseprő és egy q hordóbor 84 liter bornak, végül egy q palackbor (pezsgő) 42 liter bornak vétetett. — *Les données de l'exportation de vins sont, pour la quantité, exprimées en quintaux dans les statistiques du commerce extérieur de la Hongrie; les chiffres en hl ont été convertis en q en considérant 1 q de moût à vin comme égal à 74 litres de vin, 1 q de dépôt liquide de vin et 1 q de vin en tonneau comme égaux à 84 litres de vin, 1 q de vin en bouteilles (vin mousseux) comme égal à 42 litres de vin.*

ták azokat a piacokat, ahonnan a lelkiismeretlen hamisítások következményeképpen az utóbbi két évtizedben jóformán teljesen kiszorultak. A bemutatott eredmény természetesen még nagyon messze van attól, hogy azt kedvezőnek mondhasuk, mindenesetre remélhető, hogy a megindított akció további erélyes folytatása a magyar bor külföldi jó hírnevét előbb-utóbb vissza fogja hódítani. A borbehozatal olyan jelentéktelen keretek között mozgott, hogy az külön tárgyalást egyáltalában nem igényel.

Sajóhelyi István.

A telekkönyvi változások és a telekkönyvi birtoktestek forgalma 1928-ban.

Changements de registre foncier et mutations immobilières en Hongrie (1928).

Résumé. *Les opérations des Bureaux de conservation des hypothèques, lesquelles, ainsi que nous l'exposâmes ici l'année dernière, s'étaient fort accrues en 1927, continuaient à considérablement augmenter en 1928.*

Le nombre des inscriptions de droit de propriété a dépassé de 10·4% le chiffre correspondant de 1927; aux inscriptions effectuées sur la base d'enchères l'augmentation a été de 26·9%, reflétant l'aggravation des condi-

ons économiques. Quoique aux inscriptions de droits de propriété, les sommes à titre onéreux aient été inférieures de 9·8% à celles de 1927, la totalité des sommes d'achat fut, pour les inscriptions effectuées sur la base d'enchères, supérieure de 17·3% au chiffre correspondant de 1927.

On observe un fort accroissement, dû à l'application de la réforme agraire, tant au nombre (37·7%) qu'à la surface totale (91·9%) des parties de cadastre

foncier divisées par décision judiciaire.

Les mutations immobilières ont accusé une tendance généralement croissante. Notamment, par rapport à 1927, aux cas d'inscriptions d'hypothèques de garantie l'augmentation a été de 13%; aux cas d'inscriptions garantissant des lettres de change, de 11%; aux cas d'autres obligations, de 17.7%; à ceux d'inscriptions garantissant des obligations hypothécaires, l'accroissement a été encore plus considérable: 142%.

Le nombre des cas d'inscriptions d'hypothèques exécutoires et de droits exécutoires s'est aussi fort élevé (22.5%) comparativement à l'année 1927. Les inscriptions de rentes viagères ont augmenté de 3.1%; celles de stipulations de 8.9%.

*

A telekkönyvi hatóságok munkaterhének évek óta tartó jelentékeny emelkedése, melyről már az előző évben megemlékeztünk, 1928. évben is elég nagy arányban folytatódott. A telekkönyvvezetői létszámot

Telekkönyvi változások.

Changements de registre foncier.

a) Tulajdonjog bekebelezések és részleteldarabolások. — Inscriptions de droit de propriété et démembrements.

Év — Année	Visszterhes — Sur la base d'actes juridiques onéreux		Ingyenes — Sur la base d'actes juridiques gratuits		Végrehajtás — Par voie d'exécution	Árverés — d'enchères	Öröklés vagy hagyomány — de succession ou de legs	Elbirtoklás, kiugazítás, kisajátítás stb. — de prescription, rectification, expropriation, etc.	Az összes tulajdonjog bekebelezések eseteinek száma — Nombre de toutes les inscriptions de droit de propriété	A visszterhes jogügylet — Sur la base d'act. jurid. onéreux	Az árverés Sur la base d'enchères	Az ingatlan eldarabolásokra vonatkozó bírói határozatok száma — Nombre des décisions judic. relatives aux démembrements d'immeubles	Az eldarabolt telekkönyvi részlet Parties de cadastre foncier divisées		Az eldarabolás folytán keletkezett alrészletek száma — Nombre des parcelles produites par les démembrements
	jogügylet	alapján fogantatosított tulajdonjog bekebelezések eseteinek száma — nombre de ces inscript. de droit de propriété.	összege ezer P-ben — milliers de pengős	a visszterhes montand de la charge onér.						a vételár montand du prix d'achat	száma — nombre		területe kat. hold — superficie, arp. cad.		
1923	102.240	18.370	253	166	51.638	4.949	177.616	79.617	102	11.222	36.974	138.405	110.833		
1924	88.437	15.732	420	84	50.861	4.102	159.636	139.359	85	11.691	35.737	141.815	105.096		
1925	93.240	14.279	303	234	58.927	5.080	172.063	246.646	600	12.719	37.384	127.343	122.278		
1926	124.113	15.734	291	1.099	51.551	5.125	197.913	384.446	3.105	16.250	47.381	153.775	131.721		
1927	176.281	21.203	490	2.238	54.599	6.451	261.262	725.432	9.784	20.893	61.086	200.284	193.047		
1928	191.168	24.571	462	2.841	62.215	7.295	288.552	654.623	11.581	25.030	84.127	348.265	264.453		

b) Telekkönyvi birtoktestek ügyforgalma. — Autres opérations.

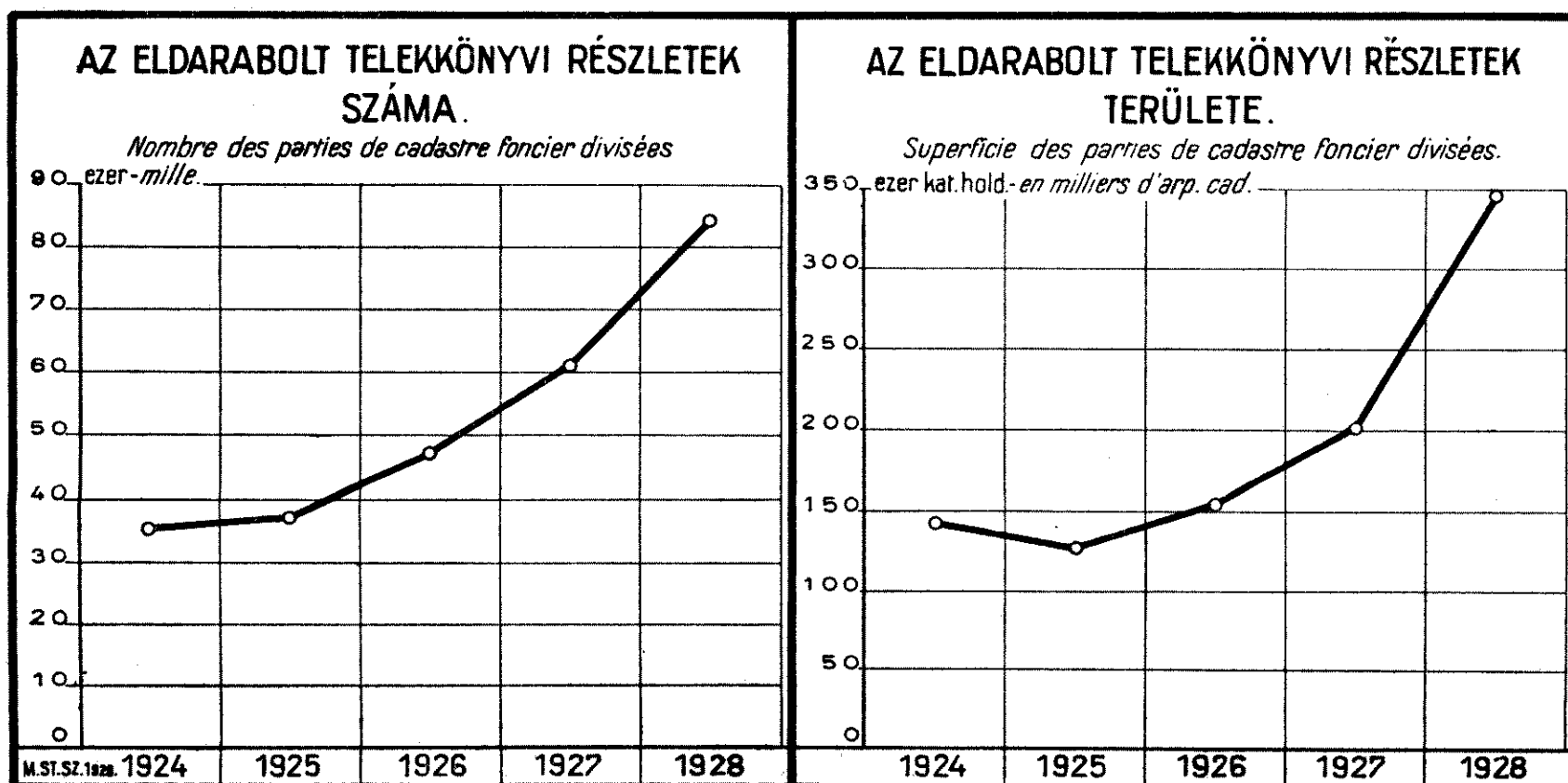
Év — Année	Biztosítéki jelzálogjog bekebelezése Inscriptions d'hypothèques de garantie				Forgalmi jelzálogjog bekebelezése Inscript. d'hypothèques de circulation				Végrehajt. jelzálogjog és végrehajt. jog — Hyp. exécut. et droit exécutoire		Életjáradék Rente viagère		Kikötmény Stipulation		
	váltóhitelezésére — pour garantir une traite	egyéb hitel (kötelezettség) biztosítására — pour garantir un aut. crédit (obligation)	összesen — au total	törlése — radiations	zálogleveles — sur la base d'une créance d'oblig. hyp.	egyéb — sur la base d'autres créances	öröklés vagy hagyomány alapján — sur la base de succession ou de legs	összesen — au total	törlése — radiations	bekebelezése, illetve feljegyzése — inscriptions	törlése — radiations	bekebelezése — inscriptions	törlése — radiations	bekebelezése — inscriptions	törlése — radiations
1923	11.740	10.677	22.417	27.387	666	17.261	788	18.715	51.783	10 105	6.142	414	295	5.375	2.294
1924	21.882	13.087	34.969	15.683	81	12.788	742	13.611	26.952	10.754	4.678	464	220	5.788	1.998
1925	71.335	36.819	108.154	19.861	161	23.275	708	24.144	19.825	33.396	8.555	260	181	6.308	2.309
1926	112.291	47.968	160.259	33.542	2.504	28.148	1.488	32.140	25.148	56.562	15.300	425	309	4.785	2.621
1927	172.554	75.295	247.849	50.240	4.862	30.034	1.202	36.098	23.805	63.206	23.112	1.029	644	5.474	4.114
1928	191.498	88.591	280.089	60.605	11.766	35.369	1.375	48.510	21.250	77.414	27.188	1.061	651	5.962	4.743

az 1928/29-es költségvetési évben ugyan elég tekintélyes mértékben emelték, de még mindig nagy kérdés, hogy ez a megerősített létszám fogja-e győzni az alább részletezendő ügyszorgalmi emelkedés következtében előállott munkatöbbletet idejében feloldozni.

Az 1928. évi telekkönyvi változásokról szóló statisztikai adatokat táblázatunkban mutatjuk be. Mindjárt megállapíthatjuk, hogy az összes tulajdonjog-bekebelezéseknek száma a tárgyalt év folyamán 10·4%-kal múlta felül az előző évi eredményt és 45·8%-kal több volt, mint 1926-ban. Ami az egyes részleteket illeti, a visszterhes jogügyletek alapján fogatosított tulajdonjog-bekebelezések eseteinél az emelkedés 8·4 százalékos volt, az ingyenes jogügyleteknél a növekedés 15·9%-ot tett ki. Az árverések számának erős növekedése tovább tartott, 1928-ban ugyanis 26·9%-kal több volt az árverés alapján fogatosított tulajdonjog-bekebelezések száma, mint 1927-ben, sőt az 1926. évi árverésekkel szemben az emelkedés aránya 158·5%. A gazdasági viszonyok leromlásának illusztrálására kevés alkalmasabb példát lehet felhozni, az árverések eseteinek ily arányú szaporodása a legjobb fokmérője a magángazdaságok kritikus helyzetének. A telekkönyvi hatóságok munkaszaporodásának jellemzésére megemlítjük még azt is, hogy az öröklés vagy hagyomány alapján fogatosított tulajdonjog-bekebelezések eseteinek száma is 13·9%-kal nagyobb volt 1928-ban, mint a megelőző évben.

Érdekes körülmény az, hogy az esetek számának emelkedésével a visszterhes jogügylet alapján fogatosított tulajdonjog-bekebelezéseknél a visszteher összege nemcsak hogy nem emelkedett, sőt az 1927. évi visszteher-összegeknél 9·8%-kal kevesebb volt. Ennek a különös jelenségnek kétségkívül az a magyarázata, hogy a hitelviszonyok megromlása következtében az igénylők csak kisebb összegekhez juthattak, tehát az esetek számának elég erős szaporodása dacára a bekebelezett visszteher összege kisebb volt, mint 1927-ben, amikor még úgy látszik a hiteligénylők nagyobb összegű kölcsönöket tudtak felvenni. Az árverezés alapján fogatosított tulajdonjog-bekebelezéseknél azonban a vételár összege 1928-ban 17·3%-kal nagyobb volt, mint 1927-ben, az arány itt sem egyezik az esetek számának már említett 26·9%-os növekedésével, sajnos, ennél a jogcímnél a vételár összege elég jelentős mértékben túlhaladja az 1927. évi eredményt.

Egyik igen jelentékeny munkája a telekkönyvi hatóságoknak az ingatlan eldarabolásokra vonatkozó bírói határozatok végrehajtása. 1928-ban itt is 19·8%-os szaporodással állunk szemben. A bírói határozatok következtében eldarabolt telekkönyvi részletek száma 1928-ban 84.127 volt, 37·7 százalékkal több, mint 1927-ben. A telekkönyvi részletek számának növekedési arányát felülmúlja annak a területnek növekedése, amelyik ezekre a részletekre vonatkozik. A vonatkozó terület nagysága ugyanis 1928-ban 73·9%-kal nagyobb volt, mint

a megelőző évben. Ez az erős emelkedés, amelyik úgy a részletek számának növekedésével, mint a vonatkozó terület nagyságánál mutatkozik, kétségtelenül összefügg a földreform végrehajtásával. Hogy ez a növekedés a földreform végrehajtásának ideje alatt milyen konzekvens, láthatjuk az előző oldalon lévő grafikonon, amelyik a legutóbbi öt évben az eldarabolt telekkönyvi részletek számának, illetőleg az eldarabolt telekkönyvi részletek területének (kat. holdakban) folytonos és nagyarányú növekedését világosan mutatja. A földreform végrehajtásával összefüggő munkálatok még jó egynéhány évig hatalmas munkatöbbletet jelentenek a telekkönyvi hatóságoknak.

Áttérve a telekkönyvi birtoktestek 1928. évi ügyforgalmára vonatkozó statisztikai adatok ismertetésére, itt is általában csak emelkedésről számolhatunk be. Így mindjárt a biztosítéki jelzálogjog bekebelezésére vonatkozó összes esetek számánál — az előző évvel összehasonlítva — 13%-os növekedéssel állunk szemben. A váltóhitelek bekebelezésére vonatkozó eseteknél 11%-os, az egyéb hitel (kötelezettség) bekebelezésénél 17,7%-os az ügyforgalom emelkedése. Kedvező jelnek mondhatjuk azt a körülményt, hogy míg az esetek

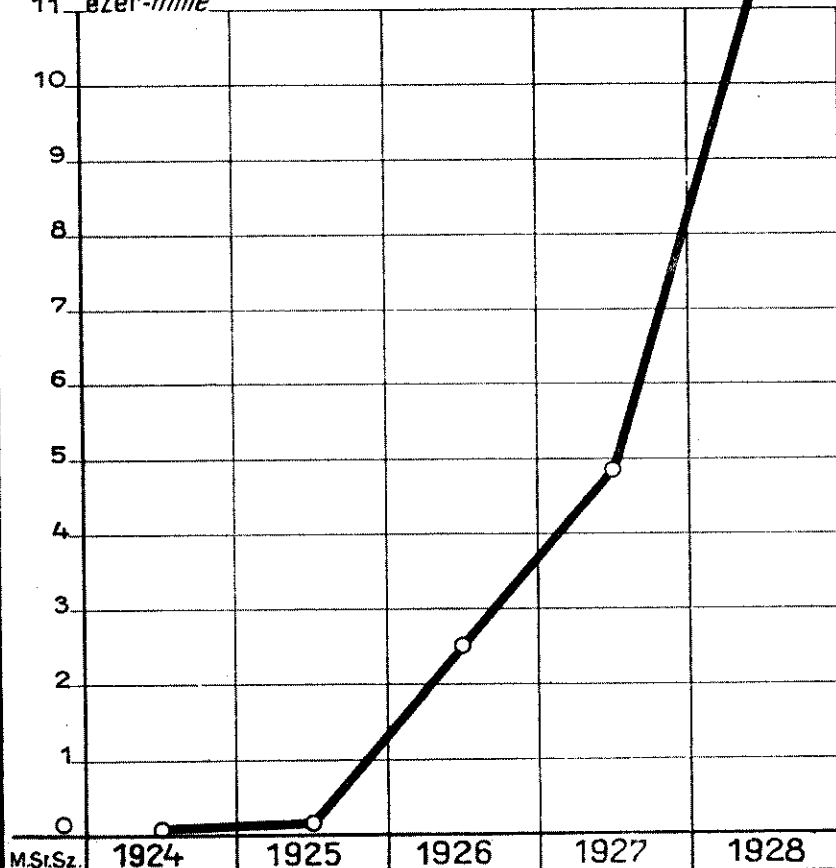
számának szaporodása egy év alatt — mint már említettük — 13%-os volt, addig a biztosítéki jelzálogjog-bekebelezések törlésének esetei az előző évi adattal szembeállítva, 20,6%-os emelkedésről tanuskodnak. Gazdasági szempontból a törlések számának szaporodása némi javulásra enged ugyan következtetni, a telekkönyvi hatóságok munkahalmazát azonban ez a tétel is jelentősen emeli.

Minden eddig ismertetett — itt-ott elég nagyarányú — emelkedést ugrásszerű előretöréssel jóformán elhomályosít a zálogleveles követelések alapján eszközölt forgalmi jelzálogjog-bekebelezések esetei számának növekedése. Az 1928. évi bekebelezések száma ugyanis nem kevesebb mint 142%-kal több volt, mint 1927-ben, sőt 369,9%-kal több mint 1926-ban. A pengő értékállandóságának jele az, hogy a hitelígénylők — a békeidőkhöz hasonlóan — mind sűrűbben veszik igénybe a nagyobb pénzintézeteknek záloglevél alakjában kibocsátott kölcsöneit. A zálogleveles követelések bekebelezésének alakulását különben szükségesnek tartottuk egy könnyen áttekinthető grafikon alakjában külön is bemutatni. A forgalmi jelzálogjog-bekebelezések eseteinek száma különben úgy az öröklés vagy hagyomány alapján, mint egyéb jogcím folytán következetesen emelkedő irányzatot mu-

A BEKEBELEZETT ZÁLOGLEVELES KÖVETELÉSEK SZÁMA.

Nombre des créances d'obligations hypothécaires inscrites.

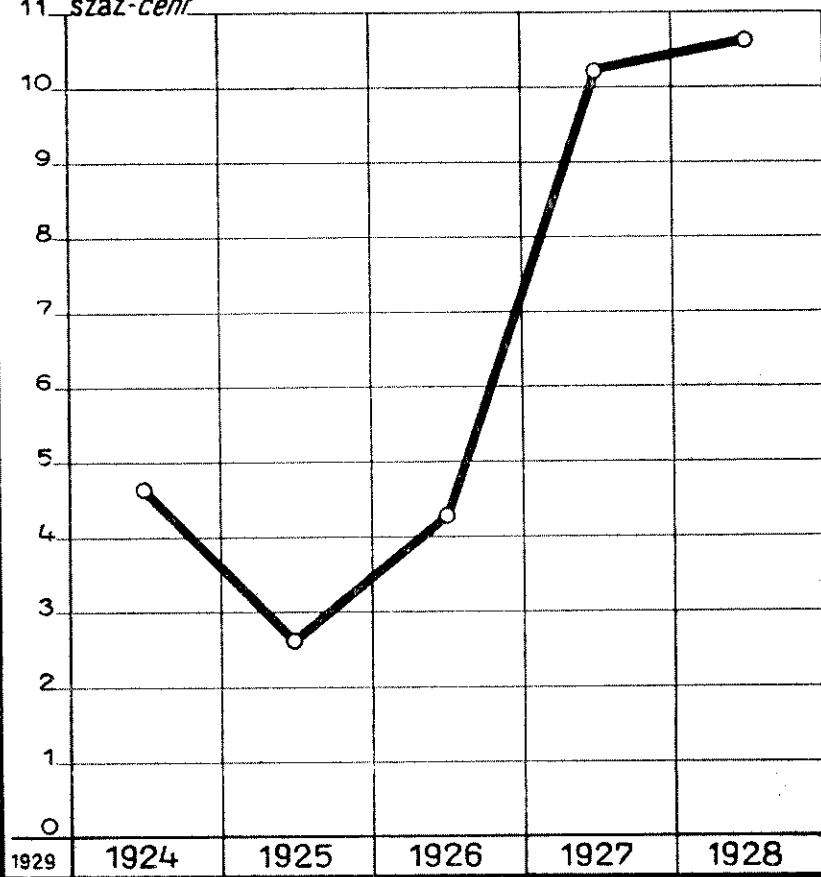
11 ezer-mille

AZ ÉLETJÁRADÉK BEKEBELEZÉSEK SZÁMA.

Nombre des inscriptions hypoth. de rentes viagères.

11 száz-cent

tat. Itt említhetjük meg az első esetet, amikor az 1928. évi adatok az előző év hasonló adatai alatt maradtak. A forgalmi jelzálog-jog bekebelezésének törlésénél ugyanis az esetek száma 1928-ban 10·7% -kal kevesebb, mint amennyi 1927-ben volt.

A végrehajtási jelzálogjog és a végrehajtási jog bekebelezése, illetőleg feljegyzése eseteinek száma 1928-ban szintén tekintélyes emelkedésről (22·5%) tanuskodik. Az esetek törlésénél sajnos az emelkedés lényegesen kisebb (17·6%), tehát itt már nem beszélhetünk arról a javulásról, amelyet a biztosítéki jelzálog bekebelezéseinek törlésénél megállapítottunk.

Az életjáradékok bekebelezése eseteinek száma szintén állandóan szaporodik, ezt a megállapítást különben az utolsó grafikonunk adatai is megerősítik. Az emelkedés ugyan 1928-ban csak 3·1% -ot tett ki, de miután a törlések eseteinek emelkedése csak 1·1% -os volt, az életjáradékok bekebelezésének esetei az előző évben is felül-

múlták a törlések számát, úgy látszik, hogy a biztosításnak ez a módja mindinkább kezd elterjedni. A kikötmények bekebelezésénél az esetek száma ugyan 8·9% -kal több volt, mint az előző évben, a törlések eseteinek száma azonban itt már felülmúlta a szaporodást, az 1927. évi adatokkal szemben ugyanis itt az emelkedés 15·3% -ot tett ki.

Összefoglalva a részletesen ismertett eredményeket, megállapíthatjuk, hogy a telekkönyvi ügyforgalomban beállott igen nagyarányú növekedés a telekkönyvi hatóságok munkaerejét mindig fokozottabb mértékben veszi igénybe. Ennek folytán nagyon is problematikusnak tartjuk, hogy az ügyforgalom további emelkedésének esetében képes lesz-e a telekkönyvi hatóságok személyzete ezt a nagy munkatöbbletet a közönség legsürgősebb igényeinek egyidejű kielégítésével együtt idejében feldolgozni.

S. I.

Az 1929. évi termés.

La récolte de 1929.

Magyarország. — Hongrie.

A m. kir. földművelésügyi miniszter úr a vetések állapotáról és általában a magyar mezőgazdaság helyzetéről a m. kir. gazdasági felügyelőségek, a gazdasági tudósítók, illetőleg a szőlőművelés helyzetére nézve a m. kir. szőlészeti és borászati felügyelők jelentései alapján folyó évi július 6-án a következőkben tájékoztatta az érdeklődő közönséget.

A legutóbbi két hét időjárását általában változó hőmérséklet és elég gyakori csapadék jellemzi. A nappali hőmérséklet az első hét elején az ország egész területén elérte, igen sok helyen túl is haladta a 30 C fokot, a hét második fele és a második hét eleje azonban aránylag hűvös volt, sőt június 25-én csak 14—18 C fok volt. Az éjjeli lehülések főképpen az ország nyugati és keleti részén elég erősek voltak. A csapadék gyakori, de egyenlőtlen eloszlású volt. A csapadékos napok száma 12, három ízben az egész ország területére kiterjedt. A leesett csapadék mennyisége különösen az ország déli részén volt bőséges. Az elemi csapások közül a jégverést kell felemlítenünk, június 22-én Kaposváron, továbbá a kaposvári, igali és lengyeltóti járás 14 községében 47 percig tartó felhőszakadásszerű esővel mogyoró nagyságú jég esett, kb. 17.000 kat. hold vetésterületen tetemes károkat állapítottak meg. Még több megyét ért jégverés, azonban számottevő kárt nem okozott.

Az eddigi termésbecslések megállapításánál még a múlt évi bevetett területek vétettek alapul, természetesen olyanformán, hogy a téli fagyok következtében kipusztult és kiszántott repce-, búza- és rozsterületek az előző évi vetésterületből levonattak, a mostani termésbecslések azonban már a folyó évi ideiglenes vetésterületi adatok alapján állapították meg. A statisztikai hivatal ideiglenes vetésadatai a főbb terményekre vonatkozólag az előző évi adatokkal összehasonlítva a következő képet mutatják:

A termény megnevezése	Az 1928. évi	Az 1929. évi	A folyó évi terület több (+), kevesebb (-) kat. hold
	bevetett terület kat. holdakban		
Búza (őszi és tavaszi)	2,944.320	2,752.049	- 192.271
Rozs „ „	1,144.955	1,128.771	- 16.184
Árpa „ „	723.057	797.626	+ 74.569
Zab	460.886	504.892	+ 44.006
Tengeri	1,858.789	1,908.192	+ 49.403
Burgonya	463.408	481.285	+ 17.877
Cukorrépa	116.358	130.397	+ 14.039

Mint láthatjuk, a téli és tavaszi fagyok pusztítási miatt történt kiszántások következtében a búza és a rozs vetésterülete 6·5% -kal, illetőleg 1·4% -kal

csökkent. A tavaszi pótvetések folytán az árpa, a zab, a tengeri, a burgonya és a cukorrépa bevetett területe emelkedett.

A búza a két hét kedvező időjárása következtében jól fejlődött, kalásza fejlett és hosszú, szeme telt, most már a teljes érés felé közeledik, sőt aratását néhol már meg is kezdték. A tiszántúli vármegyékben azonban sajnos a fagykár után megmaradt vetések ritkák, kalászuk fejletlen maradt. A búza szalmája a fagykár sújtotta vármegyék és Békés vármegye kivételével erős és magas. Egy pár vármegyében helyenkint a búzavetések megdőlték, a leveleken is sok helyütt fellépett a rozsda, mely néhol a szárra is kiterjedt, de a kalászt nem igen bántotta.

A jelenlegi becslés szerint kataszteri holdankint országos átlagban mintegy 6·98 métermázsza termésre számíthatunk, tehát a 2,752.049 kat. hold vetésterületen 19,205.000 métermázsza búzatermést remélhetünk. A két hét előtti becslésnél ugyan ez a mennyiség 11·3%-kal több, de a tavalyi eredmény mögött még mindig 40·6%-kal elmarad. A legjobb átlagtermés egyébként Sopron vármegyében (10 métermázsza) várható, igen jó még Baranya vármegye 9·4 métermázsás átlaga. Katasztrófális rossz a kilátás (2·4 métermázsza) Hajdu vármegyében, igen gyenge Szatmár, Ugocsa és Bereg vármegye 4·3 métermázsás és Zemplén vármegye 4·5 métermázsás várható termésátlaga.

A rozs az utóbbi hetekben szintén kedvezően fejlődött, aratását a lazább földeken már megkezdették, de a vetés más helyeken is erősen sárgul és aratása pár nap múlva mindenütt megindul. A rozskalások nagyok és teltek, a fagykár sújtotta vidékeken azonban ablakosak. A szemképződés általában jó, a szalma elég magas. Egy pár vármegye egyes vidékein a vetések megdőlték, Sopron vármegyéből rozsdakárokat jelentettek.

A mostani becslés szerint a rozsból kat. holdankint országos átlagban 6·87 métermázsza termés várható, tehát az 1,128.771 kat. holdat kitevő vetésterületen összesen 7,754.973 métermázsza a folyó évi rozstermés valószínű mennyisége. Ez a mennyiség az előző becslésnél 2·9%-kal nagyobb, de a múlt évi eredmény mögött 6·7%-kal elmarad. Legjobb termésátlag a rozsból is Sopron vármegye területén (9 métermázsza) mutatkozik, elég jó Győr Moson és Pozsony, továbbá Tolna vármegye 8·5 métermázsás remélhető átlaga. Leggyengébb viszont a termésátlag itt is Hajdu vármegyében (4·6 métermázsza), nem sokkal mulja felül ezt a végtelenül gyenge eredményt Szabolcs és Ung vármegye 5 métermázsás valószínű átlaga.

Az őszi árpa aratását általában befejezték, a tavaszi árpa is erőfélben van, már kezd sárgulni. Szalmája igen erős, sőt több vidéken olyan buja, hogy a zivataros esők lefektették és összekuszálták.

A legújabb jelentések szerint az árpából országos átlagban kat. holdankint 7·66 métermázsza termést várhatunk, tehát a 797.626 kat. hold bevetett terület mintegy 6,114.000 métermázsza termést fog adni. Ez az eredmény a tavalyi termésnél 9·2%-kal kisebb. Az egyes törvényhatóságok közül Zemplén vármegyében 12 métermázsás átlagot remélnék, igen jó a kilátás még Sopron vármegyében is, ahol a várható termésátlagot katasztrális holdankint 10·5 métermázsásra teszik. Ezzel szemben gyenge Szatmár, Ugocsa és Bereg vármegye 5·1 métermázsás, továbbá Veszprém vármegye 6·2 métermázsás átlaga.

A zabvetések a kedvező időjárás következtében most már általában fejlődésnek indultak, színük egészséges, üde és zöld. A zab zászlóját már kihányta, eléggé tömörültnek mondható. Egyes vidékeken (Tolna vármegye) a vetések alacsony növések és egyenetlenek, más helyeken pedig megdőlték és a rozsda kezd mutatkozni.

A zabból a legutóbbi jelentések alapján kat. holdankint országos átlagban mintegy 7·11 métermázsás átlag mutatkozik, úgyhogy az 504.892 kat. holdat kitevő vetésterületen körülbelül 3,590.000 métermázsás zabtermés remélhető. Ez a mennyiség 11·3%-kal kevesebb, mint a tavalyi eredmény. A vármegyék közül legjobb a kilátás itt is Zemplén vármegyében (13 métermázsás átlag), továbbá Sopron vármegyében (9·5 métermázsza), igen gyengék viszont Zala vármegye (5·8 métermázsza) és Nógrád és Hont vármegye (6·1 métermázsza) kilátásai.

Kimagaslóan leggyengébb az ideai eredmény a repcében. Az aratást nagyrészt már befejezték, a hozam általában ki nem elégítő, a vetés nagyon ritka volt. A repce idei összes vetésterülete ugyan 10.905 kat. holdra tehető, de több vármegyében a beérkezett jelentések szerint semmi termés sem várható, úgy, hogy a termés kiszámításánál csak 7.454 kat. hold vetésterületet lehetett számbavenni. Ezen a területen a mostani becslés szerint kat. holdankint mindössze 3·64 métermázsza átlagot várhatunk, tehát 27.161 métermázsza repcére lehet számítani. Ez a végtelenül gyenge eredmény az első becslésnél 75·4%-kal kedvezőtlenebb a tavalyi termés-eredmény mögött pedig nem kevesebb, mint 280·5%-kal marad el.

A tengeri az utolsó két hét időjárása következtében elég sokat javult, most már erőteljesen fejlődik, sőt néhol címerét is hányja, egyes vidékeken rovarkár miatt ritka. Kapálása és töltögetése különben nagyrészt befejeződött.

Burgonya a kiadós csapadék következtében szintén nagyot javult, szépen bokrosodik. A kapálásával és a töltögetésével általában elkészültek. A korai érésű burgonyák most már piacra kerültek, a késői érésű fajták jelenleg virágzanak.

A cukorrépa nagyon szépen fejlődik, levélzete

dús és a földet teljesen beborítja. Több vidéken rovarkár lépett fel, de permetezéssel védekeznek ellene. A cukorrépa kapálása folyamatban van. Ennek a három főterménynek minősítő becslését törvényhatóságok szerint részletezve külön kimutatásban közöljük.

A tengeri, a burgonya és a cukorrépa minősítő becslése 1929 július 6-án.

Prévisions au 6 juillet 1929 pour la production du maïs, de la pomme de terre et de la betterave à sucre.

(1 = kitünő, 2 = jó, 3 = közepes, 4 = gyenge, 5 = rossz. 1 = excellent, 2 = bon, 3 = moyen, 4 = faible, 5 = mauvais).

Országgrész jellegű gazdasági vidék, vármegye <i>Régions agricoles, comitats</i>	Tengeri Maïs	Burgonya Pommes de terre	Cukorrépa Betterave à sucre
I. Dunántúli dombos vidék. <i>Transdanubie</i>			
Baranya	2·1	2·2	2·2
Fejér	2·3	2·1	2·0
Győr, Moson és Pozsony	2·7	2·6	2·7
Komárom és Esztergom	2·1	2·0	2·2
Somogy	2·3	2·2	2·3
Sopron	3·0	1·5	2·0
Tolna	2·3	2·1	2·4
Vas	2·1	1·8	2·0
Veszprém	2·1	1·5	2·1
Zala	2·8	2·6	2·7
II. Alföld — Grande plaine			
Bács-Bodrog	2·1	2·2	2·0
Békés	2·0	2·0	2·0
Bihar	1·9	1·9	1·6
Csanád, Arad és Torontál	1·8	2·0	1·8
Csongrád	1·5	2·0	2·0
Hajdu	2·1	2·2	1·8
Jász-Nagykun-Szolnok	2·0	2·3	1·7
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	2·0	2·1	2·0
Szabolcs és Ung	2·3	2·0	2·0
Szatmár, Ugocsa és Bereg	2·5	2·4	2·8
III. Északi dombos vidék. <i>Nord</i>			
Abaúj-Torna	2·3	2·2	2·0
Borsod, Gömör és Kishont	2·5	2·5	2·2
Heves	2·0	2·0	1·0
Nógrád és Hont	2·1	2·0	2·4
Zemplén	2·0	2·0	2·0

A takarmányrépa szintén jól fejlődik, levélzete a földet betakarja, gumói jól nőnek. Rovarkárt különben a takarmányrépánál is több helyen észleltek. Kapálása folyik.

Kerti vetemények. Az eső következtében nagyon javultak és szépen fejlődnek. A korai kerti vetemények különben már piacra kerültek.

A paprika az előző szárazságot némileg megérezte, de a beállott esős időjárás folytán kezd megerősödni, most virágzik. A koraiak már piacra kerültek.

Vöröshagyma pompásan fejlődik, feje nagy, igen jó termést ígér.

A bab szintén szépen bokrosodott és jól kötött. A korai fajtákon már szép hüvelyek vannak, a késői fajták most virágzanak. A zöldbab természetesen elég nagy mennyiségben már piacra is került.

Az egyéb hüvelyesek is jól fejlődnek.

A káposzta fejlődésére az eső jó hatással volt. A koraiak jól borulnak, a későbbi érésűek erőteljesen fejlődnek. Helyenkint bolhakárokat jelentettek.

A komló jól fejlődik, indái már elérték a legfelsőbb drótokat.

A köles az esős időjárás után erőteljesen fejlődésnek indult, szépen bokrosodik, a korai fajtái bugáját hányja, a tatárka az eső hatása következtében szintén jól fejlődik, jelenleg virágzásban van.

A cirok jól fejlődik és bokrosodik, kapálása, egyelése és töltögetése most van folyamatban.

A kender a kapott csapadék eredményeképpen erősen fejlődik, magas növésű és sűrű, jó termést ígér. A len növése szintén magas és sűrű, helyenként azonban az eső megdöntötte, nyívását különben már megkezdették.

A dohány igen szépen fejlődik, harmadik kapálása jelenleg van folyamatban.

A mesterséges takarmányfélék közül a lóhere és lucerna első kapálását általában befejezték, sőt a szénát is betakarították. Sarjú elég erőteljes, némely helyen azonban arankás. Az újonnan vetett lóhere és lucerna szépen fejlődik. A többi mesterséges takarmányféle közül a zabos bükköny jó termést mutat, már kaszálják, a muhar és baltacim és csalamádé mind nagy hozamot ígér.

A rétek anyaszénája jó termést adott, a szénabehordást kevés kivétellel már elvégezték. Az esős időjárás a fű további növésén lényegesen javított, így tehát jó sarjútermés várható.

A legelő sarjadzása az eső következtében szintén nagyon javult, úgyhogy a kijáró jószág elégséges táplálékot talál.

A dinnye jól fejlődik, jól köt, jelenleg virágzik.

A gyümölcsfák közül a kajszinbarack igen kevés kivétellel gyenge termést ad, a cseresznyéből már csak a késői érésűek vannak a piacon, a termés különben kevés, nagyon férges. A meggy szintén igen gyenge termése már piacra került.

Az egyéb gyümölcs, úgymint az alma és a körte terméskilátásai jó közepesek. Szilva kevés lesz, dió alig van. Általában igen sok a férges gyümölcs, ez pedig természetesen erősen hull.

Az országszerte bőséges esőzések következtében a szőlő vegetációja buja, jórészt behozta a visszamaradt fejlődést. A téli fagykártól szenvedettek azonban alig fejlődnek és már most sárguló lombok mellett termést nem hoznak. Majdnem valamennyi borvidéken tekintélyes kárt okozott a jégverés. A peronoszpóra szintén mondhatni mindenütt fellépett és továbbterjed, sok helyen, kü-

lönösen a dunántúli vidékeken zárt fekvésekben fűrt-peronoszporát is észleltek.

A terméskilátások általában legfeljebb csak közepesek, sőt a pécsi, a soproni és veszprémi körületben a közepesen aluliak, mondhatni gyengék. A sok esőzés miatt a kötött talajú hegyi szőlőkben a szükséges munkálatok elvégzése nehezen halad.

A borforgalom teljesen lanyha, pedig a termelőknél igen sok tétel vár elhelyezésre. Mostanság úgyszólván csak a helyi fogyasztásra történnek kisebb eladások. A bor ára jelenleg fokozottan 3—4·5 fillérig változik, fajborokért vidékenként 70 fillértől 1 pengő 30 fillért kérnek literenként.

Külföld. — *Etranger.*

Lengyelország június 8-án jelenti, hogy május hó folyamán úgy a hőmérséklet, mint a csapadéki viszonyok a kalászosok fejlődésére igen kedvezőek voltak, úgyhogy a hónap végén meg lehetett állapítani, hogy az ideai termés a közepesnél jobbnak ígérkezik és a vetések mostani helyzete lényegesen kedvezőbb, mint az előző évnek ugyanebben az időszakában. Különösen áll ez a megállapítás a búzára és a rozsra.

Németország június 7-én jelenti, hogy a májusi havi időjárás a mezőgazdasági termelésre nézve igen kedvező volt, a fejlődést nagyban elősegítette. A kalászosok helyzete június elején a közepesnél jóval kedvezőbb; egyedül az őszi árpavetések mondhatók elég gyengének, ennek azonban Németországban nincs nagy jelentősége.

Brit-Indiában május 31-iki jelentés szerint a búzával bevetett terület nagyságának legújabb becslése egyezik az április hó végén megállapított 12,891.000 hektárral. Az 1928. évi búzavetésterület nagysága 13,002.000 hektár volt, az 1923/1927. évek átlagában ez a terület 12,615.000 hektárt tett ki. A terület változatlan nagyságával szemben a terméskilátások az április végén közzétett becslésnél 2,000.000 métermázsával kedvezőbbek. Összehasonlítás lehetősége céljából megemlítjük, hogy az ideai búzatermés mennyiségét 85,450.000 métermázsára becsülik, ez a mennyiség ugyan 7·1%-kal több, mint az előző évi termés nagysága, azonban 8·7%-kal még mindig kevesebb, mint az 1923/1927 évek átlagos búzatermése.

A len ideai bevetett területe 1,264.000 hektár, az előző évi terület 1,340.000 hektárt tett ki. Az 1923—1927. évek átlagában Brit-India lennel bevetett területe 1,433.000 hektár volt. A terméskilátás a terület fogyásával arányban van, az ideai becslés alapján 3,272.000 métermázsára lenmagot remélnek, ez a tavalyi terméseredményénél 7·5%-kal kisebb, az öt évi átlagnak pedig nem kevesebb, mint 30·1%-kal maradt alatta.

Északafrika különböző államaiban a június elején végzett becslés szerint a gabonaneműek kedvező terméseredményét várják. Az egyes országok helyzete a következő: Algirban a búza várható termésmennyiségét az 1928. évi 8,250.000 métermázsával szemben 8,650.000 métermázsára becsülik, az árpa előrelátható termésmennyisége 8,500.000 métermázsára, tehát valamivel kevesebb (150.000 métermázsával), mint az előző évi termésmennyiség.

Francia-Marokkóban a helyzet hasonló, a búza ideai termésmennyiségét itt 7,800.000 métermázsára becsülik, ez a mennyiség 15·6%-kal több, mint az előző évi eredmény. Az árpa előrelátható termése viszont csak 9,500.000 métermázsára, tehát az 1928. évi termésmennyiségnél 9·5%-kal kevesebb.

Tunisian június 13-án kelt távirat szerint a gabonaneműekből a közepesnél jóval jobb aratást várnak.

Egyiptomban úgy a búzából, mint az árpából az 1928. évi termésnél jóval kedvezőbb eredményt várnak.

Cyreneikában a gabonaneműeknek jó termés-eredményét biztosítottak ítélik meg.

Az Egyesült Államok washingtoni mezőgazdasági hivatala június 8-án a következő jelentést adta ki:

Az őszi búza ideai várható termés-eredménye körülbelül 169,300.000 métermázsát tesz ki. Ez a mennyiség a májusi becslésnél 7 millió métermázsával, a tavalyi eredménynél 12 millió métermázsával és az 1923—1927-es évek átlagtermésénél 20 millió métermázsával több.

A tavaszi búza mostani helyzete egy normális, minden különösebb elemi csapás nélküli esztendő termésének 84·8%-ára becsülhető. Tavaly ugyan-ebben az időszakban ez az arány 79% volt, az öt utolsó év június 1-i helyzetének átlagos aránya 85%-ot tett ki.

A rozs ideai várható termés-eredménye körülbelül 11,300.000 métermázsát fog kitenni, az előző évben a rozstermés nagysága 10,600.000 métermázsára volt, az öt év átlaga 13,900.000 métermázsát tett ki.

Az árpa kilátásai egy normális év termésmennyiségének 83·7%-ára tehetőek. 1928. június 1-én ez az arány 82·7% volt.

A zab hasonló százaléka június 1-én 82%, 1928 június 1-én 78·3% volt.

Kanadában, mint egy Ottavából június 11-én érkezett távirat jelenti, a búza- és rozsvetések Kanada keleti részén kissé el vannak maradva, ezzel szemben Kanada nyugati részén a vetések szép előrehaladottságáról számolnak be.

Az argentinai kormány jelenti, hogy a csapadékhiány miatt a búza fejlődése eléggé visszamaradt, ennek következtében az ideai termés az előző évi termésnél előreláthatólag gyengébb lesz.

A világ teatermelése és fogyasztása.¹⁾

Production et consommation mondiales du thé.

A világ teatermelése²⁾ a legutóbbi 25 évben a rendelkezésre álló adatok szerint körülbelül felével emelkedett. Az 1927. év termésmennyisége (4,151.000 métermázsa) képezi a maximumot, ez az eredmény az 1913. évi termésével szemben 16,4%-os emelkedést jelent. Az 1928. évi előzetes terméssadatokból a tea világtermésének további emelkedését következtethetjük. A világnak az utolsó évekre vonatkozó teatermelési adatait 1. sz. táblázatunkban közöljük. A teatermelésnek ezt a nagyarányú emelkedését egyrészt az okozza, hogy a brit- és holland-indiai termelést anyaországuk egyre hathatósabban mozditja elő, másrészt a világ teafogyasztói úgy látszik, az utóbbi években igen erős mértékben szaporodtak. A világtermelés emelkedésével egyidejűleg, a termelésben résztvevő országok részvételi arányában is erős eltolódás állott be. Az egykor oly fontos teatermelő országok, mint Kína és Japán régebbi világpiaci jelentőségüket az utóbbi években jóformán teljesen elvesztették. A világtermés produktálása szempontjából arányuk századunk elejétől 1927-ig feléről egyötödrésére süllyedt.

Hogy a kínai és japán teafajták a világpiacon ily nagymértékben visszaszorultak, ennek egyik oka az, hogy a kínai úgynevezett téglatea nagy fogyasztója — Oroszország — a változott viszonyok következtében igényét majdnem teljesen leredukálta, a másik fontos ok az, hogy a világfogyasztásban az utóbbi években mindinkább előrenyomul a brit- és a hollandiai, továbbá a ceyloni fekete teafajták³⁾ iránti kereslet.

A világ teafogyasztásának teával való ellátása szempontjából, mint a térképgrafikon adataiból látható, kimagasló nagy arányban áll első helyen Brit-India, a szükséglet kielégítésére szolgáló készletnek 40%-a ugyanis innen kerül ki. A termelés ilyen nagyarányúvá fejlesztése az angol gyarmati politikának hatalmas sikere. A teaültetvények

¹⁾ V. ö. *Wirtschaft und Statistik*. 1929. 11. sz.

²⁾ Termelési adat gyanánt a termelő országok teakiviteli mennyisége szerepel, a teljes termés adatait — miután a termelő országok belfogyasztására nézve tájékoztatásunk nincs — nem áll módunkban közölni.

³⁾ A forgalomban levő számtalan teafajta három főcsoportba osztható: 1. a zöld, vagy fermentálatlan teafajták, 2. a fekete, vagy fermentált teafajták és 3. a colong, vagy félig fermentált teafajták. Ezek között a féleségek között a teanövényre vonatkozólag nincs lényegesebb eltérés, a különbség a learatott tea kezelésétől függ. Brit- és Holland-India, továbbá Ceylon majdnem kivétel nélkül fekete teát exportál, Japán és Kína a zöld teát, Formóza a colong teát szállítja. A háború előtti években Kínában a fekete és zöld teák mellett a hulladékokból összepréselt téglateának volt nagy fontossága.

1. A világ teatermelése.

Production mondiale du thé.

(A termelő országok kiviteli adatai — *Exportations des pays producteurs de thé*).

Év — Année	A világ tea termésmennyisége összesen — <i>Quantité de la production mondiale du thé</i>	E b b ő l — D o n t							
		Brit-India — <i>Inde Anglaise</i>	Ceylon	Jáva — <i>Java</i>	Holland-India — <i>Indes Néerlandaises</i>	Szumatra	Kína — <i>Chine</i>	Japán ²⁾ — <i>Japon</i>	Formóza — <i>Formose</i>
1000 métermázsaiban — <i>milliers de q</i>									
1910	3.416	1.165	825	184	943	197	102	—	—
1913	3.567	1.302	868	265	871	153	108	—	—
1924	3.834	1.693	922	475	81	463	102	93	5
1925	3.805	1.630	949	428	73	499	126	95	5
1926	3.923	1.606	979	538	79	507	107	102	5
1927	4.151	1.726	1.029	574	80	530	105	102	5
1928	¹⁾ 4.312	1.754	1.072	655	89	530	105	102	5

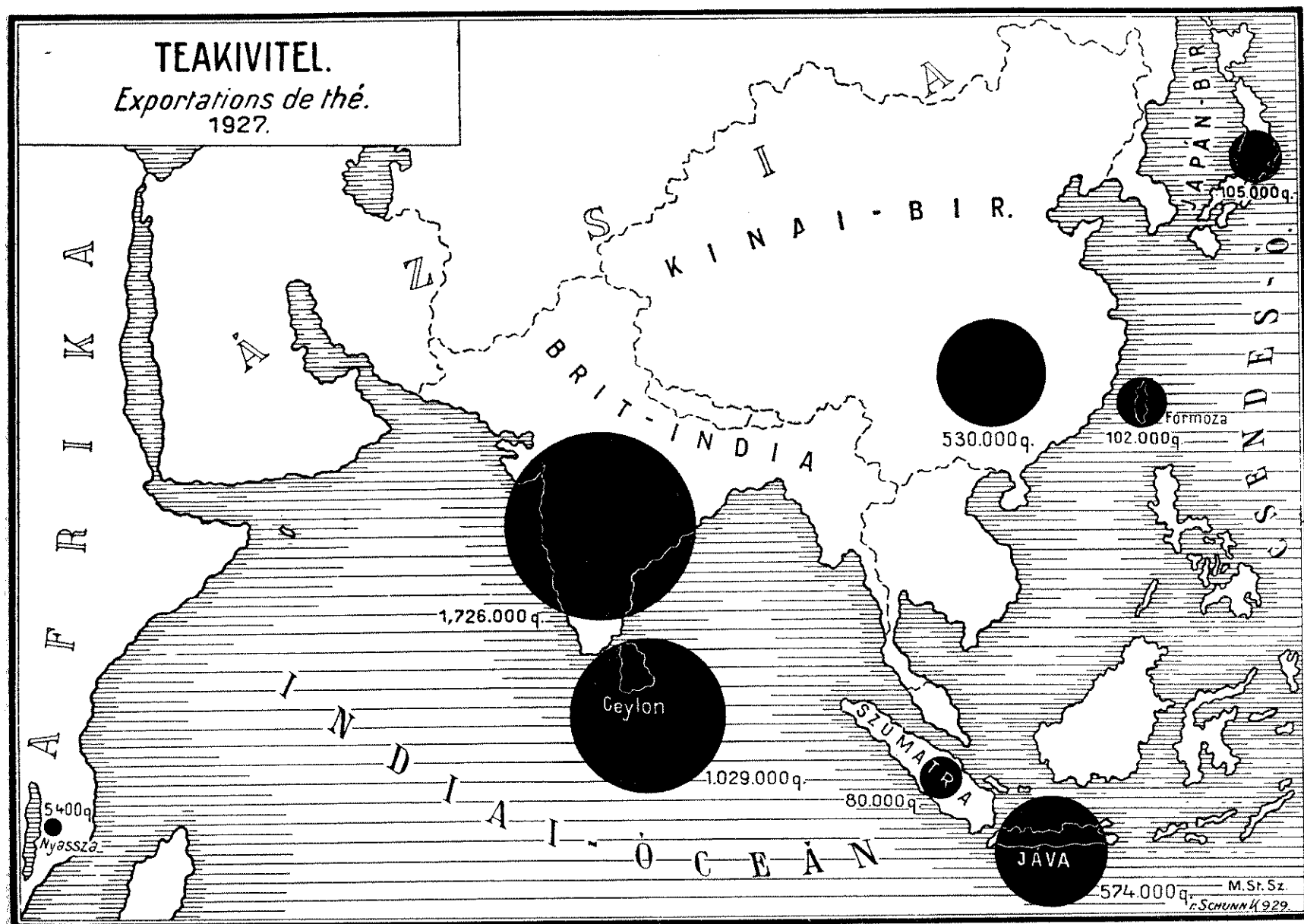
¹⁾ Előzetes adatok. Kína, Japán és Nyaszaföld 1927. évi adatai vannak beállítva. — *Données préliminaires. Pour Chine, Japon et Nyasaland, année 1927.*

²⁾ Formóza nélkül. — *Non compris Formose.*

majdnem mindenütt szakképzett európaiak vezetése alatt állanak. A kedvező eredményt továbbá nagyban elősegíti az anyaországnak az az intézkedése, hogy a gyarmaton több teavizsgáló tudományos intézetet állított fel, ezek vizsgálatai alapján az egyes teafajták javítását, valamint a learatott tea szakszerű kezelését eredményesen tudták keresztülvinni. A legfontosabb teatermelő állam, az Északindianában fekvő Assam, itt a Himalaya-hegység déli lejtőin a legjobb minőségű teaféléket termelik. Az indiai teatermés $\frac{4}{5}$ -öd része, a világ teatermésének $\frac{1}{3}$ -ad része ebből a tartományból származik. A teaültetvények itt nagyüzemekben kezeltetnek, ezzel szemben Délindianában inkább a középüzemek dominálnak. Éppen úgy, mint Brit-Indiában, a Ceylon-szigetén üzött teatermelés is élénken emelkedett, ennek következtében Anglia a világ teatermésének kétharmada felett rendelkezik. Angliának a teapiacra elfoglalt kizárólagos helyzetét elég nagy mértékben emeli még az a körülmény is, hogy a kínai teakereskedelem $\frac{9}{10}$ -ed része angol kezében van.

A teatermelés terén az utóbbi időkben tapasztalható hatalmas előrehaladásban élénken kiveszi a részét Hollandia is. A hollandi kormány elősegítő intézkedései következtében a gyarmati terméseredménye a múlt század eredményeivel szemben húszszorosra emelkedett, az 1927. évi terméseredmény az 1913. évi terméseredménynek

majdnem két és félszeresét teszi ki. A termelés $\frac{9}{10}$ -ed része Jáva szigetére esik, itt a teával beültetett terület az 1921. évi 90.000 hektárral szemben 1926-ban 103.000 hektár volt, ami 14,4%-os emelkedésnek felel meg. Holland-Indiában a teatermelés tén a nagyüzem játssza a főszerepet és éppen úgy, mint Brit-Indiában, a tea preparálása a tudományos kísérleti intézetek megállapításai alapján történik.

Kínában a teatermelés — főleg a kivitel szempontjából — erősen hanyatlott. Az orosz fogyasztópiac majdnem teljes kiválása folytán a teatermelés 1920-ban 185.000 métermázsára ment vissza, ez a mennyiség az 1913. évi termelésnek mindössze 20%-át teszi ki. A legutóbbi években Oroszországban a teafogyasztás ismét kezdett lábrakapni, az orosz piac vásárlása kínai termelést némileg fellendítette, úgyhogy 1927-ben 530.000 métermázsá teát exportált, ami az 1913. évi mennyiségnek már 60,8%-át képezi. A teatermelésben, mint eddig megállapítottuk, általában a nagy- és középüzem rendszere van leginkább elterjedve, ezzel szemben Kínában a kisgazdaüzem túlsúlya állapítható meg. A belső zavarok mellett főképen ennek az elavult termelési és feldolgozási rendszernek lehet tulajdonítani azt, hogy a kínai teatermelés az angol és holland gyarmatok magas színvonalon tartott teatermelésével nem tud konkurálni.

Az utóbbi években Japánban is erősen hanyatlott a teatermelés, mert éppen úgy, mint a kínai tea-fajta, a japán tea-fajta sem felel meg a külföldi tea-fogyasztók ízlésének. Japán indusztriálása folytán a munkabérek nagymértékben emelkedtek, ez a körülmény nagyon megdrágította a teatermelést és hátrányosan befolyásolta a tea gondos kezelését. A drága emberi munkaerőt próbálták gépekkel helyettesíteni, ez a kísérlet azonban sem a tea termelésénél, sem pedig kezelésénél nem vált be. A zöld japán tea a kormány támogató intézkedései dacára sem tudta megtartani az Északamerikai Egyesült Államokban eddigi majdnem kizárólagos pozícióját. Formózában a teatermelés a háború előtti évekkel összehasonlítva, jóformán változatlanul mondható.

Az afrikai Nyassza-földön a teatermelés az angol kormány támogatása következtében szépen megindult, 1926-ban innen már 5.400 métermázsá teát exportáltak.

Fogyasztás.

A világ teafogyasztása a háború utáni években igen erősen emelkedett, a fogyasztás a maximumot 1924-ben érte el 3,600.000 métermázsás mennyiséggel. Azóta a teafogyasztás körülbelül ezen a magaslaton tartja magát. Itt ismét hangsúlyozzuk, hogy a fogyasztásnál csak az importra szoruló államok vonatkozó adatait vehetjük figyelembe, mert a ter-

melő országok, melyek részben maguk is nagy tea-fogyasztók, fogyasztására nézve még csak figyelemreméltó becslések sem állanak rendelkezésre. A teafajták fogyasztására vonatkozólag mint a 2. sz. tábla adatai bizonyítják, általánosságban még csak azt jegyezzük meg, hogy majdnem minden fogyasztó országban bizonyos eltolódás mutatkozik az angol és a hollandi gyarmatokon termelt teafajták javára.

2. A teatermelő országok aránya a világ tea-ellátásában.

Proportion des pays producteurs de thé dans l'approvisionnement de thé du monde.

Év <i>Année</i>	Brit-India <i>Inde Anglaise</i>	Ceylon <i>Ceylan</i>	Holland-India <i>Indes Néerland.</i>	Kína <i>Chine</i>	Japán és Formóza <i>Japon et Formose</i>
1900	31.7	24.9	2.5	30.8	10.1
1910	34.1	24.1	5.4	27.6	8.8
1913	36.5	24.3	7.5	24.4	7.3
1924	44.2	24.0	14.5	12.1	5.1
1925	42.8	25.0	13.2	13.1	5.8
1926	41.0	25.0	15.7	12.9	5.3
1927	41.4	24.7	15.7	13.1	5.0
1928	40.7	24.9	17.2	12.3	4.8

A 3. sz. összeállításban a nevezetesebb országok teaszükségletére vonatkozó adatokat mutatjuk be. Megemlítjük, hogy az eredeti adatokat kiegészítettük Magyarország tea-fogyasztására vonatkozó adatokkal. Az egyes országok között a fogyasztás nagysága szempontjából kimagaslik Nagy-Britannia. A háború előtt is már nagyarányú fogyasztása 1927-ig kerek 40%-kal emelkedett és 1,958.922 métermázsát kitevő fogyasztása a világ kivitelre készen álló tea-mennyiségének majdnem felét teszi ki. Természetes,

hogy az anyaországnak teával való ellátásánál első-sorban az angol gyarmatok jönnek számításba, a szükséglet jó négyötödrésze innen nyer kielégítést. A hollandindiai gyarmatokról származó teafajták részesedése az angol összfogyasztásban 1925-től 1928-ig 10.2%-ról 14.8%-ra emelkedtek. Az erős hollandindiai teafajtákat a finom és aromatikusan britindiai teafélék keverésére használják.

A tea-fogyasztás szempontjából majdnem különálló Nagy-Britannia után elég nagy távolságban következik a második helyen álló Amerikai Egyesült Államok. A britindiai nagy teatermelők arra spekuláltak, hogy a „szárazzá tett” Egyesült Államokban a tea-fogyasztás nagy arányokban fel fog lendülni, a spekuláció csak részben vált be, mert az indiai teafajták fogyasztása emelkedett ugyan, azonban a tea-fogyasztás általában az Egyesült Államokban nemcsak, hogy nem nőtt, hanem 1927-ben jóval kevesebb teát fogyasztottak, mint 1924-ben. Ennek a visszaesésnek valószínűleg az az oka, hogy a kávé-fogyasztás propagandája igen nagy sikerrel járt, úgyhogy az Unióban a kávéfogyasztás nagysága a háború előtti fogyasztás kétszerese lett. Az Egyesült Államokban a békeévekben a japán tea volt a legnépszerűbb, az utóbbi években azonban a zöld japán és kínai tea helyett mindinkább a sötét indiai tea fogyasztására tértek át.

Az ausztráliai tea-fogyasztás a békeévekhez viszonyítva jelentős mértékben (kb. 33%) emelkedett. Az emelkedés következtében főképen a hollandindiai teafajták fogyasztása lépett előtérbe. Kanadában viszont inkább a britindiai tea közkedvelt.

Oroszország azelőtti hatalmas tea-fogyasztása a megváltozott viszonyok és főleg a szovjetkormány gazdasági politikája következtében teljesen visszaesett. Elég annyit megjegyezni, hogy Oroszország

3. A nevezetesebb országok teaszükséglete.

Besoins en thé des principaux pays.

Az ország neve — <i>Pays</i>	A teaszükséglet métermázsában — <i>Besoins en thé, q</i>			
	1913	1925	1926	1927
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i> ¹⁾	1,384.777	1,926.615	1,992.824	1,958.922
Amerikai Egyesült Államok — <i>Etats-Unis</i>	428.746	453.720	434.546	400.989
Ausztrália — <i>Australie</i>	162.859	223.131	225.014	212.683
Kanada — <i>Canada</i>	169.710	164.235	170.462	172.669
Oroszország — <i>Russie</i> ²⁾	753.249	105.562	143.911	162.149
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	49.999	73.170	95.823	101.712
Németország — <i>Allemagne</i> ²⁾	42.815	41.514	45.883	51.752
Lengyelország — <i>Pologne</i>	—	16.839	17.834	20.929
Franciaország — <i>France</i> ²⁾	11.999	17.482	15.685	13.476
Cseh Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	—	6.443	6.521	6.594
Svájc — <i>Suisse</i>	—	5.550	9.047	6.494
Dánia — <i>Danemark</i>	4.664	5.172	5.890	5.706
Svédország — <i>Suède</i>	2.331	3.107	3.296	4.518
Magyarország — <i>Hongrie</i>	—	2.803	2.932	4.009
Norvégia — <i>Norvège</i>	—	1.520	1.665	1.831

¹⁾ Írországgal együtt — *Y compris l'Irlande*; — ²⁾ 1913 évi terület — *Territoire de 1913*.

1913. évi teafogyasztása 370·7%-kal volt nagyobb, mint az 1927. évi fogyasztás. Az utóbbi években kétségtelenül ismét emelkedő a teafogyasztás iránya, úgyhogy előreláthatólag Oroszország ismét a teanagyfogyasztó államok sorába fog kerülni. A régi időknek megfelelően ismét a kínai teafajtákat, főleg az úgynevezett kínai téglateát fogyasztják.

Németalföldnek az a határozott törekvése, hogy a belföldi fogyasztást saját gyarmatai terményeivel elégítse ki, határozottan sikerre vezetett és a kávéfogyasztás erős visszaszorításával a teafogyasztás megkészszerzésére vezetett. Ugyanilyen törekvések észlelhetők Franciaországban is, napjainkban a franciák elég kis arányúnak mondható teafogyasztását körülbelül negyedrészen az indokínai francia gyarmatokból származó teával elégítik ki. Németországban a teafogyasztás a valutastabilizáció óta lassú emelkedést mutat, az 1927. évi teafogyasztás az 1913. évi fogyasztást ugyanis már körülbelül 20%-kal túlhaladta. Németországban a kínai tea fogyasztása határozottan hanyatlott, a holland-indiai tea használata pedig jelentősen emelkedett. Ennek az eltolódásnak valószínűleg az az oka, hogy a háború alatt Németország kínai teához nem juthatott, Németalföld azonban jávai és szumátrai termésű teával annyira amennyire ellátta; a fogyasztó közönség megszokta a hollandindiai teát és a rendes kereskedelmi forgalom helyreállítása után megmaradt a fekete fajtájú tea fogyasztása mellett.

Magyarország teafogyasztása az utóbbi években szintén jelentős mértékben emelkedett. A külkereskedelmi adatok szerint az 1927. évi teabehozatal 43%-kal múlja felül az 1925. évi behozatalét. A behozatal 1928. évben — ha nem is ilyen nagy mértékben — ismét emelkedett. A többi európai államban, Svájcot és Dániát kivéve, a teafogyasztás emelkedéséről számolhatunk be.

A népesség fejenkinti teafogyasztására vonatkozó adatokat a 4. sz. táblában mutatjuk be. A fejenkinti teafogyasztás nagysága a legtöbb államban emelkedett. A háború előtti adatokkal összehasonlítva, hanyatlást az Egyesült Államokban, továbbá Kanadában és Oroszországban állapíthatunk meg. A két utóbbi országban azonban a fejenkinti teafogyasztás újabban ismét emelkedő irányzatot mutat, az Egyesült Államokban ezzel szemben a hanyatlás tovább tart.

A népesség fejenkinti teafogyasztásánál 4·17 kg-al, vagyis a német fogyasztás ötvenszeresével, a hazai fogyasztás nyolcvanszorosával Nagy-Britannia vezet. A fejenkinti teafogyasztás legnagyobb emelkedését egyébként Németalföldnél láthatjuk, itt ugyanis a fejenkinti fogyasztás 0·85 kg-ról 1·48 kg-ra emelkedett. Magyarország fejenkinti teafogyasztása egyforma a Cseh-Szlovák köztársaság lakosainak fejenkinti teafogyasztásával és jóval nagyobb a franciaországi fejenkinti fogyasztásnál.

4. A fontosabb országok fejenkinti teafogyasztása.

Consommation de thé par tête dans les principaux pays.

Az ország neve <i>Pays</i>	1913	1925	1926	1927
	kilogrammokban <i>en kilos</i>			
Nagy-Brit. ¹⁾ — <i>Gr.-Bretagne</i> ¹⁾	3·06	4·10	4·24	4·17
Ausztrália — <i>Australie</i>	3·66	4·10	4·14	3·91
Kanada — <i>Canada</i>	2·36	1·87	1·94	1·96
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	0·85	1·07	1·40	1·48
Amerikai Egy. Államok — <i>Etats-Unis</i>	0·47	0·43	0·41	0·38
Oroszország ²⁾ — <i>Russie</i> ²⁾	0·60	0·10	0·11	0·20
Svájc — <i>Suisse</i>	—	0·14	0·23	0·17
Dánia — <i>Danemark</i>	0·17	0·15	0·17	0·17
Németország ²⁾ — <i>Allemagne</i> ²⁾	0·06	0·06	0·07	0·08
Lengyelország — <i>Pologne</i>	—	0·06	0·07	0·08
Svédország — <i>Suède</i>	0·04	0·05	0·06	0·08
Norvégia — <i>Norvège</i>	—	0·06	0·06	0·07
Magyarország — <i>Hongrie</i>	—	0·03	0·03	0·05
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slov.</i>	—	0·05	0·05	0·05
Franciaország ²⁾ — <i>France</i> ²⁾	0·03	0·04	0·04	0·03

¹⁾ Írországgal együtt — *Y compris l'Irlande.* —

²⁾ 1913. évi terület — *Territoire de 1913.*

Teaárak.

A teaárak 1921-ben a háború előtti árak alatt állottak. A következő években azonban a folyton emelkedő kereslet és a minőségi javulás következtében annyira emelkedtek a teaárak, hogy 1924. évben már a háború előtti árak kétszeresét érték el. 1924. óta azonban a teaárak évi átlaga már alig változott, sőt 1926. és 1927. évben a világfogyasztás meglehetősen állandósága mellett a termelés emelke-

5. Hamburgi teaárak kilogrammonként néme birodalmi márkában.¹⁾

*Prix de thé à Hambourg, par kilos, en reichsmarks.*¹⁾
(Ceylon — *Ceylan*, Pecco Souchong.)

Hónap <i>Mois</i>	1924	1925	1926	1927	1928	1929
I.	3·27	3·78	3·56	3·19	3·47	3·47
II.	3·21	3·55	3·56	3·19	3·47	3·47
III.	3·16	3·46	3·56	3·24	3·47	3·38
IV.	3·11	3·38	3·56	3·24	3·47	—
V.	3·04	3·37	3·47	3·24	3·47	—
VI.	3·04	3·37	3·33	3·24	3·47	—
VII.	3·20	3·38	3·33	3·24	3·47	—
VIII.	3·47	3·28	3·33	3·47	3·47	—
IX.	3·70	3·37	3·37	3·47	3·47	—
X.	3·81	3·55	3·18	3·47	3·47	—
XI.	4·09	3·55	3·19	3·47	3·47	—
XII.	4·07	3·56	3·18	3·47	3·47	—
Évi átlag <i>Moyenne annuelle</i>	3·43	3·47	3·39	3·33	3·47	—

¹⁾ Elvámolatlanul. — *Non dé douané.*

dése következtében a teaáraknál kisarányú hanyatló tendencia mutatkozott.

A teaárak erős ingadozása részben spekulációra vezethető vissza, ez pedig többször indokolatlan ár-emelkedést okozott. A hamburgi teaárjegyzések, melyek alakulását 5. sz. táblánkban mutatjuk be, a

londoni árjegyzéseknél sokkal egyenletesebbek, az évadbefolyásoknak kevésbé vannak alávetve. Az évi átlagárak eléggé összhangban vannak és újabban általában a háború előtti árak másfélszeresét teszik ki.

S. I.

© KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ©

Az 1928. évi külkereskedelmi értékjelzőszámok.

Les indices de valeur du commerce extérieur de 1928 en Hongrie.

Résumé. La Revue de janvier 1928 ayant déjà publié les indices de valeur d'importations et d'exportations pour 1922—1927, nous présentons (tableau 1er), comparés à 1927, comprenant, comme auparavant, seulement les marchandises les plus importantes et ayant pour base de comparaison les unités de valeur du commerce extérieur de 1913, ceux de 1928. Le numéro précité de la Revue a déjà rendu compte des facteurs limitant l'exactitude du calcul de ces indices.

Au cours de l'année 1928, par suite surtout de la hausse des articles textiles et du bois de construction, l'indice général de la valeur des importations s'est élevé à 137 contre 133 en 1927, tandis que celui de la valeur des exportations est descendu de 128 en 1927 à 127; ce dernier a donc très peu changé, quoiqu'il y ait eu des écarts très variés dans les détails.

Le tableau 2, concernant la formation des indices généraux de valeur d'importations et d'exportations en 1922—28, indique combien de % de l'indice d'importations fait celui d'exportations. Ces pourcentages montrent que les branches des „ciseaux agricoles“ tendaient de plus en plus à se rapprocher.

*

A Magyar Statisztikai Szemle 1928. évi január havi száma közölte az 1922—1927. évi behozatali és kiviteli értékjelzőszámokat (import- és exportindex). Ezúttal az 1928. évi értékjelzőszámoknak alakulását mutatjuk be az 1. számú táblán, párhuzamba állítva az 1927. évi adatokkal. Összehasonlítási alapul az 1913. évi külkereskedelmi egységértékek szolgáltak, s ezúttal is a vizsgálódás csak a legfontosabb árukra terjedt ki. Azoknak a zavaró tényezőknek

hatását, amelyek e jelzőszámok kiszámításának pontosságát korlátozzák, a Statisztikai Szemle említett ismertetése már közölte.

Az 1928. évben az általános behozatali értékjelzőszám 137-re emelkedett az 1927. évi 133-al szemben. A jelzőszám növekedését főleg a textiliák és az épületfák ár-emelkedése idézte elő. A textiliáknál a nyersanyagok drágulása miatt az ár-emelkedés már az 1927. évben erőteljesen megkezdődött, azonban a jelzőszámok ezt még akkor nem juttatták teljesen kifejezésre, mert a forgalomnak egy részét a régi kötésekből származó szállítmányok tették ki, másrészt a nyersanyagok drágulását nem követte nyomban hasonló arányban a textilárak drágulása. Az 1928. évben a textilgyártmányok és félgyártmányok aránya az egész forgalomhoz viszonyítva csökkent s ez az oka annak, hogy az 1928. évi általános behozatali értékjelzőszám nem emelkedett 137-nél magasabbra. A bárdolt és fűrészelt fa, továbbá a nyers épület- és műfa árviszonyaiban mutatkozó eltolódás mellett a forgalom aránya a tárgyalt két évben alig változott s ezért az általános behozatali értékjelzőszámot főleg az ár-emelkedés befolyásolta. A tűzifa importjának némi emelkedése a tűzifaárak változatlansága folytán alig volt hatással a jelzőszámra. A kőszénbehozatal gyarapodása hasonlóképpen nem gyakorolt jelentősebb befolyást. Azok a legfontosabb áruk, amelyeknek árviszonyai az általános behozatali értékjelzőszám alakulását csökkentő irányban módosították, a következők voltak: papiros és papirosárak, kikészített bőrök, nyersfémek, ásványolaj és nyerskaucuk.

A kiviteli általános értékjelzőszám az 1928. évben 127 volt, az előző évi 128-al

I. Magyarország 1927. és 1928. évi külkereskedelmi forgalma az 1913. évi egységértékek alapján.

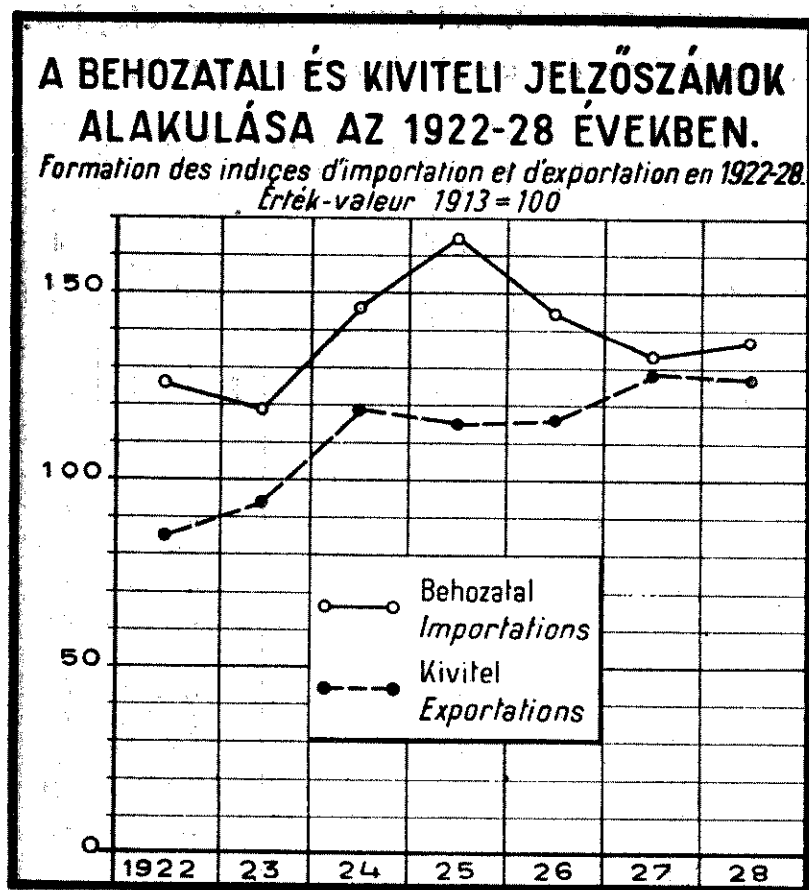
Commerce extérieur de la Hongrie en 1927 et 1928, sur la base des unités de valeur de 1913.

Á r ú k — M a r c h a n d i s e s	1927. évi forgalom az Mouvement de 1927 calculé en valeur de		1913 = 100	1928. évi forgalom az Mouvement de 1928 calculé en valeur de		1913 = 100
	1913	1927		1913	1928	
	évi értékkel számítva 1000 P — en milliers de pengős			évi értékkel számítva 1000 P — en milliers de pengős		
Behozatal összesen — Importations totales . . .	865.206	1,146.797	133	870.572	1,188.976	137
Ebből — Dont:						
Pamutszövet — Tissus de coton	54.996	92.062	167	44.410	82.525	186
Bárdolt és fűrészelt fa — Bois équarri et scié	65.013	77.701	120	64.522	85.558	133
Gyapjúszövet — Tissus de laine	34.778	57.369	165	27.238	46.950	172
Papiros és papirosárak — Papier et art. en papier	31.645	39.417	125	36.175	44.777	124
Kőszén — Charbon	27.236	38.941	143	29.562	42.725	145
Pamutfonál és -cérna — Fils de coton et fils à coudre en coton	22.023	38.618	175	16.016	31.650	198
Tüzifa — Bois à brûler	28.013	32.975	118	32.019	37.761	118
Nyersfémek — Métaux bruts	33.001	31.820	96	33.389	31.442	94
Ásványolaj — Huiles minérales	26.607	26.473	99	29.840	26.835	90
Kikészített bőr — Cuirs apprêtés	18.641	25.112	135	16.796	21.871	130
Nyers épület- és műfa — Bois brut de construc- tion et d'oeuvre	14.497	20.202	139	13.576	21.664	160
Selyem- és félselyemszövet — Tissus de soie et de demi-soie	10.631	17.239	162	9.996	16.742	167
Nyerspamut — Coton brut	12.895	15.196	118	15.612	23.111	148
Nyerskávé — Café brut	7.868	8.536	108	8.239	10.479	127
Nyersjuta — Jute brut	6.757	8.509	126	7.200	9.657	134
Nyersvas — Fer brut	6.041	5.626	93	5.862	6.003	102
Nyerskaucsuk — Caoutchouc brut	7.169	4.457	62	9.905	4.111	42
Kivitel összesen — Exportations totales	626.660	800.473	128	644.030	818.711	127
Ebből — Dont:						
Búza — Froment	81.239	105.132	129	74.225	88.219	119
Liszt — Farine	60.580	78.199	129	73.302	89.626	122
Szarvasmarha — Bêtes à cornes	41.656	45.429	109	34.825	37.885	109
Rozs — Seigle	28.701	40.614	142	25.292	34.481	136
Leölt baromfi — Volaille tuée	24.486	33.210	136	21.189	31.155	147
Sertés — Porcs	21.367	29.984	140	18.848	29.526	157
Fogyasztási cukor — Sucre raffiné	22.250	29.653	133	23.476	27.201	116
Tojás — Oeuf	18.008	23.981	133	11.183	16.907	151
Toll — Plumes	15.317	20.757	136	15.602	21.425	137
Disznósír, szalonna — Saindoux, lard	12.369	17.235	139	6.135	8.987	146
Árpa — Orge	10.292	16.669	162	5.665	9.069	160
Villamosgépek és készülékek — Machines et appareils électr.	14.755	15.807	107	17.550	18.657	106
Ló — Chevaux	20.207	15.466	77	19.646	12.961	66
Szesz — Alcool	11.986	8.080	67	9.830	6.520	66
Bab, száraz — Haricots secs	8.938	7.802	87	2.848	4.551	160
Tengeri — Maïs	6.528	7.293	112	8.693	12.954	149
Friss és elk. hús — Viande fraîche et préparée .	5.031	6.468	129	4.267	6.613	155
Zab — Avoine	5.095	6.427	126	1.577	2.195	139
Bor — Vins	2.946	5.059	172	5.885	10.098	172
Paprika, száraz — Paprika sec	2.362	4.374	185	2.079	4.012	193
Behozatali (—) vagy kivitel (+) többlet — Ex- cédent d'importations (—) ou d'exportations (+)	— 238.546	— 346.324	—	— 226.542	— 370.265	—

szemben. A jelzőszám tehát alig változott, bár a részletek igen változatos eltérésekről tesznek tanuságot. Legelsőbb a búza, rozs és a liszt egységértékének csökkenése jön figyelembe, mert ezek az áruk közel egyharmad részét teszik ki az egész kivitelnek.

Ezekon kívül a ló kivitel, továbbá a szesz és cukor exportja szerepel alacsonyabb egységértékekkel. A baromfi és baromfitermékek, továbbá a sertés és sertéstermékek árának emelkedése egyúttal összeesik e cikkek kivitelének csökkenésével s ezért az általa-

nos kiviteli értékjelzőszámot fölfelé törekvő irányban kevésbé módosította. Hasonló jelenség mutatkozott a babnál is. A villamosgépeknél és készülékeknél nagyobb változás nem volt. A szarvasmarha és a bor 1928. évi egységértékjelzőszámai az előző évhez viszonyítva nem változtak, de meg kell jegyeznünk, hogy a szarvasmarhakiivitel részesedési aránya az egész kivitelhez viszonyítva lejjebb szállt.

Az 1913. évi egységértékek alapján kiszámított 1927. évi külkereskedelmi mérleg 31%-kal kisebb passzívumot mutat, mint amennyit ez a valóságban kitesz. Az 1928. évi mérlegnél a különbség még nagyobb, amennyiben 39%-ot tesz ki. Míg a valóság-

2. A behozatali és kiviteli értékjelzőszámok alakulása az 1922—1928 években.

Formation des indices de valeur d'importation et d'exportation, 1922—1928.

Év — Année	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
Behozatali jelzőszám — Indice d'importations	126	119	146	165	145	133	137
Kiviteli jelzőszám — In- dice d'exportations ..	85	94	119	115	116	128	127
A kiviteli jelzőszám a behozatali jelzőszám százalékában — Indice d'exportations en % de l'indice d'importations	67	79	82	70	80	96	93

ban az 1928. évi mérleg végeredménye az 1927. évihez viszonyítva romlott, addig az 1913. évi egységértékek alapján számítva, kedvezőbb képet mutat, mert a passzívum 12 millió pengővel kisebb.

A 2. számú tábla a behozatali és kiviteli általános értékjelzőszám 1922—1928. évi alakulását tünteti fel, s egyúttal kimutatja, hogy a kiviteli jelzőszám a behozatali jelzőszám hány százalékát teszi ki. Ez a tábla, továbbá a közölt grafikon az agrár-olló két szárának fokozatos közeledését szemlélteti. Az 1925. évi eltávolodás főleg a behozatali jelzőszám felszökkenésével függ össze. Ennek okát egyes behozatali árucikkek gyors drágulásának, továbbá a behozatali forgalom bizonyos mértékű átalakulásának kell tulajdonítanunk. Az 1928. évi visszaesés oka a fentebb mondottakból kitűnik.

Meszlényi Emil dr.

Magyarország külkereskedelmi forgalma 1929 május havában

Le commerce extérieur de la Hongrie en mai 1929.

La valeur des importations ayant représenté en mai 1929 99·2 millions de pengős et celle des exportations 69·6 millions, la balance du commerce extérieur s'est soldée par un excédent d'importations de 29·6 millions. Comparativement au mois correspondant de 1928, les importations ont augmenté en valeur de 6·7 millions de pengős et les exportations de 7·7 millions; le passif a été donc inférieur de 1 million à celui de mai 1928. Comme dans les cinq premiers mois de 1929, par rapport à ceux de l'année précédente, la valeur des importations (453·3 millions)

Az 1929. év május havában a behozott áruk értéke 99·2, a kivitt áruk értéke pedig 69·6 millió pengőt tett, a külkereskedelmi mérleg tehát 29·6 millió pengő behozatali többlettel zárult. A multévi május havi forgalomhoz viszonyítva a behozatal 6·7 millió, a kivitel pedig 7·7 millió pengő értékkel gyarapodott, s így a passzívum az idén májusban 1 millió pengővel kisebb volt. Az év első öt hónapjának behozatala 453·3 millió pengő értéket képviselt, a kivitel pedig 327·7 millió pengőt. A mult év első öt hónapjának adataival összehasonlítva az idén a behozatal 23·9 millió pengővel kisebb, a kivitel pedig 18·9 millió pengő értékkel nagyobb volt.

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1929. év május havában.
Commerce extérieur de la Hongrie en mai 1929.

Az áruk megnevezése <i>Désignation des marchandises</i>	1928	1929	1928	1929	Az érték 1929. máj.-ban több (+) v. kevesebb (-) ezer pengőben Augment. (+) ou dimi- nution (-) de la va- leur en mai 1929. en milliers de pengős	Az 1929. május havi összérték % -ában En % de la valeur totale de mai 1929
	május — mai					
	q		1000 P — pengős			
A) Behozatal. — A) Importations.						
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i>	2,273.736	2,338.860	12.963	13.060	+ 97	13.17
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	7.621	6.268	6.563	5.075	- 1.488	5.12
Szén — <i>Charbon</i>	874.301	1,208.724	3.260	4.616	+ 1.356	4.65
Papiros és papirosárak — <i>Papier et art. en pap.</i>	63.123	78.281	3.526	4.173	+ 647	4.21
Nyersfémek — <i>Métaux bruts</i>	16.569	24.481	2.080	3.443	+ 1.363	3.47
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils.</i>	17.603	13.129	4.909	3.388	- 1.521	3.42
Ásványolaj — <i>Huiles minérales</i>	173.204	192.853	2.429	3.228	+ 799	3.25
Nyers pamut — <i>Coton brut.</i>	6.125	11.770	1.640	3.096	+ 1.456	3.12
Pamutfonal és -cérna — <i>Fils de coton et fils à coudre de coton</i>	5.317	4.849	2.526	2.474	- 52	2.49
Villamosgépek és készül. — <i>Mach. et appar. électr.</i>	1.530	2.172	1.145	2.440	+ 1.295	2.46
Nyersdohány — <i>Tabac brut</i>	3.412	4.164	1.058	2.354	+ 1.296	2.37
Gyapjuszövet — <i>Tissus de laine.</i>	1.348	992	2.843	2.007	- 836	2.02
Nyers juta — <i>Jute brut</i>	6.396	19.699	636	1.970	+ 1.334	1.99
Nyers bőr — <i>Peaux brutes</i>	3.919	5.329	1.258	1.901	+ 643	1.92
Gyapjúfonal — <i>Fils de laine</i>	1.960	2.246	1.242	1.838	+ 596	1.85
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	10.902	9.956	1.849	1.831	- 18	1.85
Selyem és selyemfonal — <i>Soie et fils de soie</i>	557	1.187	991	1.818	+ 827	1.83
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i> { db — pièce pár — paire q — q . . .	109.194 150.094 1,367.391	68.504 103.455 1,719.968	41.584	40.487	- 1.097	40.81
Behozatal össz. — Import. totales { db — pièce pár — paire q — q . . .	109.194 150.094 4,835.014	68.504 103.455 5,644.928	92.502	99.199	- 6.697	100.00
B) Kivitel. — B) Exportations.						
Vágó- és igásáll. — <i>Anim. de boucherie et de trait¹⁾</i>	19.290	28.123	8.095	12.625	+ 4.530	18.15
Ebből — <i>Dont</i> : Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes¹⁾</i>	8.778	9.704	5.473	6.760	+ 1.287	9.72
Sertés — <i>Porcs¹⁾</i>	4.990	13.312	1.142	4.124	+ 2.982	5.93
Ló — <i>Chevaux¹⁾</i>	2.858	3.148	1.354	1.652	+ 298	2.37
Juh — <i>Moutons¹⁾</i>	2.656	1.949	125	88	- 37	0.13
Búza — <i>Froment</i>	257.542	317.704	9.400	8.419	- 981	12.10
Liszt — <i>Farine</i>	119.437	168.479	5.985	6.687	+ 702	9.61
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	15.820	31.874	2.803	6.651	+ 3.848	9.56
Nyers dohány — <i>Tabac brut</i>	5.710	21.599	1.142	2.635	+ 1.493	3.79
Vasfélgártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	103.619	98.072	1.911	2.018	+ 107	2.90
Tojás — <i>Oeufs</i>	12.132	7.526	2.123	1.769	- 354	2.54
Toll — <i>Plumes</i>	1.362	2.463	935	1.708	+ 773	2.46
Friss és elkészített hús, kolbász — <i>Viande fraîche et préparée, saucisse</i>	2.518	4.432	1.023	1.602	+ 579	2.30
Villamosgépek és készül. — <i>Mach. et appar. électr.</i>	2.778	2.571	1.214	1.591	+ 377	2.29
Bor — <i>Vin</i>	3.031	22.841	310	1.330	+ 1.020	1.91
Baromfi — <i>Volaille</i>	²⁾ 4.900	³⁾ 3.406	1.397	1.113	- 284	1.60
Ebből — <i>Dont</i> : Élő baromfi — <i>Volaille vivante</i>	²⁾ 3.100	³⁾ 1.751	801	497	- 304	0.71
Leölt baromfi — <i>Volaille tuée</i>	²⁾ 1.800	³⁾ 1.655	596	616	+ 20	0.89
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	1.032	1.062	964	1.019	+ 55	1.46
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	20.555	16.113	1.287	1.016	- 271	1.46
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i> { db — pièce pár — paire q — q . . .	943 6.069 968.678	31.444 964 1,021.281	23.254	19.384	- 3.870	27.87
Kivitel össz. — Exportations totales { db — pièce pár — paire q — q . . .	20.293 6.069 1,519.114	59.567 964 1,719.423	61.843	69.567	+ 7.724	100.00

¹⁾ A mennyiség darabokban van kimutatva. — *En têtes.* — ²⁾ Az 1928. év május havában az élő baromfi 303.301 darab, a leölt baromfi 79.622 darab, összesen 382.923 darab. — *En mai 1928, on a exporté 303.301 volailles vivantes et 79.622 volailles tuées; au total 382.923 volailles.* — ³⁾ Az 1929. év május havában az élő baromfi 167.633 darab, a leölt baromfi 95.953 darab, összesen 263.586 darab. — *En mai 1929, on a exporté 167.633 volailles vivantes et 95.953 volailles tuées; au total 263.586 volailles.*

présente une diminution de 23·9 millions et celle des exportations (327·7 millions) une augmentation de 18·9 millions, l'excédent d'importations (125·6 millions) est, pour ces 5 premiers mois, au-dessous de celui (168·4 millions) de la même période de l'année dernière.

A l'importation, tant en mai qu'en avril dernier, les achats de matières premières se sont particulièrement élevés. Comparativement au mois de mai 1928, le charbon présente une augmentation de valeur de 1·4 million de pengős; les métaux bruts, 1·4 million de p.; le coton brut, 1·5 million de p.; le tabac brut 1·3 million; le jute brut 1·3 million; l'huile minérale près de 800.000 pengős. L'accroissement des importations de cuir brut, de fils de laine, de soie et de fils de soie mérite aussi d'être noté. Les achats de tissus de coton ont continué à diminuer (— 1·5 million de pengős); les importations de machines et appareils fléchirent également de 1·5 million de p.; celles de tissus de laine de plus de 800.000 pengős.

A l'exportation, les ventes d'animaux de boucherie et de trait ont gardé le premier rang avec un accroissement de valeur de 4·5 millions de pengős. Les exportations de porcs se sont améliorées de près de 3 millions de pengős; celle de bêtes à cornes de 1·3 million. Aux machines et appareils on voit une forte progression (+ 3·8 millions de pengős), due surtout à l'augmentation considérable de l'exportation de batteuses. Par rapport à mai 1928, les ventes de tabac brut se sont élevées de 1·5 million de p.; celles de vin de 1 million. Bien que les exportations de farine eussent augmenté de près de 50.000 q, la valeur ne s'en éleva que de 700.000 p. en raison de la baisse de la farine. L'exportation de plumes s'accrut de 800.000 p.; celle de viande fraîche et préparée, de 600.000 p. A cause de la baisse mondiale du froment, les exportations de froment offrent un tableau singulier, présentant, contre un accroissement de quantité de 60.000 q, une diminution de valeur de près de 1 million de p. Aux exportations de volailles et de produits de volailles, on constate une régression, à l'exception de celles de la volaille tuée qui n'ont pas varié et des plumes qui accusent un accroissement.

A tárgyalt öt hónapban a folyó évben a behozatali többlet 125·6 millió pengőt tett ki, az előző év ugyanezen időszakának 168·4 millió pengős passzívumával szemben.

A folyó évi május havi behozatalban éppen úgy mint a múlt hónapban főleg a nyersanyagok növekedése a szembetűnő. A multévi május havi behozatalhoz képest a szén 1·4 millió pengő értékkel több volt. A nyersfémek értéke 1·4 millió pengő érték többlettel szerepelt. A nyerspamut behozatala 1·5 millió pengővel emelkedett. A nyersdohány 1·3 millió pengővel nőtt meg. Nyersjutából 1·3 millió pengő értékkel többet szereztünk be. Ásványolaj-behozatalunk is gyarapodott közel 800 ezer pengő értékkel. Ezekon kívül még felemlíthető a nyersbőrök, gyapjúfonalak, továbbá a selyem és selyemfonalak importjának növekedése. Ezúttal is alacsonyabb értékkel szerepeltek a pamutszövetek, a visszaesés értékben kitett másfélmillió pengőt. A gépek és készülékek csoportjának behozatala is másfélmillió értékkel hanyatlott. A gyapjuszövetek importjának csökkenése felül volt a 800 ezer pengőn.

A kivitelen ebben a hónapban is a vágó- és igásállatok állottak az első helyen 4·5 millió pengős értékgyarapodással. A sertésexport közel 3 millió pengő értékkel javult. Szarvasmarhából pedig 1·3 millió pengő értékkel többet helyeztünk el külföldön. A gépek és készülékek exportja is tetemes növekedést ért el, főleg a cséplőgépek nagymérvű kivitele folytán. Az érték többlet 3·8 millió pengőt tett ki. A nyersdohányból 1·5 millió, borból pedig 1 millió pengővel többet adtunk el a külföldnek, mint az elmúlt év májusában. Liszt kivitelünk közel 50 ezer métermázsával nőtt, a lisztárak esése folytán azonban értékben csak 700 ezer pengő emelkedést ért el. Tollkivitelünk gyarapodása 800 ezer pengő, a friss és elkészített húsa pedig 600 ezer pengő. Búzakivitelünk a világsági áralakulás következtében sajátságos képet mutat. A kivitel 60 ezer métermázsával gyarapodott, értékben azonban közel 1 millió pengővel kevesebbet kaptunk az exportált búzáért. A baromfi és baromfitermékek közül a leölt baromfi kivitele ugyanazon a színvonalon volt, a többinek a forgalma a toll kivételével visszaesett.

Az autóbusz- és teherautóvállalatok 1928. évi forgalma.

Mouvement en 1928 des entreprises hongroises d'autobus et de camions automobiles.

Résumé. *Le nombre des entreprises hongroises d'autobus et de camions automobiles a rapidement augmenté en 1927 et le rendement s'en accrut puissamment en 1928.*

En 1926, où a été dressée la première statistique à ce sujet, il existait en Hongrie 83 entreprises d'autobus et 34 entreprises de camionnage par automobile. En 1927, l'effectif des premières s'éleva de près de deux fois et celui des dernières de presque de trois fois; le développement se ralentit en 1928 où le nombre des entreprises d'autobus augmenta seulement de 14 et celui des entreprises de camions automobiles de 29. A la fin de 1928 le nombre des premières montait à 161 et celui des dernières à 121.

Plusieurs entrepreneurs qui, espérant de réaliser de gros bénéfices, s'étaient mis lors de l'introduction de ce genre de transport en Hongrie dans cette branche d'affaires sans avoir assez de fonds et, souvent, assez de connaissances techniques, se virent obligés dès 1926 et encore plus en 1927, la concurrence ayant grandi, de cesser l'exploitation, et le nombre des entreprises créées depuis a été à peine supérieure à celles ayant fermé leurs portes.

Le rendement des entreprises restantes dépassa très considérablement en 1928 les chiffres correspondants de 1927 et de 1926, le nombre des personnes transportées s'étant élevé de 74·6% et le mouvement de celles-ci à près de 19 millions et le transport par camions automobiles ayant augmenté encore plus (+ 136·8%), de sorte que le poids des objets camionnés monta à plus de 1 million de q.

*

A személyszállító autóbusz- és géperejű teherfuvarozó vállalatok közforgalmi jelentősége nálunk is évről-évre emelkedik. A rendelkezésre álló három év adataiból ez a körülmény a második évben inkább a vállalatok számának ugrásszerű növekedésében, az 1928. évben pedig a forgalmi teljesítmények hatalmas emelkedésében jut kifejezésre.

Az első statisztikai felvétel alkalmával 1926-ban 83 személy- és 34 áruszállító vállalat bonyolított le rendszeres forgalmat. A rákövetkező évben a személyszállító vállalatok száma csaknem kétszeresére, az áru- fuvarozóké pedig csaknem háromszorosára

nőtt. Az utolsó évben a fejlődés itt megtorpant az 1928. évben a rendszeres járatú időhöz kötött autóbuszvállalatok száma mindössze 14-el múlta felül az előző évit s számuk összesen 161-re rúgott. Hasonló a helyzet az áru fuvarozó vállalatoknál, amennyiben 1928-ban csak 29-cel több, összesen 121 vállalat foglalkozott áru fuvarozással.

A motorikus közúti közlekedés térhódításának mértékéül nem szabad azonban kizárólag a vállalatok számának alakulását tekintenünk. Az adatgyűjtés első évi eredményei ugyanis azt mutatják, hogy eleinte a nagy anyagi haszon reményétől kecségetve, sok vállalkozó vetette rá magát erre az újszerű és eddig kihasználatlan üzletre. A megfelelő tőke s elég gyakran a hozzáértés hiánya miatt azonban már az első évben több vállalat kénytelen üzemét beszüntetni. A rákövetkező évben a vállalatok közt megindult verseny még inkább megritkítja sorukat s az új vállalkozók alig mulják felül a sorból kiállóak számát.

Ez a szelektálás a forgalmi teljesítményeket kedvezőtlenül egyáltalán nem befolyásolta, sőt az 1928. év forgalmi eredményei az előző éveket messze túlszárnyaló, igen jelentős fejlődést mutatnak. Az év folyamán szállított utasok száma ugyanis 74·6 százalékkal növekedett s az utasforgalom megközelítette a 19 milliót. Az áruszállításnál még nagyobb az emelkedés, mely százalékban kifejezve 136·8%-ot tett ki s ezzel a géperejű áru fuvarozó vállalatok által továbbított áruk súlya 1928-ban az egy millió métermázsát is meghaladta.

1. Személyszállító autóbuszjáratok.

Az 1928. év folyamán 161 vállalat bonyolított le menetrendszerű forgalmat, melyek közül 26 helyi forgalomban járatta gépeit. Az ország autóbusz útvonalainak hossza 182·9 km-rel bővült. A 3·929·4 km-t kitevő hálózathoz a leghosszabb útvonal, szám szerint 565·3 km, Pest vármegyére esett. A legjobban el volt még e mellett látva autóbuszvonalakkal Veszprém (379·0 km) és Jász-Nagykun-Szolnok vármegye (308·8 km) területe. A legkevesebb vonala volt Csongrád vármegyének, ahol mindössze 3·0 km-es vonalon közlekedtek rendszeres autóbuszok. A t. j. városok között Debrecen áll első helyen 160·0 km-es vonalával, míg az utolsó helyet

1. A személyszállító autóbusszállítók útvonalainak hossza az 1928. évben.

Longueur des lignes des entreprises d'autobus en 1928.

Megnevezés <i>Désignation</i>		A vállalatok összes száma <i>Nomb. total des entreprises</i>	Az egyes vállalatok útvonalainak hossza <i>Longueur des lignes des entreprises</i>						30 km-nél több <i>plus de 30 km</i>
			5 km-nél kevesebb <i>moins de 5 km</i>						
			5-10	10-15	15-20	20-25	25-30	kilóméter <i>kilomètres</i>	
Helyi járat <i>Services locaux</i>	1927	18	12	2	1	2	1	—	
	1928	26	20	3	1	—	—	2	
Helyközi járat <i>Serv. interurb.</i>	1927	129	15	27	12	7	13	14	
	1928	135	13	34	8	12	13	13	
Együtt — <i>Ensemble</i>	1927	147	27	29	13	9	14	14	
	1928	161	33	37	9	12	13	13	

Sopron foglalta el, ahol a rendes járatok időhöz kötött autóbusszállítók 4,0 km hosszú útvonala volt.

A forgalmi teljesítményeket tekintve az év folyamán közlekedett összes menetek száma 945.513-ról 1,634.222-re emelkedett, amelyeken az előző évi 10,8 millió utassal szemben 1928-ban 18,8 millió utas került továbbításra. A vállalatok gépei által az év folyamán megtett út hossza kerekén 4 millió kilométerrel emelkedett s összesen 11,4 millió km-t tett ki. A legnagyobb forgalmat az egyes városok és községek belterületén közlekedő autóbusszállítók bonyolították le. A helyi járatokra jutott a közlekedett menetek 69,4%-a s a szállított utasoknak 73,4

százaléka. A helyi járatoknak Budapest kölcsönzi ezt a nagy jelentőséget. A főváros lakosságának 1928-ban 930.701 autóbusszállítónak állott rendelkezésére, melynek utazó községe meghaladta a 12,5 milliót. Budapestre esett tehát az ország területén közlekedett meneteknek 57,0%-a s az utasforgalomnak 66,8%-a. E mellett a többi város és vármegye forgalma egészen eltörpül. Legközelebb áll ezekhez a méretekhez Pest vármegye, ahol az 1928. év folyamán közlekedett 192.809 autóbusszállítónak 1,3 millió utast szállított. Pest vármegyének az ország többi törvényhatóságához viszonyított, aránylag nagy autóbusszállítók jórészt szintén a főváros hatására vezethető vissza. A Budapest szomszédságában levő több községnek ugyanis az autóbusszállító az egyedüli közlekedési eszköze s a községeknek a fővárossal való intenzív kapcsolata jut kifejezésre Pest vármegye aránylag elég nagy autóbusszállítókban.

a) Helyi autóbusszállítók.

A menetrendszerűen közlekedő személyszállító autóbusszállítók száma az 1928. évben 18-ről 26-ra emelkedett. Vonalhálózatuk 145,7 km-rel növekedve, több mint kétszeresére, 263,0 km-re bővült. A vállalatok zöme, szám szerint 20, a közlekedés helyi jellegéhez képest 5 km és annál kisebb kiterjedésű vonalon járatta gépeit. A nagyobb távolságokra közlekedő járatok között szemünkbe szökik két olyan vállalat, melynek hálózata 30 km-t meghaladta s ezen az alapon inkább a helyközi járatok sorában lenne a helye. E vállalatok közül az egyik a sűrű vonalhálózatú Székesfővárosi Autóbusszállító.

2. A személyszállító autóbusszállítók gépjárművei gyártmányok és befogadókapacitás szerint.

Véhicules à moteur des entreprises d'autobus, suivant l'origine et la contenance.

Megnevezés <i>Désignation</i>		A gépkocsik összes száma — <i>Nombre total des véhicules à moteur</i>	A gépkocsik között <i>Contenance des véhicules à mot.</i>										személy befogadókapacitású volt <i>personnes</i>				
			gyártmányú gépkocsik száma										személy befogadókapacitású volt <i>personnes</i>				
			Amerikai <i>américaine</i>	Angol <i>anglaise</i>	Cseh-Szlovák <i>tchéco-slovaque</i>	Francia <i>française</i>	Magyar <i>hongroise</i>	Német <i>allemande</i>	Olasz <i>italienne</i>	Osztrák <i>autrichienne</i>	Svájc <i>suïsse</i>	6-nál kevesebb <i>moins de 6</i>	6-12	13-16	17-24	24-nél több <i>plus de 24</i>	
Helyi járat <i>Services locaux</i>	1927	63	12	2	2	5	15	14	2	11	—	—	3	2	8	11	39
	1928	111	20	2	1	3	58	12	2	13	—	—	1	12	10	16	72
Helyközi járat <i>Services interurb.</i>	1927	228	88	—	1	27	37	17	38	19	1	12	8	30	48	87	43
	1928	286	97	—	—	21	110	18	22	17	1	2	5	41	44	110	84
Együtt — <i>Ensemble</i>	1927	291	100	2	3	32	52	31	40	30	1	12	11	32	56	98	82
	1928	397	117	2	1	24	168	30	24	30	1	2	6	53	54	126	156

3. A rendes járatok időhöz kötött személyszállító autóbusszállítók 1928. évi forgalma.
Mouvement en 1928 des entreprises d'autobus effectuant un service régulier.

Törvényhatóság megnevezése Designation des comi- tats et des villes autonomes	A közlekedett járatok Services			A forgalmi időszak tartama Durée du service			A vállalat gépjár- műveinek Véhicul. à moteur des entreprises			Az év folyamán En 1928		
	száma naponként nombre par jour	útvonalainak hossza km-ben — longueur des lignes, km	által a végpontokon kívül érintett lakott helyek száma nombre des localités traversées	1-3	4-6	7-12	darabszáma nombre	befogadó képessége cap. de cont.		közlekedett összes menetek services effectués		szállított utasok száma nombre des voyageurs transportés
								ülőhely places assisées	állóhely places debout	száma nombre	által megtett út hossza km-ben longueur du chemin parcouru, km	
	h ó n a p m o i s											
Abaúj-Torna vm. — com.	1	29.0	6	—	1	—	1	14	—	300	8.700	1.218
Bács-Bodrog „ „	9	258.0	33	—	—	2	6	133	56	3.054	251.784	109.460
Baranya „ „	28	231.0	45	—	—	7	19	367	50	19.250	351.840	188.311
Békés „ „	18	87.5	4	—	—	5	7	102	17	12.830	196.760	74.776
Bihar „ „	1	30.0	3	—	—	1	1	12	4	684	20.520	2.736
Borsod, Gömör-Kishont vm. — comitat	2	68.0	19	—	—	2	2	32	8	1.706	72.076	38.081
Csanád, Arad, Torontál vm. — comitat	18	111.0	3	—	—	6	8	105	6	11.876	171.182	56.535
Csongrád vm. — com.	12	3.0	—	—	—	1	1	18	6	4.320	46.656	22.053
Fejér „ „	37	135.9	20	—	1	7	13	216	54	19.318	204.629	96.343
Győr, Moson, Pozsony vm. — comitat	22	41.0	20	—	—	2	6	110	34	15.150	167.884	163.055
Hajdu vm. — comitat	7	15.0	1	—	—	2	2	32	4	4.800	24.000	32.022
Heves „ „	18	74.3	8	—	—	4	8	104	15	12.625	147.500	64.195
Jász-Nagykun-Szolnok vm. — comitat	60	308.8	27	—	1	9	20	388	90	39.826	483.711	319.699
Komárom, Esztergom vm. — comitat	48	56.7	10	—	1	5	11	230	35	34.345	190.802	259.566
Nógrád, Hont vm. — com.	2	22.5	4	—	—	1	1	18	7	1.440	36.000	14.400
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. — comitat	310	565.3	64	1	6	36	78	1.055	242	192.809	1.509.516	1.336.008
Somogy vm. — com.	31	123.0	13	2	1	4	8	115	12	11.279	118.207	42.798
Sopron „ „	11	138.6	52	—	—	4	7	110	30	6.990	171.512	49.446
Szabolcs, Ung vm. — com.	20	80.8	8	1	—	2	11	172	59	10.749	270.264	159.425
Szatmár, Bereg vm. „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tolna vm. — comitat	64	148.5	20	1	1	9	23	277	18	36.483	541.685	151.263
Vas „ „	10	43.0	17	1	1	—	2	28	4	1.325	23.600	11.802
Veszprém vm. — com.	26	379.0	89	—	1	9	18	282	49	26.286	504.028	171.648
Zala vm. — comitat	30	116.0	24	—	2	2	7	112	16	14.687	160.934	91.469
Zemplén vm. — com.	18	144.5	22	—	1	4	10	154	65	12.669	208.623	160.029
Vármegyék összesen Ensemble des comitats	803	3.210.4	512	6	17	124	270	4.186	881	494.801	5,882.413	3,616.338
Baja tjv. — ville autonome	7	35.0	9	—	—	2	3	50	12	4.900	66.720	30.070
Budapest szfv. — ville „	1.493	44.6	—	—	—	1	67	1.729	644	930.701	3,337.498	12,580.927
Debrecen tjv. — ville „	14	160.0	19	—	—	1	9	201	16	8.548	334.382	121.178
Győr tjv. — ville auton.	71	122.0	20	—	—	1	15	300	75	57.000	480.000	587.000
Hódmezővásárhely tjv. — ville autonome	10	125.0	—	—	—	1	3	66	12	7.200	78.110	90.000
Kecskemét tjv. — ville auton.	42	38.0	2	—	—	1	5	76	30	29.180	254.000	549.000
Miskolc tjv. — ville auton.	12	45.0	12	1	—	1	5	51	15	8.814	86.087	97.790
Pécs tjv. — ville auton.	27	26.9	12	1	—	1	3	70	12	18.218	54.044	111.834
Sopron tjv. — ville auton.	44	4.0	—	—	—	1	3	48	12	21.560	93.045	144.739
Szeged tjv. „ „	54	111.5	10	—	—	1	10	264	30	31.755	569.348	561.354
Székesfehérvár tjv. — ville auton.	30	7.0	—	—	—	1	4	60	12	21.545	147.825	342.380
Tj. városok összesen Ensemble des villes autonomes	1.804	719.0	84	2	—	12	127	2.915	870	1,139.421	5,501.059	15,216.272
Mindössze { 1927	1.573	3.746.5	448	6	9	132	291	5.054	794	945.513	7.164.408	10,786.752
Total gén. { 1928	2.607	3.929.4	596	8	17	136	397	7.101	1.751	1,634.222	11,383.472	18,832.610
Ebből helyi járatok { 1927	883	117.3	—	—	2	16	63	1.371	211	551.729	1,788.343	7.868.680
Dont services loc. { 1928	1.779	263.0	—	3	—	23	111	2.367	758	1,134.225	4,130.388	13,818.024

a másik pedig a nagykiterjedésű Hódmezővásárhely belső forgalmának a lebonyolítására szolgált.

Az üzemi időszak tartama a tavalyi viszonyokkal megegyező. Három vállalat kivételével, melyek csak a fürdő, illetőleg nyaralási idény alatt működtek, a többi kivétel nélkül 7—12 hónapon át járatta gépeit.

A járművek állománya egy év leforgása alatt csaknem megkétszereződött s az 1928. évben összesen 111 autobusz állott a vállalatok rendelkezésére. A növekedés zöme a fővárosi autobuszközlekedés intenzív fejlesztéséből eredt, ahol a gépek számát 34-ről 67-re, tehát csaknem kétszeresére növelték. A gépjárművek előállítását helyét tekintve, adataink az illetékes tényezők által a hazai ipar pártolása érdekében tett intézkedéseinek fényes eredményéről tanuskodnak. A vállalatok járműállományában a hazai és külföldi gépek aránya ugyanis a három év alatt a következőképp alakult:

É v	Hazai gyártmányú gépek % - b a n	Külföldi gépek
1926	6.1	93.9
1927	23.8	76.2
1928	52.3	47.7

Az 1928-ban a hazai gyártmányú gépek száma kereken négyszeresére emelkedett s ezzel a külföldi származású autobuszokkal szemben domináló szerephez jutottak. A külföldi gyártmányokat tekintve a cseh-szlovák, francia és német eredetű gépek állománya csökkent, az angol és olasz kocsiké változatlan maradt. Egyedül az amerikai és az osztrák származású autobuszok állománya növekedett — az előbbi 8-cal, az utóbbi 2-vel

—, ami azonban a magyar kocsik szaporodása mellett elenyészően csekély.

Az intenzívebb forgalom követelményeinek megfelelően a nagyobb befogadóképességű kocsik használata általánosabbá válik. A gépek zöme 64.9% (1927-ben 61.9%) — 24-nél több személy szállítására volt berendezve. Ezeknek a nagy típusoknak az arányát a fővárosban forgalomban levő autobuszok emelik ilyen magasra, ahol kizárólag nagy befogadóképességű kocsik közlekednek. A hat és annál kevesebb személy szállítására szolgáló kocsik közül, melyek az autobuszforgalom céljaira egyáltalán nem mondhatók megfelelőeknek, már csak mindössze egy gép volt használatban.

Az utolsó év forgalmi eredményei az autobuszközlekedésnek újabb jelentős térfoglalásáról tanuskodnak. A helyi autobuszjáratoknál azonban Budapestnek olyan domináló szerepe van, hogy a fejlődés menetének megvilágítására célszerű a fővárosra vonatkozó adatokat az országos eredményekből kiemelni. Az így külön választott főbb forgalmi eredmények a következők:

	Napi járatok s z á m a	Évi összes menetek	Megtett út hossza km	Szállított utasok száma
Bpest 1927	684	429.672	1,360.717	7,146.184
Bpest 1928	1.493	930.701	3,337.498	12,580.927
Vidék 1927	199	122.057	427.626	722.496
Vidék 1928	286	203.524	792.890	1.237.097

A fővárosban csak a közelmúltban bevezetett autobuszközlekedést az 1928. évben is újabb nagy lépéssel vitték előbbre. Az újonnan forgalomba helyezett vonalakkal

4. A személyszállító autóbuszvállalatok üzemanyagfogyasztása és évi nyersbevétele az 1928. évben.

Consommation de matériel et recette brute des entreprises d'autobus en 1928.

Magnevezés — Désignation	A vállalatok — Entreprises					
	összes száma nombre total	által az év folyamán — consommation		évi nyers (bruttó) bevétele P. recette brute pengős		
		elhasznált benzín mennyisége kg-ban de benzine kilos	elhasznált gumiabroncsok — de pneumatiques drb. száma nombre		értéke P. valeur, pengős	
Helyi járatok — Services locaux	1927	18	552.283	270	130.967	2,227.366
	1928	26	1,111.436	856	268.876	3,777.008
Helyközi járatok — Services interurb.	1927	129	1,692.688	2.112	683.704	5,192.559
	1928	135	1,714.353	2.599	704.930	4,509.837
Együtt — Ensemble	1927	147	¹⁾ 2,244.971	2.382	814.671	7,419.925
	1928	161	²⁾ 2,825.789	3.455	973.806	8,286.845

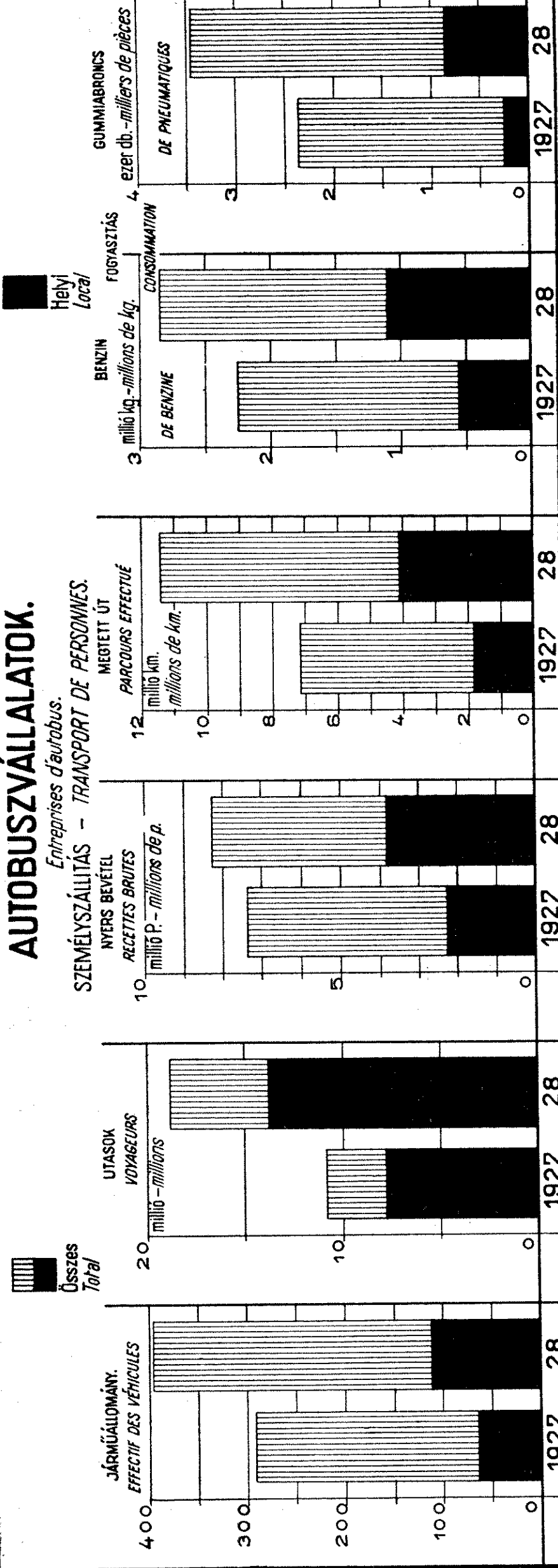
¹⁾ Ezenkívül — En outre 254.150 kwt villany — d'électricité.

²⁾ " " " 304.865 " " " " " "

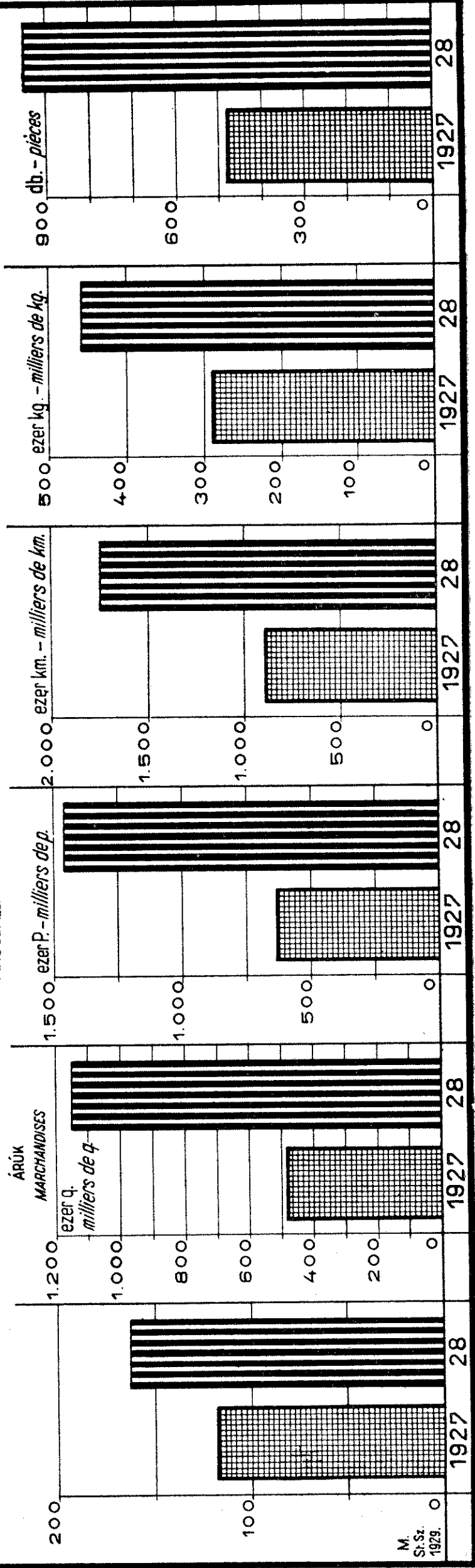
AUTOBUSZVÁLLALATOK.

Entreprises d'autobus.

SZEMÉLYSZÁLLÍTÁS - TRANSPORT DE PERSONNES.

ÁRÚSZÁLLÍTÁS - TRANSPORT DE MARCHANDISES.

a naponta közlekedett járatok száma több, mint kétszeresére emelkedett s ezzel naponta 1.493 járat állott a közönség rendelkezésére. Az egész éven át közlekedett menetek száma több mint kétszeresére, szám szerint 930.701-re emelkedett. A befutott út hossza majdnem háromszorosára nőtt s összesen 3,337.498 km-t tett ki. Az utasforgalom kereken 5·4 millióval szaporodott s ezzel az 1928. év folyamán az autóbust 12·6 millió utas használta.

Az ország egyéb városainak, illetőleg községeinek helyi autbuszforgalmi teljesítményei számbelileg ugyan természetesen messze mögötte maradnak a milliós lakosú fővárosinak, azonban a fejlődés aránylag ezekben a városokban is kedvező képet mutat. A forgalom nagyságának emelkedése a napi járatoknál 43·7%-os, az évi összes meneteknél 66·7%-os volt. Az év folyamán megtett út hossza 85·4%-kal növekedve a 800.000 kilométert csaknem elérte. A legjelentősebb volt a gyarapodás az utazóközönségnél, ahol az aránylagos szaporodás a budapesti utasforgalom növekedésének felel meg, amennyiben az utasok száma csaknem kétszeresére emelkedve, kereken 1·2 millió főre rúgott.

Az egyes menetekre Budapesten 14 (1927-ben 17), az ország többi városaiban pedig átlagban véve 6 (1927-ben 6) utas jutott.

A forgalom emelkedése természetesen az üzemi anyagfogyasztás megfelelő növekedésével járt. A vállalatoknak a forgalom lebonyolításához körülbelül kétszerannyi, összesen 1·1 millió kg benzintre volt szükségük, mint az előző évben. A kilométerenkinti benzinfogyasztás tehát 0·4 kg-nak felel meg (1927-ben 0·3 kg). A gummiabroncsfogyasztás több mint kétszeresére növekedett, melynek értéke 270.000 pengő körül járt,

vagyis a darabonkinti átlagos ár 314 pengő volt.

A vállalatok évi nyers (bruttó) bevétele az előző évit 69·6%-kal multa felül s összesen 3,777.008 pengőre rúgott.

Az év folyamán előfordult súlyosabb bal-esetek száma 7 volt (1927-ben 6), melyből 3 esett a fővárosra.

b) Helyközi autbuszjáratok.

A helyközi autbuszjáratok az egyes városok és községek között létesítettek összeköttetést. Ebbe a csoportba néhány olyan vállalat is fel van véve, melyek a helyközi személyszállítás mellett mellékesen résztvettek némely helyen az egyes városok és községek belső forgalmának lebonyolításában is. Azonban ennek a helyi forgalomnak a helyközi teljesítmények mellett alárendelt jelentősége volt.

A helyközi autbuszjáratoknak nálunk közforgalmi szempontból mindig nagyobb volt a jelentősége, mint a helyi járatoknak, mert a vasúti vonalak híjával levő vidékeknek kizárólag ez az egyedüli forgalmi eszköze. A vállalatok száma 6-tal szaporodott s az 1928. év folyamán összesen 135 vállalat bonyolította le a városok és községek közötti forgalmat. Vonalhálózatuk mindössze 37 km-rel bővült s egész hossza 3.666·4 km kiterjedésű volt. A hálózat növekedésének mértékét, az elől is említett több jelentéktelen vállalat üzemének beszüntetése szállította le ilyen alacsonyra. A vállalatok nagy része 31·1%-a 30 km-nél hosszabb útvonalon járatta gépeit s csaknem ez az aránya azoknak a vállalatoknak is, melyek 5·1—10 km-es vonalon közlekedtek. Meglehetősen nagy a száma azoknak az autbuszjáratoknak is, melyek a kisebb helységekre

5. A géperejű áru fuvarozási vállalatok gépjárművei gyártmányok és teherbíróképesség szerint. Véhicules à moteur des entreprises de transport par autocamion, suivant l'origine des voitures et leur capacité de charge.

É v A n n é e	A gépkocsik összes száma — Nombre total des véhicules à moteur	Nombre des véhicules à moteur d'origine									A gépkocsik közül Capacité de charge des véhicules				
		Amerikai américaine	Angol anglaise	Cseh-Szlovák tchéco-slov.	Francia française	Magyar hongroise	Német allemande	Olasz italienne	Oszták autrichienne	Svájci suisse	1-nél kevesebb moins d'une	1	1·1—2·5	2·6—4·0	4-nél több plus de 4
		gyártmányú gépkocsik száma									tonna teherbíróképességű tonnes				
1927	119	49	2	—	8	32	20	4	3	1	—	26	51	23	19
1928	163	52	1	4	8	66	20	5	5	2	—	27	66	48	22

geket a közeli városokkal kapcsolták össze. Az erre a célra szolgáló autbuszok pályája 5 km-nél kisebb kiterjedésű volt s ebbe a kategóriába tartozott a vállalatok 9·6%-a.

A forgalom javulására mutat az a körülmény, hogy a vonalhálózat kismértékű bővülése mellett a forgalmi eszközök állománya 58 darabbal szaporodott s összesen 286

darabból állott. A helyközi autbuszvállalatoknál használt járműveknél a hazai gyártmányok az előző években még jobban háttérbe voltak szorítva, mint a helyi járatoknál. Annál is inkább örömmel kell tehát látnunk, hogy e céltudatos iparpártolás itt is szép eredménnyel járt s a hazai gépek állományának megháromszorozódását sikerült

6. A géperejű áru fuvarozási vállalatok 1928. évi forgalma.

Mouvement en 1928 des entreprises de transport par autocamion.

A törvényhatóság megnevezése <i>Désignation des comitats et des villes autonomes</i>	A forg. időszak tartama <i>Durée du service</i>			A vállalatok járműveinek <i>Véhicules des entreprises</i>		Au cours de l'année A z 1928 é v f o l y a m á n	
	1—3	4—6	7—12	darab száma <i>nombre</i>	teherbíró-képessége tonnákban <i>capacité de charge, tonnes</i>	megtett út hossza km-ben <i>longueur du chemin parcouru, km.</i>	szállított áruk súlya méter-mázsákban <i>poids des marchandises transportées, q</i>
	h ó n a p — m o i s						
Abaúj-Torna . . . . . vm. — comitat	—	—	—	—	—	—	—
Bács-Bodrog . . . . . " "	—	—	3	3	4·5	33.700	31.699
Baranya . . . . . " "	—	—	2	3	4·0	19.825	12.800
Békés . . . . . " "	—	—	3	3	13·5	31.462	43.672
Bihar . . . . . " "	—	—	—	—	—	—	—
Borsod, Gömör és Kishont " "	—	—	—	—	—	—	—
Csanád, Arad, Torontál " "	1	1	4	8	19·0	29.172	20.032
Csongrád . . . . . " "	—	—	2	2	4·5	28.550	4.400
Fejér . . . . . " "	1	—	1	3	4·5	9.600	1.000
Győr, Moson, Pozsony " "	—	—	2	3	7·0	9.405	16.562
Hajdu . . . . . " "	—	—	—	—	—	—	—
Heves . . . . . " "	—	—	4	4	7·0	17.180	8.740
Jász-Nagykun-Szolnok " "	—	—	13	13	26·0	164.426	89.723
Komárom és Esztergom " "	—	—	1	1	2·0	5.465	6.000
Nógrád és Hont . . . . . " "	—	—	1	1	2·0	23.000	2.500
Pest-Pilis-Solt-Kiskun . . . . . " "	1	1	38	43	76·0	509.734	¹⁾ 157.717
Somogy . . . . . " "	—	—	1	1	1·0	5.800	800
Sopron . . . . . " "	—	—	4	4	7·0	28.130	9.550
Szabolcs és Ung . . . . . " "	—	—	2	3	23·0	53.000	177.000
Szatmár és Bereg . . . . . " "	—	—	—	—	—	—	—
Tolna . . . . . " "	—	—	5	6	16·5	42.200	23.249
Vas . . . . . " "	—	—	3	3	4·5	11.120	2.890
Veszprém . . . . . " "	—	—	1	2	6·0	11.000	10.000
Zala . . . . . " "	—	1	2	3	8·5	9.520	22.140
Zemplén . . . . . " "	—	—	—	—	—	—	—
Vármegyék összesen: — <i>Total:</i>	3	3	92	109	236·5	1.042.289	¹⁾ 640.474
Baja . . . . . tj. város — ville auton.	—	—	3	4	10·0	44.120	34.280
Budapest . . . . . szf. " "	1	1	5	33	106·0	506.525	414.251
Debrecen . . . . . tj. " "	—	—	2	4	25·0	19.494	31.091
Győr . . . . . " " " "	—	—	1	1	4·0	6.000	1.500
Hódmezővásárhely " " " "	—	—	3	3	3·5	56.100	9.110
Kecskemét . . . . . " " " "	—	—	2	2	3·0	12.000	8.100
Miskolc . . . . . " " " "	—	—	—	—	—	—	—
Pécs . . . . . " " " "	—	—	—	—	—	—	—
Sopron . . . . . " " " "	—	—	1	1	3·0	25.000	3.000
Szeged . . . . . " " " "	—	—	3	4	32·0	26.200	10.300
Székesfehérvár . . . . . " " " "	—	—	1	2	3·0	17.520	4.750
Tj. városok összesen: — <i>Total:</i>	1	1	21	54	189·5	712.959	516.382
Mindössze: — <i>Total général</i> { 1927	9	6	77	119	308·8	900.379	488.557
{ 1928	4	4	113	163	426·0	1.755.248	¹⁾ 1.156.856

¹⁾ Ezenkívül 414 drb. élőállat. — *Et 414 animaux sur pied.*

elérni. Az idevonatkozó adataink, melyek a járművek gyártmányok szerinti megoszlását mutatják, a következők:

É v	Hazai gyártmányú gépek % - b a n	Külföldi gépek
1926	5.2	94.8
1927	16.2	83.8
1928	38.5	61.5

Legerősebb versenytársai voltak a magyar gépeknek az amerikai gyártmányok, melyek az 1927. évben a forgalomban volt autobuszoknak 38.6%-át tették. Jelenleg is ez a legszívósabb rivális, amennyiben az előző évvel szemben egyedül az amerikai származású kocsik érték el jelentősebb (10.2%-os) gyarapodást, míg a többi külföldi gyárakból kikerült járművek állománya vagy csökkent vagy változatlan maradt. Egyébként az amerikai gyártmányú autobuszok 1928-ban az egész állományban 33.9%-kal voltak képviselve.

A járművek befogadóképességét tekintve, itt is inkább a nagyobb típusú gépeket kezdik alkalmazni. A legnagyobb kategóriába tartozó, a 24 személynél több személy szállítására berendezett gépek száma kétszeresére növekedett s az egész állománynak 29.4%-át tette (1927-ben 18.9%). Ezek mellett még a 17—24 személyes kocsik mutatnak fel jelentősebb — 26.4%-os — gyarapodást úgy, hogy az ilyen autobuszok az egész állományban 38.5%-kal voltak képviselve (1927-ben 38.2%). Az autobuszközlekedésre legkevésbé alkalmas, 6-nál kevesebb személy szállítására szolgáló gépek száma 12-ről 2-re s a 6 személyeseké 8-ról 5-re csökkent.

A forgalmi időszak tartama az előző évi állapottal nagyjában megegyező. A vállalatok — 22 kivételével — félévnél hosszabb ideig tartották fenn az üzemet. Az 1928. év folyamán az előző évhez viszonyítva 138-cal több, naponként összesen 828 járat bonyolította le a forgalmat. A járatok szaporításával a végpontok között közlekedett összes menetek száma 27.0%-kal növekedett s fél milliót tett ki. Az általuk megtett út hossza kereken 2 millió kilométerrel emelkedett s a 7 millió km-t is meghaladta. Az utasforgalom ismét jelentős mértékben megnagyobbodott. A vállalatok gépein ugyanis az előző évinél 2 millióval több, összesen 5,014.586 utas került elszállításra.

Minden egyes menet átlag 14.5 km utat futott be (1927-ben 13.7 km) s a gépeket menetenként átlag 10 utas használta (1927-ben 7).

A forgalom lebonyolításához szükséges benzin mennyisége az 1928. évben az előző évinél kereken 20.000 kg-mal több volt s összesen 1.7 millió kg-ot tett ki, ami km-ként 0.4 kg átlagos benzinfogyasztásnak felel meg, az 1927. évi 0.3 kg-mal szemben. A gumiabroncsokból elhasznált mennyiség kereken 500 darabbal emelkedett s a 2.599 darab gummiabroncs 705.000 pengő értéket képviselt. A gummiabroncsfogyasztás tehát darabonként átlag 271 pengő kiadással járt (1927-ben 324 pengő).

A vállalatok az év folyamán 4.5 millió pengő nyers bevételre tettek szert, ami az 1927. évihez viszonyítva több, mint fél millió pengős csökkenésnek felel meg. Átlag minden megtett kilométer út 62 fillér (1927-ben 97 fillér), minden szállított utas 90 fillér (1927-ben 178 fillér) bevételt juttatott a vállalatoknak.

Az 1928. évben összesen 17 baleset történt (1927-ben 7), melyek közül 5 (1927-ben 3) súlyosabb természetű volt. A balesetek alkalmával emberéletben nem esett kár.

II. Árufuvarozási vállalatok.

Az árufuvarozási vállalatok — nagy általánosságban — nem közlekedtek menetrendszerűen, sem pedig meghatározott útvonalon, hanem a külön megállapodás szerint vállalt fuvarjaikat az iparendelőben megadott körzeten belül a nekik leginkább megfelelő útvonalon át szállították el. Csak elvétve akad egy-egy nagyobb vállalat, mely rendszeres áruforgalmat bonyolított le. Ezért a forgalmi eredmények törvényhatóságok szerinti részletezésénél az egyes vállalatokat telephelyeik szerint csoportosítottuk.

Az 1928. évben forgalmat lebonyolító 121 vállalat üzemi időszaka az előző évvel szemben némileg kitolódott, amennyiben

7. A géperejű árufuvarozási vállalatok üzemanyag fogyasztása és évi nyers bevétele.

Consommation de matériel et recette brute annuelle des entreprises de transport par autocamion.

Év Année	A vállalatok — Entreprises				
	összes száma nombre total	által az év folyamán consommation			Évi nyers (brutto) be- vétele P. recette brute an- nuelle pengős
		elhasznált benzin mennyisége kg-ban de benzine, kilos	elhasznált gummi- abroncsok de pneumatiques	Értéke P	
1927	92	293.303	479	125.392	636.771
1928	121	459.023	949	341.289	1.463.595

nyolc kivételével minden vállalat félévnél hosszabb ideig járatta gépeit.

A járművek állománya 44 darabbal szaporodott s összesen 163 darabból állott. A hazai gyártmányú gépek száma megkétszereződött s térfoglalásukat a következő adatok mutatják:

É v	Hazai gyártmányú gépek % - b a n	Külföldi gépek
1926	17.1	82.9
1927	26.9	73.1
1928	40.5	59.5

A külföldi gyártmányok között itt is az amerikai gépek vannak a legnagyobb számmal képviselve, amennyiben az egész állományhoz viszonyított arányuk még 1928-ban is 31.9% volt (1927-ben 41.2%).

A kocsik teherbíróképességét tekintve továbbra is 1.1—2.5 tonnás gépek dominálnak 40.5%-os arányukkal (1927-ben 42.9%). Az intenzívebb áruforgalomra berendezett nagyobb vállalatok beszerzései révén azonban a nagyobb, 2.6—4.0 tonnás járművek is alaposan megszáporodtak s számuk több, mint kétszeresére emelkedve az egész állománynak 29.4%-át tette (1927-ben 19.3%). Ezzel a rendelkezésre álló gép-

kocsipark teherbíróképessége 308.8 tonnáról 426.0 tonnára emelkedett.

A forgalmi teljesítmények jóval felülmúlják az előző évi eredményeket. A gépkocsik az 1928. év folyamán csaknem kétszerakkora utat tettek meg, mint az előző évben s az általuk megtett út hossza közel járt az 1.8 millió km-hez. A szállított áruk mennyiségét tekintve, ahol az elmúlt évben némi visszaesés volt tapasztalható, még nagyobb az emelkedés. Az áruforgalom ugyanis csaknem háromszorosára növekedve 115.686 tonnára rúgott. A küldemények között ezenkívül még 414 darab élőállat is szerepelt.

A megnövekedett forgalomnak a lebonyolításához a vállalatoknak az előző évinél 165.720 kg-mal több, összesen 459.023 kg benzinre volt szükségük, mely km-kint 0.4 kg benzinfogyasztásnak felel meg (1927-ben 0.3 kg). A gumiabroncsfogyasztás 470 darabbal növekedve 949 darabot tett ki. Az értük kifizetett összeg 341.289 pengő kiadás-sal terhelte meg a vállalatokat. Ezen a címen tehát darabonként 360 pengő költség merült fel (1927-ben 262).

Az év folyamán 28 baleset fordult elő, melyek közül 6 alkalommal 7 személy is megsebesült.

Várszeghy János dr.

A világ közúti hálózata.

Le réseau routier du monde.

A vasúti vonalak kiépítésével meglehetősen háttérbe szorított közutak jelentősége az automobilizmus fejlődésével kapcsolatban úgyszólván napról-napra fokozódik. Az újabb időkben pedig a közúti hálózat megfelelő kiépítése az egyes államok legfontosabb feladatai közé került. Az útépités helyes megoldása azonban ma már sokkal nagyobb körültekintést kíván, mint a régebbi időkben, mert a megépítésnél tekintetbe kell venni azokat a követelményeket is, melyeket a motoros járművek támasztanak. Ez a körülmény pedig két irányban is érezteti hatását. Egyrészt az újonnan építendő utaknál kell az automobilközlekedésre is tekintettel lenni, másrészt gyakran a már megépített utakat kell a kor követelményeinek megfelelően átépíteni.

Az utak kiépítése és átalakítása terén már évek óta szorgalmas munka folyik s a legújabb adatok¹⁾ szerint 10,590.439 km. hosszúságú közúti vonal hálózta be földünket. Az utaknak mindössze 15.5%-a van kiépítve, a többi kiépítetlen utak csoportjába van sorozva. Megjegyzendő, hogy a „kiépítetlen“

megjelölés alatt tulajdonképen a kő-, kavics-, stb. burkolat, illetőleg alapozású ú. n. földutakat kell érteni.

A világ úthálózatának hosszát tekintve, az utaknak több, mint a fele (54.3%) Amerikára esik, melyből magában az Egyesült Államokban 4,836.033 km. út fut; vagyis a világ utainak 45.7%-a. Európa területén van a világ közutainak közel egyharmada (30.0%). A többi világrészek úthálózata ezek mellett meglehetősen elmaradott állapotban van. A világ közutaiból ugyanis Ázsiára 6.4%, Océániára 6.2%, végül Afrikára mindössze 3.1% esett.

A közúti hálózat sűrűsége szempontjából szintén Amerika áll első helyen, ahol egy km. hosszúságú útra 7.1 km² terület esik. Csaknem hasonló a helyzet Európában is, ahol egy km. közútra 8.4 km² terület jut. Ezt a két világrészt megközelíti még Océánia, melynek aránya 13.0 km²-t tesz ki. Jóval kedvezőtlenebb a helyzet Afrikában, melyben 77.3 km² területnek van egy km. közútja. Végül legritkább a közúti hálózat Ázsiában, ahol 400.9 km²-nyi területnek átlagban véve mindössze egy km-nyi útja van.

¹⁾ „Automotive Industries“ 1929. 8. sz.

A világ közúti hálózata. — Le réseau routier du monde.

Világrész, ország <i>Partie du monde, pays</i>	Az összes <i>Toutes les routes</i>	A kiépített <i>Routes construit.</i>	A kiépítetlen <i>Routes non achevées</i>	Egy kilométer útra hány négyzetkilomé- ter terület esik <i>Combien de km² de superficie pour 1 km de route</i>
	közutak hossza kilométerekben <i>longueur en km.</i>			
I. Európa — Europe				
Albánia — <i>Albanie</i>	499	362	137	90·2
Ausztria — <i>Autriche</i>	34.096	33.091	1.005	3·2
Belgium — <i>Belgique</i>	10.182	10.182	—	3·2
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	13.997	13.997	—	8·1
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	71.761	71.761	—	1·6
Dánia — <i>Danemark</i>	51.573	6.367	45.206	1·6
Észak-Írország — <i>Irlande du Nord</i>	20.870	20.870	—	0·6
Esztország — <i>Estonie</i>	22.217	270	21.947	1·6
Finnország — <i>Finlande</i>	45.593	45	45.548	8·1
Franciaország — <i>France</i>	708.097	39.678	668.419	0·8
Görögország — <i>Grèce</i>	10.302	2.804	7.498	12·4
Hollandia — <i>Hollande</i>	17.498	17.498	—	2·0
Ír szabadállam — <i>Etat libre d'Irlande</i>	75.140	75.140	—	1·0
Lengyelország — <i>Pologne</i>	186.924	40.074	146.850	2·1
Lettország — <i>Lettonie</i>	24.968	838	24.130	2·6
Litvánia — <i>Lituanie</i>	43.644	1.208	42.436	1·3
Luxemburg — <i>Luxembourg</i>	4.095	3.612	483	0·6
Magyarország — <i>Hongrie</i>	50.312	16.836	33.476	1·8
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	287.588	287.588	—	0·8
Németország — <i>Allemagne</i>	206.341	41.268	165.073	2·3
Norvégia — <i>Norvège</i>	36.243	55	36.188	9·0
Olaszország — <i>Italie</i>	182.752	139.003	43.749	1·8
Oroszország (Ázsiai Oroszországgal együtt) — <i>Russie (R. d'Asie comprise)</i>	692.296	24.304	667.992	30·9
Portugália — <i>Portugal</i>	17.197	12.998	4.199	5·3
Románia — <i>Roumanie</i>	87.980	51.988	35.992	3·4
Spanyolország — <i>Espagne</i>	80.450	80.450	—	5·0
Svájc — <i>Suisse</i>	13.648	13.648	—	3·1
Svédország — <i>Suède</i>	129.972	925	129.047	3·4
Szerb-Horvát-Szlovén állam — <i>Royaume S. H. S.</i>	44.579	19.956	24.623	5·6
Egyéb Európa — <i>Autre Europe</i>	8.630	643	7.987	
Összesen — <i>Total</i> :	3,179.444	1,027.459	2,151.985	8·4
II. Amerika — Amérique				
Brazília — <i>Brésil</i>	75.515	605	74.910	112·7
Egyesült Államok — <i>États-Unis</i>	4,836.033	240.803	4,595.230	1·6
Kanada — <i>Canada</i>	682.239	11.088	671.151	14·5
Egyéb Amerika — <i>Autre Amérique</i>	157.955	19.697	138.258	
Összesen — <i>Total</i> :	5,751.742	272.193	5,479.549	7·1
III. Ázsia — Asie				
Holland Elő-India — <i>Indes Occ. Néerlandaises</i>	44.011	29.071	14.940	43·5
India — <i>Indes</i>	339.608	97.087	242.521	14·5
Japán — <i>Japon</i>	117.162	49	117.113	3·2
Egyéb Ázsia — <i>Autre Asie</i>	172.516	42.442	130.074	
Összesen — <i>Total</i> :	673.297	168.649	504.648	400·9
IV. Afrika — Afrique				
Brit-Kelet-Afrika — <i>Afr. Orient. Britann.</i> ..	26.528	4.446	22.082	70·8
Délafrikai-Unió — <i>Union Sud-Africaine</i> ..	109.473	1.047	108.426	9·7
Francia-Nyugat-Afrika — <i>Afrique Occidentale Française</i>	34.392	2.299	32.093	93·4
Egyéb Afrika — <i>Autre Afrique</i>	160.903	22.298	138.605	
Összesen — <i>Total</i> :	331.296	30.090	301.206	77·3
V. Oceánia — Océanie				
Ausztrália — <i>Australie</i>	579.240	64.392	514.848	13·4
Új-Zéland — <i>Nouvelle-Zélande</i>	71.290	71.290	—	3·9
Egyéb Oceánia — <i>Autre Océanie</i>	4.130	2.631	1.499	
Összesen — <i>Total</i> :	654.660	138.313	516.347	13·0
Világ mindössze — Monde entier, total général	10,590.439	1,636.704	8,953.735	

Az egyes államokat tekintve, az európai államok sorában sokkal jobbak a viszonyok, mint a földnek bármely részén. Ezek közül is a legkedvezőbbek a viszonyok Észak-Irországban és Luxemburgban, melynek minden 0·6 km² területére átlagban egy km. hosszú közút esik. Csaknem hasonló az útsűrűség Nagy-Britanniában és Franciaországban, ahol átlag 0·8 km² területnek volt egy km hosszú útja. Magyarország 1·8 km²-es arányával Európában a 11-ik helyet foglalja el. Az útháló-

zat sűrűsége szempontjából Albániában legrosszabb a helyzet, ahol egy km. útra 90·2 km² terület jut.

Amerikában az Egyesült Államok helyzete a legkedvezőbb, melynek minden km. útjára 1·6 km² terület esik. Ázsiában Japán áll első helyen 3·2 km²-es arányával, Afrikában pedig a Dél-Afrikai Unió (9·7 km²). Végül Óceániában Új-Zélandnak a legjobbak az úthálózati viszonyai, ahol minden km közútra 3·9 km² terület jutott.

V. J. dr.

© ÁRSTATISZTIKA ÉS PÉNZÜGY ©

Az aranytartalék, bankjegyforgalom és bankkamatláb nemzetközi adatai.

Réserve-or, circulation de billets de banque et taux en banque (données internationales).

A világ aranytartalékainak állománya az 1928. évben is növekedett. A növekedés az év első felében kétszerese volt a második félév növekedésének. Összehasonlítást téve a világ aranytermelésének adataival, arra a megállapodásra jutunk, hogy az év aranytermelésének csaknem egész mennyisége monetáris felhasználásra került.

A világ államainak aranytartaléka az 1927. év végén (az indiai aranykészletek nélkül) mintegy 62 milliárd pengő értéket képviselt, míg az aranykészlet az 1928. év végén 65·3 milliárd pengőt tett. A világháború előtti érték 56·1 milliárd pengő volt.

E növekedés legnagyobb része az európai államok javára írható, amelyek a világadatban az 1928. év végén 39·5%-kal részesednek, szemben az 1927. évvégi 34·8%-os részesedésükkel. Az Amerikai Egyesült Államok ugyanis az 1928. évben is jelentős készleteket adtak le Európának s bár ez az átáramlás az év második felében megszűnt, végeredményben az Egyesült Államok aranytartaléka az 1927. évvégi 25 milliárd pengő értékről 23·7 milliárd pengőre esett le.

Az Egyesült Államok, aranytartalékának a csökkenése dacára, még mindig 36·2%-kal szerepel a világállományban. Az előző években részesedése már a 42%-ot is meghaladta, míg a világháború előtt (1913) arányszáma csak 19·2% volt.

A legnagyobb aranytartalékkal bíró, a sorrendben következő államok részesedése az Egyesült Államok nagy előretörése következtében a háború előtti állapothoz képest jelentősen lecsökkent. Így Franciaország háború előtti 14·3%-os részesedése 11%-ra, Nagy-Britannia 11·8%-os részesedése 7·6%-ra. Legjobban megapadt Németország aranytartaléka: az 1913. évi 11·4% helyett 1926-ban csak 4·2%-kal részesedik a világkészletben s az 1928. évi

arányszám is csak 5·8%. Csaknem a felére esett alá Argentína arányszáma is: 5·5% a háború előtti 10·1% helyett.

Magyarország aranytartaléka az 1928. év folyamán kevésbé növekedett, mint az előző évben, de a 200 millió pengő értéket az év végén már meghaladta (az egész érckészlet 264 millió pengő értéket képvisel, ebből aranytartalék 201 millió pengő).

1. A legnagyobb aranytartalékkal bíró államok részesedése a világadatban.

Etats possédant les plus grandes réserves-or.

Ország — <i>Etats</i>	1913		1928	
	1,000,000 P pengős	%	1,000,000 P pengős	%
Amerikai Egyesült Államok — <i>Etats-Unis</i>	10.794·6	19·2	23.653·5	36·2
Franciaország <i>France</i>	8.605·8	14·3	7.153·9	11·0
Nagy-Britannia ¹⁾ — <i>Gr.-Bretagne</i>	6.637·5	11·8	4.984·3	7·6
Németország <i>Allemagne</i>	6.410·6	11·4	3.801·5	5·8
Argentína — <i>Argentine</i>	5.684·8	10·1	3·609·4	5·5
Japán — <i>Japon</i>	3.201·0	5·7	3·606·9	5·5
Spanyolország <i>Espagne</i>	3.134·9	3·8	2.819·0	4·3
A világ aranytartaléka (a táblázatban nem szereplő egyéb államokkal együtt). — <i>Réserve-or du monde (y compris les Etats ne figurant pas au tableau)</i>	56.123·2	100·0	65.349·2	100·0

¹⁾ Az angol, skót és ír magánjegybankok adataival együtt. — *Y compris les banques d'émission privées anglaises, écossaises et irlandaises.*

2. Az aranytartalék, bankjegyforgalom és bankkamatláb.

Réserve or, circulation de billets de banque et taux en banque.

Ország — Pays	Aranytartalék Réserve or			Bankjegyforg. - Circulation de billets de banque			Bankkamatláb Taux en banque		
	1926	1927	1928	1926	1927	1928	1926	1927	1928
1,000.000 P — pengő s									
Európa — Europe									
Albánia — Albanie	1·8	1·8	1·5	.	.	11	12	9·42	9
Ausztria — Autriche	42·2	67·9	135·6	766	812	861	7·50	6·34	6·27
Belgium — Belgique	492·3	570·4	678·9	1.424	1.630	1.960	7·06	5·41	4·25
Bulgária — Bulgarie	48·4	52·1	53·9	144	154	172	10	10	9·96
Cseh-Szlovákia — Tchéco-Slovaquie	155·4	170·4	196·2	1.384	1.424	1.439	5·93	5·09	5
Dánia — Danemark	319·7	278·5	264·4	578	541	551	5·24	5	5
Esztország — Estonie	7·6	7·8	9·5	51	51	36	9·52	8	7·50
Finnország — Finlande	47·1	45·6	43·8	194	218	223	7·50	6·87	6·50
Franciaország — France	4.058·8	4.564·3	7.153·9	9.623	12.688	13.929	6·58	5·23	3·53
Görögország — Grèce	57·4	83·8	40·8	350	375	422	10·48	10·44	9·93
Ir szabad állam — État libre d'Irlande	233·6	232·0	179·0	.	.	.	.	.	.
Lengyelország — Pologne	152·9	327·1	389·2	381	642	988	11·01	8·34	8
Lettország — Lettonie	26·0	26·1	26·1	74	82	92	9	7	6·25
Litvánia — Lituanie	18·0	18·9	19·6	49	55	48	.	.	.
Magyarország — Hongrie	168·8	196·9	201·1	471	487	514	6·65	6	6·25
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne	4.198·0	4.234·2	4.281·4	10.588	10.624	10.537	5	4·65	4·50
Németalföld — Pays-Bas	948·9	918·0	997·3	1.906	1.858	1.994	3·50	3·72	4·50
Németország — Allemagne	2.580·2	2.625·5	3.801·5	5.089	6.198	7.680	6·74	5·83	7
Norvégia — Norvège	225·2	225·2	224·8	427	493	484	5·38	4·58	5·53
Olaszország — Italie	1.259·9	1.293·4	1.518·0	4.439	5.406	5.247	7	7	5·96
Oroszország — Russie	482·9	554·1	523·5	3.513	4.360	5.354	8	8	8
Portugália — Portugal	53·0	53·0	53·0	477	447	512	8·58	8	8
Románia — Roumanie	158·6	165·3	172·4	554	726	731	6	6	6
Spanyolország — Espagne	2.816·7	2.868·0	2.819·0	3.692	4.093	4.461	5	5	5·02
Svájc — Suisse	519·8	569·6	530·0	965	1.010	1.054	3·50	3·50	3·50
Svédország — Suède	343·5	352·2	360·9	803	806	839	4·50	4·15	4·01
Sz. H. Sz. állam — Royaume S. H. S.	94·8	97·8	100·2	587	578	554	6	6	6
Tengerentúli államok									
<i>Pays d'outre-mer</i>									
Amerikai Egyesült Államok — Etats-Unis	25.646·6	25.035·2	23.653·5	15.759	15.330	15.521	3·84	3·79	4·50
Argentina — Argentine	2.621·8	2.966·6	3.609·4	6.987	7.536	7.727	.	.	.
Ausztrália — Australie	1.397·5	1.339·2	1.353·1	1.387	1.430	1.355	6—7	6—7	6—7
Belga-Kongó — Congo Belge	8·2	27·3	33·3	.	.	.	.	.	.
Brazília — Brésil	322·3	575·8	642·7	2.144	1.755	2.263	.	.	.
Brit-India — Indes anglaises	620·2	688·7	688·7	3.782	3.811	3.959	5·17	5·82	6·20
Chile — Chili	392·4	345·4	344·9	259	222	242	7·83	7·10	6·40
Délafrikai unió — Union Sud-Africaine	238·9	247·2	247·2	181	200	211	5·50	5·65	5·51
Egyiptom — Egypte	101·6	104·4	107·3	788	777	856	.	.	.
Holland Kelet-India — Indes Orientales Néerlandaises	453·0	410·0	392·6	811	807	711	.	.	.
Japán — Japon	3.755·8	3.606·9	3.606·9	4.217	4.552	4.993	7·12	5·90	5·48
Kanada — Canada	1.316·6	1.350·7	966·0	909	932	1.098	.	.	.
Kolumbia — Colombie	239·0	243·6	370·1	227	258	312	.	.	.
Peru — Pérou	122·3	122·3	150·0	170	167	170	6	6	6·33
Ujzéland — Nouvelle-Zélande	216·6	219·5	202·8	189	184	203	.	.	.
Uruguay	329·9	334·0	333·5	402	426	426	.	.	.

A bankjegyforgalom az államok többségében az elmúlt év folyamán emelkedett. Legnagyobb a jegyforgalma az Egyesült Államoknak: 15·5 milliárd pengő. A sorrendben következő Franciaország bankjegyforgalma megközelíti a 14 milliárd pengőt, míg Nagy-Britanniáé 10·5 milliárd pengőt

tesz. Magyarország jegyforgalma is növekedett s a múlt év végén 514 millió pengő volt.

A bankkamatláb az 1928. évvégi átlagait hasonlítva össze, a legmagasabbnak találjuk Bulgária és Görögország kamatlábát, mindkettő 10% körül. 9%-os volt a kamatláb Albániában, míg a

8%-ot több állam (Lengyelország, Oroszország és Portugália) elérte. Legalacsonyabb átlagos kamatlábbal Svájcban (3,5%) és Franciaországban találkozunk, amelynek kamatlába 2 évvel előbb még 6,58%-ot tett évi átlagban, 1928-ban pedig 3,53%

volt. Az 1928. évi átlagos kamatláb úgyszólván minden európai országban esett, vagy legalább is megtartotta előző évi színvonalát, míg a tengerentúli államokban inkább találkozunk bankrátaemelésekkel.

◎ KONZULI JELENTÉSEK ◎

A Magyar Statisztikai Szemlében az egyes államokról megjelent utolsó konzuli jelentések:

Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap
Amerikai Egy. Áll.	1926	703	Cseh-Szlovákia...	1929	543	Kanada	1926	110	Románia	1928	626
Ausztria ...	1929	422	Esztország ...	1928	227	Mexikó	1928	787	Spanyolország ...	1928	793
Bajorország ...	1928	532	Finnország ..	1926	759	Nagy-Britannia ...	1928	1027	Svájc ..	1928	622
Brazília	1927	708	Franciaország ...	1926	709	Németbirodalom ..	1929	305	Sz. H. Sz. állam ..	1928	524
Bulgária	1928	1105	Görögország ...	1927	982	Olaszország ..	1928	923	Törökország ...	1928	798
									Württemberg	1928	1113

Svájc.

Suisse.

A berni m. kir. követség gazdasági jelentése az 1928. évről.

Svájc az 1928. esztendőt a gazdaságilag jobbak közé sorozhatja. Bár az 1927-ben megindult nagy gazdasági fellendülés a múlt év folyamán kissé ellanyhult, az általános helyzet mindazonáltal kitűnőnek minősíthető. A kivitel értékösszege ismét emelkedett (1927-tel szemben 111 millió frank a többlet). A munkanélkülieknek aránylag csekély száma az 1927. évvel szemben csökkent. Mezőgazdaságának nyersjövedelme körülbelül 50 millió frankkal haladta meg az 1927. évit. Állami üzemei (vasút, posta, távirda és telefon) nagy fölöslegekkel zárták az évet. Államháztartása minden tekintetben kiegyenlített; az 1929. évi előirányzat már 2 milliós bevételi többlettel számol.

Az elmúlt gazdasági év kedvező állapotára Svájc szempontjából az általános európai gazdasági helyzet javulása és némely európai állam pénzrendszerének rendezése is befolyással volt, viszont azonban a németországi és a nagy-britanniai gazdasági viszonyok gyöngülése Svájc konjunktúrájában is érezhetővé vált, amennyiben e két ország Svájc kivitelének két legfőbb piacát képezi.

Svájc gazdasági pozícióját és külföldi kereskedelmi összeköttetését az 1928. évben is kereskedelmi szerződések kötésével igyekezett erősíteni; Franciaországgal az 1906. évi kereskedelmi szerződéshez pótegyezményt, Afganisztánnal, Egyiptommal és Perzsiával ideiglenes kereskedelmi egyezményt kötött és Spanyolországgal egy modus vivendiben állapodott meg.

Magyarország Svájccal az 1928. év folyamán is meglehetősen élénk kereskedelmi forgalmat bonyo-

lított le, bár e forgalom, sajnos, a múlt évben hanyatlott, ami valószínűleg a vágómarha behozatalának szünetelésében leli magyarázatát.

Mezőgazdaság.

Bár Svájc kimondottan iparos állam s mezőgazdasági termények tekintetében nagymérvű behozatalra szorul, a háború óta mutatkozó ama általános irányzat, hogy az államok függetlenítsék magukat a külföldtől, Svájcban is mindinkább érvényesül. A kenyérmagvak termelésének államilag is segélyezett emelésén kívül, a svájci mezőgazdaság egyéb termékeket is mind nagyobb mérvben igyekszik előállítani; így például vágóállat-, baromfi- és tojástermelése évenként növekszik.

A svájci mezőgazdaság az 1928. évet jó eredménnyel zárta. A termés országos átlagban jó közepes volt s a kenyérmagvak minőség és mennyiség tekintetében jó eredményt mutattak. Ugyancsak jó volt a burgonyatermés is. A szénaaratás némely vidéken rekordszámba ment. A gyümölcs- és szőlőtermés mennyiségileg a közepesen alul maradt, minőség tekintetében azonban jó volt. Cukorrépában kitűnő termés volt. Az állati termékek (tej és sajt) mennyisége emelkedett ugyan, de a külföldi verseny, — mely az exportot is hátráltatta, — értékesítésüknek nem kedvezett.

A belföldi termelők gabonatermésükből a szövetségi gabonakezelőségnek 1928 végéig összesen 5.800 vagónt szállítottak le (1927-ben 4.400 vagónt), s ezért 23 millió frankot kaptak. A gabonakezelő-

ség az őrölhető kenyérmagvakat a következő áron vette át a termelőktől: búzát 42·50, rozsot 35·50, tönkölyt 30·50 és kétszerest 39 frankért métermázsánként.

Az 1928. évi termés mennyisége a következő volt:

Termény	Mennyiség 1000 q-ában
Búza (őszi, tavaszi, tönköly)	1.623
Rozs (őszi, tavaszi)	433
Kétszeres	124
Árpa (őszi, tavaszi)	123
Zab	418
Tengeri	40
Burgonya	6.570
Cukorrépa	520
Körte	280
Alma	633
Szilva	27

A mezőgazdaság 1928. évi nyers hozadékát körülbelül 1.466·2 millió svájci frankra becsülik, az tehát 5·1%-kal több, mint 1927-ben volt (1927-ben: 1.395·5 millió). Legmagasabb a hozadéka a tejtermelésnek (561·6 millió), szarvasmarhahízalásnak (283·7 millió), sertéshízalásnak (174·6 millió) és a baromfitenyésztésnek (78·9 millió frank) volt.

Mezőgazdasági termékekből Svájc 1928-ban a következő mennyiséget importálta:

Termék	Mennyiség q-ában
Gyümölcs	199.365
Déligyümölcs	243.803
Friss főzelék	520.132
Fagyasztott hús	2.552
Húskonzervek	6.753
Szalámi	15.726
Baromfi (levágva)	35.122
Tojás	115.419
Friss vaj	81.910
Vágóállat (ökör)	8.722
60 kg-nál nehezebb sertés	1.607
Juh	26.917

Kivitele pedig a főbb mezőgazdasági termékekben a következő volt:

Termék	Mennyiség q-ában
Tenyészállat (szarvasmarha)	2.440
Fiatal tehén	1.180
Kondenzált tej	373.000
Sajt (keményfajta)	217.000
Dobozos sajt	116.000
Gyümölcs	585.000

A behozatalban 1927-től 5%-kal emelkedett a tojás, viszont nagymértékű csökkenés állapítható meg a vágóállatok (37·9%), sertés (77·7%) és juh (32·1%) behozatalában. A kivitelben 6·4%-kal emelkedett a dobozos sajt, 65·3%-kal a gyümölcs, viszont 21·1%-kal esett a keményfajta sajtok kivitele.

Mintthogy 1928 augusztus hava óta — állítólag állategészségügyi okokból — a külföldi vágómarha behozatala szünetel, a belföldi állattenyésztők Svájc valamennyi vidékén időközönként állatvásárokat rendszeresítettek, amelyekre igen sok vágóállatot is felhajtottak. Az 1928. év folyamán 1.318 ily vásárt tartottak, melyekre a felhajtás a következő volt:

149.666 darab nagy szarvasmarha,
49.865 darab borjú,
342.822 darab sertés és
12.689 darab juh és kecske.

Ezenkívül még külön 70 vágóállatvásárt rendeztek, melyekre 11.000 darab jószágot hajtottak fel s melyeken körülbelül 8.000 db. állat kelt el.

Ipar.

Az 1928. év, a textilszakmát kivéve, a svájci iparban általában jó eredménnyel zárult. A gyári üzemek meglehetősen mennyiségben kaptak rendelést és állandóan dolgoztak. A vegyészeti, gép- és élelmiszeripar foglalkoztatottsága igen jó volt. E kedvező helyzet dacára az iparcikkek árai a külföldi verseny folytán nem voltak kielégítők.

A legfontosabb svájci iparágak helyzete a következő volt:

A *selyemkermeszet*, dacára a francia és cseh-szlovák versenynek, elég jól volt foglalkoztatva, de e két ország alacsony árai miatt az üzem jövedelmezősége nem volt kielégítő. Nagy-Britanniába való kivitele az 1927. évvel szemben alaposan csökkent (mennyiségileg 11%-kal, érték tekintetében 8%-kal); ugyancsak csökkent ezen ipar kanadai exportja is, mely eddig a második helyen állt. Bár ez az iparág a nagy-britanniai és kanadai kiviteli hiányt Ausztráliába, Argentínába és néhány európai országba szóló exportjával igyekezett pótolni, végeredményben a selyemkermék összkivitele a tavalyi 167 millió frankról 160 millióra, azaz 4·2%-kal esett.

A nagy-britanniai export csökkenését az angol vámtarifának a készárakra vonatkozó magas vámtételei okozták; mintthogy azonban a tarifa nyersárura és félgyártmányokra alacsonyabb, a svájci gyárak a helyzethez alkalmazkodva, selyemáruikat ily állapotban küldték Nagy-Britanniába s ott megfestették és kikészítették.

A svájci selyemkerméipar 1928-ban is leginkább krepp-szövetet, továbbá nyakkendő- és női kendőszöveteket gyártott. A műselyem térhódítása sokat ártott a valódi selyemszövetet gyártó iparnak.

A *selyemszalagipar* 1922 óta tartó nehéz helyzetének az 1928. év sem hozott javulást. Gyenge foglalkoztatottsága, a kereslet lanyhasága és a kedvezőtlen árak arra indítottak néhány gyárat, hogy üzemüket beszüntessék, vagy a külföldre áthelyezték. A súlyos helyzet következményeként ezen iparág kivitele 1928-ban ismét csökkent s mindössze körülbelül 20 millió frank volt (1920-ban 135, 1922-ben 70 és 1927-ben 23 millió).

A *műselyemipar* üzletmenete kielégítő s foglalkoztatottsága is jó volt. Ez az iparág mindnagyobb területeket hódít. A külföldi műselyemgyárak a svájciakkal erősen versenyeznek, mindazonáltal a kivitel emelkedett. A svájci műselyemipar fejlődését élénken megvilágítja az a körülmény, hogy míg exportja 1913-ban csak 5 millió frank volt, 1922-ben már 20, 1926-ban 35 és 1927-ben 37 millió frankra rúgott.

A *pamutipar* 1928 elején a durvább fonalak és szövetek iránt élénk kereslet folytán elfogadható árak mellett szép forgalmat csinált; e kedvező helyzet azonban később lanyhult, amennyiben a vevők az amerikai nagymérvű pamuttermelésről szóló hírek következtében áreséssel számolván, vásárlásaikat szüneteltették s ez természetesen a pamutipar helyzetét kedvezőtlenül befolyásolta. Gyenge forgalma volt a középfinom és finom minőségű pamutszöveteknek is, úgyhogy a gyárakban nagy készletek maradtak. Ezen iparág kivitele az 1927. évi 110 millió frankkal szemben körülbelül 15%-kal csökkent.

Gyapjúipar. A fésűsfonálszövődék helyzete kedvezőtlenül alakult; készítményeiket nehezen tudták elhelyezni, minthogy a külföld sem vásárolt. A szeptemberi londoni gyapjúpiacon beállott nagy áresés a vevőket még tartózkodóbbá tette. Bár november hóban a tengerentúli nyersgyapjú árának emelkedése folytán a fésűsfonálszövet iránt élénkebb kereslet mutatkozott, ára gyenge maradt s a szövődéknek veszteséggel kellett dolgozniok.

A gyapjúszoövetipar helyzete főleg a gyapjú világpiacon árának szilárdsága folytán némileg kedvezőbb volt ugyan, de a külföldi, különösen a németországi verseny, mely nehéz szövettel árasztja el Svájcot s az árakat leszorítja, a belföldi iparnál igen éreztette hatását. A svájci gyárak árakat kénytelenek voltak szintén leszállítani s így ezen ipar jövedelmezősége csekély volt.

Hímzések. Svájc e régi és különleges iparának foglalkoztatottsága kielégítően alakult; úgy a gyárak, mint a háziipar igyekeztek világhírű készítményeik minőségét fenntartani. Az Appenzell-Kantonban háziiparilag előállított finom kézi hímzéseknek meglehetősen kelete volt; ez az ipar fiatalabb munkásait külön e célra szervezett iskolában képezteti ki.

A hímzések 1928. évi kivitele 1927-tel szemben alig változott, mennyiségben 28 q-át és értékben kb. 100 millió frankot tett ki. Legjobb vevői ebben az évben is Nagy-Britannia és gyarmatai, továbbá az Amerikai Egyesült Államok, Dél-Amerika, Ausztrália és Holland-India voltak.

1928 első felében a *cserzőipar* üzletmenete igen élénk volt; az év második felében azonban, amidőn a cipőgyárak és a bőrkereskedők a nyersbőr árának esése folytán vásárlásaikban tartózkodóbbak lettek, a cserzőipar helyzete kedvezőtlenebbre fordult s ezt súlyosbította az a körülmény is, hogy a szomszédos országokból rendkívül olcsó áron hoztak be Svájcba feldolgozott bőrt.

A *cipőipar* az egész év folyamán meglehetősen sok megrendelést kapott, úgyannyira, hogy időnkint a munkaidőt is meg kellett hosszabbítani. Bár a nyersbőr árának emelkedése a készárak áralakulásának némi nehézséget okozott, ez az iparág jó eredménnyel zárta az 1928. évet.

Svájc, noha elsőrendű és aránylag számos cipőgyára van, 1928-ban nem kevesebb, mint 2·5 millió pár cipőt importált (különösen Németországból és Cseh-Szlovákiából), míg exportja körülbelül 12 ezer métermázsát tett ki 36 millió frank értékben.

A *gépipar* foglalkoztatottsága nagyszámú belföldi és keleteurópai megrendeléseinek folytán az egész év alatt jó volt, úgyannyira, hogy a gyáraknak munkásaik számát is emelniük kellett. Kivitele az 1927. évi 182 millió frankról 186 millióra, azaz 2·2%-kal emelkedett.

A *lokomotívépítőipar* helyzete 1928 elején gyenge volt; a második félévben, amidőn az indiai államvasutaktól 27 gőzgépre, a délafrikai államvasutaktól 36 nehéz gőzlokomotívra és a svájci szövetségi vasutaktól 18 darab villamosmozdony alkatrészeinek szállítására kapott megrendelést, foglalkoztatottsága fellendült.

A *teherautóipar*, dacára az erős külföldi versenynek, különösen a belföld részéről meglehetősen sok megrendelést kapott. Exportja az 1927. évvel szemben javult.

A *villamossági ipar* az egész évben jól volt foglalkoztatva, úgyhogy munkásainak létszámát fel kellett emelnie és a munkaidőt heti 52 órára kiterjesztenie. Gyártmányainak 75%-át exportálta.

Az *óraipar*, mely Svájcnak legjelentékenyebb iparága, az 1927. évben megindult fellendülését 1928-ban tovább fejlesztette. Foglalkoztatottsága az egész esztendő folyamán kitűnő volt és jóformán egyetlen munkanélkülit sem mutatott fel. Gyártmányainak 95%-a került külföldre. Kivitel tekintetében az 1928. év rekordot mutat, amennyiben 22·9 millió darabot, 2.699 q mennyiségben és 300·4 millió frank értékben exportáltak. Az 59 állam közül, ahová az export irányult, első helyen áll Nagy-Britannia körülbelül 4 millió darabbal, utána az

Amerikai Egyesült Államok következnek 3·5 millió darabbal; érdekes, hogy Kína, bizonytalan helyzete dacára, 1928-ban 1·3 millió darab órát importált Svájcól. Magyarország a 19-ik helyen áll 227.290 darabbal (1927-ben 214.602).

A fényüzési óraipar szintén jól zárta az évet, kivitele emelkedett. Leginkább platintetejű és úgynevezett fehéraranyórákat vásároltak.

Bár a *vegyészeti ipar* összkivitele emelkedett, jövedelme az éles külföldi verseny és a védvámok miatt nem volt teljesen kielégítő. Az anilinfestékek kivitele körülbelül az 1927. év keretében (72 millió frank) maradt. Nagy-britanniai és spanyolországi exportja a beviteli engedélyek megszorítása következtében csökkent, ellenben franciaországi kivitele az új svájci-francia kereskedelmi egyezmény folytán jóval emelkedett. A baseli festékgyárak külföldi fióktelepeinek forgalma erősen növekedett.

Az ópiumgyártmányok árai, a bódítószerek forgalmáról szóló nemzetközi egyezmény következtében beállott erős verseny miatt annyira csökkentek, hogy e cikkek gyártása veszteséggel járt.

A *csokoládéipar* termelése, valamint a belföldi fogyasztás és a kivitel 1928-ban ismét emelkedett; a külföldi verseny miatt azonban kizártnak tartják, hogy háború előtti fontos szerepét valaha visszazerezhesse. Legjobb vevői, Nagy-Britannia, Németország, az Amerikai Egyesült Államok, Olasz- és Franciaország voltak; a távol keleti országokkal és az angol gyarmatokkal való forgalom szintén emelkedett.

Tekintettel a kakaó árának csökkenésére és az olcsó cukorárakra, a csokoládéipar jövedelem tekintetében is jól zárta az évet.

Sajtipar. A keményfajtájú (emmentáli, gruyéri) sajtok termelése és kivitele csökkent (exportja az 1927. évi 275 ezer métermázsával szemben 1928-ban csak 284 ezer q volt); franciaországi exportja nemcsak jóformán teljesen megszűnt, hanem a francia sajt a tengerentúli országokban a svájcinak erős versenytársává is vált. A puhafajtájú (dobozos) sajtok termelése és kivitele ellenben emelkedett (az export 1927-ben 60.000 q, 1928-ban 63.300 q volt); a gyárak jutányos nyersanyagbeszerzésük folytán áraikat leszállították és a külfölddel eredményesen versenyezhettek.

A svájci tejtermelők központi szövete az emmentáli-sajt termelőitől e sajt 100 kilogrammját minőség szerint 262—276 frankért vette át, eladási árát pedig az exportőrök részére 315—345 frankban, míg a belföldi kereskedelem részére 290—310 frankban állapította meg.

A *tej- és vajtermelés* körülbelül 1927. évi keretében maradt. A tejtermelés igen bőséges volt, melyből 128.506 métermázsa jutott a kivitelre. A sűrített tej termelése és kivitele körülbelül az 1927. évvel egyenlő volt. Bár a nyerstej ára kilogram-

monkint 4 centtel drágult, az egyéb nyersanyag olcsóbbodása következtében a sűrített tej átlagárát métermázsánként 4·20 frankkal szállították le. 1928-ban körülbelül 373 ezer métermázsa szárított tejet exportáltak 43 millió frank értékben (1927-ben 368.000 q-át, 44 millió frank értékben).

A *tésztaneműipar* helyzete az 1927. évvel szemben némileg javult, amennyiben 1928-ban körülbelül 280.000 métermázsát (többlet 10.000 q) gyártott. Gyártmányainak összértéke 25 millió frank volt, ugyanannyi, mint 1927-ben, amennyiben az eladási árakat leszállították. A gyártáshoz szükségelt nyersanyagot (búadarát) ez ipar teljesen a belföldön szerezte be. A tésztaneműek behozatala (15 ezer q) az 1927. évi keretekben maradt. Magyarországi tésztaneműek Svájcba való exportjának lehetősége az olasz verseny miatt kedvezőtlen.

Söripar. A tartós és forró nyár következtében fokozódott sörfogyasztás folytán a sörfőzdek termelése 1928-ban jelentékenyen emelkedett, noha a háború előtti termelésnek csak mintegy 80%-át érte el. 1928-ban 2·3 millió hektolitert csapoltak (1927-ben 2 millió hl-t).

A svájci sörfőzdek helyzete Magyarországot annyiban érdekli, amennyiben a magyar malátakivitel Svájcba aránylag számottevő, 1927-ben körülbelül 16 ezer q volt, 739.000 frank értékben, 1928-ban pedig 15 ezer q, 741.000 frank értékben.

Szállodaipar és idegenforgalom. A tartós nyári és őszi jó időjárás, valamint a belga, francia és olasz pénzrendszer stabilizációja következtében az idegenforgalom és ezzel együtt a szállodák elfoglaltsága 1927-tel szemben 7—8%-kal emelkedett. Az idegenforgalom Svájcnak 1928-ban is egyik fő jövedelmi forrását képezte. A magyarországi turisták Svájc idegenforgalmának 1928-ban 0·5%-át tették (1927-tel szemben 6%-os a csökkenés).

Szén- és nyersvastermelése Svájcnak nincsen; e nyersanyagokat külföldről importálja; az erre vonatkozó adatok a következők: a kőszénbehozatal volt 1928-ban 19·1 millió q 79·2 millió frank (1927-ben 19·8 millió q 87·3 millió frank) értékben, a nyersvasbehozatal pedig 1·7 millió q, 18·0 millió frank (1·2 millió q 12·8 millió frank) értékben.

A szövetségi vasutak villamosítása folytán Svájc szénbehozatala az 1929. évtől kezdve 550.000 tonnával fog csökkenni, ami 20 millió frank megtakarítást jelent.

Kereskedelem és közlekedés.

Külkereskedelmi forgalom. 1928-ban úgy a kivitel, mint a behozatal ismét emelkedett: az export 5·4%-kal, az import 7·4%-kal.

Svájc külkereskedelmi mérlege az 1916. év óta minden esztendőben, így 1928-ban is passzív volt. 1928-ban a behozatal 2.745 millió, a kivitel 2.134 millió svájci frank volt, a behozatali többlet tehát

611 millió frankra rúgott (1927-ben a behozatal 2.564, a kivitel 2.023 millió volt, a behozatali többlet ezek szerint 541 millió frankot tett ki).

Svájc főbb behozatali cikkei a legutóbbi két esztendőben a következők voltak:

Behozatali cikkek	Mennyiségi egység	Mennyiség		Érték 1000 svájci frankban	
		1927	1928	1927	1928
Gabona	1000 q	9.006·5	8.801·9	269.266	267.210
<i>ebből búza</i>	"	4.525·8	4.581·4	149.148	141.785
Gyarmatarúk	"	1.736·8	1.930·8	132.910	133.540
Állati termékek	"	510·3	553·9	119.909	122.880
Szeszesitalok	1000 hl	1.261·6	1.321·5	66.473	70.236
Élőállat	1000 db	154·0	145·3	25.054	18.550
Pamut	1000 q	467·6	434·4	185.484	188.770
<i>ebből nyerspamut</i>	"	339·4	297·7	90.670	93.216
Gyapjú	"	155·6	151·1	150.842	155.980
Selyem	"	71·2	72·5	196.135	182.531
Ércek (szénnel együtt)	"	37.553·9	39.631·6	158.736	148.350
Gépek	"	302·5	387·5	72.094	90.527
Autók	"	136·5	129·2	73.623	68.879
Vegyészeti cikkek és denatur. szesz	"	2.612·3	3.030·2	105.631	115.910
Dohány	"	73·5	72·3	23.106	22.985

A kivitel főbb cikkei pedig az alábbiak voltak:

Kiviteli cikkek	Mennyiségi egység	Mennyiség		Érték 1000 svájci frankban	
		1927	1928	1927	1928
Csokoládé	1000 q	83·5	88·6	33.069	34.510
Sűrített tej	"	368·5	373·1	44.274	43.245
Sajt	"	340·5	284·4	110.345	98.480
Pamutanyag	"	144·9	114·8	168.422	149.401
Hímzések	"	34·0	32·8	120.273	113.489
Selyemárúk	"	69·8	73·3	272.835	263.969
Alumínium és alumíniumárúk	"	183·9	209·6	54.063	60.316
Gépek	"	612·7	768·0	182.218	232.783
Órák	1000 db	20.198·6	22.864·5	250.362	270.661
Óraalkatrészek	1000 q	2·1	2·7	22.883	29.776
Vegyészeti cikkek	"	367·5	381·5	30.936	32.127
Élőállat	1000 db	8·2	12·2	5.494	7.047

Svájc külkereskedelmi forgalmában Magyarország 1927-ben és 1928-ban a következő összegekkel szerepelt:

1927-ben volt a behozatal Magyarországból 23·2 millió svájci frank, 1928-ban pedig 19·0 millió; a kivitel volt 1927-ben 22·6 millió, 1928-ban pedig 19·4 millió.

Amíg tehát 1927-ben a magyar-svájci külkereskedelmi forgalom mérlege Magyarország javára 0·6 millió frankkal volt aktív, ez az aktivitás 1928-ban már egy 0·4 milliós passzívumra változott át.

A magyar termékek közül különösen a mezőgazdaságiak azok, amelyeknek Svájcba való exportjára termelőinknek alkalma nyílik. Az állami gabonamonopóliumnak előreláthatólag 1929 június hó végével való megszűnése folytán a kenyérmag behozatala ismét teljesen a kereskedelemé lesz, miért is a magyar gabonának Svájcba való exportja élénkebbé válhatik. A magyar gabonán kívül

baromfi, tojás, szalámi, ágytoll, borok, maláta, igáslovak, továbbá — a svájci határzár feloldása után — húsos vágóállatok részére Svájc jó felvevőpiac.

A zürichi „Hungária“ részvénytársaság, melyet elsősorban a magyar mezőgazdasági termékeknek Svájcban való propagálására és közvetítésére alakítottak, Magyarország kivitelét elő fogja segíteni.

Svájcnak a következő államokkal van *kereskedelmi szerződése*: Afganisztán, Amerikai Egyesült Államok, Ausztria, Belgium, Bulgária, Cseh-Szlovákia, Chile, Dánia, Egyiptom, Ekvádor, Esztország, Finnország, Franciaország, Görögország, Japán, Kína, Kolumbia, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Marokkó, Nagy-Britannia, Németalföld, Németország, Norvégia, Olaszország, Perzsia, Portugália, Románia, Spanyolország, Svédország, Szalvador, a Sz. H. Sz. királyság, Törökország, Tunisz.

A kül- és belkereskedelem propagálására és élénkítésére Svájcban évenként rendezni szoktak három nagyobb kiállítást és pedig: a baseli mintavásárt, melyen kizárólag svájci gyártmányok kerülnek bemutatásra, a lausannei „Comptoir de Suisse“-t szintén csakis svájci termékek (főleg mezőgazdaságiak) részére és a genfi nemzetközi „Salon d'Automobile“-t; ezeket 1928-ban is megtartották. A két előbbire utazó magyarokat a MÁV. — viszonyosságból a Budapesti Nemzetközi Vásár svájci látogatói részére a szövetségi vasutak által engedélyezett kedvezményért — viteldíjkedvezményben részesítette.

Közlekedésügy. A svájci szövetségi posta bevételi többlete 1927-ben 15·0, 1928-ban pedig 17·0 millió frank volt, vagyis a posta jövedelme egy év alatt 13·3%-kal emelkedett.

A postakezelőség által rendszeresített, gépkocsi általi személyszállítás mind nagyobb népszerűségnek örvend; rentabilitása 1928-ban is kitűnő volt.

A szövetségi posta a nagyobb forgalmú városokban csőpostát építtetett, mely azonban csupán néhány postahivatalt, központi hivatalt, pénzügyet és egyéb vállalatot köt össze a főpostával; ily csőposta eddig Baselben, Bernben és Zürichben épült.

A távbeszélő vezetősége a nagyobb városoknak automatatelefonnal való felszerelését tovább folytatja; eddig Baselnek, Bernnek, Genfnek, Lausanne-nak és Zürichnek van ily önműködő központja.

A szövetségi *távirda* és *távbeszélő* szintén aktív eredményt mutat a legutóbbi két esztendőben és pedig 1927-ben 31·1 és 1928-ban 36·0 milliót; itt az emelkedés 15·8%-ra rúg.

A szövetségi *vasutak* az 1928. évben úgy a személy- és teherszállítás, mint a bevétel tekintetében 1927-tel szemben ismét emelkedést mutattak; a háború óta az 1928. év volt a vasutak legjobb

éve. A legutóbbi két esztendő számszerű adatai a következők: 1927-ben volt a bevételi többlet 144·4 millió frank, a szállított személyek száma 113·1 millió, a teherszállítás pedig 17·9 millió tonnát tett ki, ezzel szemben 1928-ban a bevételi többlet 163·9 millióra, a szállított személyek száma 119·1 millióra, a teherszállítmány pedig 19·1 millióra rúgott; az emelkedés ilyenformán a bevételeknél 13·5%, a személyszállításnál 5·3%, végül a teherszállításnál 6·7% volt.

A szövetségi vasutak gyorsított tempóban való villamosítását 1928-ban egyelőre befejezték; a következő két évben már csak az okvetlenül szükségesnek és rentabilisnek mutakozó főbb vonalakat fogják elektrifikálni. A még hátralevő vonalak villamosítását csak azután tervezik. A szövetségi vasutak 2.942 km hálózatából 1928 végéig 1.624 kilométert villamosítottak (1918-ban csak 22 km volt villamosítva).

Hajózás. A baseli három Rajna-kikötő 1928. évi összforgalma kereken 470.000 tonna volt (1927-ben 739.840 tonna). A bodeni-tó romanshorni kikötőjében 1928-ban 24.228 vagon teherárut szállítottak el és 28.137 vagonot vettek át.

Légiforgalom. A baseli légikikötő személyforgalma 1927-ről 1928-ra 33·3%-kal növekedett. 1927-ben 4.645 és 1928-ban 6.191 személyt szállítottak a légiforgalomban. A postaszállítás emelkedése 48·4% és a teherszállítás 101·6% volt.

Pénzügy.

Szövetségi költségvetés. Az 1927. évi zárszámadás az előirányzatnál jóval kedvezőbb eredményt mutat, amennyiben a deficit az előirányzott 14 millió helyett csak 1·6 millió frank volt. Az év főlősleggel zárult volna, ha a dohányvamból eredő körülbelül 21·5 millió bevételt nem az aggkori biztosítási alap javára kellett volna átutalni. 1927-ben a Szövetségnek és a szövetségi vasutaknak összesen 64.872 alkalmazottja volt; fizetésük összesen 417·9 millió frankra rúgott (ebből a személyzet biztosítására és a betegpénztárakra 76·1 millió frank esik).

Az 1928. évi költségvetési előirányzatba ugyan még 9 millió hiány volt beállítva, de a jelek szerint a végelszámolás némi fölösleggel fog zárulni.

Az 1929. évre megszavazott budget az összbevételt 352·8 millió svájci frankkal (1928-ra 322·2), az összkiadást 350·8 millióval (1928-ban 331·6) irányozza elő s így 2 milliós fölösleggel számol, bár az aggkori biztosítás alapjára 20·5 milliót szán. 31 év óta az 1929. évi költségvetés irányoz elő ismét fölösleget.

A svájci Szövetség adóssága az 1927. év végén 2.184·1 millió frank volt.

Külföldi kölcsönt 1928-ban sem a Szövetség, sem a kantonok, sem pedig a városok vagy közsé-

gek nem vettek fel, hanem kölcsön szükségleteiket a belföldön fedezték.

Belföldi kölcsönkibocsátások 1928-ban a következők voltak:

Szövetségi vasutak	150 millió frank (konverzió),
Kantonok	65·8 " " (" 59 millió)
Városok és községek	41·6 " " (" 39 ")

Az 1928. évben beszedett adók és a fejenkinti adózási teher végleges összegéről még nincsenek pontos adatok, de a jelek szerint az adózás mérvé az 1927. év keretében fog maradni, vagyis körülbelül 818 millió frank adó s fejenkint 210 frank.

Tőkeképződés. A bankjegykibocsátó Svájci Nemzeti Bank 1928. évi tiszta nyeresége 7 millió frank volt, melyből a Szövetségnek részesedés címén 4·8 millió frank jutott.

Takarékbetétek. A 25 kantonális banknál 1928-ban körülbelül 1.700 millió frankot helyeztek el (1927-ben 1.619 milliót). Az összes svájci pénzüzetek takarékbetétállománya az 1927. év végén 3.373 millió frank volt (1928-ról még nincsenek adatok), az emelkedés 1926-tal szemben 218 millió.

A 10.000 frankig terjedő takarékbetétek után 1928-ban is általában 4% kamatot fizettek.

Hitelélet. A Svájci Nemzeti Bank bankjegyforgalma 1928 december 31-én 952·6 millió frank volt (1927 végén 917·4 millió), fedezeti aránya pedig 60·8%-ra (1927-ben 63·2%) rúgott. Aranykészlete 1928 december 31-én 533 millió frankot (1927 végén 517 milliót), ezüstkészlete pedig 45·8 (1927: 62·9) milliót tett ki.

A svájci tőkepiacot 1928-ban, dacára a gazdasági helyzet javulásának, kisebb mértékben vették igénybe, mint 1927-ben. Az 1928. évben kibocsátott belföldi kölcsönök névértéke 397·8 millió frank volt, az 1927. évi 513·9 millióval szemben; ebből konverzióra 326·7 (1927-ben 291·5), új kölcsönre pedig 71·1 (1927-ben 222·4) millió esett. A külföld részéről a svájci pénzpiacra 1928-ban felvett kölcsönök mindössze 91·6 milliót tettek ki (1927-ben 218·6 és 1926-ban 258·4); az 1928. évi összegnek kétharmada Németországba került.

A hivatalos leszámítolási kamatláb Svájcban 1925 október 22 óta változatlanul 3·5%. A magánkamatláb a legutóbbi három évvel szemben némileg emelkedett; az 1928. év átlaga 3·33% (júniusban 3·40, júliusban 4·44%), december 31-én pedig 3·38% volt. Az 1925. évi átlag csak 2·27%-ot, az 1926. évi 2·52%-ot és az 1927. évi 3·27%-ot ért el.

A három legnagyobb svájci értéktőzsdének 1928-ban a következő forgalma volt: a baselinek 2.632·4 millió frank, a zürichinek 10.121·3 millió, míg a genfi tőzsdén fizetett árfolyamok 69.764 millió frankot tettek ki.

Az 1928. évben 622 csődesetet jelentettek be Svájcban (1927-ben 668).

Munkapiac.

Svájc kedvező gazdasági helyzete folytán a munkapiac helyzete az 1928. év folyamán ismét tetemesen javult. *Munkanélküliség* Svájcban jóformán már egyáltalában nincs, sőt némely iparág külföldi munkásokat kénytelen alkalmazni; így 1928-ban körülbelül 50 ezer külföldi kapott munkavállalásra beutazási engedélyt (1927-ben körülbelül 45 ezer).

1928-ban 44 esetben tört ki *sztrájk* és 1 esetben volt munkáskizárás (1927-ben 23, illetve 3). E sztrájkok 273 üzemben (1927: 325) fordultak elő, 5.339 (1927: 2.023) munkás vett bennük részt és az elvesztett munkanapok száma 95.855 (1927: 33.929) volt. A legtöbb sztrájk 1928 folyamán a fa- és üvegiparban (14) és az építőiparban (13) fordult elő. A sztrájkok oka 29 esetben bérkülönbözetek, 5-ben munkások elbocsátása, illetőleg a többieknek nem tetszők alkalmazása s 10 esetben egyéb indok volt.

Munkabérek. 1924 óta az átlagos munkabérek jóformán alig változtak; az 1913. éviékkal szemben

körülbelül 90—108% volt az emelkedés. 1928-ban a napi munkabér, nagy általánosságban és a munkateljesítmény minősége szerint, 5·31—16·08 fr. között mozgott.

A *megélhetési index* az 1914. évivel (= 100) szemben 1928-ban a következő volt: élelmiszerek 157, fűtési és világítási anyag 137, ruházat 166, lakbér 176. Az átlagos országos index 1928-ban 161 volt (1927-ben 160).

Kivándorlás.

Svájcból az 1928. évben 4.800-an vándoroltak ki tengerentúli országokba (1927-ben 5.272). A katonakötelesek közül 1928 első felében 3.439 jött vissza Svájcba.

A Svájcban élő magyarok száma 1928-ban körülbelül 540 volt (beleszámítva a gyermeküdültetési akcióból végleg visszatartott mintegy 80 gyermeket). Foglalkozásukat illetőleg vannak köztük főiskolai képzettséggel bírók (orvosok, mérnökök, gyógyszerészek), művészek, továbbá kereskedők, iparosok és kézművesek és háztartási alkalmazottak.

© IRODALMI SZEMLE ©

Könyvismertetések.*Chronique de livres.***Az 1919—1925. évi népmozgalom.**

Le mouvement de la population en 1919—1925.

Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat. 74. kötet. Szerkeszti és kiadja a M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal. VI+124*+201 lap.
Publications Statistiques Hongroises. Nouvelle série. Vol. 74. Rédigé et publié par l'Office central r. hongrois de Statistique. VI+124*+201 pages.

Résumé. Ce volume dépasse, pour la richesse des détails, celui relatif à 1913—1918, qui, contrairement à ceux publiés avant la guerre toutes les 3 ou 5 années par l'Office central hongrois de statistique, dut être réduit à cause de la grave situation financière amenée par la guerre.

L'ouvrage est divisé en deux parties. La première comprend un substantiel rapport général écrit par le Dr Théodore Szél et accompagné de tableaux offrant les résultats principaux du mouvement de la population, ainsi que les nombres proportionnels nécessaires pour juger de ceux-là. Exposant, en cinq chapitres, à la lumière de comparaisons internationales, la formation, à partir de la première année ayant suivi la guerre jusqu'en 1925, de la nuptialité, de la natalité, de la mortalité, de l'accroissement naturel et de la fécondité des mariages en Hongrie, ce rap-

port, le premier qui a été publié sur le mouvement de la population du territoire actuel, montre d'une manière intéressante, en quelle mesure les données, anormales au lendemain de la guerre, se rapprochaient depuis de celles du temps normal. En opposition avec le développement observé pour le nombre des mariages, le nombre des naissances et des décès fut pendant la période envisagée essentiellement inférieur à celui d'avant-guerre, calculé pour le territoire d'aujourd'hui. Tandis que la mortalité, exprimée en ‰, présente quelque diminution, la proportion des naissances vivantes accuse une tendance nettement décroissante, et à cause de ce fait particulièrement défavorable, l'accroissement naturel, qui dans la période en question, sauf deux mauvaises années, oscillait en général autour de 10‰, s'écartait, bien que légèrement, toutes les années de celui d'avant la guerre (1913): 11·5‰. En outre, l'accroissement des suicides offre un tableau défavorable.

La deuxième partie du volume comprend 33 vastes tableaux récapitulants d'une façon détaillée et en partie sur la base de dépouillements combinés, les chiffres du mouvement de la

population des 7 années envisagées. Divisés en général d'après l'ordre du rapport ouvrant le volume, ces tableaux donnent toutes les importantes données caractérisant le mouvement naturel de la population d'après-guerre, à l'exception du mouvement migratoire, laissé également de côté par les tomes antérieurs.

*

A mai Magyarország 1919—1925. évi népmozgalmát tárgyaló legújabbán megjelent kötet beosztása és tartalma hasonló az előző népmozgalmi közleményekhez, amelyek a trianoni békeszerződés előtti időkben rendszerint 3—5 évente jelentek meg. A legutolsó ilyen népmozgalmi kötet az egész háborús időszakot is felölelő 1913—1918. évek adatait foglalta össze. Ezzel a kiadvánnyal szemben az új közlemény bővült annyiban, hogy a népmozgalmi főeredmények a háború előtti kötetekhez hasonlóan ismét törvényhatóságoként is közöltettek. A területi tagozódást tartalmazó további részlet-táblákon azonban csak a megcsonkítatlanul maradt törvényhatóságok soroltatnak fel minden esetben, a nem teljes vármegyék a táblázatok egy részében csupán együttesen, egy adatban szerepelnek.

A közlemény két részre oszlik. Az első rész az ötéves általános jelentés, melynek Szél Tivadar dr. a szerzője, s amely külföldi összehasonlítások segélyével behatóan taglalja és bemutatja a házasságkötések, a születések, a halálozások, a természetes szaporodás és a házasságok termékenysége háború utáni alakulását; a közlemény tehát a vándor-mozgalomnak tárgyalására ezúttal sem terjeszkedik ki. A legfontosabb eredményeket és az adatok mérlegeléséhez szükséges összes arányszámokat az általános jelentéshez csatlakozó 32 tábla foglalja össze; ezek a táblák ezúttal a többes születésekre, a csecsemőkori halálokokra s az öngyilkosokra vonatkozó újabb részletadatokkal is bővültek. Az utóbbi kérdésekre vonatkozó kutatásoknak azonban csak a végső eredményei foglaltatnak a közleményben, az egyes problémák részletesebb kidolgozása a Magyar Statisztikai Szemlében jelent meg. A szöveges jelentésben és az ehhez csatlakozó táblázatokban rezumált anyag a részletes kimutatások 33 táblázatában teljesebben és bővebben is az érdeklődők rendelkezésére áll.

A közlemény szöveges fejtegetései és adatai a világháború folytán gyökeresen megváltozott népmozgalmi viszonyoknak a békés állapotba való lassú visszafejlődését mutatják be. A közreadott számeredmények és megállapítások tehát a közlemény tárgyát alkotó időszak különleges viszonyaira való tekintettel nagy figyelemre tarthatnak számot. A bevezető szöveg a házasságkötések taglalásával kezdődik. Az ezer lélekre számított házasságkötési arány az 1919. évi abnormális magasságról (20·4⁰/₀₀)

már 1920-ban 13·1⁰/₀₀-re szállott alá, majd lassan a normális méretekre csökkent le. Érdekes, hogy a háborúban legnagyobb arányban résztvevett 25—30 éves férfiak korcsoportja 1919-től 1925-ig minden évben nagyobb részét alkotta a völegényeknek, mint nemcsak a világháború alatt, de a háborút megelőző legutolsó békés esztendőkből is. A minden szempontra kiterjeszkedő fejtegetések közül ebben a fejezetben még főleg az elváltak számát és arányát megvilágító adatok figyelemreméltók. Míg a házasságkötések száma még 1922-ben is eléggé jelentékenyen nagyobb volt a békebeli normálisnál, a születések számának és arányának hét év alatti hullámszáma határozottan kedvezőtlennek mondható; csupán a fegyverletételt követő esztendőkből mutatkozott az élveszületések számában némi javulás, 1922 után azonban a születési arány a 30⁰/₀₀ alá esett, sőt 1924-ben csupán 26·9⁰/₀₀-et ért el, míg az 1908—1913. évek átlagában még 35·7⁰/₀₀ volt. A háború alatt beállott születési hiányt tehát a trianoni békeszerződést követő évek élveszületési mozgalmától távolról sem pótolta. Az újonnan kötött házasságok termékenységének megcsökkenésén kívül az özvegyek és elváltak arányának nagyobbra duzzadása szintén csökkentőleg hatott a születési arányra. A világháború után tehát nem következett be a múlt század háború utáni időből ismert kedvező népesedési jelenség: a születési arány hirtelen felszökkenése. A születési arányszám 1919—1925. évi alakulásának kedvezőtlen voltára való tekintettel a törvénytelen születések számának és arányának erőteljesebb méretű csökkenése sem látszik különösebb előnyös tünetnek. Viszont örömdetes tény, hogy a tárgyalt időszak alatt csökkent a halálozások száma és aránya is. A mai területen ezer lélekre 1911-ben 24·1, 1911—1915. átlagában pedig 22·9 haláleset jutott; 1925-ben ez az arányszám 17·1⁰/₀₀-re, tehát olyan alacsonyra szállott alá, amelyent a kiegyezés óta rendszeresen vezetett népmozgalmi statisztika tanúsága szerint azelőtt még sohasem ért el. Az 1923-ig emelkedő irányzatú tuberkulózismortalitás javulása és a csecsemőhalandóságnak az utolsó években megfigyelhető csökkenése kétségkívül legfontosabb okai az ország halálozási viszonyai kedvezőbbre válásának. Természetesen a népesség korösszetételében mutatkozó eltolódás is befolyást gyakorol a halálozási arány alakulására. A közegészségügy javulására következtethetünk abból, hogy a közlemény adatai szerint a fertőző betegségek száma és aránya is csökkent, míg a rákos halálesetek gyarapodása inkább csak látszólagos, minthogy egyrészt az öregebb korosztályok aránya is emelkedett, amelyek körében a rákos megbetegedések gyakrabban fordulnak elő, másrészt felismerésük is pontosabbá vált. Népesedési és morálstatisztikai tekintetben kedvezőtlen tünet az öngyilkosok arányszámának fokozatos emel-

kedése: millió lélekre 1920-ban 236, 1925-ben 294 öngyilkos jutott. A halálozási arányszám alászállásának kedvező következménye, hogy dacára a születési hányados csökkenésének, a természetes szaporodás a tárgyalt időszakban elég kedvező volt s eltekintve az 1919. és 1924. éveket, amikor ezer lélekre csupán 7·6, ill. 6·5-et tett, általában 10⁰/₀₀ körül állott, sőt 1925-ben 11·2⁰/₀₀-et ért el. Ez az arányszám nem sokkal kevesebb a mai terület 1913. évre kiszámított 11·5⁰/₀₀-es természetes népgyarapodásánál. A nyugateurópai államokkal való összehasonlítás azonban azt mutatja, hogy ezekben az államokban a népesedési mozgalom mérlege kedvezőbb, gazdaságosabb viszonyokon alapul, minthogy ott lényegesen alacsonyabb születési és halandósági arányok mellett áll elő a magyarországgal egyező szaporodás. A közlemény terjedelmes befejező fejezete a házasságok termékenységének viszonyait ismerteti. E szerint az egy házasságra eső átlagos gyermekszám a mai országterületen valamivel a négy alatt marad, míg a régi Magyarországon állandóan 1—2 tizeddel nagyobb volt négynél. Az anyanyelvi, válásfelekezeti és foglalkozási viszonyokkal is egybevetett adatok közül megemlítendő, hogy a legkevesebb terméketlen házasság az östermelésnél és a bányászatnál fordul elő, a legtöbb a véderőnél, a kereskedelemnél, valamint a közszolgálat és a szabad foglalkozás körében.

A szöveges jelentéshez csatlakozó táblázatok, valamint a népmozgalom jelenségeit kombinatív összeállításokban is bemutató részletes kimutatók beosztása nagyban és egészben megegyezik a bevezető szöveges ismertetés tartalombeosztásával. A kötet magyar nyelven jelent meg, de külön francianyelvű kiadásban is piacra kerül.

Az 1920. évi népszámlálás. VI. rész. Vég-eredmények összefoglalása.

Le recensement de la population en 1920. VIe partie. Résumé des résultats définitifs.

Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat. 76. kötet. Szerkeszti és kiadja a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1929. VIII+75*+123 lap és 15 grafikai térkép és 1 grafikon.

Publications Statistiques Hongroises. Nouvelle série. Vol. 76. Rédigé et publié par l'Office central r. hongrois de statistique. Budapest, 1929. VIII+75*+123 pages et 15 cartes graphiques + 1 graphique.

Resumé. *Ce sont des raisons surtout d'ordre technique qui retardèrent la parution de cette publication, et qui clôture les 4 volumes consacrés au recensement de la population en 1920, le premier ayant eu lieu depuis le morcellement du pays, mais portant encore sur la région transférée à l'Autriche, annexée seulement en 1921 à cette dernière. Dans la première partie du volume, on trouve un rapport général fait par M. Alexandre Mozolovszky et exposant avec con-*

cision les résultats du recensement de 1920. Son rapport est divisé en 5 chapitres: 1. Préparation et exécution du dénombrement, questionnaires employés; 2. Données caractéristiques pour le territoire enlevé à la Hongrie et pour celui qui lui a été laissé; 3. Habitations et situation des logements; 4. et 5. (le gros du volume): Population, principales considérations démographiques; professions, répartition des propriétés bâties et des propriétés rurales. La deuxième partie offre, suivant l'ordre du rapport, 109 tableaux détaillés récapitulant et complétant, par de nombreux proportionnels et de données rétrospectives, les chiffres des volumes précédents relatifs au dénombrement général de la population en 1920. A l'annexe, se trouvent quelques relevés présentant les données comparatives des 20 comitats et villes autonomes laissés entièrement à la Hongrie; ils comblent une grande lacune, les chiffres du recensement de 1910 n'offrant plus, à cause des changements survenus depuis la guerre, une base suffisante à se faire une idée exacte de la situation de ces comitats et villes. L'ouvrage, qui sera publié également en français, se termine par un riche recueil de cartes graphiques; on y voit, par 16 tables divisées en 42 parties coloriées les résultats et les enseignements saillants du recensement de 1920.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal most adta közre a Magyar Statisztikai Közlemények sorozatában az 1920. évi népszámlálás végeredményeit összefoglaló hatodik, befejező közleményt (a népszámlálási mű ötödik kötetét). Számos feldolgozás-technikai és egyéb ok indokolja azt, hogy ez a kiadvány: az első nagy népességi felvétel záróközleménye, mely a trianoni békediktátum rendelkezései következtében csupán a magyar fennhatóság alatt maradt országterületre terjedhetett ki (illetve még az Ausztriának itéli, de a népszámlálás időpontjában magyar fennhatóság alatt állott nyugatmagyarországi területre is), megkésve került a könyvpiacra. Maga a részletes számanyag a népszámlálási mű négy kötetben közreadott első öt részében már előzőleg csaknem teljes egészében nyilvánosságra hozatott; az új kötet tehát csupán az annakidején közölt anyag főbb eredményeit sűríti össze rövidre fogott, de lehetőleg mégis eléggé részletezett táblázatokba és egészíti ki arányszámokkal. A táblagyűjtemény („Részletes kimutatók“) alkotja az új közlemény második, terjedelmesebb részét, míg az első rész: az általános jelentés, melynek Mozolovszky Sándor dr. a szerzője, a számeredmények tömör szöveges ismertetését nyújtja s az 1920. évi felvétel egész gazdag adattárán végig vezet. Függelékként csatlakozik még a szöveges és

táblázatos részhez a 20 teljes egészében megmaradt törvényhatóság összehasonlító adatait tartalmazó több kisebb összeállítás; tekintettel arra, hogy a korábbi felvételek feldolgozási anyagából nem lehetett minden esetben pontosan a mai területre vonatkozó összeállításokat szerkeszteni, ez a néhány oldalas táblasorozat nagy hiányt pótol. A függelék második része a térkép- és grafikongyűjtemény, amely 16 táblán 42 színes ábrában szemlélteti az 1920. évi népszámlálás jellegzetesebb eredményeit és tanulságait.

A bevezető szöveges jelentés öt fejezetre oszlik. Az első fejezet a népszámlálás előkészítését és végrehajtását, valamint a felvételi mintákat mutatja be, a második fejezet pedig a megmaradt és elvesztett terület főbb adataival foglalkozik. Már a népszámlálási mű első kötete kimutatta, hogy az ideális földrajzi egységet alkotó magyar állam 325.411 km² területéből a trianoni békeszerződés 74,4%-ot ítélte az új utódállamoknak, míg az 1910-ben 20.886.487 főt számláló lakosságból 63,5% élt az elcsatolt területrészeken; csupán az anyaországtól elszakított területen valamivel több, mint 10½ millió lakos számláltatott meg a legutolsó béke-népszámlálás időpontjában, akik közül 3.241.895 lélek, tehát a népességnek majdnem egyharmada volt magyar anyanyelvű és élt tekintélves részben a megmaradt megyékkel összefüggő magyar nyelvterületen. Érdekes, hogy az elszakításra ítelt 3¼ milliós magyarság alkotta az anyaországtól elcsatolt területrészek kultúrközpontjaiban az abszolút, vagy legalább is a relatív többséget és viszont a foglalt utódállam nyelvén beszélők a kisebbséget (az Ausztriához csatolt rész kivételével, ahol a németiség volt az abszolút többség a városokban is). Így pl. a magyarság aránya a Romániához került terület törvényhatósági jogú városaiban 74,6, rendezett tanácsú városaiban pedig 55,7% volt, viszont az oláhoké csak 9,9, illetve 24,7%. A Sz. H. Sz. államhoz csatolt részekben is meghaladta a magyar anyanyelvű népesség aránya mind a tj. városokban, mind a rt. városokban (41,5, illetve 50,2%) a szerb, horvát és szlovén nyelven beszélők együttes arányszámát (40,5, illetve 24,8%) és ugyancsak sokkal kevesebb tót és cseh élt — csupán 17,2, illetve 35% — a felvidéki városokban is, ahol a magyarajkúak részesedése a törvényhatóságú jogú városokban 57,8, a rt. városokban 48,8 százalékot ért el. Ha ezekhez az adatokhoz hozzávesszük, hogy a háború előtt a magyar többség által lakott megmaradt központi terület lélekszáma lényegesen gyorsabban — 1869-től 1910-ig 51,8%-kal — gyarapodott, mint az elszakított terület, melyen a népnövekedés aránya csak 27,6%-ot tett, nagyrészen magyarizációját találtuk a magyarság háború előtti lélekszámbeli és kulturális térfoglalásának.

A lakóházak és lakásviszonyok rövid összefoglaló fejezete után, mely többek között a lakóházak alapincézetttségére, a fontosabb lakóhelyiségek padozatára és a lakások fekvésére is kiterjeszkedik, hosszabb fejezet következik sorra: az általános népleírásé. Ez a fejezet a népesség szaporodási viszonyait, a népsűrűséget, továbbá a lakosság születési hely, nemek, életkor, családi állapot, vallás, anyanyelv, nyelvismeret és műveltség szerinti megoszlását és a házasságok termékenységére vonatkozó új adatokat ismerteti igen behatóan. Tudvalévő, hogy az 1920. évi népszámlálás az ország területét 92.916 km²-ben, lélekszámát pedig 7.980.143-ban állapította meg; ezek az adatok ugyan a határkiigazítások folytán némileg (93.035 km²-re, illetve 7.988.310 főre) módosultak, maga a népszámlálás azonban ezekre a határkiigazításokra már nem terjedhetett ki. Az 1920. évi adatoknak a mai területre kiszámított 1910. évi eredményekkel való szembeállítása azt mutatja, hogy a mai területen élő népesség száma a világháború nagy véráldozatai, az elmaradt születések tekintélyes száma és a háborús években általában magasabb halálozás ellenére is 373.172 fővel, vagyis 4,9%-kal növekedett, ami ugyan távol marad az előző békés évtizedek 10%-ot is meghaladó lélekszámgyarapodásától, mégis aránylag kedvezőnek mondható; jellemző azonban, hogy bár a székesfőváros fejlődése már a háború előtt meglassúbodott és az 1920 körüli gazdasági helyzet is éppen a főváros iparát hozta a legváltásosabb helyzetbe, az 1910—1920. évi lélekszámgyarapodásból egymagára Nagy-Budapestre (a székesfővárosra és 20 szomszédos községre) 119.288 fő jutott. Ez a gyarapodás bizonyos mértékig az elszakított területekről kiutasítottak és menekültek tömeges megtelepedésében találja magyarázatát, aminthogy az egész mai terület lélekszámgyarapodásából is tetemes rész illeti ezt a Trianon által megindított folyamatot; más részről a kivándorlásnak a háború kitörésekor ellanyhulása, sőt teljes megszűnése is kedvező befolyást gyakorolt a háborús évtized népesedésére. Az elszakított területekről megindult beözönlésre, mely 1920-ban még korántsem fejeződött be, némi világot vet a lakosság születési helyére vonatkozó statisztika is: a közlemény adatai szerint a mai területen megszámlált népesség 7,3%-a — sőt a tj. városokban 17,4%, egymagában Budapesten pedig 21,6% — származott az elcsatolt városokból és községekből (ezek egy része természetesen még a világháború előtt telepedett le a trianoni Magyarországon).

A világháború súlyos elvesztéseinek hatása a közlemény több összeállításából, főleg a korstatisztikai táblázatokból kitűnik. A férfinépesség háborús véráldozatait kétféleképpen kidomborítja az a tény, hogy a női népesség 292.136 főnyi (7,7%-os)

gyarapodásával szemben a férfilakosság szaporulata tiz év alatt csak 81.036 főt, 2·1%-ot tett; a mai területen 1920-ban ezer férfire 1.062 nő jutott, míg 10 évvel előbb ez az arányszám (ugyancsak a mai területen) még csak 1.007 volt. Még sokal élebben kiütözik a háború közvetlen hatása, ha a két nem egymáshoz viszonyított arányát az egyes korosztályokban és korévekben vizsgáljuk meg. Az idevonatkozó adatok azt mutatják, hogy a háború vérnyomai különösen súlyosak az 1920-ban 25—29 és 30—34 évesek, tehát az 1891—1895. és 1886—1890. években szültek között; a nőtöbblet aránya előbbiekénél 1910 óta ezer férfire 1.009-ről 1.194-re, utóbbiaknál 1.012-ről 1.190-re szökött fel és hasonlóképen megduzzadt: 1.045-ről 1.158-ra emelkedett a 20—24 évesek körében, továbbá a 35—39 évesek között, ahol az 1910. évi 1.003-mal szemben 1.136-ot ért el; a legproduktívabb korú népességnek e számokban is kifejezésre jutó súlyos veszteségeit tetézi a háborúba, bár inkább népfelkelő szolgálatra, bevonult következő két ötéves (40—44 és 45—49 éves) korcsoport férfilakosságának valamivel enyhébb arányú megritkulása. Az egyes koréveket tekintve a legnagyobb mértékben emelkedett 1910 és 1920 között a nőtöbblet, az 1883-asoknál: 1.029-ről 1.260-ra, továbbá az 1892., 1893. és 1894. évben születetteknél (1.058-ról 1.253-ra, 977-ről 1.174-re, illetve 1.019-ről 1.231-re). A férfinépesség háborús halálzásain kívül súlyos veszteséget jelent a legfiatalabb gyermekek, tehát a háborús évek szülöttei számának nagymérvű visszaesése; főleg az 1916—1918-ban született, a 2—4 évesek létszáma ritkult meg igen erősen: 48·3%-kal. Ennek a veszteségnek hatása teljes erejével majd akkor lesz érezhető, ha a háborús szültek a produktív és családalapító korokba fognak emelkedni.

Érdekes és szintén a háborúval összefüggő jelenségre mutat a *nyelvismereti statisztika* két adata is. Ugyanis annak ellenére, hogy 1920-ban olasz anyanyelvű csupán 1.585 és orosz anyanyelvű is csak 4.007 iratott össze a mai országterületen, az olasz nyelvet beszélők száma 22.389-re és az oroszul tudóké 32.420-ra emelkedett. Egymagában a magyar anyanyelvű népességben is 18.104-en tudtak olaszul és 24.475-en oroszul. E két nyelv feltűnő elterjedtségének speciális oka az, hogy a hosszas hadifogság sokak számára lehetővé, sőt szükségessé tette az illető nyelveknek elsajátítását. A *nyelvismereti és a nemzetiségi statisztika* jelentősége egyébként a Trianon utáni Magyarországon nem olyan nagy, mint akár a háború előtti Magyarbirodalomban, akár a Monarchia utódállamaiban, amelyekben a kisebbségi kérdés tudvalevőleg a leg-súlyosabb problémák egyike. A mai Magyarország anyanyelvileg ugyanis *homogénnek* mondható: a lakosság 89·6%-a magyar anyanyelvű, sőt a magyarul tudók aránya 96·8%-ot ér el; még a nem ma-

gyar ajkú lakosságból is 69·1% beszél magyarul. A többi nemzetiség közül nagyobb, félmilliót valamivel meghaladó tömeget csak a németiség alkot, de a magyarsággal túlnyomólag keverten él; arányszáma 6·9%, míg a német nyelvet tudók aránya 17·6%-ra emelkedik. Azok közül a nyelvek közül, amelyek Magyarországon túlnyomólag tanulás útján terjednek el, az első helyen áll a francia, melyet a nyelvismereti statisztika szerint 71.365-en beszéltek; angolul már jóval kevesebben, 39.063-an tudtak.

A *vallásfelekezeti* adatokból kitűnőleg a mai Magyarországon csupán két hitfelekezet lélekszámaránya haladja meg a 10%-ot, a római katolikusé (63·9%) és a reformátusé (21%). Az ágostai evangélikus aránya már csak 6·2, a zsidóságé csupán 5·9 s a görög katolikusoké 2·2%. Lényegesen más a *felekezeti megoszlás képe* *tj. és rt. városainkban*, amelyekben pl. az izraelita népesség aránya az átlagos 5·9% helyett 13·5%-ra szökik fel. E tekintetben jellemző adatokat kapunk, ha azt nézzük, hogy az egyes felekezeteknek hány százaléka él a városokban. Magának az egész népességnek ugyanis 31%-a a város lakó; a reformátusoknál 29·6, a róm. katolikusoknál 28·6, az ág. evangélikusoknál 27·9, sőt a kislétszámú görög katolikus felekezetnél csupán 18·2% ez az arány, viszont az unitáriusoknál 66·5-re, a zsidóságnál pedig 70·7%-ra emelkedik. Érdekes azoknak a városoknak ill. tízezernél népesebb községeknek felsorolása is, amelyekben *egy-egy felekezet hívóinek arányszáma a maximumot alkotja*: a róm. katolikusok aránya Kiskundorozsmán kulminál 98·8%-kal, a reformátusoké Hajduhadházon 87·1%-kal, az ág. evangélikusoké Tótkomlóson 89·9%-kal; a zsidóság sok nagyobb község és város között oszlik meg, ennyire tömören sehol sem él és aránya 30%-nál csak Sátorajjúhelyen és Kisvárdán magasabb (30·5 és 30·2%), Budapesten pedig 23·2%. Nem kevésbé érdekesek azok az adatok, amelyek a *műveltségi viszonyokról* — és pedig nemcsak a népesség *alpműveltségéről*, hanem az *iskolázottság különböző fokáról*, valamint a népesség foglalkozásáról számolnak be.

A *foglalkozás szerinti megoszlás* statisztikáját a szöveges bevezető *utolsó fejezete* tárgyalja. Ez a fejezet beszámol a foglalkozások főosztályainak, a keresőknek és eltartottaknak főbb adatain kívül a népesség társadalmi tagozódásáról és a női keresőtevékenységről is. Majd részletesen megvilágítja a szöveges jelentés még a népesség elhelyezkedését és megoszlását az egyes foglalkozási főosztályokon belül, továbbá a lakosság demografiai viszonyait (korviszonyok, családi állapot, műveltség, vallás és anyanyelv) foglalkozásonként és — hasonlóképen foglalkozások szerint csoportosítva — a lakosság ház- és földbirtokviszonyait. A nyilvánosságra ho-

zott rendkívül részletes és sok szempontból (kombinatíve is) tagolt adatok szemléltető képet festenek arról az átmeneti helyzetről, amelyben a népesség 1920 körül a gazdasági, főleg ipari pangás súlyos éveiben volt, amikor a népszámlálási adatok szerint csupán a mezőgazdaság helyzete látszott legalább aránylag kedvezőbbnek. A népesség foglalkozási összetételét megvilágító főadatokon kívül, amelyekkel itt nem kell foglalkoznunk, minthogy azokat a Szemle a korábbi népszámlálási közlemények megjelenésekor nagy vonásokban már lemutatta, a népszámlálás befejező kötete most számos érdekes részleteredményt hoz nyilvánosságra. A polgárságnak, az értelmiségnek és a munkásságnak számerejére következtethetünk az önállók, a tisztviselők és a többi segédszemélyzet adatai alapján. Csupán a kereső népesség adatait tekintve a lakosság e három fő rétegének arányszáma 1920-ban a következő volt: önálló (polgárság) 26·8%, tisztviselő (értelmiség) 5·9%, egyéb segédszemélyzet (munkásság) 67·3%. A keresőket és eltartottakat egybevéve, ez a három arányszám némileg módosul, tekintettel arra, hogy ezer keresőre az önállóknál 1.863 eltartott jutott, viszont a tisztviselőknél csupán 1.056, a többi segédszemélyzetnél pedig 811; így azután az egész népességben a polgárság hozzávetőlegesen számított aránya 36·4%-ra emelkedik, az értelmiségé ellenben 5·7%-ra, a munkásságé pedig 57·9%-ra száll alá.

Az állami és társadalmi életben számerejét meghaladó súllyal részesedő *értelmiség* nagysága a foglalkozási statisztika részletes adataiból még pontosabban és teljesebben is meghatározható. A népszámlálási közlemény ennek a trianoni békeszerződés folytán egészségtelenül nagyra növelt és rendkívül súlyos helyzetbe hozott rétegnek lélekszámát 487.172-re teszi; az iskolai végzettség alapján ehhez a számhoz még hozzá kell számítani mintegy félszáz ezer egyént, úgyhogy az értelmiség keresőinek és eltartottjainak összes száma kb. 550 ezer főre becsülhető. A mai területen összezsúfolt értelmiségnek a népességben elfoglalt aránya tehát már 1920-ban csaknem megegyezik akkora volt, mint 1910-ben a Magyarbirodalom egész területén, pedig 1920 után a menekülők nagy száma még magasabbra növelte a fenti lélekszámadatokat. Hasonlóképpen emelkedett az utolsó két népszámlálás közti időben a kereső nők száma és aránya; ez egyrészt feldolgozás-technikai okkal, a segítőcsaládtagok pontosabb kimutatásával, másrészt a háború utáni évek gazdasági viszonyaival és főleg a férfimunkaerő megritkulásával magyarázható. Legfeltűnőbb és leginkább a háborús és megszállásos évek tüneteit tükrözi vissza a *közszolgálat és szabad foglalkozások körébe tartozó női kereső népesség* számának felduzzadása. Csupán a 20 teljesen megmaradt törvényhatóságban is csaknem megkétszere-

ződött, 23.246-ról 42.671-re emelkedett ez a szám. 1920-as adataink szerint az *összes kereső népesség 30%-a volt nő*. Az egyes foglalkozási csoportokban legmagasabbra, 93·3%-ra természetesen a házicselédéknél emelkedik ez az arány; a keresőknek több mint fele (53·8%-a) nő, még az egyéb és ismeretlen foglalkozásoknál (ideszámítva a nyugdíjasokat, tőkepénzeseket, eltartásosakat stb. is) és a k. m. n. napszamosoknál (51·6%), míg arányszámuk az őstermelésnél 29·7%, a közszolgálat és szabad foglalkozások körében 31·5%, az iparforgalomban pedig csupán 19%-ot ér el (vidéken 14·8, a városokban 25%-ot) és pedig a kereskedelem s hitel körében 26·4, az iparban 19·5, közlekedéssel foglalkozók sorában 10·2, végül a bányászat és kohászatnál alkalmazottak között 3·4%-ot. Végeredményben *a férfi népességnek több, mint kétharmada, 67·8%-a kereső, viszont női lakosságnak 27·5%-a folytat kereső tevékenységet*. Érdekesekek azok az adatok is, amelyek a kereső nők szerepét világítják meg az egyes ipari csoportokon belül: a papirosipar által foglalkoztatott nők száma pl. ugyanakkora, mint a férfiaké és nem marad messze a férfikeresők számától a fonó- és szövőiparban alkalmazott nők létszáma sem. Abszolútszámban a legtöbb kereső nőt a ruházati iparban találjuk; ez az iparág közel felét, — számszerint 63.806 nőt — foglalkoztatta a tulajdonképeni ipar női keresőinek. Említésre érdemes még, hogy az iparral foglalkozó nőknek majdnem *négyötöde (79·1%-a) négy iparcsoport: a ruházati, a vendéglős-, szállodás- és korcsmárosipar, az élelmezési és élvezeti cikkek gyártása s a fonó- és szövőipar keresői között oszlik meg*.

Hasonló sorrendben következnek a szöveges rész után a részletes kimutatások egyes — több helyt törvényhatósági részletezéssel készült, sőt néhol az egyes járásokat, az rt. városokat és a népesebb községeket is felsoroló — *táblázati és a függelékbe sorozott néhány visszatekintő összeállítás*. A kötet utolsó részét alkotó s túlnyomórészt megyei, de több esetben járási részletezéssel készült *térkép- és grafikongyűjteményben* ábrázolva találjuk a Magyarbirodalom trianoni szétdarabolását, az 1910—1920. évi tényleges népnövekedést, a népsűrűséget, a belső vándorlásokat, a nemek és a főbb korosztályok arányát, a lakosság korévenkinti megoszlását, a 15 éven felüli népesség családi állapot szerinti rétegződését, a fontosabb hitfelekezetek, a nem magyar anyanyelvűek és a 6 évnél idősebb analfabéták területi elhelyezkedését, a népesség műveltségére és a főbb foglalkozási csoportokra vonatkozó adatokat, továbbá az iparforgalmi, a bányászattal és kohászattal foglalkozó lakosság s a nagyiparban alkalmazott segédszemélyzet topográfiai viszonyait. A térképgyűjteményt az ország járási beosztását ábrázoló ú. n. magyarázó térkép zárja le.

A Magyar Gazdaságkutató Intézet gazdasági helyzetjelentése az 1929 január—márciusi időszakról.

Rapport de l'Institut Hongrois de Recherches Economiques sur la situation économique de janvier—mars 1929.

Kiadja a Magyar Gazdaságkutató Intézet.

Publié par l'Institut Hongrois de Recherches Economiques. — Budapest, 1929. 66 oldal — pages.

Résumé. La croissante crise économique ayant de plus en plus attiré l'attention sur les investigations économiques, il avait été créée déjà en 1927 la Commission nationale hongroise de la statistique économique et de la recherche de conjonctures, et elle publia il y a quelques mois les premiers résultats de ses travaux.

Les représentations des intérêts économiques, se rendant compte des avantages pratiques de ces sortes de recherches et appuyées par la Présidence de la Commission nationale, ont fondé en décembre dernier l'Institut hongrois de recherches économiques pour satisfaire encore plus aux besoins pratiques et de politique économique.

Le président de cet Institut est M. Alexandre Popovits, président de la Banque Nationale de Hongrie; le sous-président-gérant, M. Jules Konkoly Thege, conseiller ministériel, sous-président de l'Office central hongrois de statistique, coprésident-gérant de la Commission nationale de la statistique économique et de la recherche de conjonctures.

Le rapport No 1, rédigé par M. Etienne Varga, directeur de l'Institut hongrois de recherches de conjonctures et publié récemment sur la situation économique au premier trimestre de 1929, témoigne de l'impulsion donnée par l'Institut aux investigations économiques d'ordre pratique. Il faut mentionner particulièrement les nombreux nouveaux indices établis également par M. Varga et dont la plupart ont une base d'après-guerre (1925—27 = 100): indice d'actions, indices de prix, indices sensibles de prix; ces derniers ont été calculés en éliminant l'effet des fluctuations saisonnières influençant les différentes séries. Le rapport contient beaucoup de documents bien précieux pour les recherches économiques et dûs à des investigations de caractère privé.

*

Újabban a gazdaságkutatás iránt Európaszerte nagyarányú és egyre fokozódó érdeklődés nyilvánul meg. Ez hívta fel az elmúlt években Magyarországon is a közgazdasági tényezők figyelmét azokra a jelentős eredményekre, amelyeket a kutatással foglalkozó szervek a gazdasági élet szinte kifürkészhetetlennek látszó mozgásának és e mozgásokainak feltárása terén már eddig is elértek.

A gazdaságkutatás iránt tanúsított általános érdeklődésen kívül a jelenleg egyre súlyosbodó gazdasági krízis és az azt előidéző okok mielőbbi felderítése és teljes ismeretének szüksége nálunk is megmozdította úgy a hivatalos köröket, mint a közgazdasági érdekképviselőket.

Elsőnek az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság alakult meg 1927 közepén. E Bizottság feladatának egyelőre az ősanagnak a kutatás számára való összegyűjtését és részbeni feldolgozását tekintette, hogy megfelelő alapanyagot szolgáltatson a később meginduló magánkutatás számára és ezzel a kutató munka általános érdekeit hathatósan szolgálhassa.

Az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság folyó év elején bocsátotta utának első jelentését.¹⁾ A „Közlemények“ első száma visszamenőleg 1924, sok esetben 1922 elejéig közölte a konjunktúrakutatás számára alkalmas, sűrűbb időközökre vonatkozó gazdaságstatisztikai ősananyagot, részben tényleges (nyers), részben feldolgozott állapotban. Azonkívül összefoglaló áttekintést nyújtott az elmúlt 4 esztendő gazdasági helyzetéről is.

Az érdekképviselőket az idő folyamán a kérdés fontosságának teljes felismerése arra készítette, hogy — a külföldi minták után indulva — külön kutatóintézetet állítsanak fel. Olyan intézetet, amely ne csak tisztán tudományos és elméleti érdekekből és nézőpontból foglalkozzék a gazdaságkutatás problémáival, hanem gyakorlati és gazdaságpolitikai szempontokból is jól értékesíthető, hasznos s a gazdasági élet minden ágazatára kiterjedő legrészletesebb vizsgálódásokra és kutatásokra is berendezkedjék. Olyan intézetet, amely szoros kapcsolatot tartván fenn az egyes gazdasági ágazatok reprezentánsaival, képes legyen a legégetőbb kérdések azonnali kivizsgálására is.

Elsősorban tehát az érdekképviselők által hozott anyagi áldozat, továbbá az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság erkölcsi és anyagi támogatása tette lehetővé azt, hogy a Magyar Gazdaságkutató Intézet múlt év végével megalakulhatott s mint egy nélkülözhetetlen és az Országos Bizottság munkáját kiegészítő szerv megkezdhesse működését.

Hogy az intézet azoknak a feladatoknak, amelyek életre keltették, a legteljesebb mértékben meg fog felelni, biztosítékot nyújt az elnök: Popovits Sándor, a Magyar Nemzeti Bank elnökének; az ügyvezető alelnök: Konkoly Thege Gyula, miniszteri tanácsos, a Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal alelnökének és a Konjunktúrakutató Bizottság ügyvezető társelnökének személye. Az ő vezetésük

¹⁾ Az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság Közleményei. Kiadja az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság, Budapest. 1929. 180. oldal.

és útmutatásuk mellett kezdette meg a Magyar Gazdaságkutató Intézet tényleges működését, amely elé a szakkörök a legnagyobb várakozással és reménnyel néznek.

A Magyar Gazdaságkutató Intézet — jóllehet megalakulását számos körülmény késleltette — az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság megalakulása után rövidesen megindította a szervezési munkákat és párhuzamosan a Bizottság munkájával kezdte lerakni a gazdaságkutatás alapjait. Ez tette azután lehetővé, hogy mindjárt a megalakulást követő hónapokban, tehát aránylag rövid idő alatt, munkájának első eredményét közlő jelentését közrebocsáthatta és a gazdasági élet mikénti alakulása iránt érdeklődő szakköröknek bemutatthatta.

A Magyar Gazdaságkutató Intézet gazdasági helyzetjelentésének ismertetése előtt szükségesnek láttuk rámutatni arra, hogy milyen hatások és befolyások alatt jött létre Magyarországon a gazdaságkutatás (konjunktúrakutatás), mily időpontra esik annak megindulása és arra is, hogy melyek azok a hivatásos szervek, amelyek nagyobb készséggel és anyagi erővel fogtak hozzá annak műveléséhez. Bizonyos, hogy a gazdaságkutatással foglalkozó jelenlegi két intézmény harmónikus munkája a gazdasági életben uralkodó törvényszerűségek kimutatásán kívül rövidesen még gazdaságstatisztikánk további szükségszerű kiépítését fogja eredményezni.

*

A Magyar Gazdaságkutató Intézet most jelent, 1929. év első negyedére vonatkozó helyzetjelentése teljes áttekintést nyújt a gazdaságkutatás fontosságáról és annak mindinkább előtérbenyomuló szükségéről. Mindenekelőtt ki kell emelni, hogy az Intézet az eddig sokfelé elszórtan megjelenő adatokat nemcsak összegyűjtötte és rendszerbe foglalta, hanem azokat a gazdasági helyzetek megítélésére alkalmas formába is öntötte jelentésében.

A tárgyalás és vizsgálat alá vont anyagot 31 táblázat foglalja össze, részben nyers, részben feldolgozott sorokat közölve. Azonkívül a jelentés szöveges részét még néhány grafikon teszi szemléltetővé. Meg kell jegyezni, hogy a jelentés a leginkább érzékeltető, legjobban szemléltető módszernek, a grafikus ábrázolásnak aránylag kevés teret juttatott. Kétségtelen, hogy a jelentés sokat fog nyerni a szakkörök széles rétegét még inkább meg fogja közelíteni, ha a későbbiekben az Intézet a grafikus ábrázolást nagyobb mértékben alkalmazza.

A jelentés az egyes piacokat külön-külön és részletesen vizsgálja. A pénz- és tőkepiacra nézve a jelentés megállapítja, hogy az az első évnegyedben erős depresszió alatt állott. A pénzpiac válságos helyzetét leginkább a Nemzeti Bank érckészletében

beállott, állandó jellegű hanyatlással érzékelteti, amely folyó év március havában végül a leszámítolási kamatlábnak 1%-os emelkedését eredményezte. Mint igen jellemző tünetet emeli ki a tőzsde, illetve az értékpapírpiac forgalmának leromlását. Ennek illusztrálására a számított napi forgalmi adatokat állítja be. Ezen adatok szerint 1927 január havában a tőzsde naponkénti átlagos forgalma még 135.000 db. volt. 1929 áprilisában a tőzsde forgalma annyira összezsugorodott, hogy a kezelt részvények száma alig érte el a 28.000-et naponként. A tőzsde minimális forgalma 1928 decemberében következett be, amikor a napi átlagos forgalom alig haladta meg a 18.000 darabot.

A Magyar Gazdaságkutató Intézet a tőzsde menetének megítélésére az összes tőkeváltozások és az osztalék esedékességének figyelembevételével új heti részvényindexet állított össze, melynek bázisa az 1927. év árfolyamainak átlaga. Az intézet részvényindexében 42 olyan vállalat részvénye szerepel, amelyek üzleti működésüket elsősorban Magyarországon fejtik ki.¹⁾ Az összrészvény-indexen kívül az egyes csoportokra vonatkozó indexszámok is közölve vannak. A részvényindex 1929 elejétől már geometriai átlagolással készült.

Érdekes lett volna összehasonlítani az intézet heti indexét a Nemzeti Bank igen használható és rendkívül érzékeny részvényindexével, mely 1925 eleje óta készül hetenkint. Az Intézet heti részvényindexe azonban csak 1927 január 5-e óta állíttatik össze.

Igen nagy érdeme az Intézetnek, hogy az indexszámok összeállításánál teljesen mellőzte az 1913-as háború előtti bázisvet, mely az indexszámok összeállításánál egészen a legutóbbi időkig általános volt azon célból, hogy az időközben bekövetkezett változások a háború kiindulási pontjához képest megítélhetőek legyenek. A szokásos zérus év helyett hosszabb periódust is választ bázis-időszakul és azt a struktúrában is lényeges változáson átment háború utáni időszak új, nyugodtabb érájából választotta.

Az intézet indexszámai általában az 1925/27. évek átlagán épülnek fel. A bázis tehát oly időről van véve, amely már majdnem teljesen mentes a heves kilengésektől és az inflációs behatásoktól. Tény az, hogy a magyar gazdaságkutatás számára ezidőszert az 1925—28. esztendő felel meg leginkább bázisnak. Azonban ennek a periódusnak első esztendejében az infláció még sok esetben érzéti hatását, amely a kilengések szertelenségében nyilvánul meg. Éppen azért csak alapos vizsgálódás dönthetné el azt a kérdést, hogy mely esetekben

¹⁾ A Központi Statisztikai Hivatal részvényindexében 90 egyéni részvény, a Nemzeti Bank érzékeny heti részvényindexében pedig 10 reprezentatív részvény szerepel.

indokolt az 1925. esztendőt is belekapcsolni a bázis-időszakba. Az említett periódus második időszaka azonban Magyarországon minden esetben biztos alapul szolgálhat háború utáni bázis gyanánt.

Mint említettük, a Gazdaságkutató Intézet munkájának érdemi részét az indexszámok összeállítása alkotja. Indexszám-rendszerünket, a részvényindexen kívül két új árindexszel egészítette ki. Az egyik a mezőgazdasági termények áralakulásának figyelemmel kísérésére szolgál és 25 árut foglal magában. A másik az egyéb áruk nagykereskedelmi árindexe, amelyben 27 áru szerepel. Mind az előbbi, mind az utóbbi árindexben helyet foglaló áruk teljesen azonosak a Központi Statisztikai Hivatal árindexében szereplő 52 áruval.

A Gazdaságkutató Intézet azonban a módosítások terén még tovább ment és a két árindexben szereplő árukban mutatkozó idényszerű kilengéseket és azok indexeit is meghatározta és nagykereskedelmi árindexeit a *szézonbefolyásoktól mentesítve állította össze*. Különösen fontos volt a szézoningadozásoknak a meghatározása a mezőgazdasági árindexnél, amelynek áruai leginkább alá vannak vetve az idényszerű befolyásoknak. Az új árindexek 1925/1927 = 100 alapon 1929 három első hónapjára lettek kiszámítva. Az Intézet által újonnan számított mindkét árindex a háború előtti alapidőszak figyelembevételével is összeállítást nyert. A szokásos zérus év helyett azonban, hogy a háborút közvetlenül megelőző árhullámzások hatása kiküszöbölhető legyen, ezeknél az indexszámoknál 1909—1913 = 100-zal.

Hogy ezek az árindexek a hivatalos indexszámmal némiképen összehasonlíthatók legyenek, a jelentés a hivatalos árindexet 1925/1927 = 100 alapra is megadta, visszamenőleg 1925 elejéig.

A Központi Statisztikai Hivatal árindexének az Intézet által 1913-as zérus évről 1925/27 = 100 bázisra való egyszerű áteszítését (short method) azonban csak az esetben volna összehasonlításra alkalmas, ha a hivatalos árindex az árhányadosoknak nem számtani, hanem geometriai középátlósából állítatná össze.¹⁾

Újítás a Magyar Gazdaságkutató Intézet részéről az áralakulások vizsgálatára, külföldi példák nyomán úgynevezett érzékeny (reagibilis) árindexek összeállítása is. Az érzékeny árindexek kezdeti időpontja 1925 eleje. Egyik érzékeny árindex önállóan kiválogatott komponensek alapján, (az 1925—1927. évek árainak átlaga = 100) állítatott össze, a másik pedig összehasonlítás kedvéért az Osztrák Konjunktúrakutató Intézet reagibilis árindexének komponenseiből. Ezzel a Gazdaságkutató Intézet a gaz-

daságkutatásban olyannyira nélkülözhetetlennek minősített és az áralakulások vizsgálatában kitünő segédeszköznek bizonyult első érzékeny árindexet összeállította. Kérdés azonban, hogy különösen az utóbbi, mennyire mutatkozik érzékenynek a magyar gazdasági élet hullámzásával szemben

A jelentés különösen a mezőgazdaság helyzetének megvilágításához ad bő és hasznosítható gazdaságstatisztikai anyagot. Egyes mezőgazdasági termékek ármeghatározó tényezőire vonatkozó táblázatos kimutatásai a kutató munka továbbvitele szempontjából igen értékesek.

Ki kell emelni a búza és a liszt kivitelére és a kivitel megoszlására vonatkozó összeállítást, amelyből kitűnik, hogy gabonakivitelünk az 1927/28. gazdasági évben Csehországba volt legnagyobb, míg a második helyen Ausztria szerepel; liszt kivitelünknek ellenben mintegy 66%-a Ausztriába irányult és csak 27%-a jutott el Cseh-Szlovákiába.

A jelentés magánadatgyűjtéséből, mint legfontosabbakat megemlíthetjük még a *biztosítások statisztikájára*, a *penzforgalom sebességére* s a *kamattételekre* vonatkozó adatokat; a *magyar bankoknak külföldről felajánlott hiteleket*, a *külföldi piacokon (London, New-York) jegyzett fix kamatozású magyar értékeknek* s a *hosszúlejáratú külföldi kölcsönök névértékeinek* adatait és végezetül a külföldi tőzsdékre vonatkozó jelzőszámokat.

Igen jól és szükségszerűen egészíti ki a jelentés szöveges részét a füzet végén a függelékben adott magyarázat, amely az egyes fejezetek táblázataiban és néhol grafikusban is bemutatott összetett számsorok, főként a nagyszámú indexek összeállítási és számítási eljárásait, valamint az alkalmazott módszertant világítja meg még jobban. A Magyar Gazdaságkutató Intézetnek első jelentése az előbbieken kifejtettek alapján a magyar gazdaságkutatás fontos kérdését jelentős lépéssel vitte előre.

A füzet anyagának összehordása, rendezése és a gazdasági élet megítélése céljából való földolgozása, valamint a közölt számsorok és új indexszámok összeállítása az Intézet vezetőjének Varga István igazgatónak nagy munkakészségéről és rátermettségéről tanuskodnak. Sipos Sándor.

A magyar posta jelentése az 1927. évi működéséről 1913-1927. évi összehasonlító statisztikai adatokkal kiegészítve.

Rapport de la Poste hongroise sur son activité en 1927, complété de données statistiques comparatives pour 1913-1927.

A M. kir. Postavezérigazgatóság kiadása.
Publié par la Direction générale royale des Postes hongroises.

Budapest, 1929. 146 oldal — pages.

Résumé. La Direction générale de la Poste hongroise a repris la publication de ses rapports statistiques, interrompus en 1914. Les nombreuses

¹⁾ Lásd: R. E. Chaddock: Principles and Methods of Statistics. New-York 1925. Chapter X. 185. oldal és Société des Nations: Mémoire sur les Monnaies, 1913—1923, Genève, 1924, 211. oldal.

données du rapport, qui vient d'être publié, montrent comment s'est relevée la Poste, désorganisée par la guerre et les bouleversements survenus depuis, comment le mouvement s'en est développé presque sur toute la ligne et particulièrement dans le service des téléphones.

*

A m. kir. Posta statisztikai jelentést 1914-ben adott ki utoljára s az elmúlt 15 év óta most jelent meg először újabb jelentése.

Az új jelentés szöveges része áttekintő összefoglalásokban ismerteti az egyes postaintézmények 1927. évi működését. Amint a könyv fejezeteiből kitűnik, az ország megcsonkítása s a háború és a háború utáni események folytán tönkretett szervezetét az intézmény nagy sikerrel szervezte át, sőt teljesítőkéességét nagymértékben fokozta is. A háború előtti mintaszerűnek elismert magyar posta régi pozícióját nehéz újjáépítő munkával ismét visszaszerezte.

Statisztikai szempontból nagy értékkel bír az a gazdag adattár, amely a könyvben közrebocsátott. Ez az anyag annál értékesebb, mert bemutatja s indexek alapján szembeállítja Nagymagyarország megfelelő adatait is az újabb adatokkal. De bemutatnak a könyv statisztikai táblázatai egy háborús évet is, azoknak a nagy változásoknak jellemzésére, amelyek a világháború alatt a forgalomban bekövetkeztek s amelyek a posta teherbírását erős próbára tették.

A posta adatgyűjtéseinek módszerét illetően

tudnunk kell, hogy az adatok az évenként október havában 8 napon keresztül eszközölt számlálások eredményein alapulnak, tehát csak reprezentatív értékűek. A hírlapok darabszámát havonként 1 napon számláltatja a posta.

A legfontosabb statisztikai adatokat 5 táblázatban foglaljuk össze a könyv adatai alapján.

A *postahelyek száma* a Magyarbirodalomban 1913-ban 6.895 volt, Magyarország mai területén 1927-ben 2.637. Míg tehát Magyarország 1927. évi területe 28·6, lélekszáma 39·8%-át teszi a Magyarbirodalom 1913. évi területének, illetve lélekszámának, a postahelyeknek ez az arányszáma 38. A háború előtti területen 47 négyzetkilométerre jutott 1 postahely, a trianoni területen 35 az 1927. évi arányszám. A postahelyek ez összes számában a kincstári hivatalok, postamesteri hivatalok és egyéb postahelyek (mozgó- és kalauzposták, tanyai gyűjtőállomások, levélfelvétellel megbízott vasúti állomások) együtt értendők. A postahelyek számában az 1920 óta történt szaporulat 245-öt tesz.

Az *értékcikk magánárusítók száma* a Magyarbirodalomban valamivel meghaladta a 10 ezeret, 1927-ben 4.471-et tett. Az ország megmaradt területén számuk 1913-ban kevesebb volt, mint 1927-ben, az emelkedés 14·7%.

A *levélgyűjtőszekrények darabszáma* a Magyarbirodalomban a 16 ezeret meghaladta, 1927-ben 5.755. Számuk 1920 óta közel 600-zal kevesbedett, s 1927-ben valamivel (1·3%) alatta maradt a mostani országterület 1913. évre kiszámított adatainak.

A *postán szállított összes küldemények száma* Csonkamagyarországon körülbelül olyan mérték-

1. A postaküldemények száma.

Nombre des envois postaux.

Megnevezés — Désignation	1913	1917	1920	1923	1926	1927	Index Indice 1927 1913 = 100	Egy lakosra esett db Combien d'unités pour 1 habitant	
	1000 drb — en milliers d'unités							1913	1927
Postahelyek összesen — Total des bureaux de poste	6.895	6.808	2.392	2.441	2.575	2.637	38	¹⁾ 0·3	¹⁾ 0·3
Levélpostai küldemények — <i>Correspondances</i>	786.375	1.369.621	185.954	206.810	276.395	316.179	40	37·6	37·1
Hírlapküldemények — <i>Journaux</i>	233.961	278.396	86.598	70.495	88.382	101.412	43	11·2	11·9
Csomagküldemények — <i>Colis</i> ..	39.423	42.501	5.321	6.084	12.254	13.481	34	1·9	1·6
Pénzküldemények — <i>Envois d'argent</i>	2.151	2.330	748	714	945	901	42	0·1	0·1
Postautalványok — <i>Mandats-poste</i>	33.007	32.113	3.592	3.380	6.395	7.827	24	1·5	0·9
Postautánvételek — <i>Remboursements</i>	10.648	10.859	1.715	1.165	1.793	2.427	23	0·5	0·3
Postai megbízások — <i>Recouvrements</i>	468	156	13	26	112	66	14	—	—
Postán szállított összes küldemények — Total des envois postaux	1.106.033	1.735.976	233.941	288.674	386.276	442.293	40	53·0	51·9

¹⁾ 1000 lélekre — pour 1000 habitants.

ben csökkent, mint a lélekszám. Az összes küldemények száma 1·1 milliárd darab volt a Magyarbirodalomban, míg Csonka-Magyarországon az 1927. évben 442 millió. A világháború a postára igen nehéz feladatot rótt, ami a postai küldemények számának emelkedésében is mutatkozik. 1917-ben a postán szállított összes küldemények száma erős ugrással 1·7 milliárd darabra duzzadt meg. Viszont a háború utáni első éveknek igen alacsony forgalmára utal, hogy 1920-ban a posta csak 284 millió darab küldeményt szállított.

A postai szállítás 1 lakosra eső aránya körülbelül olyan színvonalon van, mint a háborúelőtti normálévben, 1913-ban. Ekkor egy lakosra 53 postaküldemény jutott, 1927-ben nem egészen 52.

Az egyes postai küldeményfajokat külön vizsgálva, aránylag a legjobban szaporodtak a hírlapküldemények és a pénzküldemények. A hírlapküldemények ugyanis 1927-ben 43, a pénzküldemények 42%-át teszik Nagymagyarország megfelelő küldeményeinek. Igen csökkent viszont aránylagosan is Csonkamagyarországon a postai megbízások száma, ezek mindössze 14%-át teszik a békebeli Nagymagyarország adatának.

Az 1913. évnek csupán a Trianon után megmaradt területre vonatkozó adatait állítva szembe az 1927. évi adatokkal, a küldemények számában 10—40%-os csökkenést tapasztaltunk.

A lakossághoz viszonyított arányban nagy esés mutatkozik a postautalványoknál és postautánvételeknél. A postautalványok száma ugyanis az 1913. évi Magyarországon 1 lakosra 1·5 volt, a csonka területen 1927-ben csak 0·9. A postautánvételek hasonló arányszám 0·5-ről 0·3-ra csökkent.

A postán szállított küldemények értéke jóval

nagyobb mértékben esett Nagymagyarország adatahoz képest, mint a küldemények darabszáma. Nagymagyarország 1913. évi adata szerint ugyanis a postán szállított küldemények nyilvánított értéke — pengőre átszámítva — 14 és félmilliárd volt, 1927-ben Csonka-Magyarország küldeményeinek értéke csak 3·4 milliárd pengőt tett. Míg a darabszámban Csonka-Magyarország 1927-ben elérte a békebeli országterület 40%-át, értékben az arányszám csak 23%.

1913-ban a régi országterületen 1 lakosra 697 pengő küldeményérték esett, 1927-ben az ország 1 lakosa csak 394 pengő értéket szállított a postával.

Az egyes küldemények értékadatait külön vizsgálva, érdekes, hogy a csomagok értéknyilvánítása a mai Magyarországon 2%-kal nagyobb, mint a régi egész területen 1913-ban. A háború 1917-ben a csomagszállítás értékadatát több, mint kétszeresre duzzasztotta meg. Az értékszállítás zömét tevő pénzküldeményérték csak $\frac{1}{5}$ -öd részét teszi az 1913. évi Nagymagyarország adatának. A háborúnak itt — a csomagszállítással ellentétben — az a hatása volt, hogy a pénzküldemények értéke igen lecsökkent, az 1917. évi értékadat alig fele az 1913. évi adatnak. Legjobban csökkent a postai megbízások értéke: most csak 4%-a Nagymagyarország adatának. Az értékadatoknál is megfigyelhető, hogy a háború utáni első évek, sőt még az 1923. év forgalma is minimális.

A postahivatalok *postatakarékpénztári forgalma* nagy élénkülést mutat. A betét- és csekkbefizetések darabszáma jelenleg (13·6 millió) alig kevesebb, mint egész Magyarországon. A visszafizetések darabszáma még emelkedett is (1927: 3 millió). Aránylagos emelkedés mutatkozik e téren az érték-

2. A postán szállított küldemények nyilvánított értéke.

Valeur déclarée des envois postaux.

Megnevezés <i>Désignation</i>	1913	1917	1920	1923	1926	1927	Index <i>Indice</i> 1927 1913 = 100	Egy lakosra esett <i>Proportion</i> <i>pour 1 habitant</i>	
	1 0 0 0 P — p e n g ő s							1913	1927
								P — pengős	
Csomagok értéknyilvánítása - <i>Valeur décl. des colis</i>	443.114	931.515	151.609	45.712	974.743	452.800	102	21·2	53·1
Pénzküldemények értéke <i>Valeur des envois d'argent</i>	11,548.524	6,341.002	864.546	155.864	1,410.435	2,280.432	20	552·9	267·4
Postautalványok értéke <i>Valeur des mandats-poste</i>	2,272.987	1,800.553	52.482	39.274	402.945	553.511	24	108·8	64·9
Postautánvételek értéke <i>Valeur des remboursements</i>	235.515	295.570	51.460	20.462	51.626	70.088	30	11·2	8·2
Postai megbízások értéke <i>Valeur des recouvrements</i>	55.166	5.089	19	13	3.223	1.935	4	2·6	0·2
Összesen: — <i>Total</i>	14,555.306	9,373.729	1,120.116	261.325	2,842.972	3,358.766	23	696·7	393·8

3. A postahivatalok postatakarékpénztári forgalma.

Service de caisse d'épargne postale des bureaux de poste.

M e g n e v e z é s D é s i g n a t i o n	1913	1920	1926	1927	Az 1913. évben elért forgalomból — Du mouvement de 1913, il revient au territoire		Index Indice 1927		Egy lakosra esett 1927-ben Par habitant en 1927	
					1000 db. ill. P — en milliers d'unité, respectivement en milliers de pengős	az elveszett perdu	a megmaradt laissé à la Hongrie	1913 mai — territoire actuel = 100		1913 egész — territoire entier = 100
Postatakarékpénztári betétek és csekkbefizetések — Versements de caisse d'épargne et de chèques	darabszáma nombre	14.184	2.745	11.202	13.610	7.324	6.860	198	96	1.6
	összege pengőben — montant en pengős	3,042.146	191.857	1,779.791	2,206.629	1,484.831	1,557.315	142	73	258.8
Postatakarékpénztári betét- és csekkviszafizetések — Remboursements de caisse d'épargne postale et de chèques	darabszáma nombre	2.460	1.561	2.961	2.981	1.415	1.045	285	121	0.3
	összege pengőben — montant en pengős	814.832	44.704	803.834	928.712	430.479	384.353	242	114	108.9

adatoknál is. Csupán az 1913. évi csonka országterület adatával vetve össze az 1917. évi adatokat, megállapítható, hogy a betét- és csekkbefizetések együttes darabszáma csaknem megkétszereződött, míg az értékadatokban mintegy 42%-os emelkedés mutatkozik. Még nagyobb az emelkedés a visszafizetéseknél, ahol — szintén csak a megmaradt területet tekintve — a darabszám 185, az érték 142%-al növekedett 1913 óta.

A távirda forgalmára vonatkozó adatok bizonyos fokú stagnációt mutatnak, amiben nagy része van a távbeszélő térhódításának.

A régi Magyarországnak 1913-ban 5.171, 1917-ben 5.425 táviróhivatala volt. A mai Magyarországon a táviróhivatalok száma 1927-ben 2.262, ami azt jelenti, hogy a mai Magyarország a régi terület táviróhivatalainak 44%-ával rendelkezik. 1913-ban a régi területen 63 négyzetkilométerre esett 1 táviróhivatal, az 1927-es arányszám 41.

A régi Magyarország 26 ezer km-t meghaladó távirdahálózatából Magyarország több mint 9 ezer km. vonalhosszat tartott meg. Míg a háború előtti területen 100 négyzetkilométerre 8.1 km. vonalhossz esett, a jelenlegi 100 négyzetkilométerre eső vonalhossz ennél nagyobb, 9.8 km. A huzalhossz jelenleg a békebeli 161 ezer km-nek a fele, 82 ezer km. Míg a békebeli Magyarországon 49.4 km huzalhossz esett 100 négyzetkilométerre, jelenleg ez az arányszám jóval magasabb, 88.6.

A táviratok darabszáma a régi Magyarországon megközelítette a 14 milliót, a háború alatt a 20 milliót. Jelenleg az évi darabszám 5 millió körül mozog. Egy lakosra 0.6 távirat esik, éppúgy, mint a régi Magyarországon.

A távbeszélő forgalma igen megélénkült. Erre mutat már az az adat, hogy Csonkamagyarországnak több távbeszélő hivatala (állomása) van, mint a háború előtti Magyarországnak. Számuk 1927-ben

4. A távirda forgalma.

Service télégraphique.

Megnevezés — Désignation	1913	1917	1920	1923	1926	1927	Index — Indice 1927. 1913=100
Táviróhivatalok száma — Nombre des bureaux télégraph.	5.171	5.425	1.918	2.119	2.150	2.262	44
Távirdahálózat vonalhossza km-ben — Longueur des lignes du réseau télégr., en km.	26.328	27.200	12.569	9.387	9.134	9.108	35
Távirdahálózat huzalhossza — Longueur des fils du réseau télégr., en km.	160.712	191.911	80.405	82.305	82.832	82.356	51
Táviratok száma 1000-ben — Nombre des télégrammes, en milliers	13.972	19.932	7.530	4.977	5.276	4.995	36

5. A távbeszélő forgalma.

Service téléphonique.

Megnevezés — <i>Désignation</i>	1913	1917	1920	1923	1926	1927	<i>Indice pour 1927</i> Index 1927-ben 1913 = 100
Távbeszélőhivatalok és állomások száma <i>Nombre des bureaux et postes téléphoniques</i>	86.243	100.647	57.988	77.841	81.369	87.717	102
Távbeszélőhálózat vonalhossza km-ben — <i>Longueur d. lignes du réseau téléph., en km</i>	38.228	41.316	15.485	17.752	19.559	19.123	50
Távbeszélőhálózat huzalhossza km-ben — <i>Longueur des fils du réseau téléph., en km</i>	452.977	512.189	286.243	355.684	416.019	440.242	97
Távbeszélgetések száma 1000-ben — <i>Nombre des conversations, en milliers</i>	233.790	260.435	231.818	303.043	118.264	150.127	64

közel 88 ezer, amely számot csak a háború alatt haladta meg a régi Magyarország, amidőn a háború előtti 86 ezer távbeszélő hivatal és állomás helyett már több, mint 100 ezer volt működésben.

A vonalhossz jelenleg a 19 ezer km-t meghaladja s éppen felét teszi a békebeli Magyarország vonalhosszának. A 100 négyzetkilométerre eső vonalhossz a régi területen 1913-ban 11·8 volt, az 1927-es adat 20·6. A huzalhossz azonban már csaknem eléri Nagymagyarország adatát s az 1927. évben több, mint 440 ezer km-t tett. Míg 1913-ban 100 négyzetkilométerre csak 139·2 km. huzalhossz esett, 1927-ben 473 km.

A távbeszélgetések darabszáma a békebeli területen 234 millió volt, a háborús forgalom a 260 milliót is meghaladta. Az 1927. év adata csak 150 millió, de figylemreméltó, hogy pl. az 1923. évben, a konjunktúra idején, az évi darabszám a 300 milliót is meghaladta. Egy lakosra átlag 17·6 telefonbeszélgetés esik, 1913-ban 11·1 volt ez az arányszám.

Az itt ismertetett adatokhoz megjegyezzük, hogy Szemlének folyó évi 2. száma egyes vonatkozásokban már 1928. évi adatokat is közöl a posta-, táviró- és távbeszélőforgalmáról. Az 1928. évi adatok általánosságban nem sok eltérést mutatnak az 1927. év adataitól.

Ezúttal nem térünk ki a könyvnek a rádióra és a légi postára vonatkozó adataira, minthogy ezek az adatok részben már ismételt ismertetésre kerültek folyóiratunkban. A rádió és légi posta különben is az újabb időkben fejlődött ki, úgyhogy adataiknál a régi Magyarország adataival való összehasonlításokra nem is nyílik alkalmunk.

Az ismertetett műben tárgyalásra kerültek még a táviró, távbeszélő és rádió műszaki alkotásai, a posta építkezései, ház- és telkvételei, a posta költségvetése és vagyona, a bélyegüzem és könyvtár ügyei, valamint a szervezeti és személyzeti ügyek is. A posta-, táviró- és távbeszélő egész személyzete 1927-ben 19.358 volt, 46%-a az integer terület 1913. évi személyzetének.

Cholnoky: Földrajzi és Statisztikai Atlasz.*Cholnoky: Atlas géographique et statistique.*

Szerkesztette: Cholnoky Jenő dr. — *Rédigé par le Dr Eugène Cholnoky.* — Budapest, 1929. Gyöző Andor kiadása. — *André Gyöző, éditeur.* 191+141+142 lap — pages.

Résumé. *L'intérêt suscité par la première édition, parue au milieu de 1927, de cet instructif atlas, amena l'éditeur à donner une seconde édition. La première partie en offre, surtout d'après le manuel Hickmann, des documents statistiques internationaux très variés; la deuxième comprend les matériaux de l'atlas Freytag, remaniés au point de vue hongrois et accompagnés d'une riche table des matières.*

*

A Cholnoky-féle atlasz, melynek első kiadása 1927 közepén jelent meg, hiánypótlónak bizonyult, mert a kiadó cég máris újabb kiadást bocsátott közre.

A tartalmas könyv elsősorban térképgyűjtemény, de igen bő nemzetközi statisztikai anyagot is közöl, úgyhogy az új kiadás már e statisztikai anyagnak frissebb adatokkal való kiegészítése szempontjából is indokolt volt.

A térképgyűjtemény a világhírű Freytag-atlasznak magyar szempontból történt átdolgozása és kibővítése. A térképatlaszhoz 142 oldal terjedelmű névmutató csatlakozik, amely a térképeken előforduló neveket betűrendben közli, utalással az előfordulás helyére. A névmutató a Magyarországtól elszakított területek helyneveinek régi és új elnevezését is tartalmazza.

Minket legközelebről érdekel az atlasz statisztikai része, amely 191 oldalra terjed. Ennek anyaga részben különböző hatóságoktól szerzett be, részben Fischer A. bécsi statisztikus, a Hickmann-féle statisztikai zsebkönyv szerkesztőjének munkája. A statisztikai anyagnak a hazai adatokra vonatkozó részét felülvizsgálta a Központi Statisztikai Hivatal is.

Az új kiadás az első kiadás anyagát mintegy 60 új táblázattal egészítette ki. Ez a kibővítés, va-

lamint az a körülmény, hogy az első kiadás alapanyaga is revízióban részesült, nagyban emeli az adatok értékét. Ha megállapítjuk, hogy a könyv statisztikai anyaga jól használható nemzetközi útmutató, ezt a megállapítást különösen az tudja méltányolni, aki tisztában van azzal, hogy az egyes államok eltérő módszerű heterogén statisztikáiból milyen nehéz áttekinthető összeállításokat készíteni.

A statisztikai rész főbb tartalmát itt közöljük.

A Naprendszer, a Föld felszínének, éghajlatának, fajtáinak és népeinek, a vallások elterjedésének adatai összefoglaló világtáblázatokban kerülnek ismertetésre. A Föld összes államainak külön táblázatai az állam- és kormányforma meghatározására, az államfőre, a területre, a lakosság számára, a népsűrűsége, az ország fővárosára és egyéb fontos helyeire, a pénzegységre, pénzügyekre, mértékekre, a főbb terményekre, iparcikkekre és külkereskedelemre vonatkozó adatokat foglalják egybe. További táblázatok, illetve táblacsoportok ismertetik a Vatikáni Államot, a Népszövetséget, a fontosabb parlamentek összetételét, a világháború okozta területi változásokat, a Föld népesedési adatait és a halálokokat, a kivándorlási adatokat, az ár- és munkabér, a termelés, a fogyasztás, a világereszkedelem és forgalom, az idegenforgalom, a posták, távirdek és távbeszélők, valamint a rádió adatait. Ehhez járulnak a világ pénzügyi, csőd-, munkanélküliségi, kultúr- és hadügyi statisztikai adatai, kiegészítve a világháborúra vonatkozó adatokkal. Közli még az atlasz a föld legnagyobb technikai építkezéseit s Magyarország megcsonkításának adatait.

Lengyel Géza: Magyarország keleti piacai.

Géza Lengyel: Les débouchés orientaux de la Hongrie.

Magyar vámpolitikai központ kiadása.
Publié par le Bureau central de politique douanière hongroise.

Budapest, 1929. 63 l. — pages.

Résumé. *En examinant les statistiques officielles de la Hongrie et des Balkans, M. Géza Lengyel souligne que quoique ceux-ci importent de quantités notables de marchandises, ils en achètent peu aux exportateurs hongrois. Il ressort des chiffres des importations balkaniques, détaillées par l'auteur pour les 4 ou 5 dernières années suivant les pays de provenance, les groupes d'articles et les principales marchandises, que les Balkans seraient capables d'acheter une grosse partie de l'excédent de la production industrielle hongroise. Aussi, la Hongrie doit, même au prix de sacrifices, s'efforcer d'obtenir contre ses concurrents sur les marchés balkaniques une place correspondante à sa production et à sa situation géographique; cela améliorerait considérablement la balance commerciale de la Hongrie.*

*

Külkereskedelmi mérlegünk kedvezőtlen alakulása az összes közgazdasági tényezőket a külkereskedelmi forgalom mélyebb vizsgálatára kényszeríti. Ez a vizsgálat egyrészt a behozatal csökkentésének, másrészt a kivitel fejlesztésének módjait kutatja. A kiviteli oldalon fejlődő iparunknak mindig kedvező elhelyezési piacául kínálkozott a Balkán. Ez a szempont vezette Lengyel Gézát könyvének megírására.

A könyv elsősorban a magyar hivatalos statisztika adatai alapján bemutatja a Balkán egyes országaiba irányuló kivitelünk alakulását 1925—1928-ig áruk szerint részletezve, amelyből megállapítja, hogy a Balkán kivitelünk szempontjából már csak azért is jelentős, mert egész kivitelünknek figyelemre méltó része s az utolsó három évben növekvő hányada irányult oda. (1926-ban 11·5%, 100 millió p., 1927-ben 11·9%, 95 millió p., 1928-ban 14·5%, 119 millió p.). A Balkán kivitelünk szempontjából jelentőségében pedig még növekszik, ha meggondoljuk, hogy ide irányuló exportunk oroszánrésze iparcikkekből állt, s 1928-ban összes gyártmány és félgyártmány (cukor és liszt nélkül) kivitelünknek kb. a felét tette (100 millió p.) s így iparunknak a honi szükséglet által fel nem vett produkciója szempontjából a Balkán a legszámottevőbb piaca.

Nagyobb érdeklődésre tarthat számot a dolgozat második része, melyben a szerző az egyes balkáni államok külkereskedelmi statisztikája alapján mutatja be az illető országok bevitelét Magyarország részesezésének feltüntetésével. A munka eredményének jelentősége az, hogy az 5 balkáni állam külkereskedelmi statisztikájának beviteli adatait összegyűjti s könnyen áttekinthetővé teszi az adatok megfelelő csoportosításával és a különféle valutáknak svájci frankra való átszámításával. Az érdeklődő világos betekintést nyer a balkáni országok saját termelésükkel nem fedezhető szükségleteibe. Különösen arról nyújt tiszta képet, hogy a Balkán piacaiért vívott harcban mely országokkal kell megküzdenünk, mit értünk el eddig és milyen további sikerekre van kilátás.

Adatait először általánosságban közli. Ezek szerint az egyes balkáni államok bevitelében Magyarország részesezése eltörpülő. Az Sz. H. Sz. állam 1924. évi 573·8 millió svájci frank beviteléből Magyarországra 2·89%, 1925-ben 773·6 millióból 5·03%, 1926-ban 696·7 millióból 4·64%, 1927-ben 665·2 millióból 4·91% esett, Románia összbeviteléből a mondott első 3 évben 4·43, 3·95, 3·52%, Bulgáriából pedig 1·92, 1·98 és 2·80%, Görögország és Törökország bevitelében való részesezésünk, melyek pedig ellentétben az előbbi 3 országgal jelentős mezőgazdasági importjuk folytán agrárkivitelünket is érdekelhetnék, egészen jelentéktelen.

A továbbiakban sorra veszi az egyes államokat

s bevitelüket kimerítően részletezi az egyes árucsoportok és fontosabb importcikkek alapján, kiemelve mindenütt Magyarország részesedését.

A dolgozat célkitűzése az, hogy az adatok felsorakoztatásával az érdekeltségek figyelmét felhívja a Balkán felvevőképességére és a lehetőségek gyakorlati kihasználására. A szerző a leszűrt tanulságok alapján exportpolitikánknak a Balkánra való irányítását tartja sürgősen szükségesnek. Rámutat azokra a teendőkre is, melyeknek a kormány és az érdekeltségek részéről való keresztülvitele a Balkán piacain pozíciókat megerősítené s az egyes balkáni államok bevitelében való részesedésünk erőteljes fokozásával külkereskedelmi mérlegünk jelentős passzív tételeit ellensúlyozná.

Figyelmet érdemlő, hogy a szerző a balkáni piacokon való jelentős térhódítás előfeltételét a

magángazdaságok kezdeményezésében látja és az exportképes vállalatok erőteljes tevékenységét, továbbá a kiviteli cégek részéről az üzletszerzés és az összeköttetések létesítése terén tapasztalt eddigi mulasztásnak pótlását tartja fontosnak, mert a kereskedelmi szerződésekben elért vámengedmények biztosításában, a legtöbb kedvezményes egyenlő elbánás elnyerésében s az export céljait szolgáló tarifapolitikában jelentkező előnyök magukban véve még nem elégségesek a kivitel előmozdítására. A termelés eredményesebbé tétele technikai újítások s a termelő költségeknek lehetőleg a minimumra szállítása útján, a vállalatok expanziós szervezeteinek kiépítése, összeköttetések teremtése, hírszolgálat, reklám, propaganda, hitelkeretek létesítése azok az eszközök, amelyekkel a magángazdaságok az exportot előmozdíthatják.

G. G.

Könyvtárforgalom.

Mouvement de la bibliothèque de l'Office hongrois de statistique.

A m. kir. központi statisztikai hivatal nyilvános könyvtára az 1928. év végén 157.147 darab nyomtatványt foglalt magában. Az 1928. év folyamán a könyvtár 2.716 darabbal gyarapodott 20.838.43 P. értékben. Az új szerzemények között volt 1916 kötet, 791 füzet és 9 egyéb nyomtatvány és 194 darab vétel, 729 csere, 196 ajándék és 1.597 köteles példány címén került a könyvtárba.

A könyvtár forgalma az 1929. első hat hónapjában így alakult:

Hónap Mois	Hány napig volt a könyvtár nyitva Jours ouvrables	Olvasásra kiadott — Il a été prêté			
		az olvasóteremben dans la salle de lecture		könyvtáron kívüli használatra au dehors	
		olvasónak à combien de lecteurs	kötet volumes	kölcsön- zettek à combien de prêteurs	kötet volumes
I.	26	122	2322	175	484
II.	23	118	7296	122	303
III.	24	189	9715	147	341
IV.	25	250	1.153	141	370
V.	24	267	1.233	126	314
VI.	25	133	536	92	274

A M. kir. Közp. Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office central royal hongrois de statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international et de théorie générale.*) — *Statistique économique internationale.* Rédigée par Georges G. Miletici. Institut économique roumain. Bucaresti. 1928.

Statistique des maladies à déclaration obligatoire, 1927. Société des Nations. Genève.

Le problème du chômage. Quelques aspects internationaux. 1920/1928. Rapport présenté à la douzième session de la Conférence internationale du travail (mai-juin 1929.) Bureau international du travail. Genève. (Études et documents. C/13.)

Les essoreuses. La sécurité dans leur constructions, les dispositifs de protection. Bureau international du travail. Genève. 1929. (Études et documents. Fbis/3.)

Rapport du Comité consultatif économique sur

sa deuxième session. Tenue à Genève du 6 au 11 mai 1929. Société des Nations. Genève.

Conférence internationale du travail. Douzième session. Genève 1929. Rapport du directeur. Ire Partie. Bureau international du travail. Genève.

Rapport supplémentaire sur la prévention des accidents du travail. Conférence intern. du travail. Douzième session. Genève, mai 1929. Deuxième discussion. Bureau intern. du travail. Genève.

Index generalis. Annuaire général des universités, grandes écoles, académies, archives, bibliothèques, etc. 1928/1929. Paris.

Handwörterbuch der Staatswissenschaften. Hrsg. von Ludwig Elster und Adolf Weber. 4. Auflage. Ergänzungsband. Jena. 1929.

Adressbuch der Verwaltungsräte und Direktoren, 1929. Čechoslovakei, Jugoslavien, Österreich, Rumänien, Ungarn. Compass-Verlag. Wien.

Lotsverket, 1928. Kungl. lotsstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Oroszország. (*Russie.*) — *Recensement de la population de l'U. R. S. S.* 1926. XII. République S. S. des Turcmèns. Bureau central de statist. Moscou.

Finnország. (*Finlande.*) — *Aperçu statistique de l'état des établissements d'instruction secondaire en Finlande*, 1927/28. (Finn közp. stat. hiv.) (Suomen virallinen tilasto. IX. 54.)

Kanada. (*Canada.*) — *Vital statistics*, 1926 Dominion bureau of statistics. Ottawa.

Amerikai Egyesült Államok. (*États-Unis.*) — *Market data handbook of New England*. III. Bureau of foreign and domestic commerce. Washington.

Yearbook of the American bureau of metal statistics, 1928. New-York.

Hoffman, Frederick L.: Malaria problems. Wellesley Hills. 1928.

Hoffman, Frederick L.: Some factors of sickness in industry. St. Louis. 1927.

Proceedings of the fourteenth annual meeting of the international association of industrial acci-

dent boards and commissions held at Atlanta. Ga. September 27—29, 1927. Bureau of labor statistics. Washington. (Bulletin. 456.)

Union scales of wages and hours of labor. May 15, 1927. Bureau of labor statistics. Washington. (Bulletin 457.)

Health and recreation activities in industrial establishments, 1926. Bureau of labor statistics. Washington. (Bulletin. 458.)

Apprenticeship in building construction. Bureau of labor statistics. Washington. (Bulletin. 459.)

Chile. (*Chili.*) — *Estadística anual de la República de Chile*. II. Beneficencia, medicina e higiene, 1927. III. Política y administración, 1927. IV. Justicia, policía y criminalidad, 1927. V. Instrucción, 1927. Dirección general de estadística. Santiago.

Nyugat-Ausztrália. (*Australie Occidentale.*) — *Statistical register*, 1927/8. V. Land settlement, agriculture, line stock and meteorological statistics. X. Education, science and art. XI/XII: Local government and miscellaneous. Government statistical office. Perth.

Pocket Yearbook of Western Australia, 1929. Government statistical office. Perth.

Folyóiratszemle.

Revue.

Archiv für Rassen- und Gesellschafts-Biologie (21. köt. 4. f., München 1929, ném.). — *Schirmer W.*: A nemhez kötött öröklési hajlam hatása a csecsemőhalandóságra.

Bollettino dell'Istituto Statistico-Economico (5. évf. 3-4. sz., Trieszt 1929, ol.). — *Vergottini M.*: Olaszország hajózási és tengeri forgalmának növekedése. — *Vergottini M.*: A külföldön élő olasz népesség növekedése. — *Bradaschia G.*: Ausztria külkereskedelmi forgalma. — *Sperani A.*: Lengyelország cinktermelése.

Budapesti Szemle (212. köt. 614. sz., Budapest 1929, m.). — *Gesztelyi Nagy L.*: Tanulások a dán gazdasági viszonyokból. — (615. sz.). — *Bernát I.*: Adam Smith, a fiziokraták és a mezőgazdaság.

Bulletin Périodique (70. sz., Liège 1929, fr.). — *Geiringer E.*: A kartellek kérdése és a törvényhozás. — *Lévi I.*: Az egyiptomi vámrendszer reformja. — *Le Trocquer J.*: Az európai vámunió. — *Geoffroy St. Hilaire H.*: Tunisz. — *D'Erlanger E.*: A La Manche-csatorna alagútja. — *Belating A.*: Magyarország gazdasági életének fejlődése. — *Targetti R.*: A turistamozgalom. Szerepe a világ gazdasági egyensúlyában. — *Dobrzycki B.*: Lengyelországi Felső-Szilézia gazdasági fejlődése 1923-tól 1927-ig. — *Costa D.*: Mozambique pénzügyi és gazdasági helyzete. — *Gheorgiu D.*: Románia vám- és kereskedelmi politikája a háború után. — *Ericson H.*: Néhány megjegyzés a világ hajózási és kereskedelméről. — *Mayer A.*: A csehszlovák mezőgaz-

daság haladása az utolsó tíz év alatt. — *Zucker E.*: A csehszlovák textilipar fejlődése 1918-tól 1929-ig.

Ceskoslovenský Štatistický Vestník (10. évf. 3-4. f., Prága 1929, cs.). — *Boháč A.*: A cseh közigazdászok nézete az abszolút és relatív túlnépesedésről. — *Svetlík A.*: A „Powers“ statisztikai gépek és alkalmazásuk. — *Konopác J.*: A Cseh-Szlovák Köztársaság speciális kereskedelme 1920-1923-ban. — *Malík K.*: Adatok Cseh-Szlovákia 1919-1927-i széntermeléséről. — *Mráz J.*: Nemzetközi gazdaságstatisztikai konferencia Genfben 1928-ban. — (5-6. f.). — *Boháč A.*: Weyr Ferenc dr. professzor, mint statisztikus. — *Horáček C.*: Weyr dr. professzor, a politikai tudományok specialista. — *Fajfr F.*: Weyr professzor jogfilozófiája. — *Weyr F.* dr. professzor, a Cseh-Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala elnökének életrajza. — *Auerhan J.*: A születések csökkenése és a halálozás a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság szlovák helységeiben. — Adalékok az országrészek statisztikájának földrajzi alapon való új egységesítése tárgyában rendezett értekezleten elhangzott javaslathoz. — Demográfiai szemle. — Szociálstatisztikai szemle. — *Bíbl F.*: Észrevételek dr. Stodola E. közleményéhez a Cseh-Szlovák Köztársaság nemzeti vagyonának becsléséről. — Jelentés a Cseh-Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatalának és az Állami Statisztikai Tanácsnak működéséről.

Commerce Reports (17. sz., Washington 1929, ang.). — Tőkekibocsátások az Egyesült Államokban a külföld számára. — A svájci

szövetségi vasutak kedvező üzleti éve 1928-ban. — Az Egyesült Államok növekvő behozatala bőrkben. — Ausztrália mint ipari gépek piaca. — Mezőgazdasági gépek elhelyezési lehetőségei Lengyelországban. — A kanadai fapép- és papír- ipar kedvezőtlen kilátásai. — A délafrikai szén- bányászat és szénkereskedelem. — A villamos ház- tartási eszközök piaca Ausztráliában. — A görög külkereskedelem 1928-ban. — (18. sz.). — Világ- kereskedelem vegyipari termékekben. — A polgári léghajózás fejlődése Olaszországban. — Amerikai automobilon behozatala Magyarországra 1928-ban. — Az Egyesült Államok gyapotárutermelése 1927-ben. — A brit papír- ipar 1928-ban. — (19. sz.). — A föld- művelés és külkereskedelem Brit Kelet-Afrikában. — Brit és amerikai külföldi kölcsönök. — Az úté- pítés Indiában. — Sziám növekvő külkereskedelmi je- lentősége. — Németország gépkivitele Kelet-Euró- pába. — Az Egyesült Államok műtrágyakivitele. — Német becslések a világ filmtermelésére vonat- kozóan.

Deutsches Statistisches Zentral- blatt (21. évf. 5-6. f., Lipcse 1929, ném.). — *Staedtler F. A.*: Lakbér és lakásszámlálás.

European Economic and Political Survey. (4. köt. 9-10. sz., Párizs 1928, ang.). — Az új német-orosz gazdasági egyezmény. — (11- 12. sz.). — Kínai szám: Kína belpolitikai és nem- zetközi helyzetének változása az utóbbi években. — (13-14. sz.). — Az angol haditengerészet és lég- hajózás költségvetése. — Vasúté- pítés Perzsiában. — A Banque de France és a német Reichsbank je- lentése az 1928. évről.

Föld és Ember (9. évf. 1. sz., Szeged- Budapest 1929, m.). — *Győrffy I.*: Nyíregyháza és Debrecen települése. — (2. sz.). — *Kalmár G.*: A török uralom hatása a Dunántúl népességére.

Jahrbücher für Nationalökono- mie und Statistik (130. [75.] köt. 4. f., Jéna 1929, ném.). — *Dobretsberger J.*: A monopo- listikus hatások áthárítása a gazdasági koncentrá- ciós folyamatban. — *Neubauer I.*: A munkaérték- elmélet felújítása. (Észrevételek Conrad O. „A ha- tárhaszonelmélet összeroppanása“ c. munkájához.). — *Seutemann K.*: A statisztika egésze és az ural- kodó eszmék. — A nemzetközi pénz- és tőkepiac és egyes országok piacainak fejlődése az 1928 év alatt. — *Abelsdorff W.*: A német iparfelügyelet tiszt- viselői karának kiépítése az utolsó évtizedben és a táblázatos kimutatások átalakítása évi jelentéseik- ben. — *Elster K.*: A kémiai ipar fejlődése Szovjet- oroszországban. — (5. f.). — *Muhs K.*: „Kapitaliz- mus“. — *Dietze C.*: A német mezőgazdaság helyzete. — A nemzetközi pénz- és tőkepiac és egyes orszá- gok piacainak fejlődése az 1928. év alatt. — *Rauh H.*: A jóléti index a szakértői véleményekben. — *Heyer F.*: Az angol közigazgatás mai fölépítése és

költségei. — (6. f.). — *Mühlenfels A.*: Nemzetközi konjunktúrakapcsolatok. — *Conrad O.*: A teljesítő- képesség elve. (Válasz Neubauer I. cikkére: „A határ- haszonelmélet összeroppanása“.). — *Stoltenberg H. L.*: „Szociálpathológia.“ — *Meisel F.*: Az Amerikai Egyesült Államok pénzügyi politikája és szövetségi adórendszere 1879-től 1926-ig — *Lind E.*: A for- galmiadóstatistika mint ismeretforrás a „tömeg- fogyasztási index“ kiszámítására.

Journal de la Société de Statis- tique de Paris (70. évf. 4. sz., Páris 1929, fr.). — *Royot G.*: A nemzetközi tőkemozgalmak. — A munkáskérdések krónikája és életbiztosítási krónika. — (5. sz.). — *Cadoux G.*: Mérges gázok termelése és fogyasztása.

Journal of the Royal Statistical Society (92. köt. 2. rész, London 1929, ang.). — *Bowley A. L.*: Értekezés a nemzeti jövedelemről. — *Bradford Hill A.*: A különböző ipari foglalko- zási betegségek vizsgálata. — Nagykereskedelmi á- rak 1928-ban. — *Talbot Griffith G.*: Második so- rozata Rickman XVIII. századbeli népességi adatai- nak. — *Irvin J. O.*: Jegyzetek a χ^2 próba helyessé- géről és alkalmazhatóságáról.

Közgazdasági Értesítő (24. évf. 22. sz., Budapest 1929, m.). — Erősáramú vezetékhaló- zatok fejlődése Magyarországon. — Szászország gazdasági helyzete. — (24. sz.). — Az Egyesült Államok és Anglia hírszolgálat. — Svájc külkeres- kedelme. — Közgazdasági hírek az Amerikai Egye- sült Államokból.

La Vie Économique des Soviets (5. évf. 88. sz., Páris 1929, fr.). — A szovjet nem- zetgazdasági programja 1928-29-re. — *Nikonov A.*: A szovjet rendelkezései és a német hitel. — Szovjet- Oroszország kölcsönei. — (89. sz.). — *Dobrovolsky B.*: A Nijny-Thagil-i vagongyár. — (90. sz.). — *Ourvitch*: Kémiai iparunk újjászervezése. — (91. sz.). — A szovjet nagy fémipara. — *Korsounovsky*: A vándormozgalom a szovjethatáron. — *Rosenberg*: A szovjet dió- és mogyoró- francia importja. — (Melléklet a 91. sz.-hoz). — Az orosz petróleum. — (92. sz.). — *Nikonov N.*: A francia piac és a szovjet kivitele. — *Ansov B.*: A szociális biztosítás pénzügyi régime-je Szovjet-Oroszországban. — (93. sz.). — *Zof V.*: A tengeri forgalom Franciaország és Szov- jet-Oroszország közt. — *Tatariysky*: A szovjet alu- miniumtermelése. — *Zamengof M.*: A szovjet gyufa- exportja. — (94. sz.). — *Rafalov M.*: Exportunk Franciaországba. — *Dolov K.*: Öt év programja 1928-1929-től 1932-1933-ig és külkereskedelmünk. — *Tchéliabov*: Szovjet-Oroszország föderatív szer- kezete. — *Fradkine A.*: A szovjet légiforgalmi há- lózata. — (95. sz.). — Szovjet-Oroszország nemzet- gazdasága az 1928-29 év első felében. — *Nikonov N.*: A szovjet faexportja és a francia piac.

L'Égypte Contemporaine (112. sz.,

Kairó 1929, fr.-ang.). — Mahmoud Fahmi Elkaisy H. E.: A közbiztonság állapota Egyiptomban 1928-ban.

Magyar Kisebbség (8. évf. 10. sz., Lugos 1929, m.). — A romániai magyarnyelvű oktatásügy első tíz éve 1918-1928-ig. — (11. sz.). — A romániai magyarnyelvű oktatásügy első tíz éve 1918-1928-ig.

Mezőgazdasági Közlöny (2. évf. 5—6. sz., Budapest 1929, m.). — Tóth B. L.: Agrárkivitelünk jövője. — Doby G.: Talajelemzés és rentabilitás. — Leufvén G.: A svéd mezőgazdaság és annak magyarországi vonatkozásai. — A világpiacon amerikai megvilágításban. — Serbán I.: A cukorválság a Népszövetség előtt.

Nation und Staat (2. évf. 8. f., Bécs 1929, ném.). — Ammende E.: A nemzetek jogai körüli harc és a semleges államok.

Népegészségügy (10. évf. 10. sz., Budapest 1929, m.). — Vajda K.: Az amerikai életnehézségből intézetekről. — Kovácsics S.: Miért halt meg 100 egyhónaposnál fiatalabb magyar csecsemő? — Herczeg Á.: Az iskolai egészségügy Angliában. — (11. sz.). — László E. J.: Rokkantbiztosítás és anyabiztosítás. — Kovácsics S.: Miért halt meg 100 egyhónaposnál fiatalabb magyar csecsemő?

Revue Internationale contre l'alcoolisme (37. évf. 2. sz., Lausanne 1929, ném.-fr.-ang.). — Vervaeck L.: A belga 1919-i alkohol-törvény szociális és higiénés következményei. — Bandel R.: Alkoholizmus és férfihalandóság.

Revue Internationale du Travail (19. köt. 5. sz., Genf 1929, fr.). — Goudal J.: A kényszermunka kérdése a nemzetközi munkaügyi konferencia előtt. — Ritzmann F.: A munkafelügyelet és a balesetvédelem. — Varlez L.: A külföldi munkások elhelyezkedésére és szerződésére vonatkozó nemzetközi egyezmény általános elvei. — Baade F.: A munkáspártok agrárprogramja Ausztriában, Nagy-Britanniában és Németországban. — A gyermekmunka az Egyesült Államokban. (A gyermekvédelmi intézet 1927-1928. évi működése). — A mezei kisiparok Észak-Európa országaiban és Svájcban. — A munkabérek hullámozása Kanadában. — A vándormozgalmak különböző országokban 1928-ban.

Revue Statistique—Statistical Review (1. sz., Moszkva 1929, or.). — Gorélik J.: A tőkeszervezetek és a fix tőke a textiliparban. — Ilinsky V.: A munkások száma és munkabéruk az állam intézményeiben. — Engel L.: Az ipari munkások sérüléses balesetei. — Sachheim E.: A munkanélküliek ellátása. — Jakobi A.: A városi lakosság fogyasztása. — Loubny-Guertzyk L. és Ovtchinsky B.: Szovjet-Oroszország európai része népességének összevont halálozási táblázata. — Babynin B.: A halálozási arány Szovjet-Oroszország-

ban és a népesség növekedése. — Sloupsky S.: Az alkoholizmus Szovjet-Fehér-Oroszországban. — Hübschman A. és Sifman R.: A lakóházépítkezések értéke a városokban.

Rivista di Sociologia (3. évf. 1. f., Róma 1929, ol.). — Kozłowski M.: A szociológia logikája. — Enbank E. E.: Cselekvő erők az emberi társadalomban. — Giudetti I.: Az erkölcs és a szociológia konfliktusa. — Branford V.: A szociológia multja, jelene és jövője. — Fiala S.: Egy új szociológiai törvény.

Schmollers Jahrbuch (53. évf. 2. f., München-Lipcse 1929, ném.). — Bechtel H.: A kereskedelem gazdasági tere a középkor végén. — Degenfeld-Schonburg F.: A vállalkozó személyisége a modern nemzetgazdaságban.

Statistische Nachrichten (7. évf. 5. sz., Bécs 1929, ném.). — A nemzetközi gazdasági jelzőszámok az 1928. évre. — Az idegenforgalom Ausztriában 1928-ban.

The Economist (108. köt. 4472. sz., London 1929, ang.). — A brit gyarmatbirodalom kilátásai. — A brit motoripar helyzete. — Beruházások Argentínában. — A görög Nemzeti Bank közgyűlése. — (Függelék.). — A vezető brit és külföldi bankok helyzete. — (4473. sz.). — A munkanélküliség leküzdésére vonatkozó tervezet Nagy-Britanniában. — A vámtarifakérdés Európában és Amerikában. — A Szezi-csatorna forgalma. — Aranytermelés Transvaálban. — Brazília pénzügyei. — (4474. sz.). — A 61. brit szövetkezeti kongresszus. — (Függelék.). — A brit és a külföldi külkereskedelem. — (4475. sz.). — Ausztrália gazdasági jövője. — Verseny az acélgyártás terén. — Románia pénzügyi helyzete. — Brit-India külkereskedelme 1928/29-ben. — A svájci vasutak villamosítása. — Az óntermelés kilátásai. — (4476. sz.). — A búza áresése. — A brit építőfabehozatal. — Amerika vásárlásai a brit értékpapírpiacra.

Ungarische Jahrbücher (9. köt. 1. f., Berlin 1929, ném.). — Sinz J.: Konjunktúrakutatás Magyarországon.

★

A Munkaügyi Szemle f. évi júniusi számában Földes Béla, v. b. t., ny. miniszter „Egészebb légkör“ címen ír a szociális kérdések iránt mind szélesebb körben megnyilvánuló érdeklődésről. Szeibert János dr. berlini egyetemi tanársegéd „A mezőgazdasági gyermekmunka szociális vonatkozásairól“, Massanek Gábor dr. orvos „Tuberkulózis és munkásbiztosítás“, Pfeiffer Sándor okl. gépészmérnök pedig „Munkásvédelem a csiszoló munkáknál“ címen értekeznek. A lap Társadalombiztosítási Orvos részében Gellért Elemér dr. „Az üzemi balesetokozta kár orvosi becslése a társadalombiztosításban“, deési Daday András dr. „Az ipari balesetek multjából“ címen közöl cikket.

A f. év júliusi számában *Pfiszterer Lajos* ír beszámolót a f. év május havában Genfben megtartott XII. Nemzetközi Munkaügyi Konferenciáról, *Horváth Károly* az új német munkavédelmi törvény tervezetét, *Fischer Ferenc* pedig a Kammer Testvérek Textilipari R.-T. munkásjóléti intézményeit ismerteti; *Szeibert János* dr. „A mezőgazdasági gyermekmunka szociális vonatkozásai” címen a mult számban megkezdett tanulmányát folytatja. A

lap „Társadalombiztosítási Orvos” részében *Pfeiffer Miklós* dr. „A társadalombiztosítás szerepe a megbetegedési statisztika adatszolgáltatásában” című értekezését kezdte meg. *Somogyi Zsigmond* dr. az újpesti ipari bőrbetegségekről közöl érdekes cikket.

Egyéb rovataiban a lap a társadalombiztosítást érintő tárgykörökből tesz közzé gyakorlati ismeretéseket. Balesetelhárítási jegyzetek, könyvismertetés és lapszemle egészítik ki e tartalmas lapszámot.

◎ E G Y É B ◎

A német statisztikusok 1929. évi kölni tárgyalásai.

Les Conférences de 1929 des statisticiens allemands à Cologne.

Résumé. Les Conférences de 1929 des statisticiens allemands, dont nous rendons compte en détail dans l'étude ci-dessous, ont été tenues à Cologne.

La 37e Conférence de la Fédération des Statisticiens Municipaux Allemands eut lieu les 13 et 14 mai, en présence d'environ 90 statisticiens, sous la présidence de M. Paul Weigel, décédé subitement depuis. Au programme soigneusement préparé figuraient, après la substantielle allocution présidentielle de M. Paul Weigel, les remarquables rapports ci-après et qui furent écoutés avec une vive attention: M. Seutemann (Hanovre): „La statistique financière du Reich”; M. Wolff (Halle): „La statistique du sport”; M. Meyer (Nuremberg): „La statistique de la navigation aérienne”; M. Dreydorff (Berlin) et Schöbel (Chemnitz): „Les recensements à exécuter en 1930 dans le Reich” (questions générales et théoriques des recensements de la population, des professions, des exploitations); M. V. Auer (Breslau): „Les moyens auxiliaires techniques dans l'Administration publique et particulièrement dans les services de statistique”; M. A. Zwick (Essen): „La statistique des revenus”.

La Conférence des statisticiens municipaux a été suivie le 15 mai, devant une assistance nombreuse, de la dixième Assemblée, également très instructive, de la Société Allemande de Statistique. Après l'allocution du président, M. Zahn (Munich), ont fait des conférences substantielles et pleines d'actualités: M. Most, professeur d'Université à Münster („Economie et statistique”); M. Valta, directeur de l'Institut du Reich fondé contre le chômage et pour le placement des

chômeurs, („Participation de l'Allemagne à la statistique internationale du travail”); M. Winkler, professeur d'Université à Vienne („La statistique ment-elle?”); M. Morgenroth, directeur du Bureau de statistique de la ville de Munich et M. Isaac, professeur à Nuremberg („Rapport de la Commission chargée d'étudier la coopération des statistiques de l'économie publique et de l'économie privée”).

Aux séances de Cologne, prenaient part, comme auparavant, non seulement les délégués de la statistique du Reich, des Pays et villes allemands, des statistiques universitaire et privée, mais aussi plusieurs représentants de la vie statistique officielle et scientifique à l'étranger. De la part de la Hongrie, M. Gustave Thirring, président de la Société Hongroise de Statistique, assista tant à la Conférence de la Fédération des Statisticiens Municipaux qu'à l'Assemblée de la Société Allemande de Statistique.

*

A Magyar Statisztikai Szemle 1928. évi folyamának 11. számában *Thirring Lajos* dr.¹⁾ kimerítően ismertette a német statisztika két kiváló szervezetének, ú. m. a Német Városi Statisztikusok Szövetségének és a Német Statisztikai Társaság-nak szervezetét és az azon évben Hamburgban tartott üléseiknek tárgyalásait.

Még ezeken a mult évi hamburgi ülésen mindkét szervezet Köln városát jelölte ki az 1929. évi összejövétel színhelyéül. Régi gyakorlat szentesíti a két szervezet együttes ülésését, mely azért, hogy ehhez csatlakozóan a német birodalmi és országos sta-

¹⁾ *Thirring Lajos* dr.: A német statisztika és a német statisztikusok ülésének Hamburgban (Magyar Statisztikai Szemle VI. évf. 1928. II. köt. 1227—1255. lap.)

tisztika vezetői is összegyűlnek közös munkájuk megbeszélésére, jelentőségében még lényegesen növekszik. Ez a „statisztikai hét” immár az összes német statisztikai érdekek megvitatásának közösidőpontja s így a német statisztika egységes és tervszerű kiépítésének legfőbb tényezőjévé vált. Jelentősége a német kereteken is túlnőtt azáltal, hogy ezen ülésekre újabban mind nagyobb számban hívnak meg külföldi (különösen a német nyelvet beszélő, valamint egyes északi nemzetek köréből) szakférfiakat is, kiknek a tárgyalásokban való részvétele azoknak néha szinte nemzetközi jelleget ad.

A folyó évi tárgyalások az eddigi szokástól eltérően nem ősszel, hanem tavasszal tartattak. A *Német Városi Statisztikusok Szövetsége* május hó 13-án és 14-én tartotta üléseit, melyekhez május 15-én a *Német Statisztikai Társaság* közgyűlése csatlakozott. Mindkét rendbeli ülések látogatottsága nagy volt; a városi szövetség ülésére 90-nél több résztvevő jelentkezett, köztük a Szövetségnek 48 tagja, a birodalmi és országos hivataloknak mintegy 20 képviselője, 12 külföldi statisztikus és 10 más meghívott vendég. A statisztikai társaság közgyűlésének látogatottsága hasonló volt, de a résztvevők között több volt a tanár és tudós, míg a városi statisztikusok egy része attól távol maradt. Az ülések színhelye a múlt évi Presse-kiállítás alkalmából felépített nagy kiállítási telep (Ausstellungsgelände) kongresszusi épülete volt, melynek ily célra alkalmas termei bőven vannak. A kiállítási területen történt gondoskodás a rövid déli szünet alatt elfogyasztandó ebédre is s ugyanitt adott Köln városa a statisztikusok részére fényes ünnepi vacsorát is, mely alkalomra a Rajna túlsó partját uraló nagy-szerű dóm kivilágításával is gyönyörködtette a vendégeket.

A *Német Városi Statisztikusok Szövetségének* ülését *Weigel* Pál, a szövetségnek tavaly megválasztott új elnöke, egyébként Lipcse város statisztikai hivatalának érdemes igazgatója nyitotta meg. Megnyitójában hangsúlyozta, hogy bár az ülés meghívója erről említést nem is tesz, a szövetség tulajdonkép jubileumot ülhet most, mert éppen 50 éve, hogy — 1879-ben — német városi statisztikusok első konferenciájukat tartották meg Berlinben, amely alkalommal 9-en jelentek meg, azonkívül Budapestről *Kőrösi József*, a székesfővárosi statisztikai hivatal igazgatója. A konferenciák azután gyakrabban ismétlődtek, anélkül azonban,

hogy a tárgyalásokra összegyűlő kartársak valami szervezetbe tömörültek volna. 1888-ban *Neefe*, boroszlói igazgató a konferenciát egyesületté akarta átalakítani, a kartársak azonban egyhangúlag ellenezték az eszmét, mivel összejöveteleik tulajdonképeni és különleges céljait egy egyesület nem valósíthatta volna meg. Az egységes szervezet hiánya azonban idővel mégis érezhetővé vált. Bár a konferenciában képviselt városi hivatalok tulajdonképeni feladata, — melyet az első konferencia alkalmával *Kluge* altonai igazgató akként fogalmazott meg, hogy: az összes jelenségek megfigyelése és mindennemű anyag gyűjtése a közigazgatás támogatására, — olyannak látszott, melyet különleges megállapodások nélkül is nehezesség nélkül lehet egyöntetűen megoldani: az egyes hivatalok izoláltsága mégis sok bajt okozott. Minden hivatal a saját felfogása és vezetőjének ízlése szerint dolgozott, az egyes hivatalok között eszmecsere nem volt lehetséges, így adataik nélkülöztek a felvétel és feldolgozás azonosságát, tehát összehasonlíthatók sem voltak. A szövetség tehát abból a célból alakult, hogy a mindjobban szaporodó városi statisztikai hivatalok munkásságának egyöntetűségét és összehasonlíthatóságát biztosítsa, egyúttal a felvételi módokat tökéletesítse és finomítsa. Ennek a feladatának a Szövetség kitűnően megfelelt. Célját *Weigel* akként jellemezte, hogy az: a városok különleges közigazgatási szükségleteinek kielégítése és a városstatisztikai feladatok egységes megoldása, mire egyes hivatal egymagában nem képes. A Szövetség mintegy az összes városok együttes statisztikai hivatala, melynek tagjait a hivatali igazgatók képezik. Erre a hivatásra tényleg rátermett a Szövetség. Ma nincs városstatisztikai probléma, mely a Szövetség tanulmányozásának tárgyát ne képezte volna és nincs oly hivatal, melynek munkásságára befolyást ne gyakorolt volna a Szövetség. A Szövetség sohasem istápolit személyes érdekeket, nem volt soha sem szakszervezeti jellege vagy törekvése, a tagok személyes ügyei semmi szerepet nem játszottak benne. A Szövetség számos kitűnő régi tagja immár kidőlt: *Böckh* berlini igazgató, *Pöobst* müncheni statisztikus, a hamburgi *Beukemann*, az altonai *Kluge* és még számosan kimultak, de a legnagyobb veszteség *Neefe* Móric halálával érte a Szövetséget. *Neefe* volt a német városok statisztikai évkönyvének (*Statistisches Jahrbuch Deutscher Städte*) megalapítója és haláláig

állandóan szerkesztője. 1891-ben adta ki az évkönyv első kötetét, amelyet fokozatosan fejlesztett és tökéletesített annyira, hogy az 1916-ban közzébocsájtott 21. évfolyam immár a német városok ismeretének szinte kimeríthetetlen kincses bányájává vált. Halála után *Weigel* vette át az évkönyv szerkesztését, mely ismét régi gazdag tartalmával jelenik meg, a *Deutscher Städtetag* anyagi támogatása mellett. Mellőzve *Weigel*nek *Tönnies* tanár felfogásával¹⁾ ellentétes álláspontjának kifejtését, ki akarjuk emelni *Weigel* azon megállapításait, melyekben ő a Szövetség munkásságának eredményeit foglalja össze. Ezek: a felvételi minták kifogástalan megfogalmazása („die einwandfreie Fassung der Erhebungspapiere“), a felvétel szabatos végrehajtása és a felvétel biztosítására szolgáló kautélák megszerzése. A Szövetség éles és elkeseredett harcot vívott a statisztikailag kifogástalan számért („ein scharfer, erbitterter Kampf um die statistisch einwandfreie Zahl“), ebből kifolyólag a statisztikusok kifejezetten methodikusok és ha a Szövetség nem is csinál szociográfiát (*Tönnies* felfogásának értelmében), lényegében methodika az, amit a Szövetség csinál. A statisztikai hivatalok sem egyebek, mint methodikai munkahelyek; a szolgáltatandó anyag a helyes szám, a kifogástalanul megállapított tény („die richtige Zahl, die einwandfrei festgestellte Tatsache“). Szociográfia csak kivételesen foglal tért a statisztikai hivatalok munkáiban, mert a nagyváros statisztikai szükségleteinek ellátása ma akkora feladat, hogy ez teljesen igénybe veszi a vezető munkaerejét. Nem tehető fel, hogy a statisztikai hivatalok jellege ezután is megváltozzék, feladatuk mindig közigazgatási lesz, tisztán tudományos munkát ők nem végezhetnek. Feltétlenül szükséges azonban, hogy a vezető tudományosan képzett ember legyen, mert csak ilyen biztosíthatja a hivatal feladatainak teljesítését. A *Tönnies*-féle felfogás sem veszedelmes ez okból a Szövetségre nézve. A Szövetség 50 éves jubileuma kedvező auspiciumok között folyik le; a Szövetség ereje a közigazgatás részére teljesített munkában, a városok közigazgatási szükségleteinek fedezésében rejlik. Ameddig a városok önálló közigazgatási hatóságok, addig a Német Városi Statisztikusok Szövetsége is fenn fog állani és tovább fog fejlődni és a városok javára dolgozni.

¹⁾ Lásd az idézett tanulmány 1249—1250. lapján.

Weigel elnöki megnyitója nagy hatást váltott ki. Nagy meggyőződéssel elmondott szavai szinte úgy hatottak, mintha sietnie kellene, hogy a Szövetségnek védelmére keljen, mintha egy bizonytalan előérzet sugalná neki, hogy ha azt most nem teszi, már nem lesz reá ideje. Tragikus végzése a sorsnak, hogy ez a fáradhatatlan munkása a német városi statisztikának, alig három héttel a kölni összejövetel után, június elsején Oberhofban (Felső-Bajorországban), ahová üdülés céljából ment, életerejének teljességében és munkaképességének tetőpontján, hirtelen elhunyt. Szívszélhűdés oltotta ki tevékeny életét, amikor kedves hegyein sétálgatott. Ott találták az erdőben holtan, amidőn szórakozás és lelkének felüdítése céljából kirándulásra ment... Áldás legyen emlékezetén!

Az ülészak rendkívül gazdag tárgysozrotának hét pontja került napirendre és bár ennek túlterheltsége, a rendelkezésre álló rövid időre való tekintettel, többször érezhető volt, mert a tüzetesebb eszmecserét akadályozta, a tárgyalások intenzitása ez által csak keveset szenvedett és a vitákat ezúttal is jellemezte az az alaposág és magas színvonal, melyről e szaktestület ülészése régóta ismeretes.

A napirend első tárgya *Seutemann* Károly dr., Hannover város statisztikai igazgatójának előadása volt a *birodalmi pénzügyi statisztikáról*. Régi és indokolt kívánsága a német városoknak, hogy az a rendkívül gazdag pénzügystatisztikai anyag, mely a Németbirodalom egész területéről, és így a városokból is, a birodalmi statisztikai hivatalban begyűl, a városoknak hozzáférhetővé tétessék. *Seutemann* a kérdés beható megtárgyalása után abban foglalta össze a Szövetség részéről kifejezésre juttatandó óhajokat, hogy a Birodalmi Statisztikai Hivatal mielőbb bocsássa a nagy- és közép- városok rendelkezésére kéziratban az 1913. és 1925. évekre, majd később az 1926. és 1927. évekre vonatkozólag a pénzügyi statisztika eredményeit, még pedig feladatkörök szerint megosztva és a szükséges arányszámokkal ellátva olyformán, hogy minden város a saját eredményeit az összeredmények keretében mérlegelhesse. E célból megfelelő összehasonlító számok közlését kívánja a Birodalmi Hivataltól, még pedig: a) a Németbirodalom közigazgatására vonatkozólag általában; b) a községekre és községi szövetségekre vonatkozólag a biroda-

lomban; c) ugyanazokra vonatkozólag abban az országban, melybe a város tartozik; d) a megfelelő községi nagyságkategória részére a birodalomban; e) ugyanazon kategória részére az illető országban. Ezeknek a számoknak közlését kéri arra való tekintet nélkül, hogy a Birodalmi Hivatal külön kiadványokban ezen adatoknak bármilyen szempontból való közlését tervezi-e, avagy nem. Ajánlja *Seutemann*, hogy a városok, szorosán illeszkedve a birodalmi pénzügyi statisztikához és figyelembe véve a birodalmi utasításokat, továbbra is folytassák a költségvetésre vonatkozó saját statisztikájukat, még pedig addig, míg a Birodalmi Hivatal maga nem veszi át a saját munkakörébe ezt az előirányzati statisztikát. A Szövetség ajánlja továbbá, hogy a birodalmi kérdőívben az 1927. évre vonatkozólag a nagyvárosokról foglalt 93 kerület (Amtskreise) száma lényegesen szállíttassék le és a kérdőív fejében foglalt bevételi és kiadási tételek száma is erősen korlátoztassék, tekintettel különösen arra, hogy a birodalmi pénzügyi statisztika — minthogy rendes és rendkívüli kiadások közt nem tesz különbséget — lényegileg a fedezet (Zuschussbedarf) statisztikájára van utalva, melynél kiadási és bevételi típusokat nem lehet alkalmazni. *Seutemann* végjavaslata oda irányult, hogy a Birodalmi Statisztikai Hivatal, a Szövetség és a Deutscher Städte-tag együttesen készítsen egy mintaköltségvetést (Musteretat), amely egy bizonyos város előirányzata lenne, de nem volna feltétlenül kötelező, hanem inkább csak irányításul szolgálna; de valamennyi város előirányzatában meg kellene követelni a mintaetattól és a birodalmi pénzügyi statisztikának megfelelő bejegyzéseket, még pedig az összes tételekre vonatkozólag.

A meginduló vita során *Lenz* dr. kormányfőtanácsos a Birodalmi Hivatal képviselője meglehetősen rezerváltan szólott a tárgyhöz. Szerinte a kívánt eredményeknek kéziratban való közlése a hivatalra óriási munkát róna. A birodalmi statisztika célja, hogy az összes pénzügyi terheket nagy sumákban adja, ezért korlátozni kellett az áttekinthető összefoglalásokat (Summarische Zusammenfassungen), t. i. a községeket bizonyos kategóriákba kellett összefoglalni, mert a hivatal célja nem az egyes városok pénzügyeinek egymással való összehasonlítása. Kéri, hogy ezt a követelményt ejtse el a Szövetség; a hivatal csak az 1926. és 1927. évekből bírja a részletezést s régibb ered-

ményeknek községenkénti közlése teljesen lehetetlen. A nagyvárosokra nézve azonban sikerült a városokkal egyetértőleg az adatokat 1913. és 1925. évekről megfelelően előállítani, úgyhogy ez évekre vonatkozólag a kép az azelőttinél valamivel jobb, de kívánatos volna ezt a kimutatást 1926-ról is megcsinálni. A mintaetatt felállítását nem helyesli, mert azt amúgy sem lehet a városokra ráparancsolni. *Sänger* K. dr., a porosz statisztikai hivatal elnöke súlyt helyez az óriási munkával és költséggel előállított anyagnak tudományos feldolgozására. E nagy felvételek célja nem lehet az, hogy abból csak egyes végösszegek álljanak elő. A Porosz Statisztikai Hivatal folyóiratában több erre vonatkozó tanulmány fog megjelenni, mely az értékes anyag elemzését nyújtja majd. Ami pedig a költségvetések egységesítését illeti, *Tetzler* megmutatta azt a középutat, amely szerint a községek megtarthatják saját sémájukat, de egyúttal a statisztika részére is eszközölhetnek megfelelő kiírásokat. *Dr. Lerche* segédreferens a Porosz Statisztikai Hivatalból a pénzügyi statisztika Achilles-sarkának a rendes és rendkívüli kiadások megkülönböztetését tekinti, arra kell törekedni, hogy ebben az irányban tovább haladjunk, mert eddig ez a megkülönböztetés hiányos volt. *Seutemann* az elhangzott felszólalásokra tett megjegyzései után a Szövetség egyhangulag elfogadta a beterjesztett irányelveket és azokat mint óhajokat figyelembevétel és esetleges felülbírálat céljából a városokhoz teszi át. Az 1913. évi adatokkal való összehasonlítást a maga részéről is szükségesnek tartja.

A napirend második pontja *Wolff* Hellmuth dr. hallei egyetemi tanár és stat. hiv. igazgató referátuma volt a *sportstatisztikáról*. *Wolff*, aki az ülésen „A sport és statisztikája“ című, magyar nyelven (mint a Városi Szemle különlenyomatát) megjelent munkáját — mely a német kiadást megelőzte — az érdeklődőknek szétszította, rendkívül érdekes előadásban ismertette a sportstatisztika ügyének állapotát. Megállapította, hogy a sportstatisztika eddig majdnem kizárólag mint egyesületi statisztika tárgyaltatott és így abból kimaradtak a sportúzó közönség ama nagy tömegei, melyek vagy nem tartoznak semmiféle sportegyesületbe, vagy pedig olyan magánegyesülésekbe, melyek nem állanak ellenőrzés alatt. Ez okból a sportéletről nem adhatnak kielégítő képet a különböző sportszövetségek vagy egyesületek jelentései és statisztiki-

kái, hanem hivatalos sportstatisztikára van szükség. Ez lehet állami és községi. Az országos statisztikának kétségkívül igen nagy sportstatisztikai feladatai vannak, de ez ezen a téren jóformán még csak a kezdet kezdetén van. Ezzel szemben a községi sportstatisztika máris tud felmutatni látható és számottevő eredményeket. A német városok statisztikai évkönyve 22-ik évfolyamában a sportlétesítményeket (telepeket stb.) községenként mutatta ki, a 24. évfolyam pedig ugyancsak községenkénti részletezéssel a sportegyesületeket tagjaik számával együtt sorolja fel. Ezenkívül az 50.000-nél kevesebb lakóval bíró városokról jelentek meg hasonló kimutatások a Deutscher Städtetag Vierteljahresberichte-jeiben. A német statisztika tehát már eddig is eléggé művelte a sportstatisztikát. De e statisztikai ág jelenlegi kialakítása mégsem felel meg a sport mai fejlettségének és jelentőségének. *Wolff* szerint a községi sportstatisztikának a következő szempontokat kell felölelnie: 1. a sportegyesületeket és ezeknek szövetségeit; 2. a sportegyesületek tagjait; 3. a sportlétesítményeket (sporttelepek); 4. a sportrendezéseket; 5. a versenyeredményeket; 6. a tréning- és rekordstatisztikát; 7. az iskolai sport statisztikáját; 8. a sportoktatás statisztikáját (sporttanárok, sportorvosok); 9. a sportbalesetek statisztikáját; 10. a sportkitüntetések és végül 11. a sportpénzügyeket. Hangsúlyozta az előadó, hogy a sportnak az iskolába történt bevezetése (a birodalmi ifjúsági versenyekkel) újabb kötelezettségeket rótt a statisztikára a községi sportstatisztika kiépítése körül.

Wolff előadása élénk eszmecsere adott alkalmat. *Winkler* Vilmos dr. bécsi egyetemi tanár közölte, hogy Ausztriában a sportúztást a legközelebbi népszámlálás alkalmával kívánják megállapítani, tehát — hozzátehetjük — ugyanolyan módon, ahogy ezt a magyar népszámlálás is tervezi (amely szándék azonban akkor még nem volt ismeretes, amiért is az ülés egyetlen magyar résztvevője erről e tárgy kapcsán nem tehetett említést). *Liebau* dr. hageni statisztikus a sportstatisztika szót „testi gyakorlatok” (Leibesübungen) szóval kívánta helyettesíteni, amely a felvételt mindenesetre szélesebb körre terjesztené ki, (de természetesen statisztikailag még nehezebben megfogható sportolási ténykedéseket ölelné fel.) *Balmering* dr. Riga város statisztikai hivatalának igazgatója hangoztatta a sportgyakorlatok fontosságát és ezért kívánná, hogy a

statisztika ezekre és a bennök résztvevőkre is terjesztessék ki. Az ülés a felszólalók javaslatait helyeselte és *Wolff* vezérelveit egyhangulag elfogadta.

A következő előadás a *légi forgalom statisztikájával* foglalkozott. Ezt a nürnbergi városi statisztikai hivatal igazgatója, *Meyer* Miksa dr. tanár tartotta. Az előadó abból indult ki, hogy a repülőgép ma már oly fontos és mind sűrűbben használt forgalmi eszköz, hogy immár módszeres vizsgálat alá kell venni, minő statisztikai anyag áll e tekintetben rendelkezésre és milyen irányban kell a statisztikai kutatás ezen új ágát tovább fejleszteni. Németország légi személyforgalma 1919-től 1928-ig kétezer főről 111 ezerre, a repülő hálózat hossza pedig 9670 kilométerről 57 ezerre emelkedett, vagyis elérte már a német birodalmi vasúti hálózat hosszát. A légi forgalom statisztikáját a német birodalmi közlekedési minisztérium állítja össze, ez azonban tisztán csak a repülőgépekre terjed ki és nem veszi figyelembe a léghajók forgalmát, a repülések közül is csak a közönség szállítására szolgáló repüléseket tartja nyilván és nem figyeli a nagyszámú egyéb repüléseket, mint tudományos célú, verseny-, propaganda-, gyakorló-, próba-, film-, photo- és egyéb repüléseket. Ez a sokféle repülés két csoportba foglalható össze: közlekedési és internüzemi repülésekre. A legnagyobb közgazdasági jelentősége az első csoportba tartozó menetrendszerű repüléseknek van és a német hivatalos statisztika eddig csak ezekre terjedt ki. Ez a statisztika felöleli a vonalstatisztikát és a repülőkikötők statisztikáját. Az elővel kapcsolatban *Meyer* a repülőstatisztikában gyakori fogalmak tisztázásával is foglalkozott. A repülővonal által előírt út pályahossznak (Streckenlänge) nevezi; ez a megteendő út egész hossza a kiinduló kikötőtől a végállomásig; feltétele azonban, hogy az egész repülés ugyanazon naptári napon történjék meg. A szállított személyek számába nem foglalandó bele a gép kezelésére hivatott személyzet és kívánatos a fizető és az ingyenes utasok megkülönböztetése is. A szállított személyeknek a statisztikában szereplő száma azonban téves képet ad a forgalom valóságos nagyságáról, mert azok az utasok, kik egy hosszabb vonalnak több szakaszát repülik át, többszörösen vétetnek számításba. (Ugyanez áll a szállított árukról is.) Ez okból helyesebb személy- és tonnakilométerekkel számolni. A pálya megállapítása azonban a repülő

társaságok szempontjából fontos és nélkülözhetetlen, mert nekik tudniok kell, hogy az egyes pályaszakaszokat mennyire veszi igénybe a közönség. A birodalmi statisztika ezenkívül minden egyes kikötőről közli az érkezett és elrepült személyek (és áruk) számát (ill. mennyiségét), ezen számok tehát a tényleg repült személyek (és áruk) számát (és mennyiségét) adják. Nem közöl azonban adatokat a repülés irányáról, azaz a repülés célpontjáról, úgyhogy nem lehet megállapítani, hogy p. o. Berlinből Hannoverbe, vagy Münchenbe hány utas repült, avagy honnan érkeztek oda a repülőutások. Ily menetjegystatisztika nemcsak a Németország határain belül repülő egyének számáról, hanem az azokon túl a külföldre repülőkről is adna számot, ami a forgalom irányainak kialakulása szempontjából mindenestre kívánatos volna. Kívánatos volna a balesetek statisztikájának közlése is, az erre vonatkozó adatok közlésétől azonban a repülő-társaságok érthető okokból idegenkednek. A repülő-kikötők statisztikája, különösen azok berendezésének statisztikája a városokat nagyon közelről érinti, mert ezek rendszerint egyúttal tulajdonosai avagy bérlei a kikötőknek. A statisztika ezen ágának kiépítése ezért nagyon kívánatos volna. *Meyer* szükségesnek tartja, hogy a német városok statisztikai évkönyve a légi forgalomnak külön fejezetet szenteljen és a repülő-kikötők állapotának felvételére külön kérdőív tervezetét mutatta be, mely az ezekkel kapcsolatos összes kérdéseket igen tüzetes részletességgel öleli fel. Ezt a kérdőívet az egyes repülő-kikötőknek kellene kitölteniük, amennyiben pedig ezek erre nem volnának hajlandók, a feladat ezeknek szövetségére hármlanék. Előadásának végeredményeként *Meyer* azt követelte, hogy 1. a légi forgalom statisztikája bővítették ki és az évkönyvben külön fejezetben tárgyalassák, 2. hogy a birodalmi közlekedési minisztérium vonalstatisztikája bővítették ki a menetjegystatisztikával és 3. hogy a repülő-térstatisztika továbbfejlesztessék és különös gondtal ápolassák.

Az élénk eszmecsere, mely *Meyer* előadását követte, igazolta, hogy a kérdés napirendre tűzése mennyire volt indokolt. *Büchner* (Berlin), aki az évkönyvnek erre vonatkozó fejezetét szerkesztette, kiemelte azokat a nehézségeket, melyekkel ezen új statisztikai ág megindítása járt. A hivatalok itt egészen új téren mozogtak és a terminológia sincs még kiképezve. A biro-

dalmi közlekedési minisztérium a repülő-statisztika alapjait az ő kiadványaiban lerakta, de ezek nem kielégítők a repülő-kikötők tekintetében. A repülő-kikötők statisztikájának pedig a legnagyobb jelentősége van, mert ez egyrészt a forgalmat, másrészt a berendezéseket ismerteti. A forgalom statisztikája könnyen állapítható meg a menetjegyek alapján, de *Büchner* szerint ezen adatokat nem a repülő-kikötők vezetőségétől kellene bekérni, hanem a minisztérium feladata volna e statisztika bevezetése, hogy egységes és teljes anyag álljon rendelkezésre. *Meyer* javaslatai igen fontos kezdeményezéseket ölelnek fel, de *Büchner* mégis kissé túlmesszemenőnek találja némelyiket, így p. o. azt a kívánságát, hogy a repülő utasok foglalkozása is kutattassék. Azt hiszi továbbá, hogy elég lenne az adatszolgáltatást a személyforgalomra korlátozni és nem tartja szükségesnek, hogy az áruszállítás is vétessék fel. *Zwick* kölni statisztikus szerint célszerű volna a menetrend-kívüli repüléseket is figyelni, mert a különböző alkalmi repülések száma igen nagy. De először meg kellene állapítani a különböző repülőfajok fogalmát. *Liebau* (Hagen) a repülő foglalkozásánál fontosabbnak tartaná lakóhelyük megállapítását, mert ez *mértékét* adná az egyes vidékek vagy városok népességének a légi forgalomban való részvételének. *Zwick* (Essen) nagy súlyt helyez annak megállapítására, hogy az utasok honnan jönnek és hová mennek; ebből lehetne következtetni az egyes repülőhelyek vonzó erejére. Számos más óhaj is merült fel, így p. o. a repülő-térre való szállítás módjainak megállapítása, a gépeken mutatókozó helyhiány arányának jegyzése és több más részletkérdés tekintetében. Mindezek a *Meyer*-féle javaslatoknak kiegészítésére alkalmasak, amely javaslatokat az ülés egyébként egyhangúlag elfogadott.

A tárgyalások egyik legfontosabb pontja az 1930. évi birodalmi számlálás ügye volt. Tudvalevőleg a német népszámlálásokkal kapcsolatban, részint azoknak keretében, részint pedig velük csak egy időben, különböző másirányú felvételek is szoktak rendeztetni, mint telek- és épületfelvétel, lakásfelvétel, üzemi és iparszámlálás, stb. Ezeknek előkészítése és a nagyvárosok igényeihez való alkalmazása a Szövetség tárgyalásainak egyik leglényegesebb feladatává vált. Ez alkalommal két előadó foglalkozott e kérdésekkel, ú. m. *Dreydorff* Rezső dr. Berlin városi főtanácsnok és az ottani sta-

tisztikai hivatal osztályvezetője és *Schöbel* Hermann tanár a chemnitzi statisztikai hivatal igazgatója, mindkettő a német városi statisztika ismert jeles képviselője. A két előadás és a hozzáfűződő igen beható vita anyaga sokkal tágabbkörű volt és sokkal több részletkérdést ölelt fel, semhogy azoknak részletezésébe itt belemehetnénk. Ez okból csakis a vitából leszűrődő javaslatok közlésére szorítkozhatunk. Megelőzőleg csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy *Dreydorff* mindenekelőtt a tervbevett nép-, foglalkozási és üzemi számlálások szervezeti és technikai oldalát vizsgálta meg, hálával emlékeztetve meg azokról a jelentékeny könnyítésekről, melyeket a városok úgy az 1925., mint az 1927. évi számlálások alkalmával a Birodalmi Statisztikai Hivatal és az országos statisztikai hivatalok részéről élveztek. Kifejezést adott azonban annak az óhajának, hogy a következő felvételek végrehajtási utasításainak megszerkesztésekor a nagyvárosoknak e felvételeket megnehezítő különleges viszonyai különös figyelemben részesüljenek.

Dreydorff ezután foglalkozott a nagyvárosok agglomerációjának kérdésével, melyet *Schott* Zsigmond több ízben tett vizsgálat tárgyává és ezen kutatásoknak újrafelvételét ajánlotta. Minthogy ez a probléma szorosán összefügg a községek új tagozódásának ma az érdekek homlokterében álló kérdésével és itt lényegben a nagyvárosi települések lazításáról van szó, javasolta, hogy az 1930. évi számlálások használtassanak fel a városi településviszonyok interlokálisan összehasonlítható, tüzetes alapanyagának előteremtésére.

A vitában elhangzott gondolatok és javaslatok figyelembevételével az ülés a következő határozati javaslatot fogadta el, mely a küszöbön levő magyar népszámlálás szempontjából is figyelemre méltó:

1. A birodalmi és országos hivatalok felkérletnek, hogy az új számlálások előkészítésére és keresztülvitelére vonatkozó minden lényeges intézkedés felől a Szövetséget oly korai időben értesítsék, hogy annak módjában állhasson netáni módosító javaslatokat tenni.

2. A városok a számlálás sikerét csak akkor garantálhatják, ha a kibocsátott végrehajtási utasítások legalább 10 héttel megelőzőleg jutnak tudomásukra.

3. Tekintettel a városok, de különösen a nagyvárosok különleges viszonyaira, ezekkel a számlálásokra vonatkozó mindennemű

törvényes rendelkezésben és egyéb határozmányokban számolni kell. Különösen a saját statisztikai hivatallal rendelkező városoknak a végrehajtásban lehetőleg szabadkéz engedendő. E célból felette kívánatos:

a) hogy a számlálóbiztosok (a szokásos értelemben) alkalmazása az 1930. évi nép-, foglalkozási és üzemi számlálásokról szóló törvénybe is pusztán fakultatív módon („als blosse *Kannvorschrift*“) vétessék fel, mint ilyen azonban a birodalom és az országok végrehajtó utasításaiban is említessék meg;

b) hogy a birodalmi végrehajtási utasításokban ismét kimondassék, hogy „a háztulajdonosok vagy azok helyettesei a községi hatóságok által a felvételi mintáknak a lakók közti kiosztására és a kitöltött minták visszagyűjtésére kötelezhetők“;

c) hogy azon városokban, melyekben állami rendőrség van, ennek a számlálásban való közreműködése ne csak elvileg állapíttassék meg, hanem legalább is abban az értelemben közelebről is határozttassék meg, hogy szervei a városi igazgatás indítványára a felvételi mintáknak a háztulajdonosokhoz való kikézbésítésére és a számlálás befejeztével azok visszagyűjtésére kötelezhetők.

4. Oly nyilvános rendezések, melyek a számlálások szabályszerű keresztülvitelét veszélyeztethetik, kivált nyilvános politikai gyűlések, felvonulások és egyéb demonstrációk, melyek az állami rendőrséget különösen nagy mértékben veszik igénybe, a számlálás tartama alatt betiltandók.

5. Amennyiben a nép-, foglalkozási és üzemi számlálás sikere céljából előfelvételek szükségesek, idejében kell törvény vagy külön végrehajtási utasítások útján megállapítani, hogy ezekre is alkalmazandók a főfelvételre szóló (fentebb részletezett) előírások.

6. Felette kívánatos, hogy a felvételi minták, amennyire csak lehetséges, egyszerűen fogalmaztassanak. Nagyobb súly helyezendő általánosan érthető szabatos kérdésekre, mint terjedelmes szövegbeli magyarázatokra. Utóbbiakat a lehetőség szerint pótolni kell jól átdolgozott és az ellenőrző lajstromokban is visszatérő mintapéldákkal.

7. A nagyvárosi települési probléma továbbfejlesztéséhez szükséges alapanyag elnyerése céljából kívánatos, hogy a háztartási lajstromba az utolsó beköltözés helyére és évére, valamint a lakó- és foglalkozási helyre, legalább azonban az ez utóbbiakra vonatkozó kérdések mint városi pótkérdések vétessenek fel és az érdekelt községek

kérelmére az országos, illetve birodalmi hivatalok által dolgoztassanak fel. Az illető városoknak ajánljatik, hogy ugyanez történjék a velük gazdaságilag összeszövődött szomszédos községek tekintetében is. Ajánljatik nekik továbbá, hogy a nagytelepülési probléma további vizsgálata céljából a birodalmi számlálást az iparüzemek címeinek megállapítására használják fel.

8. Ajánlatos, hogy a 7. pont alatti megállapítások a nagyvárosi agglomerációk települési statisztikájával egészítsessenek ki és e célból a nép-, foglalkozási és üzemi számlálást megelőző telekfelvétel útján minden telek fekvése, a rajta álló épületek száma és minősége, a lakóházak emeletszáma és a telek lakóinak száma (mely utóbbi a népszámlálás felvételi mintáiból vehető ki) állapíttassék meg.

A közigazgatás és különösen a statisztikai szolgálat technikai segédeszközeiről értekezett Auer H. dr. tanár, Boroszló város statisztikai hivatalának igazgatója. Avval kezdte előadását, hogy a megbízáskor aggályai támadtak arra nézve, szükség van-e arra, hogy a statisztikusok körében a statisztikai feldolgozások technikai segédeszközeiről beszéljen. De aggályait eloszlatta az a körülmény, hogy a gépek és nevezetesen a villamos számológép ma már a statisztikai hivatalok legfontosabb segédeszközeivé váltak és a hivatalok egész munkamenetét és eljárását megváltoztatták. Időszerű tehát, hogy a szerzett tapasztalatokat megismertessük azokkal a hivatalokkal, melyeknek e tekintetben saját tapasztalataik még nincsenek. A technikai segédeszközöknek a hivatalokban való alkalmazása függ egyrészt a hivatal feladatkörétől, mely a legkülönbözőbb lehet, másrészt a meglehetősen magas beszerzési költségeknek engedélyezési lehetőségétől, végül a hivatali vezetőnek a gépek iránti érdeklődésétől. Az egyes technikai segédeszközök rentabilitása általánosságban nem állapítható meg; a gépek előnyei és a velük elért megtakarítás (munkaerőben, időben és költségben) csak egyes esetekre és egyes hivatalokra nézve ítéltők meg, mindig a hivatal sajátos szervezetének figyelembevétele mellett. Kétségtelen előnyei, hogy egy csomó közepes tisztviselőt felszabadít, a munkaidőben mintegy 20 százalékos megtakarítást ér el, a felvételi nyomtatványok minden egyes ismérének feldolgozását teszi lehetővé és lényegesen csökkenti a hibaforrásokat. A különböző gépek közül a statisztikai hivatalok szempontjából

figyelembe jöhetnek: különleges írógépek, modern összeadógépek, modern számológépek, régibb kézi számológépek, sokszorosítógépek, címzőgépek, és végül a villamos lyukasztógépek különböző tartozékaikkal, amelyek azonban az eddigi feldolgozási eljárások teljes megváltoztatására vezettek.

Kisebb vagy közepes statisztikai hivatal nélkülözhetetlen segédeszközeiül tekintendők: írógép nagy kocsival és jó tabulátorral (lehetőleg villamos erővel hajtva), villamos összeadógép nagy kocsival az oszlopoknak egymás mellé állítására, végül villamos számológép. A szükségelt gépek száma természetesen a hivatal nagyságától függ. Kívánatos még néhány régibb, kézzel hajtható számológép is, mert ezek egyes tisztviselőknek, még a tudományosan képzett munkaerőknek is, munkaközben nagy szolgálatot tehetnek. Sokszorosítógépekre nézete szerint nem igen lesz szükség, mivel az ilyen munkát a városi nyomda végezheti el. Címzőgépek (Adrema) a statisztikai hivatalokban nem igen szükségesek, hacsak a hivatalnak nincsen valamely különleges mellékmunkaköre, mely ezt megkíváná.

A statisztikai hivatalok legfontosabb segédeszközei az újabb időben a villamos számlálógépek, illetve a lyukasztógépek. Ezek a nagy országos hivatalokban immár nélkülözhetetlenek, kisebb, 200.000-nél kevesebb lakóval bíró városok hivatalaiban azonban mellőzendők, mivel náluk a gép kellő kihasználására nincs meg a lehetőség, ily gépnek több hivatal által leendő használata pedig már csak azért is kerülendő, nehogy a statisztikai hivatal más hivatalok számológépezetévé alacsonyodjék le.

A lyukasztókártyák rendszere közvetlenül alkalmazandó: oly esetekben, midőn a számlálólapokról vagy a lajstromokból az egyes ismérvek közvetlenül leolvashatók avagy nehézség nélkül az illető számkulcsba áttehetőek, így p. o. a népmozgalmi lapoknál, a rendőri be- és kijelentőlapoknál, az idegenforgalmi bejelentéseknél, stb. Alkalmazandó továbbá a rendszer mindennemű különleges felvételeknél, amennyiben a felvételi mintákat a statisztikai hivatal tervezte és a gépfeldolgozást már eleve számításba vette.

Ezen technikai segédeszköz alkalmazásának előnyeit már fentebb kiemeltük. Van azonban a gépfeldolgozásnak nehézségei is, ilyenek: a feldolgozási tervet minden egyes kiolvasás részére sokkal élesebben kell

átgondolni, mert munkaközben az esetleg elhibázott munkameneten változtatni már nem lehet; nagyobb őstáblákat kell felfektetni, hogy azokba az összes kombinációkat felvehessük, olyanokat is, melyekre esetleg csak egy későbbi időpontban lesz szükség; ezen őstáblákat szigorú rendszerességgel kell megőrizni még azon esetben is, ha azokból kivonatok esetleg már közöltettek is. Feltétlenül szükséges továbbá az üzemi személyzet tartós műszaki iskolázása és gyakori s gondos ellenőrzése. *Auer* végül foglalkozott a gépek rentabilitásának kérdésével is, melyről már fentebb tettünk említést; hogy e tekintetben konkrét adatokkal szolgáljon, *Auer* Boroszlóra vonatkozólag a következő részleteket közölte: ha feltesszük, hogy a hivatal feladatköre változatlan marad és a gép csak négy évig lesz munkaképes, akkor a gép beszerzési és folyó anyagköltségei (lyukasztókártyák stb.) 28 hónap alatt fizetődne ki, úgy hogy négy évre számítva évenként 5.000 márka megtakarítás áll elő.

Az előadás kapcsán *Auer* be is mutatta az egy külön teremben kiállított különböző típusú és gyártmányú író-, összegező-, számoló, sokszorosító és villamos lyukasztógépeket, melyek működésbe hozatva, tanulságos módon mutatták be a statisztikai munkásság egy részének gépüzemmé való átalakulását.

A konferencia napirendjének utolsó pontja *Zwick* Antal dr., Essen város statisztikai hivatala igazgatójának előadása volt a *jövedelmi statisztikáról*. Kiindulva abból, hogy a bér- és fizetési jövedelemstatisztikák, a társadalmi biztosítottak tagozódása, a takarékbetétek statisztikája és hasonló anyagok, — mint részstatisztikák — a jövedelmi statisztikát nem pótolhatják, szükségesnek tart oly rendszeres jövedelmi statisztikát, mely az össznépeesség jövedelmi viszonyainak alakulásáról, rétegezéséről és eltolódásairól tájékoztasson. A közgazdaságban még várható mélyreható változásokra való tekintettel ily vizsgálódások úgy gazdaság-, mint szociálpolitikai szempontból feltétlenül szükségesek. A jövedelmi statisztika anyagát másodlagosan az adóstatisztikából meríti. A jövedelemnek adószerű fogalmát ez okból alapvetőnek kell elfogadni, még hogy ha az a szociális szempontokra való tekintetből, az általános tudományos felfogástól el is tér. A jövedelmi statisztikának két számláló egysége van: a személy mint a jövedelem hordozója és a jövedelem maga; a kettő egymással a legszorosabban össze van kötve.

A csoportképzés szempontjából a következő ismérvek jönnek figyelembe: a jövedelem részéről a jövedelem magassága és forrásai, az egyén részéről a háztartás tagjainak száma, a háztartás fejéhez való viszony, foglalkozás, kor és nem és különösen a háztartás jövedelme. Analog statisztikai tömegek a lakosság jövedelmének összege és a (megtámasztott) népesség. Itt azonban hiányként jelentkezik az adókötelezettség határán aluli népesség jövedelmének ismerete.

A jövedelmi statisztika módszerére vonatkozólag *Zwick* kifejtette, hogy a jövedelmi fokozatok felállításánál a kisebb jövedelmek részére kicsi határokat kell elfogadni, ezen határokat azonban felfelé gyorsan kell tágítani. A jövedelem eltolódásainak legelőnyösebb mérését kapjuk, ha az egységeket reális nagyságokul alkalmazzuk. Kevésbé értékesek azok a mérési eljárások, melyekben valamely statisztikai sor csak mint merev schéma jelentkezik. Figyelmet kell azonban fordítani az összehasonlítást zavaró azon körülményekre, melyek a népesség mozgalmából és a pénz vásárlóerejének változásából előállanak. A jövedelmi statisztika tovább fejleszthető az őslisták és a jövedelmi adó kiszámítására szolgáló iverk kiépítése által. A legmegfelelőbb alapját e statisztikai ágban azonban az egyéni számlálólapok életbeléptetése szolgáltatná.

Az érdekes előadáshoz úgy statisztikusok, mint adóügyi szakférfiak szóltak hozzá, kik a kérdés nehézségeit több oldalról világították meg. Mindnyájan hangoztatták a statisztika ezen ága fejlesztésének szükségességét és elismeréssel adóztak az előadónak alapos munkálatáért, melyet a Szövetség gazdaságstatisztikai bizottságának adtak ki további tanulmányozásra oly utasítással, hogy a legközelebbi konferencián erre vonatkozó javaslatot terjesszen elő.

A Szövetség ülésének tárgysorozata ezzel kimerült. A szövetségi választmány tárgyalásaiból, melynek ülései nem nyilvánosak, csak annyit említek meg, hogy a választmány a legközelebbi, 1930. évi konferencia helyéül *Stuttgart* városát, időpontjául pedig május havát jelölte ki.

*

A *Német Statisztikai Társaság* közgyűlése a Szövetség üléseit követő napon zajlott le. A folyó ügyeken és a társasági bejelentéseken kívül négy előadás szerepelt a tárgysorozaton. Ezeknek elseje *Most Ottó* dr.-é volt.: *Gazdaság és statisztika* címen.

Most a német statisztikai életnek egyik érdekes alakja. Eredetileg, mint fiatal ember statisztikusnak indult és mint Düsseldorf város statisztikai hivatalának igazgatója rendkívül sokoldalú működést fejtett ki. A hivatal kiadványain kívül, melyeket úgy tartalmilag, mint terjedelem tekintetében magasra fejlesztett, *Archiv für Volkswohlfahrt* címen kitűnő folyóiratot adott ki, mely csakhamar előkelő szerve lett a német szakirodalomnak. Később megválván a statisztikai szolgálattól, egy kisebb német város (Sterkrade) főpolgármestere lett, majd az alsórajnai kereskedelmi kamara első szindikusának állását vállalta el, melyet ma is betölt. Legújabbán pedig a münsteri egyetem tanárává neveztetett ki. Rendkívül alapos tudományos készültsége, a statisztikában, a városi közigazgatásban és a közgazdasági életben való egyaránt nagy otthonossága, valamint sokoldalú irodalmi működése neki a tudományban éppen úgy, mint a gazdasági életben vezető szerepet juttatott. Mostani előadását egy vallomástétellel kezdte: azzal, hogy bár a gyakorlati statisztika terét elhagyta, nem szűnt meg annak haladását figyelemmel kísérni és új működési pályáján örömmel látta, a gazdasági statisztika óriási haladását és fejlődését. A statisztika azonban nem öncél, de a tudomány és a közigazgatás sem öncél. A legmagasabb cél, mely az államban él: lehetőleg a nemzet egészét részesíteni a mind mélyebbre ható kultúrában. Ennek kell mindent alárendelni, még a külpolitikát is. Az államot mint ilyent minden gyengítési külső kísérlet ellen fenn kell tartani. A belső politika megteremti és fenntartja a szervezetet, mely a szociális kultúrát létesíti. A gazdaság nem a végcél, de első előfeltétele minden más állami célnak, mely nélkül minden más csak papiron marad. Az állam etikai tartalma a kulturális és szociális jólét. E célból van szükség arra, hogy a dolgok mibenlétét a legtisztábban megismerjük („Die klarste Erkenntnis der Dinge wie sie sind“). Ez a német statisztika nemzettörténeti feladata. A statisztika a mai idő lelkiismerete és útmutatója. Ezt a feladatot a statisztikának kell betöltenie, a statisztika kell, hogy az igazság fáklyahordója legyen. Ennek a szerepének köszönheti a statisztika és különösen a gazdasági statisztika, hogy a bizalom az újabb időben iránta megnövekedett és szükségességét mindjobban elismerik. De a statisztika gyakran cserbenhagy. Ma sokat beszélnek racionalizálásról, de a racionalizálás badarság,

ha racionalizálni akarnak oly iparokat, melyeket nem ismernek megfelelő statisztika hiánya miatt. E hiányokat pótolni van hivatva a szövetségi statisztika (Verbandstatistik). Ez a hivatalos és a magánstatisztika között áll. A hivatalos statisztika érzékeny hiánya, hogy e téren keveset mutat fel, érzékeny hiánya a gazdaságtudomány és a politika szempontjából, hogy semmit sem tud mondani a fogyasztási kapacitásról. E probléma megoldása igen nehéz, de nem lehetetlen, a szövetségi statisztika ezt részben már jól meg is csinálta és abban rejlik éppen e statisztika jelentősége, hogy a hivatalos statisztikának megmutatta, hol vannak a leginkább megoldásra szoruló szükségletek. De szükség van a különböző magánstatisztikai létesítményeknek nagyobb öszhangjára. Mindenekelőtt szükséges, hogy sokkal nagyobb mértékben, mint ahogy az eddig megvan, teremtsék meg és tartassék fenn a hivatalos és a magánstatisztika közötti érintkezés, hogy ezek egymást kiegészítsék és ne egymás ellen dolgozzanak kettős munkateljesítéssel. A statisztika ma nem nyújtja a német gazdaságpolitikának azt, amire annak céljai teljesítése végett szüksége van. Viszont a gazdaság maga sokszor nem adja meg a statisztikának azt, amire ennek szüksége van. A hivatalos statisztikának még nagy hiánya, hogy nem tud semmit mondani a közüzemek számáról, forgalmáról, értékéről és a magánüzemekhez való viszonyáról. Részleteiben kiképzett pénzügyi statisztika szükségességét gyakran hangoztatták s igen fájdalmas, hogy az ennek körébe vágó kérdések gyakran minden statisztikai alap nélkül „légmentes térben“, tárgyalatnak. A Német Statisztikai Társaság feladata lehetne, hogy ez irányban a kezdő lépéseket megtegye. Van kitűnő, sokoldalú német közlekedési statisztika, de mégsem veszi eléggé figyelembe azok szükségleteit, kiknek tulajdonképpen szánva van, mégis hiányoznak a nagy közlekedési problémák felismerésére és megoldására szolgáló alapok. Semmiféle statisztika nem ad kellő képet a német rajnai hajózás nagyságáról és közelebbi viszonyairól. A statisztika termelői és fogyasztói közti együttműködésre kell tehát törekedni. Sajnos, a statisztika ma még sok esetben nem léphet fel mint arbiter ott, ahol nélküle nem is volna szabad dönteni vagy határozni. A hivatalos statisztikának oda kell jutnia, hogy az egyes vállalatok adatszolgáltatása alapján a vállalatok gazdasági helyzetéről képet

adhasson Németországban. A községi egyesítések vagy szétválasztások (Ein- und Ausgemeindungen) körüli küzdelemben minden komoly statisztikai alap hiányzik (egy városokat kivéve), a belstatisztikai organizáció hiánya itt nagyon érezhető. A gazdasági statisztikának messzemenő regionális tagozódására van szüksége; e célból provinciális statisztikai hivatalokat kellene szervezni. A gazdaságstatisztikai elemeket helyileg sokkal jobban kellene részletezni, ezért az Alsórajnai Kereskedelmi Kamara 6 városban helyi statisztikai szervet létesített, mely a gazdasági helyzet változásait és mindazt, ami vele összefügg, figyeli és feldolgozza. Sajnos, eddig a gazdaság és gazdaságtudomány között kevés az összhang és az együttműködés. A közgazdaságnak odaadó közreműködését a közgazdasági statisztikában mindenképpen kívánni kell. A tényeknek a maguk valóságában leendő messzemenő felderítése mindenekelőtt kívánatos. De ehhez szükséges, hogy a gazdasági szervezetek bizalommal legyenek a statisztika iránt, mert bizalom nélkül nincs gazdasági statisztika; és ha a gazdasági életnek nincs ez iránt érzéke, gazdasági statisztika nem űzhető. A statisztikusok és az ipar és kereskedelem szakemberei között szoros összhangnak kell lennie, e nélkül nincs megoldás. Előadásának végszava az volt, hogy a statisztika képviselői nyissák ki ajtajukat a gyakorlati gazdasági élet képviselői előtt, ezek pedig lépjenek azon be és mindketten egymást megértve, együttesen dolgozzanak a német statisztika és gazdaság megtermékenyítésén.

Az előadáshoz fűződő vita szónokai közül *Platzer H. dr.*, a birodalmi statisztikai hivatal tagja hangsúlyozta, hogy a *Most* által érintett téren tényleg még sok a teendő, de a statisztikának is vannak bizonyos határai. A német statisztika e téren sokkal többet nyújtott, mint a többi államok bármelyike. A termelési statisztikára nézve elismeri, hogy még nem haladtak messze, de a kezdet biztató a fennálló nehézségek dacára, különösen a gazdaság részéről. A német gazdaságnak a háború óta oly nagy nehézségekkel kellett megküzdenie, hogy a termelési statisztika tekintetében nem lehet neki szemrehányást tenni, hogy tartózkodóbb volt, mint ahogy kívánatos volna. *Sänger H.*, a porosz statisztikai hivatal igazgatója a provinciális statisztika szükségességét hangoztatta, de az erre vonatkozó kísérletek pénzügyi nehézségek miatt abba maradtak. A feldolgozás hosszadalmasága is, mely miatt az anyag aránylag ké-

sőn kerül nyilvánosságra, megnehezíti a dolgot. Hozzájárul még a gazdaság bizalmának hiánya a statisztikával szemben. Több más felszólalás után *Most* végszavában megállapította, hogy valamennyi felszólaló kívánta a statisztika ezen ágának kiépítését s ez szerinte a legnagyobb elismerés a statisztika iránt.

Valta dr., a munkanélküliség ellen biztosító és munkaközvetítő birodalmi intézet egyik igazgatója Németországnak a nemzetközi munkastatisztikában való részvételéről értekezett. Előadásában hangoztatta, mennyire szükséges az összehasonlíthatóság a tudományban éppen úgy, mint a gyakorlati életben, ami érthetővé teszi az erre irányuló törekvéseket. A statisztikai adatok összehasonlíthatósága különösen a fogyasztóra nézve elengedhetetlenül szükséges, mert a fogyasztó alig veheti a statisztikának hasznát, ha nem tehet összehasonlításokat. Előadó ezután ismertette a Nemzetközi Statisztikai Intézet és a Nemzetközi Munkahivatal szervezetét és munkásságát és Németországnak e munkában való részvételét. Ettől eltekintve az előadás nem nyújtott érdemleges dolgokat.

Nagy érdeklődést váltott ki *Winkler Vilmos dr.* egyetemi tanárnak, az Osztrák szövetségi statisztikai hivatal főtanácsosának előadása: *Hazudik-e a statisztika?* címen. *Winkler* először azt a kérdést tárgyalta: Érheti-e a statisztikát a hazudozás vádja? Szerinte a statisztika ellen vádat emelhetnek egyrészt azért, mert közzétett túlkicsi számok helytelen képet adhatnak, másrészt mert a megkérdezett egyének kényelmessége vagy érzékenysége helytelen bevallásra s így meg nem felelő eredményekre vezethet; de hibaforrások rejhetnek a becslésekben vagy gyűjtőfogalmak körüli számításokban is, nem kevésbé közrejátszanak a számlálási, számítási, írási és sajtóhibák is. Azonban meg lehet állapítani, hogy az ilyen hibaforrások kiható ereje és terjedelme a statisztikában eléggé korlátozott. Figyelem és elővigyázat a hibaforrás nagyságát még lényegesen csökkentheti. A második kérdés, melyet *Winkler* bonckés alá vett, az volt, hazugságra indítható-e a statisztika hozzánemértő kezelés által? Ily esetek adódhatnak elő a fogalmak különbözőségéből eredő eltérések folytán, valamint a feldolgozási módszerek különbözőségéből fakadó eltérések folytán, nem kevésbé a számok értelmezéséből eredő eltérésekből. Gyakoriak a hiányos statisztikai előképzettségből eredő módszertani hibák

is és a statisztika elleni vádak leggyakrabban a statisztika termelőinek és fogyasztóinak ezen hiányos képzettségéből erednek. Leggyakoribb a statisztika rosszindulatú alkalmazása, azaz a vele való visszaélés, a tendenciózus statisztika. Elmékedésének végeredménye gyanánt *Winkler* két követelményt állított fel: 1. hogy a statisztika tulajdonképeni hibaforrásai és a statisztika tudatlan vagy rosszakaratú kezelése között éles megkülönböztetés tétessék és 2. hogy a statisztika termelőinek és fogyasztóinak statisztikai képzettsége fokoztassék oly célból, hogy a tudatlan kezelés és a rosszakaratú visszaélés lehetőleg hátraszoríttassék.

Az előadás élénk eszmecserére adott alkalmat, de ebből világosan kitűnt, hogy a hallgatóság nagyon különbözőképen fogta fel a kérdést. *Wolff dr.* hallei tanár és statisztikai igazgató azt vitatta, hogy a becslés annyira hiányos eljárás, hogy a statisztikusnak kézzel-lábbal tiltakoznia kell az ellen, hogy a becslés statisztikai módszernek tekintessék. Hasonló az ankét is, mely természetesen mindig szubjektív és legfeljebb csak szemelvényesen („ausschnittweise“) használható. A legmegbízhatóbb módszer a statisztikai módszer, s ha ezzel rendelkezünk, nincs más módszerre szükségünk. Miért alkalmazzon a statisztika többféle eljárást, mikor minden más tudománynak csak *egy* módszere van? Ami *Winkler* javaslatát illeti, azt hiszi, nem a tömeget kell nevelni, hanem azokat, kik a statisztikával visszaélnék. *Burgdörfer* kormányfőtanácsos, a Birodalmi Statisztikai Hivatal tagja, *Wolffal* ellentétben hangsúlyozza, hogy a becslést sok esetben nem lehet mellőzni p. o. az aratási statisztikában. A statisztika hamis értelmezése és a vele való visszaélések ellen nincs óvszer, de az eljárási módokat javítani kell és az eredményeket lehetőleg a statisztikai hivataloknak kell tudományos feldolgozásban közölniök, hogy a mások által történő feldolgozások, melyek hamis értelmezésekre vezethetnek, lehetőleg feleslegessé váljanak. *Müller* János, a thüringiai statisztikai hivatal igazgatója szerint más tudományok is több módszerrel dolgoznak, a statisztika hibái tehát nem a több módszerből erednek. Számos felvételtől kellene lemondanunk, ha csak a statisztikai módszerre akarnánk támaszkodni és lemondanánk a többi eljárási módokról. Több más lényegtelen felszólalás után *Winkler* a zárószavában örömmel konstatálhatta a nézetek megegyezését, mely a különböző felszólalásokból kitűnt. Hogyan

vezethet ez a tárgyalás gyakorlati eredményekre? A statisztika hibaforrásait szigorúan el kell különíteni a rosszakaratból eredő vádaktól. Nem szabad egy alkalmat sem elmulasztani, ahol a statisztika tekintélye és megbízhatósága érdekében lándzsát lehet törni. Azt hiszi, az ügynek fog szolgálatot tenni, ha előadását megküldi az egyetemeknek. *Zahn* Frigyes elnök azzal zárta le a hosszú eszmecserét, hogy a statisztikai kiképzést tökéletesíteni kell. Ez magával hozza majd azt, hogy minden statisztikus a módszer, analízis és kiaknázás tekintetében mindent meg fog tenni, ami arra szolgálhat, hogy a statisztika felől táplált balhiedelmeket és az ellene emelt vádakat eloszlassa, ill. elhallgattassa. A statisztika objektivitását mindenekfölött meg kell védeni; nem szabad engedni, hogy statisztikai hivatal politizálódjék és nem szabad kiadványait politikai ellenőrzés alá állítani.

Amint a hozzászólásokból látható, a vita tulajdonképen nem a körül forgott, amit az előadás címe jelzett, hogy t. i. hazudik-e a statisztika, hanem a statisztikai módszerek és felvételek egyes hiányai körül, valamint a statisztika használói által elkövetett visszaélések körül. Azzal a kérdéssel, hogy a statisztika hazudik-e, az előadó egyáltalán nem foglalkozott. Tette azt talán abból a feltevésből kiindulva, hogy a statisztikának hazudnia, azaz a tényeket megmásítania nem szabad. Világos, hogy minden kultúrállam a statisztikai felvételek nyújtotta eredmények szentségét megővni tartozik és így a bevallásból nyert adatok önkéntes megváltoztatásától tartózkodni köteles.

A Német Statisztikai Társaság közgyűlésének utolsó pontja annak a bizottságnak jelentése volt, melyet a társaság *a közgazdasági és magángazdasági statisztika együttműködésének* tanulmányozására kiküldött volt. Ezen bizottság tagjai több közgazdaságtani egyetemi tanáron kívül *Morgenroth* Vilmos dr., a kiváló müncheni statisztikus és *Isaac* Alfréd dr. nürnbergi keresk. főiskolai tanár voltak, kik mindketten már a hamburgi ülésen szerepeltek mint a gazdasági statisztika problémáinak előadói. A bizottság tárgyalásainak eredményeiről *Morgenroth* számolt be a tőle megszokott alapos-sággal és mélyenjáró gondolatmenttel. Kiindult az általános (közgazdasági) és a magángazdasági statisztika kölcsönös vonatkozásából és meggyőzően fejtegette, hogy a két statisztikának együtt kell dolgoznia. Az általános statisztikának szüksége van az

üzemgazdasági statisztikára és ebből becses következtetéseket vonhat le. A gazdasági statisztika az egyes üzemek statisztikájának bevonása által nagy gazdagodást nyer, de még inkább akkor, ha az egyes üzemek statisztikáját össze lehet foglalni és ebből új közgazdasági megismeréseket méríthetünk. Az üzemgazdasági statisztikára az az előny áll elő, hogy a gazdasági statisztika bevált módszereit is igénybe veheti, továbbá, hogy az egyes üzemek eredményeit az általános közgazdasági statisztika eredményeivel vetheti egybe és így ezeknek az egyes üzemek menetére gyakorolt hatását is vizsgálhatja. Az üzemgazdasági statisztikára vonatkozólag kiemelte, hogy itt nincs szó más fogalomról, hanem csak más az alkalmazásának tere. Az üzemgazdasági statisztika az üzemgazdaságtan egyik ága és tárgya mindaz, ami az üzemek helyzetének megismerésére szükséges. Ez a fő segédeszköze a tudományos üzemvezetésnek, amit Amerikában *business-statistic*-nek neveznek. Az üzemek ellenőrzése a statisztika által rendkívül fontos és az új kutatási irány e téren igen nagy szolgálatokat tesz a gazdaságtudománynak. Az üzemgazdasági statisztikában nagyon nehéz egységes rendszer felállítása, mert az üzemek nemcsak nagyságuk, de jellegük és üzemük minősége tekintetében is felette eltérők és heterogének. Az üzemeknek csoportosítása és valami rendszerbe való beosztása az ipar különböző fajai avagy munkafázisok vagy más szempontok szerint történhetik. Az üzemgazdasági statisztika mindent felölel, ami az üzem szempontjából megfigyelésre érdemes és hozzájárul még a külső statisztika (más üzemekkel való összehasonlítás) és a konjunktúra-statisztika is. Bizonyos, hogy a statisztikának ez az ága merőben új területen mozog, „statistisches Neuland“ az, amit feltár.

Morgenroth az üzemgazdasági statisztikának az általános statisztikával való tervszerű együttműködése tekintetében követelményül állította fel, hogy az kellő értékesítés céljából megfelelően kiegészíttessék. Ennek előfeltétele azonban, hogy az egyes üzemekbe mennél jobban bevezetessék, az egyes vállalatok statisztikája tökéletesíttessék és a lehetőség határain belül egységesíttessék. Szükségesnek tartotta továbbá, hogy az általános statisztikának az elméletre, a fogalmakra, a módszerekre és a technikára vonatkozó bevált tanai, — az üzemi követelmények különleges sajátosságainak figyelembevételével — az üzemgazdasági statisztikába is átvétessenek, még pe-

dig úgy ezen új ág fejlesztésének, mint az összehasonlíthatóság fokozásának és a közgazdasági statisztika részére való összefoglaló értékesítése céljából. *Morgenroth* szerint az e téren elért eredmények még nagyon rászolgálnak a további kialakításra. Itt különösen a statisztikának az egyes vállalatokba való bevezetése és megszervezése, a statisztika általános módszereinek és technikájának alkalmazása, az üzemek technikai és technológiai statisztikájának kialakítása azok a főbb teendők, melyekkel komolyan és behatóan foglalkozni kell. Hogy a felmerülő nagy nehézségeket le lehessen győzni, szükséges — a Statisztikai Társaság és üzemstatisztikai bizottságának működésén kívül — jó üzemgazdasági statisztikai kézikönyvekről és egyéb kiadványokról gondoskodni, továbbá kívánatos, hogy a külföldi és különösen az amerikai szakirodalomnak erre vonatkozó termékei a német üzemstatisztika javára hasznosíttassanak. Kívánta még, hogy az üzemi statisztika az egyetemeken, műegyetemeken, kereskedelmi főiskolákon, stb. taníttassék, az állami statisztikai hivatalok és a konjunkturakutató intézet az üzemi statisztikára nagyobb gondot fordítsanak és a gazdasági vállalatok vezetőségeire ez irányban felvilágosítólag hassanak.

Isaac tanár előadása *Morgenroth*-ét két irányban egészítette ki: egyrészt a fogalmak tisztázása, másrészt a gyakorlati keresztülvitel módozatainak feltárása tekintetében. Az elsőt illetőleg javasolta, hogy a magán-, illetve üzemgazdasági statisztika ezentúl *üzemi statisztikának*, a közgazdasági statisztika pedig az előbbitől való élesebb megkülönböztetés céljából *piaci statisztikának* (Marktstatistik) neveztesse. Mindkét ág magasabb fogalmaként a *gazdasági statisztika* nevét ajánlotta. Minthogy a mozgalmi jelenségeket az állapotjelenségektől meg kell különböztetni és ez a megkülönböztetés a statisztikában egyébként már meg is van, a két új ág használatára a *piaci menet* (Markttablauf) és *piaci struktúra*, *üzemi menet* és *üzemi struktúra* elnevezéseket hozta javaslatba. Úgy a piaci, mint az üzemi statisztika részére egységes *alapsémákat* kell teremteni. A piaci statisztika sémája a következő: a) a *piaci menetre* nézve: termelés a szó legtagabb értelmében, kínálat, eladás, kereslet, forgalom, jövedelem, fogyasztás, árak; b) a *piaci struktúra* részére: a meglévő üzemek, az üzemek tökestruktúrája, az üzemek egyéb ismérvei, a meglévő termelési eszközök a legtagabb ér-

telemben, mindennemű készletek, lakások. Az üzemi statisztika tagozódásának sémája volna: a) az üzemi menet részére: bekapcsolt üzemek („vorgeschaltete Betriebe“) szolgáltatásai, beleértve a tulajdonképeni üzemvezetés előkészületeit, teljesítési (eladási) készültség, (raktárgazdaság), az üzemi teljesítések kelendőse (eladása); b) üzemi struktúra: valóságos tőke, névérték szerinti tőke. Hogy azonban ez új statisztikai ágak létesülhessenek, érdekeltetni kell az egyes üzemeket. Ezt a munkát a szövetségek, más érdekeltségek és konjunktura intézetek végezhetik el. De ezek a szervezetek nem végezhetnek minden munkát. Meg kell tehát könnyíteni az üzemeknek a rájuk háruló munkát, még pedig azon lehetőségekre való utalás által, melyek a könyvelésnek megfelelő átalakítása által adódnak, valamint arra való utalás által, hogy a könyvelés feljegyzéseinek az üzemsziszatika szempontjából minő jelentőségük van. Az üzemsziszatika szakkörök hivatvák arra, hogy a könyvelést a statisztikai kiaknázás lehetősége szempontjából átvizsgálják.

Isaac tanárnak finom részletekbe menő előadása kijelölte azt a keretet, melyben az új statisztikai ágnak fel kell épülnie, illetve, amelyben az kontemplálva van. A terv és rendszer kidolgozása mindenestre elismerést érdemel. Más kérdés azonban, hogy az új rendszer át fog-e mehetni a gyakorlatba. A fennforgó nehézségekre Isaac maga is ráutalt, midőn bizonyos könnyítések szükségességét hangoztatta. Az előadás a hallgatóság egy részében azt a benyomást keltette, hogy a tervezet bizonyos fokig utopisztikus. Az üzemeknek csak kis része lesz abban a helyzetben, hogy azt a nagy munkatöbbletet vállalja, mit a tervezet végrehajtása okoz s így az üzemsziszatika alighanem még soká hiányos fog maradni és piom de-

siderium lesz az a nagyszabású kezdeményezés, mely *Morgenroth* és *Isaac* tanárok nevéhez fűződik. A gazdasági viszonyok alakulása, ha valaha, ma indokolja az új statisztika életbeléptetését és ha az ezzel kapcsolatos nehézségek egyelőre talán még a távolabbi jövőnek tartják fenn a megvalósítást, a statisztika rendszerének a gyakorlati élet követelményeinek figyelembe vételével történő továbbfejlesztése mindenestre oly lépés, melyről meglelégedéssel kell tudomást venni.

Ezzel az előadással véget ért a Német Statisztikai Társaság közgyűlése és általában a kölni „statisztikai hét“. Ha végig tekintünk a háromnapos tárgyalások gazdag anyagán, úgy megállapíthatjuk, hogy az semmivel sem maradt a megelőző ülészakok nívóján alul. Jellemezte az ülészakot a statisztika új problémáinak a tárgyalások homlokterébe való állítása, minők a sportstatisztika, a légiforgalom statisztikája és különösen az üzemi statisztika. A régebbi vitatárgyak közül a népszámlálás, a birodalmi pénzügyi statisztika és a jövedelmi statisztika volt a legfontosabb. A tárgyalásoknak ezt a gerincét a napirend többi tárgyai előnyösen egészítették ki. Három nap alatt a feldolgozandó anyagnak oly nagy tömege várt elintézésre, mely a résztvevők munkakedvét és munkateljesítő képességét erős próbára tette. Az ülések résztvevői azonban a németeket jellemző kitartással és szívóssággal a nehéz munkát sikerrel elvégezték és azzal a tudattal térhettek haza, hogy a német községi statisztika ügyét újból egy nagy lépéssel előbbre vitték és ezzel a *Német városi statisztikusok Szövetsége*, valamint a *Német Statisztikai Társaság* életrevalóságáról és magas tudományos nívójáról újabb meggyőző tanuságot tett.

Thirring Gusztáv dr.

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission hongroise pour la fixation des valeurs de statistique commerciale.

Személyi hírek. — *Nouvelles personnelles.*

Halálozás. Pajor Ignác dr., gazdasági főtanácsos, kereskedelmi tanácsos június hó 16-án Budapesten elhunyt. Az Értékmegállapító Bizottságnak hosszú időn keresztül volt érdemes tagja.

Kelemen Lajos, a Magyar Ruggyantaárugyár

R.-T. vezérigazgatója, július hó 8-án elhunyt. Az Értékmegállapító Bizottság X. szakosztályának volt kiváló szorgalmú szakértője. Évek óta értékes jelentésekben ismertette a gummiszakma viszonyait. Halálával a bizottságot érzékeny veszteség érte.

Szakosztályülések. — *Séances de sections.*

A Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság a múlt hónapban is folytatta az 1928. évi külkereskedelmi egységértékek felülvizsgálását és a forgalmi és árviszonyok megbeszélését.

A XIII. szakosztály 1929 május 23-án délelőtt 11 órakor tartott ülést Szurday Róbert, m. kir. keresk. főtanácsos elnöklete alatt. Az ülésen megjelentek: Aczél Ottó, Ausch Gyula, keresk. tanácsosok, Behr Dezső m. kir. kormányfőtanácsos, Borbás Lajos, Goldberger Lajos, Mihalik Imre, Mössner József és vágfalvi Quittner Lóránt kereskedelmi tanácsosok és Dániel Ervin, Freudinger Dávid, maróti Fürst György, Greiner M. Miksa, Heinrich Ignác és Litzmann Vilmos szakértők. Az osztály a nyerspamut, pamutvatta, pamutfonalak, pamutszövetek egységértékeinek a megállapításával foglalkozott.

Forgalmi és árviszonyokról Szurday Róbert tartott érdekes összefoglaló előadást. A pamutpiaci ár az előző évhez képest stabil volt, 18 és 22 cent között ingadozott. 1927-hez képest 2%-ra tehető az átlagos emelkedés. A szakmán belül behozatali hitelre csak azok szorulnak, akik a belföldön hitelüket már kimerítették. Amennyiben a belföldön válságról lehet beszélni, úgy ennek oka nem a kereskedelem, hanem az általános gazdasági helyzet, ami a fogyasztó szegénységén keresztül a rossz árakban érvényesül. Hosszú idők óta bevezetett dolog az úgynevezett zöldhitel, ami a gazdának a jövő jó termés reményében nyújtott áruhitelt jelenti. A tapasztalatok szerint inkább feketehitelnek kellene nevezni.

Általánosságban az ország felvevőképessége még nagy, ami az iparra nézve kedvező. A vállalatok foglalkoztatottsága kielégítő, de a szükségletnek még 40%-át importáljuk. Ez arra mutat, hogy az ipar további belső fejlesztése nemcsak lehetséges, hanem szükséges is. Kitér ezek után az országot szélesebb körben érdeklő gazdasági kérdésekre. Rámutat Németországgal szemben fennálló hátrányos helyzetünkre. Egyes cikkek terén annyira ki vagyunk szolgáltatva a német iparnak, hogy a mi mezőgazdasági cikkeink elöl való elzárkózásukkal szemben nem nyulhatunk represszáliákhoz. Ugyancsak célszerűtlen a lengyel szerződés: az onnan behozott textiliákkal szemben nem vagyunk képesek bort exportálni. Felhívja a figyelmet arra,

hogy a francia szerződés ez év szeptemberében, közös megegyezéssel megváltoztatható lenne, aminek közgazdasági életünk hasznát látná. A jelenlegi helyzet az, hogy bár műselymünk minőségénél fogva Párisba is exportálható volna, Ausztria és Cseh-Szlovákia, ma előnyösebb helyzetben van nálunk.

A szövött és kötszövött áruk forgalmi és árviszonyait Borbás Lajos ismertette.

Az 1928. évi szövöttáru, vagy helyesebben köt-szövöttáru cikkek termelési viszonyai az elmúlt esztendőhöz képest valamivel súlyosbodtak. Az általánosan ismert gazdasági helyzeten kívül speciális okai vannak ennek, amennyiben a gombamódra elszaporodó kisebb vállalatok egymásnak és különösen a fennálló régebbi nagyobbaknak olyan módon okoznak gyakran kellemetlenséget, hogy a már kitanított munkásokat elszerződtetik.

Ennek az egymástól való munkás-elcsábításnak főoka az a rendelet, amely a külföldi munkások alkalmaztatására vonatkozik és bármennyire helyes és természetes is az a törekvés, hogy lehetőleg magyar munkavezetőkkel dolgozzunk, mindaddig, míg egy kellően kiképzett és évtizedes tapasztalatokkal bíró kar nem áll rendelkezésre, óvatosan kellene ezzel a kérdéssel bánni, mert így természetesen a csekélyszámú kiképzett belföldi magyar mester igénye növekedik ezáltal, a gyártás mindig drágább lesz, ami a belföldi piac teljesítőképességének rovására megy.

Ebben a termelési ágban valóban szükség volna egy oly kartelra, amely a termelők együttműködését, az üzemek racionalizálását és a gyártás egyöntetűségét létrehozná. Nem szabadna tovább fennállani annak az állapotnak, hogy emberek minden meggondolás nélkül apró-cseprő kis gyárakat tucatszámra állítanak fel, s mikor bajok jelentkeznek, akkor egyszerűen a kormányhoz fordulnak és onnan várnak minden támogatást.

Az elkeseredett harc következményeként az árak is, bár erre semmi ok nem volt, folyton lemorzsolódtak. A múlt évben különösen megdöbbentő az inzulvenciák száma, amely mint láznerő, bizonyítja, hogy a gyártás és eladás közötti vi-

szonylatban a magyar gazdasági élet nincs kellőképen megalapozva.

Ennek a kérdésnek a rendezése az érdekképviselések feladata volna. Össze kellene állni a termelő és fogyasztó érdekeltségeknek, hogy a jövő nemzedék úgy is nehéz feladatát megkönnyítse.

Az V. szakosztály május hó 28-án délelőtt tartott ülést, *Chorin* Ferenc dr., a Felsőház tagjának, m. kir. kereskedelmi főtanácsosnak elnöklete alatt. Jelen voltak: *Engel* Gyula, *Fodor* Zsigmond, *Krausz* Frigyes, *Krónberger* Zsigmond, *Pálinkás* György, *Reimann* Ernő dr., *Rényi* Oszkár, *Schultz* Manó, *Telsch* Árpád, *Vuk* Gyula, *Weisz* Ármin kereskedelmi tanácsos, továbbá *Hoffmann* Ferenc, *Lindner* Leó, *Schanzer* Pál dr., *Tábor* Gábor, *Vámos* Fülöp, *Vigh* Gyula és *Fenyő* Emil szakértők. A napirend első pontján *Reimann* Ernő dr. jelentése szerepelt a hazai és külföldi szénpiac 1928. évi viszonyairól.

A hazai bányák széntermelési, illetve szénszállítási adataiból megállapítható, hogy az 1928. évi széntermelés 3·7%-kal nagyobb volt az 1927. évi termelésnél, a bányák szállítása pedig az 1928. évben 5·4%-kal haladta meg az 1927. évi szállítást. Az utolsó békeév termelésével szemben az 1928. évi széntermelés 3·2%, az 1913. évi szénszállítással szemben pedig az 1928. évi szénszállítás 8% emelkedést mutat.

A hazai szénbányák termelése 1928 januártól 1928 október haváig állandóan emelkedést mutatott az 1927. év hasonló időszakával szemben, csupán 1928 november és december havában csökkent a termelés 1927 november és december havával szemben, mely körülmény a pilisvörösvári bányánál fennállott sztrájkknak volt betudható.

A szállítási többlet egy részét a M. Á. V. és a magánvasutak vették igénybe. A M. Á. V. és a magánvasutak külföldi szénben felmerült szükségletük jelentékeny részét hazai kőszeneinkkel pótolták. Nagyobb igénybevétel mutatkozott az iparnál és többletfogyasztás jelentkezett 1928. évben a háztartás és fűtés tételénél is, ami annak tulajdonítható, hogy számos állami és közintézmény kormányintézkedés folytán a külföldi szén használata helyett hazai szén fogyasztására tért át.

A munkásviszonyok kielégítőek voltak, nagyobb arányú munkásmozgalom csupán a pilisvörösvári bányákban volt.

A hazai bányák árai az 1927. évvel szemben egyáltalán nem változtak, dacára annak, hogy a hazai bányák a munkásoknak bérpótlékot engedélyeztek és a szociális terhek lényegesen emelkedtek.

Az 1928. évi kivitel az 1927. évi kivittel szemben kb. 4%-kal csökkent. Emelkedést látunk az osztrák és cseh kivitelnél, viszont visszaesés mutatkozik a román és jugoszláv kivitelnél; teljesen elmaradt a jóvátételi szállítás. Az osztrák, jugoszláv,

román és bolgár kivitelnél szerepel a hazai hajóstársaságaink külföldi szénvételező állomásaira kivitt szénmennyiség. A szénkivitt Romániába és Jugoszláviába megbénította az ezen államok által kirótt tiltó vám.

Az 1928. évi szénbehozatal az 1927. évi szénbehozatalhoz viszonyítva 7·6%-kal, az 1928. évi kokszbehozatal az előző évi kokszbehozattal szemben 15·5%-kal emelkedett. Az 1928. évi nagymérvű szén- és kokszbehozatal jelentékeny mértékben hozzájárult külkereskedelmi mérlegünk romlásához.

A szénbehozatalnál a legjelentősebb tétel a Lengyelországból behozott szénmennyiség, melynek tekintélyes része a fűtési és háztartási célokra érkező darabosszén. Ezt a mennyiséget ezidőszert hazai bányáink teljes mennyiségben képtelenek pótolni, de remény van arra, hogy a hazai bányáknak brikettirozási tevékenysége, valamint a lignitnemesítés útján módjukban lesz az importált szénmennyiségek jelentékeny részét ezen termékekkel pótolni.

A behozott kokszmennyiségek egy részét az öntödék és huták fogyasztották, a másik részét fűtési célokra fordították. A kokszkereslet 1928. évben egész Európában és így hazánkban is, emelkedő volt, ami annak tudható be, hogy a tömegesen létesülő központi fűtések tüzelőszerkezete kokszra van berendezve. Sajnos, a behozott kokszmennyiségeket ezideig nem sikerült a belföldön pótolni. Az öntödék céljaira szolgáló daraboskokszot belföldön nem állítják elő, viszont a fűtési célokra szolgáló kokszmennyiséget a gázművek oly minimális mértékben termelik, hogy a szükséglet teljes kielégítése csakis import útján biztosítható. Hazai bányáink kísérleteznek szeneik lepárlásával és koksz előállításával, mely kísérletek sikerrel biztatnak.

Az importált külföldi szén értékesítési viszonyai egyáltalán nem mondhatók kedvezőknek. A kereskedők ugyan a külföldi, jelesen felsziléziai szenet, dumpingáron szerezték be, de azt éles verseny következtében minimális haszontétellel adták tovább a fogyasztónak. Ehhez járult még az 1928 november és december havi enyhe időjárás, amely a szénfogyasztást ezen időpontban rendkívül lecsökkentette, úgyhogy a kereskedők minden áron igyekeztek készleteiktől megszabadulni.

Hasonló helyzet állt elő a kokszáraknál is. 1928 augusztus havában a kokszot a kereskedők csekély haszonra adták el, viszont 1928 szeptembertől kezdve úgy a cseh, mint a lengyelországi kokszművek szállítani nem tudtak, úgyhogy dacára az óriási kokszkeresletnek, a kereslet által előállott helyzetet a kereskedők egyáltalán nem tudták kihasználni.

Ezután *Schanzer* Pál dr. olvasta fel a fatermelés és -kereskedelem ismertetését.

1928. év elején úgy látszott, mintha az építkezési tevékenység nem indulna meg a várt mértékben. A nyár felé azonban ez megváltozott, amennyiben az építkezés megindultával Budapesten az előző esztendő lakástermelését is meghaladta. Az építkezés a vidéken is eléggé nagymérvű volt. Ez természetesen elsősorban a faszakmában éreztette lényeges hatását, miután a vidéki építkezésekhez nagyrészt fa szükséges. Az élénk kereslet megfelelő áron való értékesítésre adott alkalmat, úgyhogy az 1928-as esztendő fakeskedelme általában kielégítő volt.

Fabehozatalunk értékben az összbehozatalnak 1927. évi 11·41%-ról 12·19%-ra emelkedett, vagyis 130·8 millióról 145 millióra, ami egy 10·7%-os értékemelkedést jelent, holott a mennyiség 28·1 millió q-ról csupán 29·4 millió q-ra emelkedett, ami cca. 4·6%-os emelkedésnek felel meg. Ennek magyarázata a világpiacon beállott általános áremelkedéssel indokolható. Kereskedelmi mérlegünk állandóan növekvő passzivitása természetesen magával hozta azt, hogy úgy a tudományos, mint a hivatalos körök vizsgálat tárgyává teszik, miképpen lehetne a passzivitást csökkenteni, a nélkül, hogy ez közgazdasági károsodással járna. Minthogy behozatalunk legnagyobb tétele a fa, amely az előző esztendővel szemben 14·1 millióval emelkedett és összesen 145 millió pengőt tesz ki, természetesen elsősorban kerül vizsgálat alá. Több oldalról felhangzanak kívánságok, ezen behozatalt csökkenteni részben erőszakos intézkedésekkel, részben pedig más anyagok felhasználásával. Sajnos a trianoni Magyarország fahiánya ezt úgyszólván teljes egészében lehetetlenné teszi.

Behozatalunk legnagyobb tétele a tűzifa és épületfa. A tűzifát elsősorban a vidék és főleg az Alföld fogyasztja, melynek tüzelési berendezése más fűtőanyag használatát úgyszólván kizárja.

A városokban még keresztülvihető a szénrel és elsősorban a hazai szénrel való pótlás. Arra kell törekedni, hogy kellő propagandával a hazai szén fogyasztása emelkedjen, mert a passzivum csökkentése szempontjából teljesen mindegy, hogy külföldi származású porosz szén és kokszt, vagy tűzifáért kell adóznunk a külföldnek. A belföldi szén propagálása a jelentési évben nem történt azzal az eréllyel, amint azt a kérdés nemzetgazdasági fontossága megkívánja.

A tűzifabehozatal 1928. évben 169.000 vagónt tett ki az előző év 153.000 vagónjával szemben, úgyhogy 16.000 vagónos emelkedés mutatkozik az 1927-es esztendővel szemben. Az 1926-os esztendővel szemben ezen emelkedés csak 2.094 vagónt tesz ki.

Fabehozatalunk másik legfontosabb tétele a fűrészelt és bárdolt fenyő-épületfa, mely mennyiségben a tűzifánál kisebb, azonban értékben több mint

dupláját teszi ki, vagyis 74 milliót a tűzifa 37 milliójával szemben.

Ezen behozatal az előző esztendővel szemben 1.234 vagon csökkenést mutat, ami teljesen jelentéktelen.

Az a kívánság is megnyilvánult, hogy az építkezéseknél az ajtók, ablakok, valamint a tetőszerkezetet más anyaggal: vas, vasbetonnal pótolják. A városokban még némiképpen keresztülvihető a vasbetonszerkezettel való helyettesítés, bár itt is az anyag nagy súlya az építkezést jelentékenyen megrágitaná. A vidéken azonban a falusi, házilag történő építkezés mellett ez a szaktudást és technikai felügyeletet kívánó építkezési mód teljesen lehetetlen.

Ugyan indítványozzák, illetve kívánatosnak tartják egyesek, hogy az 1.197 vagónról 5.856 vagónra emelkedett vasúti talpfát más anyaggal helyettesítsék: ezzel 4·4 millióval csökkenne a passzivum. A helyettesítésre vas, illetve vasbeton szolgálna. Eltekintve attól, hogy a vas és vasbeton lényegesen drágább, ezeknek is jelentékeny része: a vasérc vagy drót formájában külföldről volna beszerzendő, miután vasércel a trianoni Magyarország nem rendelkezik. Helyettesíthető volna az import nagyrésze magyar termelésű fával olyképen, amint azt az Országos Erdészeti Egyesület és a Magyar Fatermelők Országos Egyesülete már több ízben indítványozta.

Így sajnos éppen ezen legnagyobb tételnél csak néhány milliós megtakarítás érhető el és az illetékes, azzal foglalkozó köröknek másutt kell keresni a passzivum csökkentését, mert itt nem érhető el eredmény.

Mennyiségileg a fenyőgömbfának 5.900 vagónos, a fűrészelt és bárdolt fának 1.200 vagónos csökkenésén kívül, csökkenést mutat a zsindegy, kádárfa és bognárfa, míg a többi árutételek alá tartozó cikkeknel lényegtelen emelkedés mutatkozik.

A szakosztály ezek után áttért a szén, tőzeg, kokszt, fa és faáruk, parafa és parafaáruk, botok 1928. évi egységértékeinek felülvizsgálására.

A VII. szakosztály 1929 június hó 5-én délelőtt 11 órakor tartott ülést, Szávost Zoltán, m. kir. keresk. főtanácsos elnökle alatt. Az ülésen megjelentek: Dáni Nándor, Fürst Márton, Gruber János, Kety Kornél dr., Müller József és Székely Kornél kereskedelmi tanácsosok, Barta Sándor, Iványi Lajos, Schön Győző és Szegő Béla szakértők.

A termelési, forgalmi és árviszonyokat tárgyaló jelentés megvitatása volt a napirend első pontja.

A lefolyt évben a szakosztályba tartozó áruk belföldi termelésének előmozdítása tekintetében is megnyilvánult az az igyekezet, amelyet a belföldi piac ellátása és a kiviteli fejlesztése érdekében az ország többi iparága is kifejtett. Az 1928. évi külkereskedelmi statisztika adatai szerint több termelő

ág helyzete határozottan javult és ha ennek ellenére számos termelőág eredményeket nem is tud felmutatni, végeredményben az ipari segédanyagok termelésének és a készárú kivitelnek a növekedése, továbbá az a körülmény, hogy a vegyészeti ipar által feldolgozott nyersanyagok mennyisége állandóan emelkedik, a helyzet javulására enged következtetni.

A vegyészeti nagyiparban, és itt elsősorban a műtrágyaiparban a legfontosabb műtrágyafajnak, a *szuperfoszfátnak* a fogyasztása elérte a csonka országterület békebeli fogyasztását, és tekintve, hogy a behozatal az előző évhez képest nem emelkedett, a magyar műtrágyaipar majdnem 75%-át használhatta ki termelőképességének. Az új szuperfoszfátgyárak (Pápa, Peremarton) üzembehelyezésével elérjük a békebeli Magyarország termelését. A belföldön nem gyártott *nitrogén- és kálitrágyák* behozatala lényegesen emelkedett, különösen a *mésznitrogéné*, amelyből csaknem háromszor annyi érkezett be az országba, mint az előző évben. Az *enyvipar* termelése és kivitele az előző évihez képest a külföldi nyersanyagbehozatal lényeges fokozódása mellett némileg javult. A *rézgalic* behozatala 1928-ban az előző évi 170 vagónról 36 vagónra csökkent és e mellett még 35 vagónt exportáltunk is a Balkánra (1927-ben kivitelünk nem volt), úgyhogy ezen cikknél ezúttal 4.000 P kiviteli értéktöbbletet mutathatunk ki.

Gyógyszerkészítményekből és szérumokból 3 millió pengőt ért el multévi kivitelünk, amelyből növényvédőszerre 300.000 pengő esik.

A *sósav- és glaubersó-ipar* az erős külföldi verseny folytán félüzemmel dolgozott, a *kénsavipar* foglalkoztatása elsősorban a szuperfoszfátfogyasztás emelkedése következtében kielégítő volt. A *salétromsav*-behozatal az előző évihez képest nem emelkedett.

Ecetsav- és acetongyárunk az elmúlt év nyarán kezdte meg működését, amely körülmény az ecetsav- és acetonebehozatal lényeges csökkenését vonta maga után. Ezzel függ össze a *hangyasav*-behozatal csökkenése is, amennyiben a textilipar a mérges hatású hangyasav helyett lassanként a belföldön termelt ecetsav használatára tér át.

A *kloridok* behozatala valamelyest csökkent, miután a textilipar foglalkoztatása a múlt év folyamán visszaesett. Az *ammóniákszóda*-behozatal jelentős emelkedése a *marónátron*-behozatal rovására történt, amennyiben a marónátronnak a háztartásokban való használata rendeletileg tilos; helyette kristályszódat használnak.

A *folyékony gázok* gyártása a behozatal elmaradása következtében emelkedett.

A *szénkéneggyártás* visszafejlődése a behozatal erős megnövekedését vonta maga után.

Az a körülmény, hogy a késztermék-behozatal

számos tételnél nem emelkedett, sőt kissé csökkent, továbbá, hogy számos vegyészeti cikkünk kivitele kisebb mértékben emelkedett, fentemlített, inkább az optimizmus felé hajló véleményünk mellett szól.

A szakosztály a savak, alkáliák, sók, cseppfolyósított gázok; mesterséges trágyák, finomított vegyi készítmények, s azok nyersanyagai, kősó és csontszén 1928. évi egységértékeinek a megállapításával foglalkozott.

A XVIII. szakosztály 1929. június 6-án tartott ülést, amelyen Biró Pál, m. kir. keresk. főtanácsos elfoglaltsága folytán Dunckel Károly, m. kir. kormányfőtanácsos elnökölt. Jelen voltak: Máttyás Jenő, Satori Ernő és Fährdrich Vilmos keresk. tanácsosok. Napirend előtt a szakma körébe tartozó áruk forgalmi és árviszonyairól Máttyás Jenő tett jelentést.

A magyar vasipar 1928. évi helyzetét az erősen megnövekedett termelés jellemzi. Míg 1926-ban a nyersvastermelés kb. a békenívön mozgott, a nyers acéltermelés a békeévinek kb. 73%-át tette ki, addig 1928-ban a nyersvastermelés a békebeli produkció 150%-ára, a nyersacéltermelés pedig 109,7%-ára emelkedett. Ezt a termelést összehasonlítva az 1927. évi termeléssel, azt látjuk, hogy a nyersvastermelés valamivel csökkent, ellenben a nyersacéltermelés növekedett. A nyersvastermelés némi csökkenésének magyarázata az, hogy a Rimamurányi vasművek az üzemben lévő 4 kohójuk közül az egyiket nagyobb termelőképességre való átalakítás végett a múlt évben rövid időre üzemen kívül helyezték, de erre az időtartamra már korábban gondoskodtak megfelelő nyersvaskészletről.

Az egyes hengerelt vasárakra vonatkozólag a helyzet ugyanaz, mint a nyersacéltermelés terén. A legfontosabb hengerelt árukban az 1928. évi termelés meghaladja a békebeli produkciót, ami főleg két körülményre vezetendő vissza: egyrészt a belföldi vasfogyasztás emelkedésére, másrészt pedig a fokozottabb mérvű exporttevékenységre, amelyet a vasipar az 1928. év folyamán kifejtett. A belföldi vasfogyasztás emelkedésére vonatkozólag mint egyik jellemző adatot közölhetjük azt, hogy az ország legnagyobb vasműve 1928. év folyamán hengerelt árukból kb. olyan mennyiséget helyezett el a mai Magyarország területén, mint amennyit a békeévekben Magyarország területén. Hogy ez a szükséglet normális méretű szükségletnek tekinthető-e, vagy azt meghaladó konjunkturális szükségletnek-e, nagyon nehéz eldönteni. Kétségtelen, hogy egyrészt az építkezési tevékenység a múlt esztendőben meglehetősen nagy volt és kérdéses, hogy a következő évek folyamán nem fog-e hanyatlás mutatkozni, amely esetben az építkezéshez szükséges vasanyagok fogyasztásában is visszaesés fog jelentkezni; másrészt viszont a múlt esztendőben a mezőgazdaságnak egyre jobban romló helyzete kö-

vetkeztében a mezőgazdasági vasszükséglet a vára-
kozáson alul maradt, úgyszintén hiányzott az az
investíciós tevékenység is, úgy az állami üzemek-
nél, mint pedig a magániparban, amely pedig a
normális viszonyoknak a jellemzője. A belföldi
vasfogyasztás emelése érdekében a magyar vas-
művek már a múlt év végén nagyszabású akcióba
kezdtek, amelynek célja a külföldről behozatalra
kerülő fának és egyéb anyagoknak vassal való
pótlása. Ez az akció nagyobb mérveket csak a
folyó év elején kezdett ölteni és különösen az épít-
kezések terén igen szép eredményekkel biztat.

Annak dacára, hogy a korábbi évekhez viszo-
nyítva a belföldi szükséglet a múlt esztendőben
igen örvendetes emelkedést mutat fel, vasműveink
a múlt év folyamán is kénytelenek voltak azt a
nagyobb arányú exporttevékenységet tovább foly-
tatni, amelyet az előző esztendőben indítottak meg,
mert a termelési költségek csökkentését csakis egy
nagyobb arányú termeléstől várhatták. Már pedig
a termelési költségek csökkentése a magyar vas-
művek legelsőrendű feladata volt, mert az árhely-
zet sem a belföldön, sem pedig az exportban nem
volt kedvező. A hengerelt vasgyártmányok árai az
egész év folyamán úgy a belföldön, mint a kül-
földön igen nyomottak voltak. A belföldi áralaku-
lás szempontjából a múlt esztendő két részre oszt-
ható. Az év első felében részben az igen sokáig
tartó hideg tél okozta kisebb kereslet következté-
ben, részben pedig a belföldi piacon uralkodó ver-
senyviszonyok folytán a belföldi árak általában
lefelé menő tendenciát mutattak és a vezető ma-
gyar vasművek az az árpolitikája, hogy a belföldi
vasárakat a külföldi árak alakulásától függetlenül,
lehetőleg stabilan tartsa, hogy ezáltal a fogyasztók
és vassfeldolgozó iparok részére a nyugodt kalku-
láció lehetőségét biztosítsa, kevés eredménnyel
járt. Az év második felében sikerült bizonyos meg-
állapodások létesítésével a belföldi piaci viszonyo-
kat rendezni, aminek következtében az árak to-
vábbi leromlását is sikerült megakadályozni.

A múlt év folyamán létrejött belföldi meg-
állapodások és bizonyos külföldi művekkel létre-
jött egyezmények hatása azonban túlnyomórészt
csak arra szorítkozott, hogy a belföldi árak to-
vábbi leromlása egyelőre megakadályoztatott. Ma-
guk a vasárak azonban még mindig igen alacsony
színvonalon mozognak.

Áttérve a fontosabb vasgyártmányok külkeres-
kedelmi forgalmára, mindenekelőtt általánosságban
megállapítható, hogy az utóbbi években amint erre
már fentebb is utaltunk, a vasipar exportja igen
örvendetes emelkedik.

A vasművek fokozottabb exporttevékenysége
következtében a békeévek passzivitása exportfölös-
leggé alakult át, amely felesleg 1927-ben 4·3 millió
pengőt tett ki, 1928-ban pedig 12·9 millió pengőre

emelkedett. A vasipar termékei kiviteli statisztika-
kánkban a kilencedik helyet foglalják el és ezzel
megelőzik pl. a villamossági gépek, a tojás, a
gyapjú, a dohány, stb. exportját. Ami az export-
forgalom irányát általánosságban illeti, úgy az
1928. esztendő képe lényegesen eltér az előző esz-
tendőktől. A magyar vasműveknek mindenkor je-
lentős piaca volt a Balkán, de 1927-ben a Rima-
murányi Vasművek, amely export tekintetében
elsősorban figyelembe jöhet, annak a nagymennyi-
ségű árufeleslegnek elhelyezése érdekében, ame-
lyet exportálni kívánt, kénytelen volt távolabbi
piacok, a tengerentúli fogyasztási területek felé is
fordulni. Az elmúlt esztendőben erre kevésbé
volt szükség, mert az osztrák és cseh vasművek,
amelyek szintén számottevő tényezői a Balkán pia-
cok vasellátásának, részben belföldi, részben más
piacokról származó rendelésekkel annyira el vol-
tak látva, hogy a Balkán piacokról kénytelenek
voltak visszavonulni. A Rimamurányi Vasmű fel-
használva az így kínálkozó lehetőségeket, termé-
szetesen törekedett, hogy exportfeleslegét elsősor-
ban a Balkánon, Magyarország legtermészetesebb
exportpiacán, Romániában, Sz. H. Sz. államban és
Bulgáriában helyezze el. A vassfeldolgozó iparok mult-
évi exportja tehát túlnyomórészt a Balkán piacok
felé irányult.

A külkereskedelmi statisztika 1928. évi adatai
a mellett tanuskodnak, hogy a magyar vasiparnak
az a törekvése, hogy a behozatal visszaszorításá-
val és az export növelésével a vasipari félgyárt-
mányok külkereskedelmi forgalmának egyenlegét
minél aktívabbá tegye, ebben az esztendőben is
igen szép eredményeket ért el.

A jelentés felolvasása után a szakosztály a
körébe tartozó áruk 1928. évi egységértékeit álla-
pította meg.

A **XI. szakosztály** 1929. június hó 7-én délelőtt
11 órakor tartott ülést *Tranger József*, m. kir. keresk.
főtanácsos elnöklete alatt. Az ülésen megjelentek:
Durand Félix, *Herz Henrik dr.*, *Szénásy Gyula*, *Zsol-
dos Ottó* keresk. tanácsosok, *Járitz Nándor*, *Moiret
Gusztáv* és *Zeidler Imre* szakértők.

A szakosztály a papiros és sokszorosítóipar ter-
mékei, papiroshulladék, műtárgyak 1928. évi egység-
értékeinek a megállapításával foglalkozott.

Végül *Zsoldos Ottó* ismertette a szakma általá-
nos gazdasági helyzetét. A papírszakma forgalmi vi-
szonyai a gazdasági vonatkozásokon kívül kulturális
képet is mutat. Egy ország népességének papírfo-
gyasztása világot vet szellemi műveltségére. Ebből a
szempontból Magyarország erősen háttérbe szorul,
még Dél-Afrika és Brazília mögött is. A papír-
cikkek behozatala az ország összes behozatalában ér-
ték szerint már több éve a hatodik helyen áll. A
belföldi termelés magábanvéve fejlődésképes volna,
azonban a középosztály felvevőképessége erősen

csökkent. Jelenlegi helyzetünkben egyrészt mindjobban eladósodunk Cseh-Szlovákiával szemben, másrészt pedig függésünk a világartellőtől mindig erősödik.

A **XX. szakosztály** 1929 június hó 7-én délután 5 órakor tartott ülést Szászy Lajos, keresk. főtanácsos elnöklete alatt. Az ülésen megjelentek: *Balázs Béla* Hugó, *Finger Lajos*, *Haidekker Sándor*, *Hir-mann Ferenc*, *Hubert István*, *Kern Ernő*, *Müller József*, *Neszmély Lajos*, *Salgó Izsó*, *Steiner Ferenc*, *Theil Hermann*, *Weiss Alfonz* báró, keresk. tanácsosok. *Endrődi Artur* és *Messik Ödön* szakértők. A behozatali és kiviteli viszonyokról Weiss Alfonz báró terjesztett elő jelentést.

A fémkereskedelem, a behozatal és kivitel szempontjából is, két részre oszlik: 1. nyers fémekkel és ezeknek ötvözeteivel való kereskedelemre, 2. a nyersfémekből és ezeknek ötvözeteiből készült fél- és készgyártmányokkal való kereskedelemre.

Magyarországon nyersfém előfordulás nincs. Az ipar és kereskedelem ebbeli szükségletét kénytelen külföldről fedezni, ami a külkereskedelmi mérleg behozatali részének jelentős részét képviseli, miután a fémeknek egységára meglehetősen magas. A behozott fémmennyiség legnagyobb részét a nyersvörösréz képezi, amely legfőképen az Amerikai Egyesült Államokból, kisebb részben Belgiumból, Németországból, Ausztriából és Csehországból származik. Ezen fém tőzsdeárjegyzései az 1928. évben fokozatosan és különösen az év negyedik negyedében erősen emelkedő görbét mutattak, amely emelkedés áthúzódott a folyó évre is, sőt az idei évnek márciusában kirobbanásszerű hossz keletkezett, amely úgy a fémfeldolgozóiparnál, mint a kereskedelem terén ideges hangulatot idézett elő, amely csak akkor nyugodott meg, amikor az ár stabilizálódott. A nyugalmi állapotot azonban hamarosan felváltotta egy pánikszerű izgalom, amit a nyersrész árának zuhanásszerű esése idézett elő. Bizonyos, hogy ez a váratlanul gyors bessz úgy az ipar, de főleg a kereskedelem köréből sokaknak érzékeny veszteséget okozott. A réz behozatali mennyiségének tekintélyes részét az úgynevezett ócskaréz képezi, amely az Amerikai Egyesült Államokból, Németországból, Ausztriából és a Balkán államokból származik és amelyet a hazai ipar részben közvetlen feldolgozásra, részben pedig rézgálic gyártására használ fel. Mindkétféle réznek a forgalma az elmúlt évben, az előző évekhez viszonyítva, igen élénknek mondható.

A többi nyersfémnek, mint horgany, ólom, ón, áralakulása szintén emelkedő tendenciát mutattak, bár nem olyan nagy mértékben, mint az a réznél tapasztaltuk. A nyersnikkel és nyersaluminium ára viszont állandó volt, amennyiben ezen fémeknek jegyzései már évek óta alig változtak.

A kivitel a nyersfémekből és azoknak töredékeiből elenyészően csekély volt, ami elsősorban a szil-

gorú kiviteli tilalomra vezethető vissza, amennyiben az ezen fémek feldolgozásából keletkező salakok is csak abban az esetben szállíthatók ki az országból, ha azoknak feldolgozása a hazai ipartelepeken nem lehetséges.

A fémekből készült fél- és készgyártmányok forgalma a nyersfém forgalmával arányosan szintén emelkedett. A behozatalra vonatkozólag azért, mert a külföldi, nevezetesen a német és osztrák fémművek termelőképesége messze felülmulta a saját hazai szükségletet és így természetesen a földrajzilag legkedvezőbbben fekvő országba: Magyarországra gravitáltak, míg a kivitelnél hazánk fekszik a legkedvezőbbben a Balkánra nézve és így a mi kivitelünk főleg itt helyezkedett el. Az ideirányuló kivitelünk igen szép fejlődést mutat.

A külkereskedelmi mérleg szempontjából is nagy fontosságú, hogy azoknál a cikkeknel, amelyeket a hazai ipartelepek előállítanak, a behozatal a lehető legkisebb mértékre szoruljon vissza, viszont az export fokozódjon. Az első cél eléréséhez hozzájárulnak a védővámok, amelyek elősegítik a különféle iparcikkeknek a hazai gyárakban való termelését. A kivitel fokozását pedig azok a közgazdasági tényezők volnának hivatva alátámasztani, amelyek alkalmasak arra, hogy a világversenyben a magyarországi ipartelepek is sikeresen résztvehessenek. Ez utóbbiakban különösen fontos szerepet játszik a hitelkérdés, mert a mai általános rossz gazdasági viszonyoknál, a vevő egyforma árak és minőségi feltételek mellett ott fog vásárolni, ahol a leghosszabb respirót élvez.

A szakosztály az ércek, a fémipar termékei, mindennemű nemesfém salakja, iszapja, vakarékja és hamujának 1928. évi egységértékeinek a megállapításával foglalkozott.

A **VIII. szakosztály** 1929 június 12-én délelőtt 11 órakor tartotta ülését *Ferentzy József* dr., m. kir. keresk. főtanácsos elnöklete alatt. Az ülésen megjelentek: *Bien Ernő*, *Krassó Fülöp*, *Noseda Kálmán* dr., *Spiegel Miksa*, *Szirmai Oszkár* keresk. tanácsosok, *Fillinger Dezső*, *Hegedüs Izsó* és *Tájer Tibor* szakértők.

Napirend előtt a szakma piaci helyzetét összefoglaló jelentés került tárgyalásra.

Ha végigtekintünk a faggyúnak és a növényi olajoknak 1928. évi áralakulásán, általában nyugodtabb irányzatot állapíthatunk meg, mint az előző, 1927. évben volt. Hirtelen nagy kiugrások nem fordultak elő az év folyamán s az árak fokozatosan érték el a legalacsonyabb és legmagasabb ár-nívójukat. A zsiradékok az 1928. évet szilárd irányzat és magas árak mellett kezdték. A faggyú, mely még az előző év végén nagy áremelkedésre tett szert, továbbra is az érdeklődés homlokterében maradt. A tengerentúli eladók tartózkodóan viselkedtek és árujukat jobb, magasabb ár reményében

nem igen kínáltak a piacon. Ezen próbálkozásuk sikerrel is járt, mert a február végén és március elején kissé lemorzsolódott árak május hónapban ismét elérték januári árnívójukat. Az árak visszatartása következtében a készletek az év első negyedében annyira csökkentek, hogy elsőrendű minőségű faggyúban átmenetileg hiány is mutatkozott. A londoni aukcióról élénk keresletet jelentettek, ami a bécsi és budapesti készletek árait is megszilárdította. A feldolgozóipar azonban a magas árak dacára is minden készletet felvett.

A pálmamagolaj, mely ugyancsak szilárd árral lépett az 1928. évbe, szintén megtartotta árszínvonalát. A februári és márciusi kis ellanyulás ezen cikknél is csupán átmeneti volt. Mellette a kókuszolajok is napról napra kisebb-nagyobb áremelkedést értek el. Március végén különösen a kókuszolajsírsavban mutatkozik élénk kereslet, amely megjavítja ezen cikk árát. Ezen időben csupán a lenolaj feküdt elhanyagoltan a piacon és ezzel kapcsolatban a többi lágy, növényi olajok, de előrelátható volt ezek áremelkedése is.

Június havában a faggyúban árlanyulás volt észlelhető, ami legszembetűnőbben a másodrendű minőségeknél jelentkezett. A vételkedv ellanyulása következtében előállott lassú árlemorzsolódás átterjedt a pálmamag- és kókuszolajokra is, majd pedig az elsőrendű minőségű faggyút is mindinkább alacsonyabb áron kínálják. Július és augusztus hónap mérsékelt és vontatott üzletmenet mellett telt el. Szeptemberben ismét élénkülni kezdett a forgalom és különösen azonnal szállítandó áru után mutatkozott nagyobb kereslet. Az eddig elhanyagolt csontsírban is erősebb üzlet fejlődött ki. A hír, hogy az importfaggyúra rövidesen vámot vetnek ki, továbbá, hogy a palma- és kókuszolaj vámját felemelik, arra készítette a belföldi feldolgozóipart, hogy üzemait bőven ellássa nyersanyagokkal. Tömeges érdeklődés indult külföldre és a bécsi és hamburgi piac csakhamar kifogyott az azonnal szállítandó áruból. Az árak napról napra, később óráról órára emelkedtek olyannyira, hogy az év elején érvényben volt árszínvonalat nemcsak hogy elérték, hanem túl is haladták azt. November 15-e, vagyis a vámemelés életbelépése után jóllehet megszűnt az érdeklődés a magyar feldolgozóipar részéről, az árak mégis többé-kevébbé megtartották az elért magas árakat.

A viaszok piacán az 1928. évben általában szilárd irányzat volt észlelhető. A japán- és méhviasznál alig mutatkozott valami árhullámozás s úgy szólván egyforma érdeklődés mellett az év végéig megtartották kialakult áraikat. A karnaubaviaszt az év elején szilárd irányzat mellett magas áron jegyezték, amely ár február hó végéig mérsékeltén tovább emelkedett. Márciusban árlemorzsolódás mutatkozik e viasznál, majd némi árhullámozás

után az érdeklődés ellanyulásával augusztusban eléri a mélypontot. Az alacsony ár vételre serkenti a fogyasztókat, az érdeklődés újra megindul és csakhamar ugrásszerűen javul a karnaubaviasz ára. Az év elején érvényben volt árnívót azonban már nem éri el, a kereslet novemberben ismét ellanyul, majd kisebb árhullámozás után 15% árvesztéssel zárja le az esztendőt.

A szakosztály a zsírok, olajok, viaszok és ezek termékei, mindennemű olajpogácsa és az ásványolajok 1929. évi egységértékeinek a megállapításával foglalkozott.

A XIX. szakosztály június hó 14-én tartott ülést, Vaskövi Förster Nándor, kereskedelmi főtanácsos elnöke alatt. Jelen voltak Haidekker Sándor, Hirsch Adolf, Werkner Artúr kereskedelmi tanácsosok, továbbá Berger Soma, Kalmár Mihály és Plöckl Antal szakértők. Napirend előtt Werkner Artúr terjesztett elő jelentést a vasipar 1928. évi helyzetéről.

A bizottság ezek után a vasipar termékeinek 1928. évi külkereskedelmi egységértékeit vizsgálta felül.

Az elmúlt év vasipari termelését és evvel kapcsolatban a folyó év kilátásait vizsgálva, különösen abban a viszonylatban, amely a szakosztály keretében tartozik és mérlegelve az így mutatkozó kedvező és kedvezőtlen jelenségeket, meg kell állapítani, hogy az utóbbiak vannak túlsúlyban. Kedvező az export fejlődése és az import csökkenése, a gyárakban alkalmazott munkások létszámának, ha nem is nagymérvű emelkedése, a nyersvas- és szénfogyasztás növekedése, amelyek mind a fejlődés jelenségei.

Kedvezőtlen momentumok azonban először is az, hogy a munkáslétszám emelkedése egyes nagyobb üzemekben befolyásolta az átlagszámot, azonban több közepgyárban nagyobb mértékű elbocsátásokat kellett eszközölni; másodsor úgy az ipar, mint a kereskedelem a munkáslétszám fenntartását, illetve a nagy üzemköltség fedezése céljából szükséges forgalmat csak nagy áldozatok mellett volt képes elérni. Vonatkozik ez egyrészt az árakra, ahol sok esetben megállapodások hiányában az önköltség alatt is történtek eladások, de még inkább a kihitelezés időtartamára, ami a nehéz hitelviszonyok és magas kamatláb mellett növelte a kiadásokat. A magas kamatláb megnehezíti az építkezést, amelynek hiánya egyrészt kihat az iparra és kereskedelemre.

A mezőgazdaság helyzete a hosszú tél, a fagyok és a mezőgazdasági termények alacsony világpiaci ára miatt ugyancsak kedvezőtlen, ami a gazdaközönség vásárlóképességét csökkenti. Azonban túlzás volna ebből messzemenő következtetéseket levonni. Ugyanis bármilyen súlya van nálunk

az agrártermelésnek, mi már régóta nem vagyunk tisztán és főképen agrárország, mert a mezőgazdaságban egyrészt és az iparban és kereskedelemben másrészt foglalkoztatott lakosság aránya Magyarországon már csaknem azonos avval, amely Franciaországban fennáll, amelyre pedig senki sem mondja azt, hogy agrárország. Nemcsak az ipar és kereskedelem, hanem a mezőgazdaságnak is nagy érdeke, hogy ezen arány még jobban eltolódjék az ipar és kereskedelem javára, hogy ezzel a mezőgazdaság új fogyasztórétegeket nyerjen. Különösen a vasiparban, ahol egyrészt exportlehetőségek, de ezenkívül az import csökkentésének módjai is megvannak, sokat lehet tenni abban az irányban, természetesen csak a kormány támogatása mellett, amely támogatás a közmunkák kiírásában ma már részben tapasztalható is. Említésreméltó a MÁV. elektrifikálása és a várható beruházása.

Az ilyen munkálatokkal párhuzamosan kellene azonban haladnia a hitelviszonyok megjavulásának és a közterhek csökkentésének, mert hiába van az iparnak és kereskedelemnek munkája, ha a nyereség elmeleg kamatra és adóra.

A közterhek nagysága tekintetében rá kell mutatni arra, hogy a munkásbetegségélyezés terhe békében 3% volt, ma 11%, a különbség pénzértékben egy kb. 120—150 munkással dolgozó középgyárnál évente kb. 16.000 P, a forgalmi adó, alkalmazottak kereseti adója, alkalmazottak jövedelmi adója 15.000 P, a kamatteher, csak a békével azonos alapot felvéve, ami pedig általában nem helytálló, 6% helyett 10—11%, vagy több. Így könnyen előáll évi P 40.000 különbözet, ami pedig egy ilyen gyárnál már nyereségnek is elég volna.

Tehát az ipar és kereskedelem egészséges fejlődése csak akkor várható, ha az olcsóbb hitelforrások megnyitása (pl. ipari és kereskedelmi hitel) és a közterhek csökkentése irányában a kormány további támogatást nyújt.

Ha ez megtörténik, akkor a fentebb említett kedvezőtlen jelenségek hatása ellensúlyozható és a jövő kilátásai ismét kedvezőek lesznek.

A XVIII. és XIX. szakosztályok ülésén *Meszlyei Emil* dr. a Bizottság titkára, a többi üléseken pedig *Sibelka-Perleberg Arthur* dr. min. s. fog. volt az előadó.

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

Assemblée extraordinaire.

A l'Assemblée extraordinaire du 28 mai dernier, présidée par *M. Aloÿse Kovács*, de la Société Hongroise de Statistique, il a été décidé d'avoir désormais, au lieu d'un vice-président, 2 sous-présidents et d'élire le président, ainsi que les sous-présidents, pour 2 et non pour 3 ans. L'Assemblée a décidé en outre que le président et les deux sous-présidents ne pourront être consécutivement réélus qu'une fois.

VIIe Assemblée générale annuelle.

La VIIe Assemblée générale annuelle de cette Société a été tenue le 6 juin 1929 sous la présidence de *M. Gustave Thirring*. En ouvrant la séance, *M. G. Thirring* parla en termes émus de la mort, récemment survenue, de *M. Jules Vargha*, membre honoraire de la Société. *M. Désiré Elekes* donna lecture du rapport du secrétaire général, *M. Alexandre Dobrovits*; *M. Louis Thirring*, trésorier, rendit compte de la situation financière de 1928 de la Société; *M. André Andor* présenta le rapport de la Commission de la vérification des comptes.

M. Gustave Thirring a été réélu président, *MM. Charles Balás* et *Béla Kenéz* ont été élus sous-présidents et *MM. Désiré Laky* et *Frédéric Fellner*, membres du Comité. Les autres membres sortants du Bureau, du Comité et de la Commission de la vérification des comptes ont été

de nouveau élus, à l'exception de *M. André Andor*, membre de cette Commission, qui ayant à cause de ses autres occupations, renoncé à être réélu, fut remplacé par *M. Norbert Kovács*.

Ont été élus membres honoraires étrangers:

M. Walther Breisky, président du Statistisches Bundesamt, ancien ministre de l'Intérieur et de l'Instruction publique, membre de la présidence de la Société Allemande de Statistique (Vienne); *M. Clément Léon Colson*, vice-président du Conseil d'Etat de la France, professeur d'économie politique à l'Ecole polytechnique, président de la Société de Statistique de Paris (Paris); *M. Alfred William Flux*, chef de la section statistique du Board of Trade, ancien professeur d'Université, président de la Royal Statistical Society de Londres (Londres); *M. Eraldo Fossati*, professeur à l'Université de Pavie (Pavie); *M. William E. Rappard*, professeur à l'Université de Genève, ancien directeur de la Section des Mandats du Secrétariat de la Société des Nations, président de la Société Suisse de Statistique (Genève); *lord Rothermere* (Londres); *M. Sigmund Schott*, directeur du Bureau de Statistique de la ville de Mannheim, ancien professeur de l'Université de Heidelberg (Mannheim).

VIIe séance solennelle.

Après les séances solennelles tenues aux années précédentes avec un vif succès à Szeged, Debrecen et Pécs, c'est à Budapest qu'a eu lieu

le 8 juin 1929, en présence d'une assistance nombreuse et distinguée, la VIIe séance solennelle de la Société Hongroise de Statistique.

Après l'allocution vivement applaudie du président, M. Gustave Thirring, MM. Joseph Ajtay et Eugène Czettler ont fait une conférence écoutée avec une grande attention.

Joseph Ajtay: L'avenir de la race hongroise.

M. Joseph Ajtay, dans sa conférence portant pour titre *L'avenir de la race hongroise*, souleva la question de savoir si la force de la race hongroise pourra se maintenir et se développer malgré le démembrement du pays. La réponse-dit-il-ne peut être qu'affirmative; le passé millénaire de cette race témoigne d'une vitalité extrême et le nombre numérique des Hongrois montre qu'il ne faut pas désespérer. Dans le bassin des Karpathes, on compte à présent plus de 11 millions de Hongrois, tandis qu'il n'y a que 6.5 millions de Tchèques-Moraves et 5 millions de Serbes, et bien que les Roumains soient 11 ou 12 millions, leur niveau économique et culturel est bien inférieur à celui des Hongrois. Le présent, comme le passé, prouvent la grande capacité de développement des Hongrois, mais il faut combattre les facteurs débilitants: le système de l'enfant unique, la mortalité infantine, la tuberculose, l'émigration.

Eugène Czettler: Quelques nouvelles questions de la statistique agricole.

Dans sa conférence intitulée *Quelques nouvelles questions de la statistique agricole*, M. Eugène Czettler insista sur les questions agricoles d'une importance croissante, au sujet desquelles on devrait rendre particulièrement plus exactes et plus larges les enquêtes statistiques: politique de propriétés, question du crédit, situation des petits cultivateurs, chômage chronique d'ouvriers agricoles, mise en valeur des produits de l'agriculture. Faute de statistiques détaillant convenablement, pour les tout derniers temps, la situation des petits propriétaires et des propriétaires nains présentant un intérêt particulier, car ils forment la plus grande partie de la population rurale, l'observation de leurs conditions se heurte à beaucoup de difficultés. Il importerait donc de faire une enquête détaillée sur les exploitations rurales. Au cours de celle-ci, on devrait établir, pour tout le territoire, à partir de quelles catégories de propriétés on

emploie de la main d'oeuvre étrangère, quelles catégories d'exploitations produisent pour les marchés, quelle est la capacité de consommation des débouchés intérieurs. Il conviendrait, en outre, d'abandonner le calcul en arpents cadastraux pour celui en hectares, ce dernier étant plus employé internationalement.

★

Rendkívüli közgyűlés.

A Magyar Statisztikai Társaság folyó évi május hó 28-án, Kovács Alajos dr. elnöklete alatt, rendkívüli közgyűlést tartott. A rendkívüli közgyűlés az alapszabályokat olyképp változtatta meg, hogy az eddigi egy másodelnöki állás helyett két alelnöki állást rendszeresített. Kimondotta továbbá a közgyűlés, hogy az elnök és az alelnökök a jövőben nem három, hanem két évre választatnak s egymásután csak két ízben választhatók meg.

VII. Rendes évi közgyűlés.

A Társaság folyó évi június 6-án tartotta meg Thirring Gusztáv dr. elnök elnöklete alatt VII. rendes évi közgyűlését. Thirring Gusztáv dr. elnöki megnyitójában kegyeletes szavakkal emlékezett meg a Társaság tiszteletbeli tagjának, Vargha Gyula dr. ny. államtitkárnak elhunytáról, méltatva a kiváló magyar statisztikus és költő maradandó becsű munkásságát. Az elnöki megnyitó után Dobrovits Sándor dr. főtitkár jelentését Elekes Dezső dr. titkár olvasta fel, Thirring Lajos dr. pénztáros a Társaság 1928. évi pénzügyi helyzetéről számolt be, Andor Endre dr. pedig a számvizsgálóbizottság jelentését terjesztette elő.

Ezek után a közgyűlés Andor Endre korelnök elnöklete alatt a tisztikar- és tagválasztásokra tért át; a megejtett választások eredménye szerint az új tisztikar a következően alakult meg:

Elnök: Thirring Gusztáv dr.

Alelnökök: Balás Károly dr. és Kenéz Béla dr.

Főtitkár: Dobrovits Sándor dr.

Titkár: Elekes Dezső dr.

Pénztáros: Thirring Lajos dr.

Ellenőr: Dálnoki-Kovács Jenő dr.

Balás Károly dr., Heller Farkas dr., Kenéz Béla dr., Konkoly-Thege Gyula dr. és Szabóky Alajos dr. kilépő választmányi tagok helyébe megválasztottak választmányi tagokul: Fellner Frigyes dr., Heller Farkas dr., Konkoly-Thege Gyula dr., Laky Dezső dr. és Szabóky Alajos dr.

Demográfiai szakosztályelnök: Kovács Alajos dr.

Demográfiai szakosztálytitkár: Szél Tivadar dr.

Államtudományi Intézet Intézőbizottságának elnöke: Teleki Pál gróf.

Államtudományi Intézet Intézőbizottságának tagjai: Dobrovits Sándor dr., Laky Dezső dr., Thirring Gusztáv dr.

Államtudományi Intézet igazgatója: Márffy Albin dr.

Külföldi tiszteletbeli tagokul megválasztottak:

Walther Breisky, a „Statistisches Bundesamt“ elnöke, ny. belügy- és közoktatásügyi miniszter, a Német Statisztikai Társaság Elnökségének tagja, Bécs;

Clément Leon Colson, a francia államtanács alelnöke, a közgazdaságtan tanára a Műegyetemen, a Párizsi Statisztikai Társaság elnöke, Párizs;

Alfréd Willam Flux, a „Board of Trade“ statisztikai osztályának vezetője, v. egyetemi tanár, a „Royal Statistical Society“ (London) elnöke, London;

Eraldo Fossati, a páviai egyetem tanára, Pávia;

William E. Rappard, a genfi egyetem tanára, a Nemzetek Szövetsége titkárságában a „Section des Mandats“ volt igazgatója, a Svájci Statisztikai Társaság elnöke, Genf;

Lord Rothermere, London;

Dr. Sigmund Schott, Mannheim város Statisztikai hivatalának igazgatója, a heidelbergi egyetem volt tanára, Mannheim.

VII. Ünnepi ülés.

Az előző években Szegeden, Debrecenben és Pécsen tartott nagyszerű ünnepi ülések után az idén Budapesten tartotta meg évi ünnepi ülését a Társaság. Az ülés f. évi június 8-án a Magyar Tudományos Akadémia heti üléstermében folyt le nagyszámú és előkelő közönség jelenlétében.

Thirring Gusztáv elnök nagy tetszéssel fogadott elnöki megnyitója vezette be az ünnepséget. A beszédet itt közöljük:

Thirring Gusztáv: Elnöki megnyitó.

Háromévi szünet után, mely idő alatt ünnepi üléseinket vidéki egyetemi városainkban, Szegeden, Debrecenben és Pécsen tartottuk meg, ismét Budapestre hívtuk össze ünnepi ülésünket, hogy újból a főváros közönségéhez szóljunk és annak figyelmét magunkra irányítva, itt az ország központjában tegyünk tanúságot csendes és zajtalan, de komoly és intenzív munkásságunkról. Hét évre pillanthat immár vissza a Magyar Statisztikai Társaság, a gyermekéveken tehát már túl vagyunk s bizalommal tekinthetünk a jövő elé. Nem mintha legyőztük volna az összes nehézségeket. Ó nem! Tudjuk, hogy még sokkal fokozottabb munkásságot kellene kifejtenünk, hogy azokat a magasztos célokat, melyekért Társaságunk nagynevű első elnöke a Társaságot életre hívta, a maguk teljességében elérhesük és a vállalt feladatokat oly mértékben teljesíthessük, amely mértékben azt nagy céljaink igényelnék és mi magunk is legjobban szeretnők. De mint minden téren, úgy társasági életünk terén is az anyagi erőkorlátoltságába ütközik munkásságunk ki-

terjesztésének igyekezete, melynek tehát számolnia kell az adott helyzettel, bármennyire igyekeznénk is társasági működésünk kereteit tágítani. De ha a helyzet nem is felel meg teljesen vérmes óhajainknak, annyit mégis örömmel konstatálhatunk, hogy a közönség közönyének jege meg van törve és az érdeklődés Társaságunk iránt ha lassan is, de fokozatosan nő.

Ennek a legmeggyőzőbb tanujele éppen az az érdeklődés, melyet vidéki ünnepi üléseink az elmúlt három esztendő alatt kiváltottak. Ott, ahol igazán nem vártuk, ott a legnagyobb szimpátiával fogadták Társaságunkat és oly nagy érdeklődést tanúsítottak bár élvezetes formában tartott, de mégis szigorúan tudományos és a gazdasági élet legnehezebb problémáival foglalkozó előadásaink iránt, mely a legkellemesebben meglepett. Végtelen örömmel állapíthattuk meg ebből, hogy művelt közönségünk a legnagyobb mértékben tudja értékelni Társaságunk céljait és ezt az érdeklődést és méltánylást a még csak nem régen száraznak, unalmasnak és feleslegesnek tartott statisztikával szemben immár nyíltan és bátran kifejezésre is juttatja. A közönségnek ez a kedvező véleményalkotása nagyrészt bizonyára arra megy vissza, hogy közönségünknek immár tudatába ment át az a tény, hogy Társaságunk szigorúan tudományos feladatain kívül nem kevésbé fontos nemzeti célok szolgálatában is áll. Kezdetől fogva ugyanis azt tekintettük működésünk egyik legjelentősebb céljának, hogy hazai viszonyaink, nemzeti kultúránk és a rajtunk elkövetett égbekiáltó igazságtalanság szigorúan tudományos alapon való felderítésével a hazánkról külföldön terjesztett valótlanosságokat, ferdítéseket és rágalmakat a lehetőség szerint ellensúlyozzuk, megcáfoljuk és hazánknak igazságos megítélésére a talajt előkészítsük. Rohamos eredménye téren persze nem várható, de számos nyilatkozat, melyet e tárgyban társaságunk francia nyelvű folyóiratával — ezirányú munkásságunk legfőbb eszközével — kapcsolatban kaptunk, azt igazolja, hogy fáradozásaink gyümölcsei ebben az irányban már érni kezdenek.

Francia nyelvű folyóiratunk, a Journal de la Société Hongroise de Statistique, melyből immár hét évfolyam jelent meg, működésünknek legfontosabb eszköze, igazságunkért folytatott küzdelmünk legerősebb fegyvere. Minden eszközzel arra kell tehát törekednünk, hogy ezt a folyóiratot minél

jobban kiépítsük, neki a külföld előtt minél nagyobb auktoritást biztosítsunk. Örömmel említhetem meg, hogy a külföldi szakkritika folyóiratunkról mindig nagy elismeréssel emlékezik meg, sőt legújabban már kiváló külföldi statisztikusok folyóiratunkat keresik fel fontos nemzetközi statisztikai problémákat tárgyaló tanulmányaikkal. Nagy hálaival tartozunk ez okból azon hatóságoknak, melyek folyóiratunknak nagyobb terjedelemben való kiadását anyagi támogatásukkal lehetővé teszik. Ezek: a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium, a m. kir. külügyminisztérium, Budapest székesfőváros és különösen a m. kir. Központi Statisztikai Hivatal, mely utóbbi a Társaságot fennállása óta a legmesszebbmenő módon kollégiális szeretettel támogatja. Legújabban a Magyar Tudományos Akadémia nemzetgazdasági bizottsága is évi segílyt biztosított Társaságunknak. Mindez azt igazolja, hogy társaságunk az illetékes hatóságok és tudományos intézmények méltánylásával találkozik és azoknak támogatására számíthat. Munkásságunk tervének nagyvonalúsága azonban nagyobb mérvű anyagi támogatást igényelne céljainak megvalósítására. Különösen nem tarthatjuk kielégítőnek azt a támogatást, melyben Társaságunk a társadalomtól részeseül pártoló tagdíjak címén, különösen a nagyipari és kereskedelmi vállalatok részéről, melyek erre a támogatásra elsősorban volnának hivatva és képesek.

Társaságunk tudvalevőleg akadémikus jellegű intézmény, mely tagjait a tudományos és gyakorlati statisztika művelőinek köréből szigorú megrostálás útján választja meg. Tagjainak száma száznál több nem lehet, tagjai tagdíjat nem fizetnek, így a Társaságnak nincs meg az a biztos jövedelmi forrása, melyre többi tudományos társulatunk fennállása alapozva van. Társaságunk tehát a társadalom támogatására van utalva és oly mértékben felelhet meg feladatainak, amily mértékben a köz és a társadalom őt támogatja. Ez a támogatás természetesen arányban áll azzal az érdeklődéssel és méltánylással, melyre a társaság a társadalom és az állam s a hatóságok részéről szertehet és tett. Ünnepi üléseink, egyéb nyilvános szereplésünk, felolvasásaink és kiadványaink ezt a célt szolgálják és én azt hiszem, hogy most, amidőn az új statisztikai törvény meghozatala körül lefolyt tárgyalások is megértették a közönséggel a statisztika jelentőségét, állami és társadalmi fon-

tosságát: a mi Társaságunk ebből a szempontból is bizalommal tekinthet a jövő elé.

Dobrovits Sándor főtitkár jelentette, hogy az ülésen képviselve van: a miniszterelnök: *Pataky Tibor* min. tanácsos, a külügyminiszter *Gerevich Zoltán* min. tanácsos, a belügyminiszter *Kovacevics Gyula* min. o. tanácsos, a pénzügyminiszter *Kerntler Kálmán* államtitkár, a kereskedelemügyi miniszter *Kéthly Károly* báró min. tanácsos, a földművelésügyi miniszter *Nagy Iván* min. tanácsos, a közgazdasági miniszter *Kádas Károly* min. titkár, a népjóléti és munkaügyi miniszter *Weis István* min. o. tanácsos, az igazságügyminiszter *Zehery Lajos* min. o. tanácsos, a honvédelmi miniszter vitéz *Falkay Béla* ezredes, a Központi Statisztikai Hivatal *Kovács Alajos* igazgató, a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem *Balás Károly* egyet. ny. r. tanár, a debreceni Tisza István Tudományegyetem *Illyefalvi Vitéz Géza* egyet. ny. r. tanár, a pécsi Erzsébet tudományegyetem *Vasváry Ferenc* egyetemi ny. r. tanár, a budapesti József műegyetem gazdaságpolitikai és statisztikai szemináriuma *Szádeczky-Kardoss Tibor* műegyetemi tanársegéd, a Magyar Tudományos Akadémia *Balogh Jenő* főtitkár és *Földes Béla* b. t. t., v. miniszter, a Magyar Társadalomtudományi Társaság *Hornyánszky Gyula* elnök, a Magyar Földrajzi Társaság *Thirring Gusztáv* alelnök, a Népies Irodalmi Társaság *Barabás Endre* igazgató és *Seremley Ákos* tanfelügyelő, az Országos Stefánia Szövetség *Keller Lajos* ügyvezető-igazgató és *Fekete Sándor* igazgató h. főorvos, a Magyar Gazdászövetség *Ihrig Károly* egyet. m. tanár, a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete *Kresz Károly* és *Nyulászky János* igazgatók, a Magyar Vöröskereszt Egylet *Argay János* kormányfőtanácsos, a Felvidéki Egyesületek Szövetsége *Kalmár Elek* ny. tanterületi főigazgató, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara *Székács Antal* udv. tanácsos, alelnök, a Budapesti Önkéntes Mentőegyesület *Sebők Zsigmond* egészségügyi tanácsos és *Szabó Imre* ellenőrző-orvos, és a Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Szövetsége *Farkass János* v. igazgató által.

Az ünnepi ülés előadói *Ajtay József* és *Czettler Jenő* r. tagok voltak.

Ajtay József „A magyarság jövője“ címen tartotta meg a következő előadását:

Ajtay József: A magyarság jövője.

A magyar nemzetet ezeréves történelme folyamán négy nagy katasztrófa érte: a *tartárjárás*, a *törökhódoltság*, *Világos* és *Trianon*. Az utóbbi Mohácshoz, illetve a török hódoltság csapásához hasonlítható, mert mindkét esetben az ország történelmi egysége részekre szakított és területének, lakosságának jó része idegen, ellenséges uralom alá került. A másfél száz éves török uralom pusztításait a magyar nemzet ös-

ereje kibírta és utána újra feltámadt a történeti Magyarország. Vajjon ugyanúgy győzelmesen meg tud-e birkózni a magyar faj ereje Trianon szörnyű következményeivel és vajjon a magyarság jövőjére újra fény derül-e? — Szorongó szívvel ezt kérdik a magyarok milliói. Tárnyilagos választ erre egyedül a magyar faj ezeréves történeti alakulása és jelenlegi erőviszonyai adhatnak, mert a multon és a jelenen épül fel a jövő.

Lássuk tehát nagy vonásokban, miként alakult, fejlődött a magyarság ezeréves ittléte alatt és milyen faji erőt képvisel jelenleg a Dunavölgyének népei között.

Amidőn ezer év előtt a magyarság, mint a népvándorlás utolsó nagyobb hulláma, a Kárpátok medencéjében megjelent, itt az avarmaradványokon kívül az egész területen szerteszórt, de mindenütt csak nagyon gyéren lakó szlávtságot (ó-szlavont, pannonszlávot) talált. A történetírók csakélyre: százezerre-kétszázezerre becsülik a honfoglaló magyarság számát és minthogy a magyarok rövidesen elfoglalták és megszállták a történeti Magyarország egész területét, *csak nagyon gyér ősi lakosság feltételezése mellett* válik érthetővé az a tünemény, hogy míg a népvándorlás minden népe beleolvadt a letelepedetten élő őslakosságba, addig egyedül a magyar, nemhogy beolvadt volna az itt talált népelemekbe, hanem maga szívta fel az itt élő néptörmelékeket.

A honfoglaló magyarság a termékeny *sík- és dombvidéket*, a Kárpátok hegyláncolatait átmetsző folyók partjait szállotta meg, míg az ország határán húzódó és őserdők által borított hegyvidékek ezidőtájt, sőt még a honfoglalás után két-háromszáz éven át is jóformán lakatlanok voltak és az egykorú okiratok tanúsága szerint csak később népesedtek be, részben a szomszéd népek lassú beszivárgása, részben a magyar királyok által rendszeresen folytatott betelepítések következtében.

Az ország illetén megszállása ma is világosan felismerhető, ha egy pillantást vetünk Magyarországnak a hegy- és vízrajzi viszonyokat is feltűntető ethnográfiai térképére. A magyarság és a nemzetiségek jelenlegi elhelyezkedése hűen tükrözteti vissza, hogy ki az első letelepülő, ki a vendég, a hospes (a behívott, a betelepített) és ki a jövevény (a beszállingózó, a beszivárgó).

Közvetlenül a honfoglalás előtt a kabar-törzs egyesül a magyarral, a honfoglalás

után az itt talált avarmaradványok és az ó-szlovének, a keresztény vallás felvétele után pedig a mohamedán izmaeliták szívdóznak fel a magyarságba. Zoltán fejedelem, majd Szent István idejében indul meg a besenyők beköltözése, akik szétszórtan az ország minden részében telepednek le. Géza fejedelem, még inkább Szent István idejében számos német és olasz keresztény telepedik le az országban, akiket a kereszténységnek, a nyugati műveltségnek meghonosításán fáradozó nagy király, mint munkatársakat, nagyon szívesen lát. A nyugati jövevények, a kereszténységet terjesztő külföldről bevándoroltak vendégszerető fogadására, védelmére, támogatására és erre való tekintettel a faji kizárólagossággal való felhagyásra inti fiait a szent király híres mondásával: „unius linguae uniusque moris Regnum imbecile et fragile est“. De ennek a figyelmeztetésnek teljes félremagyarázása az a sajnosan nagyon elterjedt téves következtetés, hogy a magyar állam már Szent István korában is nemzetiségű jellegű lett volna és a nagy király az országban lakó nemzetiségekkel való jóbánásra intette volna fiát. Ez csakis a *bevándorló idegenekre* vonatkozott és ez intelem nyomán a nyugatról jövő vendégek felkarolása *hagyományos szokássá* válik az Árpádházi királyoknál. Szent István példáját követve, I. Géza király a XII. században nagyszámú németet telepít az akkor még lakatlan felvidékre és a csak részben és pedig a székelyek által lakott Erdélybe. Az egykorú okiratok a betelepülők feladatául az őserdők kiirtását és a mezőgazdasági kultúra megteremtését jelölik meg. Ezeknek utódai a szepesi németek és az erdélyi szászok. El lehet képzelni, hogy ha a németek letelepedési helyei: a felvidéki és erdélyi völgyek és dombos vidékek abban az időben erdőborította, lakatlan területek voltak, milyen nehezen megközelíthető, embert nem látott részek lehettek a Kárpátok magas hegyvidékei, ahol most a tótok, ruthének és oláhok laknak. A kúnok egyik ágazatát Kálmán király telepíti a Mátra-hegységbe. Ezeknek utódai a magyarságba teljesen beolvadt „palócok“. A XII. század második felében, majd II. Endre király alatt, a XIII. században, Fogarastól délre *feltűnnek az első oláh pásztorok*.

A telepítések és beszivárgások főleg a lakatlan hegyvidéki erdős területeket: a Felföldet és Erdély északi, déli és nyu-

gati határrészeit érintik és így a más fajúak — tekintettel arra, hogy abban az időben a hegyvidéki területek csupán igen gyér népesség befogadására voltak alkalmasak — messze mögötte maradtak számerő dolgában a sík és dombos tájakat ellepő és sűrűbben lakó magyarságnak.

Ficker Adolf, a múlt század közepének jeles osztrák statisztikusa és ethnika-történetírója, megállapítja, hogy az első századokban Magyarország mai területén a magyarság számra nézve „hasonlíthatatlanul” sokkal túlnyomóbb volt az idegen elemmel szemben, mint a XIX. században és a *magyarság mellett másfajúak csak igen csekély számban laktak az országban. Czoernig*, a múlt század közepének másik kiváló osztrák statisztikusa és fajtörténésze, szintén megállapítja, hogy a „magyarok a bevándorláskor a Kárpátok medencéjének legtermékenyebb és legelőben leggazdagabb középső részét szállották meg, ugyanazt a területet, amelyen most is laknak, de akkor még ezenkívül helyet foglaltak a Dráva és Száva között, valamint a Marostól délre, az „úgynevezett Bánátban és szétszórtan a hegyek között is”, tehát a mainál nagyobb területen volt a magyarság letelepedve.

Az első nagyobb rázkódtatást, amely Magyarország fajnépességi (ethnikai) viszonyaiban lényeges változást idézett elő, a XIII. század derekán a tatárjárás okozta. *Ficker* kiemeli, hogy Batu tatár kán csordái a sík- és dombvidéken, tehát éppen a legmagyarabb területen vitték véghez a legborzasztóbb pusztításokat, úgy, hogy a tatárok kivonulása után IV. Béla király éppen a Duna és Tisza partjait találja teljesen népteleneknek és ide telepíti le a kúnok nagy tömegeit. A Felvidék és Erdély meggyöngült némettségét is új telepítésekkel erősíti meg és szívesen látja a nyájaikkal Erdély felé húzódó oláh pásztorokat is. A XII. századtól kezdve, de különösen a tatárjárás után népesül be Magyarország északi vidéke különböző szláv elemekkel, így a Morva és az Odera folyók felső völgyében lakó fehérhorvátokkal és a lengyelfajú szlávokkal. Ezeknek utódai a felvidéki tótok, akik magyar védelem és közigazgatás alá jutván, megtartották sajátos nyelvüket és külön ethnikai egyéniségüket, míg a Morvaországban visszamaradt fajtestvéreiket az előrenyomuló cseh-szlávok elcsehesítették.

E nagyméretű telepítés és bevándorlás folytán a magyarság arányszámának a tatárjárás után kétségtelenül mélyen alá kel-

lett szállnia. Megteremtődik az első nemzetiségi kérdés, megindul és majdnem száz évig tart a magyarok és kúnok ellenségeskedése, amely végül a kúnok teljes beolvadásával nyer befejezést.

Nagy Lajos király alatt a XIV. században vándorolnak be nagyobb tömegekben a *ruthének* és megszállják Magyarországnak rengetegeket által borított északkeleti területét (a mai Máramaros és Beregmegyét). A XV. században, a huszita-mozgalmak idején, a kipusztuló németek helyébe cseh-morvák vándorolnak be Magyarország észak-nyugati részébe. És ugyancsak a XV. században a szerb birodalom megdőltével, megkezdődik a szerbek beözönlése. Mátyás király alatt 60.000 szerb család vándorol be Brankovich és Kinizsy vezetésével. Nemkülönben nagy lendületet ad az oláhság bevándorlásának is a törökök előnyomulása. Aeneas Sylvius, a később II. Pius pápa, „Európa” című művében azt írja, hogy az oláh határőrök között nagyon keveset találhatni, aki ne tudna magyarul (hungaricae linguae nescius), ami világosan tanúsítja, hogy milyen erős lehetett abban az időben a Délvidéken a magyar ethnika. Magyarország lakosságát a XV. század végéről fennmaradt adóösszeírás, illetve az akkor összeírt jobbágytelkek alapján Mátyás király korában, amikor Magyarország hatalmának csúcspontján állott, 4—5 millió főre lehet becsülni. Különösen a Dunántúl, tehát a legmagyarabb részekben, ahol a magyar állam súlypontja évszázadokon át nyugodott, mutatkozott sűrű népesség. Minthogy a fennmaradt okiratok tanúsága szerint az ország túlnyomó nagy részében — a magyar ethnika jelenlegi kiterjedésénél jóval nagyobb területen — *kizárólag magyarság lakott*, ennél fogva kétségtelen, hogy a magyarság legalább 75—80 százalékát tehetette az ország egész lakosságának és így számra nézve mintegy 3—4 millióra rughatott.

Íme tehát, a *tatárjárás szörnyű pusztításait és azt követő nagy idegenbeözönlést a magyarság a maga nagy szaporodóképességével és beolvasztóerejével kétszáz év alatt teljesen kiheverte és a XV. században szám szerint is egyike volt Európa leghatalmasabb nemzeteinek.*

Az előbbiekből következik, hogy Magyarország sem Szent István, sem Mátyás király korában *nem volt nemzetiségi állam*, hanem fajilag akkor *Európa legegységesebb országai közé tartozott.*

E kedvező kép azonban a mohácsi csatavesztéssel csakhamar megváltozik. A mohácsi katasztrófát követő két évszázad történelmünkben a *lakosság folytonos pusztulásának, a népszám rendkívüli csökkenésének korszakát jelenti*. A mohácsi vést követő időket *valóságos emberirtás* teszi emlékezetessé népesedésünk történetében. Nemcsak a törökökkel állandóan folytatott háborúk, de a szakadatlan belső harcok és szabadságküzdelmek is emésztik a magyarság erejét. Az ország három részre szakadt: a nyugati és északi megyék a Habsburgokat ismerik el, az ország déli fele török uralom alá kerül, míg keleti részében az erdélyi magyar fejedelmek uralkodnak, akik a magyarság és a vallásszabadság védelmében szakadatlanul harcban álltak a Habsburgokkal. A XVI. század közepén a Habsburgok uralma alatt álló és viszonylag védettebb területen a *jobbágyporták száma a felére csökkent* és ugyancsak a XVI. század végén 33 magyar és szlovén megyében a lakosság száma, a házak akkori összeírása alapján, már *alig tehető egy millióra*. A XVII. század végén kezdődő nagy felszabadító háború folyamán azután még a török uralom alatti részek is nagyobbára elpusztultak. De csak ezután következnek az igazán szomorú idők Magyarországra, illetve a magyarságra, az úgynevezett Kolonics-korszak. A bécsi udvarnak minden törekvése egy alap gondolatot szolgál: *idegen népelemek betelepítésével Magyarországot végleg kiforgatni magyarságából és teljesen germanizálni*.

Már 1689-ben nagy erővel megindul a németek betelepítése. Pest-, Baranya- és más megyékben új német községek alakulnak. *Buda, az ország központja, teljesen német lakosságot kap*. A bécsi kormány hívására 1690-ben Csernojevics Arzén patriárka vezetésével 80.000 szerb jön be és a *Délvidéket csakhamar Rácságnak kezdik nevezni*. Német vagy rác lakosságot kapnak Magyarország legjelentősebb városai, így Budán kívül Pest, Esztergom, Fehérvár, Vác, Nagyvárad, Szeged, Pécs, Arad stb. Megkezdődik a magyar birtokoknak idegen kezekbe való juttatása, irtózatossá adó kivetése és behajtása. Joggal írhatta a nádor: „Úgy járnak el, mintha az volna a szándékuk, hogy Magyarországból a lakosság kiirtassék és vadállatok tanyájává tétessék”. A törökök kiűzetése és a Rákóczi-szabadságharc lezajlása után 1715-ben és még pontosabban 1720-ban *névszerint* összeírják

az ország adóköteles lakosságát. Ezekből az összeírásokból meglehetősen hű képet alkothatunk magunknak az ország akkori lakosságát, annak országrészek szerinti való megoszlását, valamint — a nevek alapján — az *akkori nemzetiségi viszonyokat illetőleg is*. Ettől az időponttól kezdve tehát már részletes és számszerű adatok állnak rendelkezésünkre és így az ország lakosságának és nemzetiségi tagozódásának az utolsó kétszáz év alatt végbemenő alakulását a valóságot megközelítőbb módon állapíthatjuk meg és ebből kellő alappal lehet visszafelé következtetni az elmúlt századok népességi és fajnépességi viszonyaira is. De nemcsak ilyen visszakövetkeztetésre vagyunk utalva, mert az előző nyolcszáz esztendő fajnépességi viszonyainak alakulására nézve is igen becses anyagunk van a jobbágyösszeírásokban és e korra vonatkozó okiratokban, történeti adatokban, egykorú leírásokban. Ezek azonban, fájdalom, épp úgy nincsenek feldolgozva, mint a következő százötven esztendő rendkívül bőséges anyagának túlnyomó része.

A passzarovici béke következtében 1718-ban a régi *Magyarország egész területe* visszakerült a magyar király joghatósága alá. Az 1720-ban *adózási célokra elrendelt jobbágyösszeírás* alapján a történeti Magyarország akkori lakosságát nem lehet többre becsülni, mint 2·6 millióra, tehát körülbelül a felére a Mátyáskorabeli lakosságnak. A *Dunántúl és az Alföld, a legmagyarabb területek, jóformán néptelenek voltak* és a népesség nagyobb része (kétharmada) a törökök elől a Felvidéken és Erdélyben húzódott meg. Ily körülmények között csak természetes, hogy az összeírt jobbágyok neve után ítélve, a 2·6 millió lakosból *nem lehetett több a magyar, mint 1·2 millió, azaz 46%*.

De még csak ezután következett el a magyarságra nézve az igazán súlyos és veszedelmes idő. 1720 után *olyan hatalmas méretű bevándorlás indult meg az elpusztított alföldi és dunántúli területek benépesítésére, mint manapság az amerikai*. Megkezdődik és a XVIII. század végéig tart a *németség nagyszabású, tervszerű betelepítése*, aminek folytán számuk néhány évtized alatt megnégyszereződött. Ekkor jöttek be az országba a mostani németység háromnegyed részének ősei. A szerbek is nagy tömegekben vándorolnak be a XVIII. század folyamán Magyarországra és Horvátországba. *Az ekkor bevándorolt szerbek*

számát Schwicker 400.000-re becsüli. Még nagyobb arányú az oláhok beözönlése, akik tömegesen menekülnek Moldovából és a Havasföldről Erdélybe és a Délvidékre a fanarióták elviselhetetlen zsarnoksága elől. Ugyancsak a XVIII. század folyamán költöznek be a bunyevácok, sokácok, továbbá a nyugati megyékbe a horvátok. Ezenkívül bolgárok, franciák, olaszok, oroszok, sőt spanyolok is települtek be a Délvidékre. Ezzel egyidejűleg megindul a török nyomás elől annak idején a Felvidékre és Erdélybe felszorult népesség — vegyesen magyarok, tótok, ruthének, oláhok — leözönlése az Alföldre és a Dunántúlra. E lehúzóadás következtében keletkeztek az alföldi tót, ruthén és oláh nyelvszigetek, amelyekből azonban már nagyon sok beolvadt az őt környező magyarságba. A Felvidéknek így megritkult lakosságát a cseh, morva, lengyel, ruthén és zsidó bevándorlók pótolták. Így lett a színmagyar Alföld és Dunántúl a XVIII. század folyamán nemzetiségekkel telehínt területté és már-már ott tartottunk, hogy az északról lehúzó és a délről felfelé törő szláv hullámok összeecsapnak a magyarság feje felett.

Ily nagyarányú bevándorlás mellett nem csoda, hogy az 1785—87-ben megtartott II. József-féle népszámlálás az országban (Horvátország nélkül) kereken 8 millió lelket talált, tehát nem egészen 7 évtized alatt a 2·6 milliónyi lakosság 5·4 millióval gyarapodott, azaz háromszorosra növekedett. Minthogy a magyarság csak természetes szaporodás útján gyarapodhatott és ily úton a legjobb esetben hét évtized alatt csak megkétszereződhetett, a magyarság II. József idejében alig lehetett több, mint a lakosság egyharmada (33—35%).

Íme tehát a magyarság aránya, amely Mátyás király idejében mintegy 75—80% lehetett, a törökök kiűzésekor már csak 46% volt, míg az óriási méretű bevándorlások után lehanyatlott 33—35%-ra. Csoda-e, hogy a XVIII. század végén a pesszimisták máris a magyarság teljes kipusztulásától féltek, sőt az ezekkel szembeszálló optimista Schwartner, neves magyar statisztikusunk, a XIX. század elején a 10 milliónyi lakosból a magyarul beszélők számát nem becsülte többre 3 milliónál, tehát 30%-nál.

A XVIII. század végével a bevándorlások megszűnnek és ezóta a magyarság egyenlő feltételek mellett fejlődhetett a többi hazai fajnéppel. És ekkor kitűnt, hogy a magyarság fejlődési képessége jóval

nagyobb, mint a többi hazai nemzetiségé. Az abszolút kormány által 1850-ben rendezett népszámlálás a Dráván innen 11,560.000 lelket talált, amelyből már 4·8 millió vallotta magát magyarnak, azaz 41·6%. Azóta évtizedről évtizedre következetesen kedvezőbben alakult a magyarság aránya és 1910-ben a dráváninnyi 18 millió lakosból közel tízmilliónyi volt a magyar, azaz már 54·5%. Íme tehát, nem egészen két évszázad alatt, nagyon kedvezőtlen körülmények között, a magyarság száma 1·2 millióról 10 millióra ugrott fel, azaz nyolcszor akkora lett.

A magyarság arányának ez az erőteljes és következetes emelkedése mélyen fekvő természetes forrásokból táplálkozó folyamat, amely a magyarság nagyobb természetes szaporodásából, kedvező központi elhelyezkedéséből és ezen alapuló nagy természetes beolvastó erejéből önként következik. Ez egyúttal jövőjének is szilárd alapja.

Ami a természetes szaporodást illeti, az állami anyakönyveknek 1896-ban történt bevezetése óta pontos adatok állanak rendelkezésünkre a születésekről és halálozásokról nemzetiségi vonatkozásban is. Ezekből kétségtelenül megállapítható, hogy a magyarság természetes szaporodása (a születések és halálozások külömbözete) abszolút számban és aránylag is következetesen nagyobb, mint a történeti Magyarországon lakó többi fajnépe együttvéve. Így a háborút megelőző években a természetes szaporodásból közel 60% esett a magyarságra, holott az össznépességben a magyarok aránya ugyanakkor csak 54·5% volt.

A magyarság fokozatos térfoglalását — a természetes szaporodáson kívül — jelentős mértékben előmozdította a magyarság nagy beolvastó ereje, amely a magyar faj kedvező elhelyezkedésén alapszik. Ugyanis a magyarság az ország termékeny, sűrű népesség eltartására alkalmas sík- és dombvidékét, továbbá a városokat és a nagyobb községeket tartja megszállva, míg a nemzetiségek túlnyomó része a terméketlen hegyvidéki területeken, apró falvakban lakik, ahol a népszaporulat megélhetést nem találván, feleslegként állandóan áramlik a gazdagabb magyar területek és a városok felé, ahol a nagy többségben lévő magyarság lassan-lassan, természetes beolvastás útján felszívja. Ez a beolvadás főképen összeházasodás útján következik be és így vérségi alapja van. Sok idegen nevű magya-

runk van, akikben az anyai ágak révén jóval több magyar vér kering, mint esetleg a magyarnevűben, aki anyai ágakon idegen származású. De a magyarságba való beolvadás nemcsak vérségi úton megy végbe, hanem szellemi és erkölcsi áthasonulás útján is. Nemzetiségeink *legjelesebbjei* csatlakoztak ily szellemi és erkölcsi beolvadás útján a magyarsághoz és *ezek a hódítások erkölcsi értéküknél fogva igen becsesek*, mert bizonyosságai annak, hogy a magyar nem önző, elzárkózó életet folytató faj, hanem felsőbbrendű történeti hivatást betöltő és így nagy vonzóerővel bíró *igazi nemzet*.

Hogy a magyarság nagyarányú gyarapodása kétségtelen valóság és vitatlanul természetes alapokon nyugszik, mi sem bizonyítja jobban, mint az a körülmény, hogy ez a fejlődés főképen arra vezethető vissza, hogy úgy a XVIII. század és a XIX. század első felében, mint 1869-től 1910-ig terjedő négy évtized alatt a magyarnyelvű területek lakossága jóval erősebben növekedett, mint a nemzetiségeké. Így például a kiváltképen nemzetiségű jellegű Árva, Liptó, Szepes, Sáros, Zemplén északi része és Fogaras megye lakossága 1869-ben 697.200 lélek volt és 40 év alatt csak 11.500 fővel gyarapodott, holott ugyanezen idő alatt a tiszta magyar Heves, Csongrád, Jász-Nagykun és Hajdu megye 694.000 főnyi, tehát ugyanannyi lakossága 260.000 lélekkel emelkedett. Öt magyar vármegye (Heves, Szolnok, Szabolcs, Somogy, Zala) lakossága együttvéve 40 év alatt félmillióval gyarapodott, nemkülönben egymagában Pest vármegye lakossága is egy félmillióval, holott ugyanezen idő alatt tizenhat nemzetiségi vármegye több mint kétszer akkora, illetve Pest megyével szemben ötször akkora lakossága ugyancsak csupán félmillióval gyarapodást tudott felmutatni. Ugyanezt tapasztaljuk, ha nemzeti jelleg szerint vesszük szemügyre a községek lakosságának gyarapodását. Így a magyar és a vele egy területen fekvő német községek lakossága 40 év alatt 3.540.000 lélekkel növekedett, míg a többi nemzetiség (tót, ruthén, oláh, szerb) által lakott községekben a lakosság ezen idő alatt csak egy millióval gyarapodott.

Magyarország fajnépességi története kétségtelenné teszi, hogy sem a tatárjárás, sem a törökhódoltság emberpusztításai, sem az ezer év óta tartó *példátlan arányú idegen beáramlás* nem bírta a magyarság faji erejét megtörni és a Kárpátok medencéjét magyarságából kiforgatni. Ellenkezőleg, a ro-

kotalanul álló és *csupán önerejére támaszkodó magyarság a fájára pusztítólag zúduló minden katasztrófa után újra talpraállott* és természetes erőktől hajtva, tört régi hadállásainak visszaszerzése felé. A történelem minden lapja azt bizonyítja, hogy amidőn a magyarok Árpád vezetése alatt a Kárpátok medencéjének középső részén elterülő sík- és dombvidéket megszállották, egyben megvetették *rendíthetetlen alapját* fajuk jövőjének és elpusztíthatatlan regenerálódó képességének. E központi fekvésű terület birtokában dacolni tudtak az idők minden viharával a multban és dacolni fognak a jövőben is.

De mit mondanak a mostani helyzet és a jelenlegi erőviszonyok? Trianon az 1920-ban az időközben több, mint tíz millióra emelkedet magyarságnak *közel egyharmadát* kiszakította az ezeréves magyar állam testéből és három idegen ország elnyomó és megsemmisítésre törő uralma alá vetette. Vajjon sikerülhet-e ezt az elszakított több, mint három milliónyi magyart nemzeti mivoltából kivetköztetni? — ez itt a fő kérdés. A veszedelem kétségtelenül nem fenyegető arra a közel két és fél milliónyi magyarra nézve, akik *összefüggő területen egy tömbben laknak*, részben a trianoni határmentén, fajtestvéreik közvetlen szomszédságában, részben pedig a Székelyföldön. A fennmaradó mintegy 800.000 magyarnak körülbeül fele nagyobb nyelvszigeteken, avagy magyar többségű községekben lakik, tehát *ellenállásra hosszú időn át képes*. Nem egészen *félmillió magyar él szét-szórta*n, idegen többségű községekben, kitéve a környezet természetes beolvasztó erejének. De ugyanakkor, amidőn a fajok harcában számolnunk kell a kedvezőtlen pontokon küzdő fajtestvéreinknél veszteségekkel is, viszont a Csonka-Magyarország területén 90%-os többségben levő magyarságnak módja van a természetes beolvadás révén e veszteségeket pótló hódításokra is. Különben a magyar faj ellentálló erejére a beolvasztással szemben biztató például szolgálnak a horvátországi, bukovinai és moldvai magyarok szívós ellenállása és fennmaradása századokon át.

A Kárpátok medencéjében a jelenlegi időpontban, 1929-ben, *több mint tizenegy millió magyar él kedvező elhelyezkedésben, élénk nemzeti öntudattal, fejlett kulturális és gazdasági élettel*. A vele szomszédos és ellenséges fajokként jelentkező cseh-morva szám szerint csak 6,5 millió, a szerb 5 mil-

lió; az oláh ugyan 11—12 millió körül van, de kultúráilag és gazdaságilag jóval gyengébb súlyú. A magyarság, természetes szaporodása a háborút követő mostani években közel egyötöddel gyengült, de ez természetes következménye a háborús emberpusztítás most érvényesülő hatásának. Másrészt a magyarság természetes szaporodása így is nagyobb a csehek és osztrákok, valamint a Csonkaország nemzetiségeinek szaporodásánál. A balkáni oláhokkal és szerbekkel e tekintetben összehasonlítást nem lehet tenni, mert úgy népességi, mint népmozgalmi statisztikai adataik megbízhatatlannak. A történeti magyar királyság határain belül élt oláhságra és szerbségre nézve azonban kétségtelenül megállapítást nyert, hogy szaporodási képességük kisebb a magyarénál, amelyet egyedül a kisszámú ruthénség mult felül.

A multban és jelenben egyaránt találunk számos biztató fénypontot fajunk rendíthetetlen életerejét és nagy fejlődési képességét illetőleg. De nem szabad szemethúnynunk a *sötét pontokkal*, ama veszedelmes betegségekkel szemben sem, amely a magyarság fáján pusztítva rágódnak. Ezek: *az egyke*, a rendkívül nagy *gyermekhalandóság*, a *gümőkór*, a *kivándorlás*. E tekintetben nem szabad azzal vigasztalni magunkat, hogy e bajok a magyar nyelvterületnek csupán egyes részein jelentkeznek és hogy e bajokat a velünk szomszédos népek nagy részénél is megtaláljuk.

Ellenkezőleg, minden erőnkkel rajta kell lennünk, hogy ezektől a pusztító férgekől megszabadítsuk nemzetünk fájának gyökérzetét és ezzel olyan lombosodásba és virágzásba hozzuk az ezeréves magyar tölgyet, hogy lombsátora alatt a Kárpátok egész medencéje újra egységes államot és édes hazát találjon, mint egykoron Szent István és Mátyás idejében. *Ajtay József dr.*

A nagy hatást keltett előadás után Czettler Jenő „*A mezőgazdasági statisztika néhány új kérdése*” c. székfoglaló előadása következett, ugyancsak élénk tetszéstől kísérve. Az előadást itt közöljük:

Czettler Jenő: A mezőgazdasági statisztika néhány új kérdése.

Szíves elnézésüket kell kérnem azoknak, akik talán abban a meggyőződésben jöttek ide, hogy mai előadásom a statisztikai tudományt fogja gyarapítani. Én sajnos, nem hoztam semmit, de vinni szeretnék, amikor

az érdekes társaság elé a szociális agrárpolitika néhány kérését terjesztem.

A magyar mezőgazdasági statisztika nagyban és egészben megfelel az agrárpolitika azon irányának, amely a mai kapitalisztikus termelési rend egyik legfontosabb problémáját, az üzemtechnikai és gazdasági eredményeket teszi vizsgálat tárgyává. Konstatálja a gazdaságilag megművelt terület összmenységét, a vele foglalkozók megoszlását, időszak, vagy állandó adatgyűjtései feleletet adnak a korlátolt forgalmú birtokok terjedelméről, a 100 kat. holdnál nagyobb földbirtokok jelzőlogkölcsoeiről, az állatlétszámáról, mezőgazdasági gépekről, szőlészetről, vadászatról, fogyasztási és készletstatisztikáról, az ország területének műveléságak szerinti megoszlásáról, talajjavításról, birtokforgalomról, stb., stb. Külön kell kiemelnem az újonnan átszervezett mezőgazdasági termelési statisztikát és mindazt, ami vele kapcsolatos, mert a többtermelés jelszavát szolgáló gazdaságpolitika ezzel a kérdéssel szemben felállított minden követelményét ez a statisztika tekintetbe vette és feldolgozni igyekszik. Hasonló elismeréssel kell szólanom a külkereskedelmi statisztika mezőgazdasági részéről, a fontosabb mezőgazdasági árucikkek árstatisztikájáról, a készletstatisztikáról, szóval a mezőgazdasági piaci hírszolgálat legfontosabb részeiről. Ha mezőgazdasági statisztikánkat bizonyos szempontból mégis tökéletlennek tartom, ez a szempont nem magában a statisztikában, hanem az agrárpolitika legújabb fejlődésében leli magyarázatát és abban a körülményben, hogy hazánk éppúgy, mint a háború után minden más agrárország, fokozott mértékben kénytelen a kisebb üzemi kategóriákat figyelembe venni és az agrárpolitika a szociális gondozás passzív alanyai közé a mezőgazdasági munkásokon túl, a kigazdákat is felveszi.

Ha ebből a szempontból vizsgálom mindazt, amit a magyar mezőgazdasági statisztika nekünk nyújt és nyújthat, konstatálnom kell, hogy talán nem is új irányokra, de az eddig megkezdetteknek intenzívebb kimunkálására okvetlen szükség van, ha 1. a birtokpolitika, a hitelkérdés és a kigazdaosztály, 2. ha a mezőgazdasági munkások krónikus munkanélkülisége és végül 3. ha a mezőgazdasági termények értékesítése terén nem találhatóságok és hozzávetőleges számítások, hanem adatok alapján akarunk elméleti, vagy gyakorlati intézkedéseket fogantatni.

E tekintetben talán legjobban állunk a mezőgazdasági népesség statisztikájánál. Tudjuk azt, hogy Magyarország mai területén 225.129 mezőgazdasági cseléd és 757.377 mezőgazdasági munkás él, összesen 982.506 fő.

Azt is tudjuk, hogy a földbirtokosok 850.000-et meghaladó létszámából 840.000 kis- és törpebirtokos van. Azt azonban, hogy Magyarország mai területén mezőgazdaságilag megművelt 16 millió kat. hold földjéből 100 holdon aluli kis- és törpebirtokra eső 8 millió kat. holdnyi terület, az összes megművelt területnek több, mint 50%-a, miként oszlik meg a kis- és törpebirtok között, ebből a statisztikából nem vagyok képes konstatálni.

Az üzemi eredményeket és legfeljebb annak üzemtechnikai előfeltételeit mérlegelő agrárpolitika ezzel a summázással meg lehet elégedve. A szociális agrárpolitika azonban a 100 kat. holdon aluli földbirtokban a társadalmi rétegződésnek a gazdasági és szociális küzdelmeknek olyan gazdag múzeumát látja, amelyeknek tapasztalati igazságai nemcsak a parlamentben, de gyakran az ország történelmében is tragikusan érvényesülnek. Hiszen ez a látszólag uniformizált üzemegység talapzata annak az országépítő folyamatnak, amely a mezőgazdasági munkásból törpebirtokost, a törpebirtokosból idegen üzemben alkalmi munkával birtokának függetlenségét fenntartani kívánó kiscgazdát, ebből zárt családi gazdaságban élő, úgynevezett fogatképes, önálló kisbirtokost teremt. Ebből a birtokkategóriából emelkedik ki a konjunktúra piaci árhullámozása szerint 20 és 30 hold között ingadozva a piac számára termelő kiscgazdaság, amelynek felső határát a statisztika ma is 100 holdban látja, bár az alsó határt a termelési statisztikánál 20 holdban fixirozta. A birtokreformtörvény kissé másként mérlegeli e kérdést. *Expressis verbis* nem avatkozik a statisztika mesterségébe. De amikor 50 kat. holdon túl hatósági beavatkozástól függővé teszi a birtokforgalmat, ezzel elismeri, hogy a magyar mezőgazdaság mai fejlettsége mellett az 50 holdon túli terület többé már nem kisbirtok s ennek tulajdonosa nem kiscgazda, hanem kis-középbirtokos. Ugyancsak a birtokreformtörvény, amidőn a középbirtok különleges védelmének határát 1000 holdról 500 holdra szállítja le, de facto elismeri, hogy az 500 holdon túli magyar mezőgazdasági üzem országos átlagban minden kritériumát

tartalmazza annak, amit az agrárpolitika a nagyüzem fogalmába soroz.

Ezeken a fix pontokon belül az osztálykiválásnak mily gazdag mozgalmi zajlik le, amiről a statisztika pontosan beszámolni nem tud. Hogy az eladósodás, mint a gazdasági válság jelenségeinek komponense, a törpebirtok, a zárt családi gazdaság, a piac számára termelő kiscgazdaság, vagy a kis-középbirtok keretében megy-e végbe, hogy az a folyamat, amely a nagy- és középbirtok területét a kisüzem javára folytonosan csökkenti, mily kategóriának kedvez, a földfoszlányokkal rendelkező törpebirtoknak, vagy a kiscgazdának, vagy a kis-középbirtokosnak, hogy az ok az örökösödés birtokelaprózása-e, vagy valamelyik birtokosréteg szerző erejének megduzzadása, mindezekre a birtokstatisztikából és birtokforgalmi statisztikából hasztalan keresek bizonyítékot.

Pedig nem mindegy az, hogy a közép- és nagybirtok, apró, talán a parcellaminimumon alul lévő foszlányokra szakad-e szét, vagy önmagában megélni képes, zárt családi gazdaságokra, esetleg kapitalista módon termelő kis-középgazdaságokra. A mezőgazdasági szociálpolitikust ez a lefelé vagy fölfelé irányuló birtokmegosztás a rendszabályok és követelések megformulálásánál nagyon éles válaszütra terelheti. Sajnos, a földbirtokreform csökkent mérvű sikere is nagyrészt ennek a bizonytalanságnak következménye.

Alapos, minden birtokkategóriára fiterjedő általános mezőgazdasági felvételünk 1895 óta nincs. S az a 35 év, amely ez idő óta eltelt, a Darányi-féle gazdasági föllendülés automatikus kisbirtokpolitikájának, a háború utáni mechanikus kisbirtokszaporításnak és mindenekfölött az országcsönkítésnek az ideje volt, amely már magába véve is elegendő alapul szolgálhatott volna, hogy a kormány mindennél sürgősebbnek tartsa egy teljes birtokstatisztikai összeírás foganatosítását, akármennyibe kerüljön is ez.

Állítsuk szembe a mai birtokstatisztika adatait az 1895 évi fölvétellel.

Ma, tudom azt, hogy a 100 holdon felüli birtokok hogyan oszlanak meg, feleletet tudok kapni azok fölszerelésére, üzemágaira, sőt talán eladósodására is. De hogy a 100 holdon aluli birtokból az 1895.-i fölvétel kategóriái szerint mennyi esik az egy holdnyi, 1—5, 5—10, 10—20, 20—50 és 50—100 holdig terjedő területekre, azt semminemű

statisztikai adattal ma precizen meghatározni nem tudom. Szóval a jelenségeknek a társadalmi és kormányzati politika szempontjából legfontosabb része, megmérhetetlen, csak hozzávetőleges becsléseknek és tapogatózásoknak a színtere.

A birtokstatisztika tehát a multtal szemben határozott visszaesést mutat, nem a tudomány művelésében, hanem azért, mert megfelelő alapot nem tud az agrárközvélemény legmodernebb kérdéseivel foglalkozó tudományos tevékenység számára biztosítani. Az 1925. évi Gazdacimtár a 100 kat. holdon felüli birtokokra nézve sok értékes új adatot szolgáltat, az 1895.-i fölvétellel szemben, de mit ér mindez, ha az ország közvéleménye, a legmodernebb agrárpolitikai irány hasztalan keres benne bizonyítékokat.

Mezőgazdasági statisztikánk mindaddig hiányos marad, amíg egy általános birtokpolitikai, sőt ezen is túlmenő mezőgazdasági fölvétel és statisztikai földolgozás el nem következik.

Fölvívom tehát az igen tisztelt Társaság figyelmét, méltóztassék teljes tudományos súlyával felállítani azt a követelést, hogy a magyar állam 1930. évben megindítsa ezt a teljes birtokstatisztikai fölvételt, kiterjeszkedvén ez alkalommal az üzemstatisztikának olyan kérdéseire is, amelyek az állandó adatgyűjtésekben kellő felkarolást nem találtak vagy nem találhattak.

Teljesen és tökéletesen tisztában vagyok azzal, hogy egy ilyen fölvétel rengeteg munkát és rengeteg költséget jelent. Ez azonban olyan hasznos befektetés, amely az államnak gazdaságpolitikai intézkedéseiben nélkülözhetetlen és ha mellőzzük, téves kiinduló pontokon nyugvó gazdaságpolitikai akciók során az ily célra fordítandó összeg többszörösét hasztalanul költjük el. Soha ilyen alkalom nem volt ennek a statisztikai fölvételnek keresztülvitelére, mert ez a munka az inséggel küzdő intelligenciának legalább rövid időre foglalkozást biztosítana és sajnos a megcsökkenő életnívó mellett soha ilyen olcsón keresztülvihető nem volna.

Az új birtokstatisztikára vonatkozólag, arra az esetre, ha az általános fölvételt a kormány elrendelné, néhány megjegyzést kell tennem. Az élet azokon a kategóriákon, amelyekkel az 1895. évi fölvétel dolgozott, már rég túlhaladt. Az első és legfontosabb követelmény a közép- és nagybirtok alsó határának leszállítása. Ez történhetik az

eddiggi területmérték szerint 50, illetve 500 kat. hold választó-határnak megállapításával, de a külföldi statisztika összehasonlítási alapjának megfelelőbbé tétele céljából áttérhetnénk a hektárszámításra is.

Tárgyilag is szeretnék az új kategóriák meghatározásánál feleletet kapni arra a kérdésre, amely kérdéssel az 1895. évi fölvétel nem foglalkozhatott, t. i., hogy hol kezdődik a piac számára való termelés? A régi meghatározás, amely ennél a jobbágytelek egynegyedét vette alapul, a konjunktúrák változása folytán ma már nem helyz. álló. Úgy kellene tehát megformulálni a fölvétel kérdőpontjait, hogy vidékenként megkapjuk a zárt családi gazdaság felső határát, amelyből azután direkt vagy indirekt következtetni tudnánk arra is, hogy mely piac számára termelő birtokkategóriánál kezdődik az idegen munkaerők alkalmazása, mely birtokkategóriák dolgoznak kizárólag saját családjuk munkaerejével és mely kisbirtokos üzemek adnak még munkaerőt a nagyobb üzemek számára. Ezen az alapon azután a termelési és fogyasztási statisztika is biztosabban kontrollálható lesz.

A birtokpolitika körében a másik kérdés, amelyre szintén az általános mezőgazdasági fölvétel kapcsán kérünk feleletet, az, hogy vajjon a birtokreformnak mik voltak a következményei, hány földhözjuttatott tartotta meg újonnan szerzett birtokát, hogy vajjon a kisebb vagy nagyobb juttatott földek voltak-e a konjunktúrák változásában tűzállóbbak. Lehetne még erről a kérdéstről többet is szólni, azonban nem céлом, részletesen kiterjeszkedni a teljes birtokpolitikai fölvételre. Hiszen, ha a kormány egy ilyen nagyarányú munka elvégzésére határozná magát, módjában lesz, sőt kötelessége lesz szakembereket összehívni a kérdőpontok megfogalmazására és ez értekezlet által kiküldendő szervezet állandóan vagy időközileg is támogathatja a fölvételeket. Csupán azt szeretném, hogyha ezt a jó alkalmat a mezőgazdasági üzemek eladósodásának megállapítására is föl lehetne használni, mert itt is nagy súlyt vetek a különböző birtokkategóriák megterhelésének precíz adataira.

A birtokpolitikától eltekintve, legaktuálisabb kérdésünk, amivel okvetlenül foglalkoznia kell a mezőgazdasági statisztikának, a mezőgazdasági munkások munkanélkülisége. Az általános fölvétel keretében szintén könnyebben lenne földeríthető. Nemrégiben

erről a kérdéstről a Magyar Társadalompolitikai Egyesületben tartottam előadást s ez alkalommal a mezőgazdasági üzemek mai intenzitása és a művelési ágak szerinti megoszlás egybevetése útján, tehát közvetett úton igyekeztem a krónikus munkahiányban szenvedő mezei munkások számát globálisan meghatározni. Tekintettel arra, hogy ez előadásom pár nap múlva napvilágot lát és többen a mai gyűlés résztvevői közül hallották fejtegetésemet, nem kívánok ez adatokkal részletesen foglalkozni, csupán annyit tartok megjegyzendőnek, hogy ha a birtokstatisztikai fölvétel kérdőpontjaiban az idegen munkaerővel dolgozó és a saját családi munkaerővel ellátott zárt birtokkategóriákat el tudjuk határolni, akkor egy olyan kulcsot kapunk, amellyel a mezőgazdasági népesség összeírása által szolgáltatott és a konjunktúrák változása által meglehetősen problematikussá tett adatokat helyesbíteni tudjuk. Ma pl. az eltartottak, a kisbirtokcsaládtag munkája stb. stb. olyan bizonytalan kategóriák, amelyek esetleg a munka nélkül szűkölködő mezőgazdasági munkások számát 20—30% -kal gyarapíthatják.

Sokkal nehezebb kérdés, de a mezőgazdaság mai katasztrófális válságában életbevágóan fontos a belső piacok fogyasztóképességének meghatározása. Amint említettem volt, a külföldi piacok magyar szempontból fontos felvevőképességét pontos statisztikai adatokkal tudjuk mérni. Viszont a reánk nézve, éppen a külföld elzárkózása miatt napról-napra növekvőbb jelentőségű belső piacok fogyasztóképessége jóformán ismeretlen előttünk.

Ezidőszerint csak Budapest fogyasztóké-

pességét tudjuk meghatározni, bár ezt is eléggé hiányos módon, mert az ú. n. házaló kofa kereskedelem által szállított árukat nem vagyunk képesek mennyiségileg mérni.

A székesfőváros állatvásárait, vásárcsarnokainak, vámkörzeteinek adatai hozzávetőlegesen rendelkezésünkre állanak. De egy nagy élelmiszerfogyasztó, a bányavidékek, az ipari városok stb. jelentősége a magyar agrártermelés szempontjából hozzáférhetetlen marad akkor is, hogyha ebben az irányban a forgalmi adó és az újból életbeléptetendő piaci árjegyzés és statisztika adatait igénybe vennénk, vagy ha a háború alatt eszközölt kenyérfogyasztási számításainkat alkalmaznánk a nem mezőgazdaságból élő népesség fogyasztóképességének meghatározásánál. Mindez azonban véleményem szerint nem szolgáltat elegendő alapot a mezőgazdasági értékesítési politika átformálásához.

Fokozott mértékben szükség volna tehát a Fővárosi Statisztikai Hivatal érdemes vezetője által közzétett háztartási statisztikák önkéntes adatszolgáltatására. Németországban ennek jelentőségét belátva, 5.000 család: önálló kézművesek, lateinerek, ipari munkások, kereskedők stb. önként vállalkoztak ilyirányú statisztikai adatok beszolgáltatására. Ha a fővárosban és az ipari vidékeken ilyen arányú statisztikai fölvételt kellő lelkiismeretességgel sikerülne folyamatba tenni, annak eredményei igen értékes anyagot szolgáltatnának a mezőgazdasági értékesítés reformjának jövőbeli terveihez és bár szoros értelemben véve nem a mezőgazdasági statisztika kutatás körébe tartoznak, az utóbbival foglalkozó tudománynak is eredményes kiindulópontot adnának újabb kutatásokra.

Kisebb közlemények.

Petites communications.

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. — *Office central royal hongrois de statistique.*

Címváltozás. — *Changement de titre.* Magyarország Főméltóságú Kormányzója Budapesten 1929. évi június hó 28. napján kelt magas elhatározásával a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére megengedni méltóztatott, hogy az 1929. évi XIX. törvénycikk 4. §-ának rendelkezése értelmében folyó évi július hó 1-től kezdődően dr. Kovács Alajos helyettes államtitkár, a magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal igazgatója cím helyett a magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal el-

nöke és dr. Konkoly-Thege Gyula, miniszteri tanácsos a magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal aligazgatója cím helyett a magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal alelnöke címet viselje.

Kinevezés. — *Nomination.* A magyar kir. Kereskedelemügyi Miniszter Úr Pénzes Károly statisztikai gyakornokot, statisztikai tiszté nevezte ki.

A magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal igazgatója Henter László díjnokot, statisztikai gyakornokká nevezte ki.

Külföldi statisztikai társaságok.¹⁾

Sociétés de statistique de l'étranger.

American Statistical Association.

Az angol statisztikai egyesületek megalakulása és munkálkodása a múlt század negyvenes éveiben Amerikában, az Egyesült Államokban is rövidesen követésre talált. Az Unió több városában alakult statisztikai társaság, még a múlt század első felében, így New-Yorkban az első egyikeként 1839-ben; a statisztika egyesületi alapon való művelésére ezenkívül más rokonintézmények kebelében — mint például az 1846 óta fennálló „Smithsonian Institution“-ban s az 1851-ben létesített „American geographical and statistical Society“-ben — is nyílt tér. Az ilyen, nem tulajdonképeni statisztikai intézményekben azonban a statisztika csak másodrangú szerepre lehetett hivatott, az egyes városok partikuláris statisztikai társulatainak legtöbbje pedig csupán rövidebb ideig állott fenn, bár ma is van tudomásunk néhány északamerikai város statisztikai egyesületéről, a nélkül, hogy működésüket ismernők.

Ezekkel a kevésbé jelentős statisztikai intézményekkel ellentétben az eredetileg szerényebb keretek között — szintén még az 1839. évben — Boston városában megalakított „American Statistical Association“ néhány lelkes vezetőjének agilis tevékenysége következtében munkakörének kezdetben szűkebb abroncsait szétfeszítette és az Unió statisztikusainak életerős, még ma is egyre fejlődő egyetemes szervezetévé s egyúttal a nemzetközi statisztikai életben is a legtekintélyesebb testületek egyikévé fejlődött. Bár az Amerikai Statisztikai Társaság kiadványai kezdetben nem voltak rendszeresek és egész működése is eléggé korlátozott volt az első időben, a hivatalos statisztikai kérdések megoldásában már fennállásának első időszakában számtalanszor tevékenyen közreműködött, sőt a törvényhozás figyelmét is több nagyjelentőségű problémára felhívta. Érdekes, hogy az így megizmosodott testület talán éppen napjainkban éli legvirágzóbb periódusát, hiszen ezidőszert már 1904 tagot számlál és new-yorki központján kívül tizenegy helyi kerületben — Austin, Boston, Chicago, Cleveland, Columbus, Denver, Detroit, Los-Angeles, Pittsburgh, San-Francisco, Washington — fejt ki élénk s eredményes tevékenységet. A Társaság központja és vezetőségének székhelye — mint említettük — jelenleg New-York; egyes vidéki csoportjai azonban önállóan rendezik meg gyakran igen látogatott üléseiket, míg a társaság évi közgyűlései rendszerint váltakozó helyen folynak le s látogatóságukat és eredményességüket jelentékenyen növeli az a körülmény, hogy legtöbbször más rokonegyesületekkel karöltve tartatnak meg. Legutóbb 1928

december 26—29-én már kilencvenedik közgyűlését tartotta meg az Amerikai Statisztikai Társaság, ezúttal Chicagóban. Tekintettel a tárgyrenden szereplő kérdések nagy számára, e taggyűlés munkálatai ezúttal is több szakosztályban zajlottak le; a napirenden szereplő előadások és referátumok¹⁾ az egyes szakosztályokban részesültek alapos és tárgyilagos megvitatásban. Az egyidejűleg teljes ülésen megejtett választások eredményeképpen elnökké az 1929. évre — a távozó Snyder C. helyére — Wilson E. B., a bostoni közegészségügyi főiskola professzora, alelnökké Walker F., Hurlin R. G., Ezekiel M. és tanácstagokká Hayford F. L., Coats R. H. és Chaddock R. E. választottak, míg a titkárpénztáros továbbra is King W. I. és a szerkesztőkiadó Ross F. A. — mindketten a Társaság régi, nagytekintélyű erősségei — maradtak. Ugyancsak a chicagói közgyűlésen módosított az eddigi alapszabály olyképen, hogy a jövőben a Társaságnak nem 3, hanem 6 alelnöke lesz, akiknek mindegyike a statisztika más és más ágát fogja képviselni; az ügyek irányításában ezenkívül az előző kétévi tisztikar tagjaiból álló igazgatótanács, illetve ennek háromtagú szűkebb választmánya fog közreműködni. Lényegileg változás tehát nem történt, mert az egyesületi munkának továbbra is négy ága lesz: az egyik maga a közgyűlés, mely már hosszabb idő óta valóságos statisztikai konferencia szerepét tölti be az Egyesült Államokban; a második az egyes kerületi szervezetek ülései; a harmadik az előkészítő, valamint a folyamatos munkát végző bizottságok (ezidőszert a tisztán egyesületi szerepkörben dolgozó bizottságokat is ideszámítva, 14 ilyen bizottság munkálkodik); a negyedik s talán legfontosabb ág, a kiadványok szerkesztése és közreadása. Ezek közül legfontosabb az 1888 óta megjelenő folyóirat, a „Journal of the American Statistical Association“. Ez a folyóirat évente négy terjedelmes számban hagyja el a sajtót és a statisztika minden köréből közöl tanulmányokat, közöttük számos elméleti, matematikai statisztikai dolgozatot, míg az évi közgyűlés előadásai és jelentései újabban a Journal külön mellékleteként²⁾ jelennek meg (a chicagói ülésre jellemző, hogy a róla kiadott füzet terjedelme 275 oldal). Még egy kiadványt kell említenünk a Társaság egyébként kisszámú,

¹⁾ Az előadások és jelentések nagyobb részének címét „Folyóiratszemle“ c. rovatunk fogja felsorolni.

²⁾ Hasonlóképen mellékletként — mint „Handbook“ — jelenik meg a tagnévsor és a kiadványok jegyzéke.

¹⁾ L. még magyar Statisztikai Szemle 1928. (VI.) évf. 1.239. I. és 1929. (VII.) évf. 222. és 337. l.

más közleményei közül¹⁾: ez a „The History of Statistics. Their Development and Progress in Many Countries“ című, közel nyolcszáz oldalas mű, amelyet a Társaság 1913. és 1914. évi volt elnöke, *Koren J.* szerkesztett a Társaság 75 éves jubileuma alkalmából, amely azonban a világháború miatt nem a tervezett időpontban, 1914 végén, hanem csak 1918-ban jelent meg. Ez a munka két általános fejezet után 17 állam: Ausztrália, Ausztria, Belgium, Kanada, Dánia, Franciaország, Németország, Nagy-Britannia és Írország, Magyarország, India, Olaszország, Japán, Németalföld, Norvégia, Oroszország, Svédország, Amerikai Egyesült Államok hivatalos

¹⁾ Ezenkívül még három könyv — az egyik az üzletmenetre vonatkozó jóslás, a második Észak-Amerika népesedési, a harmadik a foglalkoztatottság problémáját tárgyalta — jelent meg a Társaság kiadásában.

statisztikájának történetét írja le igen tartalmas és tanulságos fejtegetésekben. Egyes fejezeteinek szerzői az illető államok statisztikai életének jelesei: a magyar hivatalos statisztika multját például a leg-hivatottabb magyar tudós, *Buday László* foglalta össze egy másfél éves tanulmányban.¹⁾ Maga az egész kötet ugyan tekintettel arra, hogy munkatársai a világ minden részéből rekrutálódtak, nem lehetett minden tekintetben egyöntetű és arányos s nem is teljes, de mai alakjában is olyan nagy értékű forrásmunka, melynek közreadásával az Amerikai Statisztikai Társaság valóban egyetemes érdekeket szolgált és méltó emléket állított háromnegyedszázados létének.

¹⁾ Tanulmánya német nyelven is megjelent. *L. Die Entwicklung der ungarischen Amtlichen Statistik. Allgemeines Statistisches Archiv 9. kötet, 197—212. l.*

Személyi hírek. — *Nouvelles personnelles.*

Sir George Handley Knibbs †. Au printemps de 1929 mourut, en sa 71e année, sir George Handley Knibbs, l'organisateur et le premier chef du service de statistique officielle du Commonwealth d'Australie. En 1906, après avoir été statisticien dirigeant de la Nouvelles-Galles du Sud où il déployait une précieuse activité, sir G. H. Knibbs fut placé à la tête du service statistique du Commonwealth d'Australie, organisé peu auparavant; il y resta jusqu'en 1921, lorsqu'il devint directeur du „Commonwealth Institute of Science and Industry“. En dehors du service de statistique, il remplit plusieurs autres fonctions — comme commissaire royal de l'Instruction publique, du Commerce, de l'Industrie, des affaires d'assurances, etc., — et prit, comme président, membre honoraire ou membre titulaire, une part active en plusieurs sociétés scientifiques australiennes.

Sir G. H. Knibbs fut élu en 1913 membre de l'Institut International de Statistique et bien que, en raison de la grande distance séparant l'Australie de l'Europe, il ne pût assister aux Sessions de celui-ci, il s'intéressait vivement aux travaux de l'Institut et rendit compte, d'une façon instructive, dans son étude publiée par le Bulletin, de l'organisation de la statistique officielle de son pays.

La „Royal Statistical Society“ récompensa ses précieux travaux en l'élevant membre titulaire en 1906 et membre honoraire en 1920; la Société Hongroise de Statistique l'a nommé membre honoraire en 1924. Sir G. H. Knibbs écrivait non seulement sur des thèmes statistiques, mais aussi sur des sujets mathématiques, d'astronomie, de géodésie et de physique. Dans ses études statistiques il s'attachait, outre les problèmes théoriques

Sir George Handley Knibbs †. A folyó év tavaszán hunyt el hetvenegyedig életében Sir George Handley Knibbs, az ausztráliai államszövetség hivatalos statisztikai szolgálatának megszervezője és első vezetője. Sir Knibbs 1906-ban került az akkor szervezett szövetségi statisztikai hivatal élére, miután már előzőleg mint Új-Dél-Wales vezető statisztikusa érdemes és értékes munkásságot fejtett ki. 1921-ig állott Ausztrália hivatalos statisztikai szolgálatának élén, amikor is a „Commonwealth Institute of Science and Industry“ igazgatója lett. Statisztikai pályafutása mellett több tisztséget — nevelésügyi, kereskedelem- és iparügyi, biztosításügyi, királyi biztos tisztelet stb. — töltött be és Ausztrália számos tudományos egyesületében tevékenykedett mint elnök, vagy mint tiszteletbeli, ill. rendes tag. A Nemzetközi Statisztikai Intézetnek 1913-ban választott tagjává és bár annak ülészeit — a párizsitól eltekintve — a nagy földrajzi távolság miatt nem vehetett részt, az Intézet munkássága iránt melegen érdeklődött s az egyik Bulletin-kötetben közreadott elaborátumában hazája hivatalos statisztikai szervezetéről is tanulságosan beszámolt. Értékes munkásságát a szigetország statisztikusainak testülete, a londoni „Royal Statistical Society“ 1906-ban rendes és 1920-ban tiszteletbeli taggá választással jutalmazta; a Magyar Statisztikai Társaság 1924-ben sorozta nagyrabecsült személyét tiszteletbeli tagjai közé. Irodalmi tevékenysége a statisztikán kívül a matematika, az asztronómia, a geodézia és a fizika területére is kiterjedt; statisztikai tanulmányaiban elméleti és matematikai problémákon kívül a közegészségügy és az orvossta-

et mathématiques, à des questions de santé publique et de statistique médicale (mortalité infantile, mortalité par tuberculose et par cancer, nomenclature des causes de décès, suicides), et dans un de ses intéressants articles, paru naguère, il exposait les problèmes de la population du monde. C'est à lui qu'on doit d'avoir entrepris de faire paraître des publications statistiques australiennes; à côté de ses travaux scientifiques, il cultivait la poésie aussi; la vie littéraire et publique de l'Australie a perdu en lui son génial représentant aux facultés les plus variées.

Allyn Abbot Young †. La science économique et la statistique viennent de perdre un de leurs représentants les plus éminents, l'Américain Allyn Abbot Young, mort relativement jeune, à l'âge de cinquante-deux ans. Consacrant la plus grande partie de sa vie à l'enseignement supérieur, M. Young a été successivement professeur à l'Université Stanford (1906—1911), à celle de Washington (1911—13) et à partir de 1913 de l'Université Cornell; à cette dernière il fit des cours jusqu'en 1920. En outre il fut pendant la guerre, de 1917 à 1918, directeur de la section de recherches du ministère du commerce extérieur et chef en 1918 et 1919 de la section économique et statistique de la Commission instituée par les Chambres américaines pour la conclusion de la paix, en y dirigeant plusieurs travaux d'une portée extrême. La haute valeur de ses nombreux ouvrages économiques et statistiques fut pleinement appréciée: il avait un rôle de premier plan dans la Société Économique Américaine, a été en 1917 président de la Société Américaine de Statistique, membre, déjà depuis 1911, de la Royal Statistical Society de Londres et depuis 1923 membre de l'illustre Institut International de Statistique. Les étapes les plus importantes de sa carrière universitaire furent sa nomination de professeur d'économique en 1920 à la célèbre Université Harvard et son invitation à l'Université de Londres. Cette dernière lui ayant fait en 1927 l'honneur rare de le prier de remplir la chaire d'économie politique, il quitta l'Amérique pour aller professer à Londres, où pendant le peu de temps écoulé depuis il obtint les plus brillants résultats. Il est intéressant que M. Young a passé, comme conseiller de M. Jeremiah Smith, haut commissaire de la Société des Nations pour l'assainissement financier de la Hongrie, quelque temps à Budapest, y entrant en relations aussi avec des statisticiens hongrois. La lettre adressée par lui le 5 novembre 1926 à M. Walter Willcox, un des vice-présidents de l'Institut International de Statistique et communiquée naguère par M. Willcox à M. Gustave Thirring, prouve en quelle estime il tenait la statistique hongroise. „I ded have — y écrivait-il — to make a very thorough examination of various sorts of Hungarian statistical documents, and I was impressed

tisztika körébe vágó kérdésekkel (csecsemő-, gümőkór-, rákhalandóság, haláloki nomenklatura, öngyilkosságok) foglalkozott előszeretettel, — egy érdekes újabb cikke pedig a népesség világproblémáit fejtegette. Az ő érdeme Ausztrália statisztikai kiadványainak megindítása; tudományos és adminisztratív munkássága mellett még a költészetnek is hódolt. Ausztrália irodalmi és közéleté egyik leg-sokszínűbb, zseniális képviselőjét vesztette el Sir Knibbs halálával.

Allyn Abbot Young †. A közgazdaságtudomány és a statisztika egyik jelese, az amerikai Allyn Abbot Young aránylag fiatalon — életének ötvenkettedik évében — váratlanul elhunyt. Young életpályájának zöme az egyetemi katedrán folyt le: 1906-tól kezdve a Stanford egyetemen oktatott, majd 1911-ben a washingtoni, 1913-ban pedig a Cornell-egyetem professzora lett. 1920-ig adott itt elő és időközben 1917-től 1918-ig mint a háborús külkereskedelmi minisztérium kutatóosztályának igazgatója, 1918—1919-ben pedig mint az Egyesült Államok törvényhozása által a békeszerződések megkötésére kirendelt bizottság gazdasági és statisztikai osztályának vezetője számos rendkívül nagy horderejű munkálatot vezetett. Közgazdasági és statisztikai munkáinak nagy száma és magas értéke mindenfelé a legteljesebb elismerést biztosította számára: vezetés szerepet játszott az Amerikai Közgazdasági Társaságban, az Amerikai Statisztikai Társaságnak pedig 1917-ben elnöke volt. 1923-ban a statisztikusok előkelő nemzetközi testülete, a Nemzetközi Statisztikai Intézet is beválasztotta tagjai sorába, miután a londoni „Royal Statistical Society“ már 1911-ben törzstagga nevezte őt ki. Egyetemi pályafutásának két legfontosabb állomását az 1920. és az 1927. év jelzi; előbbi időpontban a világhírű Harvard egyetem közgazdaságtanára lett, 1927-ben pedig a londoni egyetem szokatlanul az egész gazdasági világban nagy érdeklődéssel fogadott meghívásának engedve, Amerikát elhagyta és az angol főváros egyetemén a közgazdaságtan-katedrát foglalta el s töltötte be rövid idő alatt is a legkiválóbb eredménnyel. Érdekes s a mi szempontunkból említésre méltó, hogy az elmúlt években Young mint Smith Jeremiásnak, a Népszövetség magyarországi szanálási főbiztosának tanácsadója Budapesten is megfordult és itt a hazai statisztikusokkal is összeköttetést talált. S hogy a magyar statisztikát mennyire megbecsülte, erre a legjellemzőbb Willcox Walterhez, a Nemzetközi Statisztikai Intézet egyik alelnökéhez intézett, 1926 november 5-én keltezett levele, melyben — mint azt Willcox legutóbb Thirring Gusztávval, a Magyar Statisztikai Társaság elnökével közölte — a magyar statisztikáról a következőképpen nyilatkozott: „A magyar statisztikai adagyűjteménynek változatos sorozatát kellett igen alaposan megvizsgálnom és mély benyomást tett reám

by their extraordinarily high quality. I really do not know any European country where official statistics as a whole are in better shape than they are in Hungary." Tant la Hongrie que la statistique hongroise ont perdu un illustre ami étranger par la mort prématurée de M. Young.

azok rendkívül kiváló minősége. Valóban nem tudok még egy országot Európában, ahol a hivatalos statisztika egészben véve jobb állapotban van, mint Magyarországon". Hazánk és a magyar statisztika e szerint egy előkelő külföldi barátját gyászolja Young korai elhunytában.

A genfi Nemzetközi Munkaügyi Hivatal pályázati hirdetménye.

Concours au Bureau International du Travail de Genève.

A Genfben székelő Nemzetközi Munkaügyi Hivatal (Bureau International du Travail, Genève, Suisse) nemzetközi pályázatot hirdet egy biztosítási szakmatematikus (actuaire) állásra.

Az állás javadalmazása évi 19.000 svájci frank, amely fizetés évi 800 frankkal emelhető egész 28.000 frankig.

Pályázni csak olyan egyének pályázhatnak, akik 1929 május 31-én legfeljebb 45. életévüket töltötték be.

A pályázók a következő feltételeknek keil, hogy megfeleljenek:

a) ismerniök kell a társadalmi (szociális) biztosítás általános kérdéseit;

b) ismerniök kell a társadalmi biztosítás technikai, pénzügyi és matematikai kérdéseit;

c) biztosítási szakoklevéllel kell bírniok, melyet egy hatóságok által elismert intézet vagy társaság állított ki;

c) legalább 3 évi szolgálat egy társadalmi biztosítási intézménynél szakmatematikus munkakörben;

d) a francia vagy angol nyelv tökéletes ismerete; a másik nyelv és a német nyelv folyékony olvasása.

A pályázati kérvényeket legkésőbb 1929 szeptember 30-ig kell a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal, Genf címére beküldeni.

A kérvényhez csatolandó okmányok:

Curriculum vitae;

születési bizonyítvány vagy hasonló okmány (feltüntetendő, hogy a pályázó nő vagy nőllen-c, ha nő, a gyermekek száma);

a jelölt állampolgárságát igazoló okmány; egyetemi oklevelek másolata, különösen a biztosítási szakoklevél másolata.

A pályázók érdekében áll, hogy kérvényükben tüntessék fel:

a) eddigi tudományos munkásságukat, nevezetesen a szociális törvényhozással, különösen pedig a szociális biztosítástechnikai és szakmatematikai kérdéseire vonatkozóan megjelent könyveiket, cikkeiket vagy tanulmányaikat;

b) gyakorlati munkásságukat a szociális biztosítás körében: biztosítási szakmatematikus vagy statisztikus minőségben a társadalmi biztosítási pénztáraknál, vagy társadalmi biztosítási ellenőrző hivataloknál eltöltött szolgálatukat.

Általános feltételek a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal alkalmazottaira nézve:

Kinevezés előtt a jelöltet a Hivatal által kijelölt orvos megvizsgálja.

A felvett pályázónak Genfig való utazási költségei megtérítetnek.

A felvett jelölt 1 évig próbaszolgálatot teljesít, amelynek végétével újabb orvosi vizsgálatnak vetetik alá.

Ha a próbaidő és az orvosi vizsgálat kielégítő, a jelölt kineveztetik s 21 évre szóló szolgálati szerződést kap, amely azonban csak a 60. év betöltéséig szól.

A kinevezett tisztviselő költözködési költségei megtérítetnek.

A próbaszolgálatos tisztviselőnek évenként 36 munkanapra szóló szabadság jár, s a szabadságra való hazautazás költségei megtérítetnek.

Dánia gazdasági adatai.

Données économiques du Danemark.

A közel 43 ezer négyzetkilométer területű Dánia lélekszáma az utolsó 15 év alatt közel 700 ezer lélekkel gyarapodva, 1928-ban megközelítette a 3 és fél milliót.

Az ország népességének szaporodása, bár a házasságkötések és az elveszületések arányszámai elég kedvezőtlenek, körülbelül ugyanolyan arányú, mint hazánk népességéé. Ez a halálozási arányszám igen alacsony (11 körül) állásának tudható be. Míg Ma-

gyarország élveszületési arányszáma 26 körül mozog, a dán arányszám 20 körül jár, a dán halálozási arányszám viszont átlag 6 ponttal alacsonyabb a mienknél.

A munkanélküliek száma a folyó évtized évszámában 1926-ban és 1927-ben volt a legmagasabb — közel 90 ezer —, míg a múlt év végén csak 78 ezer volt számuk.

Dánia gazdasági adatai.
Données économiques du Danemark.

Megnevezés — Désignation	Egység Unité	1913	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
Terület. — Territoire.	km ²	42.927									
Népesség. — Population.											
Lélekszám — Nombre des habitants	1000	2.833	3.079	3.285	3.322	3.356	3.389	3.425	3.452	3.485	3.497
Házasságkötés — Mariages	‰	7.2	8.8	8.1	7.9	8.0	7.8	7.5	7.5	.	.
Élveszületés — Naissances vivantes	"	25.6	25.4	24.0	22.2	22.3	21.8	21.0	20.5	19.5	.
Halálozás — Décès	"	12.5	12.9	11.0	11.9	11.3	11.2	10.8	11.0	11.5	.
Természetes szaporodás — Accroissement naturel	"	13.1	12.5	13.0	10.3	11.0	10.6	10.2	9.5	8.0	.
Munkanélküliek — Chômeurs	szám nombre	.	.	74.581	52.597	50.148	45.206	85.944	88.854	87.116	77.558
Mezőgazdaság. — Agriculture.		1909—13 átlag moy.									
Búza — Froment	1000 q	1.509	2.011	3.033	2.517	2.411	1.596	2.653	2.386	2.561	3.300
Rozs — Seigle	"	4.419	3.364	3.100	3.628	3.847	2.650	3.492	3.170	2.633	2.500
Árpa — Orge	"	5.478	5.379	5.998	6.626	7.067	7.450	7.963	7.275	7.856	11.100
Zab — Avoine	"	7.781	7.372	7.571	8.477	9.160	9.175	9.556	8.757	8.834	10.500
Burgonya — Pomme de terre ..	"	8.468	12.333	13.655	13.404	12.382	7.422	13.109	8.117	5.646	12.700
Halászat — Pêche	"	.	.	6.152	5.114	6.776	6.848	7.846	7.627	.	.
Kereskedelem és közlekedés. — Commerce et communications.											
Behozatal — Importations ..	1,000 000 d. k.	777	2.943	1.549	1.456	1.907	2.218	1.937	1.528	1.578	1.622
Kivitel — Exportations	" cour. dan.	637	1.591	1.410	1.176	1.539	1.976	1.789	1.406	1.447	1.541
Tengerhajózási forgalom. — Mouvement maritime.											
Belépés — Entrées	1000 t.	.	.	5.861	7.210	8.704	9.231	9.052	9.797	10.824	.
Kilépés — Sorties	"	.	.	3.876	4.324	5.228	5.260	5.763	6.841	6.955	.
Vasútvonalhossz — Longueur des voies ferrées	km	3.893	4.977	4.974	4.968	4.968	5.067	5.073	5.118	5.183	.
Gépjárműállomány — Effectif des véhicules à moteur	szám nombre	.	.	.	.	59.745	67.661	79.120	84.872	96.785	105.900
Árstatisztika és pénzügy. — Statistique d. prix et des finances											
A pénzegység árfolyama — Cours de l'unité de monnaie ..	1 P — pengő = d. k. cour. dan.	.	.	.	.	.	.	.	0.67	0.66	0.66
A pénzegység árfolyama dollár alapján — Cours de l'unité de monnaie sur la base du dollar	index indice	100	170.1	150.6	128.1	146.0	160.2	126.8	102.2	100.3	100.2
Nagykereskedelmi indexszám — Indice des prix de gros ..	"	100	341	178	181	210	234	210	163	153	153
Megélhetési indexszám VII. hó végén — Indice du coût de la vie, fin juill.	"	1) 100	262	237	199	204	214	219	184	176	176
Aranykészlet — Réserve or ..	1,000.000 d. k. cour. dan.	73	228	228	228	210	210	209	209	182	173
Jegyforgalom — Billets de banque en circulation	"	152	557	471	459	473	478	438	386	354	360
Takarékbetétek — Dépôts d'épargne	"	858	1.517	1.620	1.785	1.823	1.851	1.835	1.893	1.940	1.974
Bankkamatláb ²⁾ — Taux en banque ²⁾	‰	5.75	7.0	6.33	5.13	5.67	7	6.49	5.24	5	5

1) 1914. 2) átlag — moyenne.

A mezőgazdasági termelés adatai általában javultak a világháború előtti adatokhoz képest. Az ország területének 66%-a szántóföld. A búzatermés 1928-ban (3,3 millió q) rekordszerű volt, kétszerese a háború előtti átlagnak, de e rekordévtől eltekintve is a termelés jelentékeny kiterjesztése észlelhető. A búzával szemben a rozsnál az utolsó évtized adatai alacsonyabbak a korábbi átlagnál. Az árpa-, zab- és burgonyatermelés adatai szintén javulást mutatnak; az 1928. évi árpatermés (11 millió q) kétszerese az 1909—1913. évi átlagnak. A takarmányfélék termelése a virágzó állattenyésztés következtében igen kiterjedt, a takarmányrépa évi átlagtermése 164 millió q.

A halászat is intenzívebb az utóbbi években, az évi eredmény megközelíti a 8 millió q-t.

Az állatállomány és a tejtermelés, különösen ha hosszabb időre — egy-két évtizedre — pillantunk vissza, szép fejlődést mutat. A lovak száma meghaladja a fél milliót, a szarvasmarháké a 2 és fél milliót, a sertések száma pedig közel 3 millió. A juhok száma a századfordulón meghaladta az 1 milliót, a juhtenyésztés azonban újabban egyre veszít jelentőségéből; az ország juhállománya most a 200 ezret alig haladja meg. Az évi tejtermelés 4 és fél millió tonna.

Az ország ipara, a szén- és fontos nyersanyagok hiánya dacára, életképességét a háború utáni válságos időkben is bebizonyította. Legnagyobb tökével a fémipar, az élelmezési ipar, a vegyészeti ipar és a textilipar rendelkezik, legtöbb munkás a fémiparban, az építőiparban és az élelmezési iparban dolgozik.

A külkereskedelmi forgalom 1920-ban volt a legélénkebb. A külkereskedelmi mérleg állandóan passzív, de az utolsó években nem nagy mérvben. Az ország behozatalában Németország áll vezetőhelyen, mintegy 30%-kal, az Egyesült Államok 15, Nagy-Britannia 13%-kal részesedik a behozatalban. Az ország legnagyobb vásárlója Nagy-Britannia, ahova a kivitelnek mintegy 60%-a irányul. Németország részesedése a kivitelben 20%.

A pénzügyek a háború utáni kilengések után újabban stabilizációt mutatnak. A jegybank most az 1913. évi aranytartalék háromszorosával rendelkezik. A takarékbetétállomány lassú szaporodást mutat.

Mellékországok: a Farøer-szigetvidék, melynek juhtenyésztése említésreméltó, míg Grönland és Izland gazdasági életében a halászat a legnagyobb jelentőségű.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

Népmozgalom. — Munkanélküliség. — Gépjárműállomány. — Áralakulás. — Pénzügyi betétek. — A részvények értéke. — Fizetési képtelenségek. — Váltóóvások.
Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.
Mouvement de la population. — Chômage. — Effectif des véhicules à moteur. — Formation des prix. — Dépôts en banque. — Indice des actions. — Insolvabilités. — Lettres de change protestées.
Tableau économique.

Mouvement de la population. En mai 1929, il a été contracté 8.387 mariages en Hongrie, soit 326 de plus qu'en mai 1928. Les naissances vivantes ont continué à diminuer, on en a enregistré 17.843 (— 837 par rapport au mois correspondant de 1928) Le nombre des décès (13.185) a dépassé de 738 le chiffre correspondant de mai 1928; celui des décès au-dessous de 1 an (3.256), de 248; celui des décès par tuberculose (2.140), de 127. L'accroissement naturel (4.658) a été de 6,4 pour 1.000 habitants; c'est une diminution de 2,2‰ sur le mois correspondant de l'année précédente.

Chômage. Le nombre des chômeurs inscrits en mai 1929 (14.053) par les syndicats socialiste-chrétiens et social-démocrates a été inférieur de 1,2% à celui de mai 1928 et de 8,3% à avril dernier. Sur le nombre total, il y a eu 12.198 hommes (86,8%, 9,0% de moins qu'au mois précédent) et 1.855 femmes (13,2%, 4,1% de moins qu'en avril). A Budapest, on comptait 8.042 chô-

meurs (57,2%: diminution de 5,8% sur le mois précédent), en province 6.011 (11,5% de moins qu'en avril). Au point de vue des professions, comparativement au mois précédent, le chômage a augmenté dans l'alimentation (+ 3,8%); il a diminué chez les employés d'hôtel et de restaurant (— 42,6%), dans l'industrie du bâtiment (— 17,8%), dans les industries du cuir (— 11,8%) et du fer (— 8,2%) et chez les travailleurs de l'esprit (— 6,1%).

Selon les chiffres fournis par les Offices de placement, il a été placé en mai 33,9% des personnes ayant demandé du travail (à Budapest 29,6%, en province 42,5%). Sur 100 offres d'emploi, il y a eu 212 demandes à Budapest et 161 en province.

Effectif des véhicules à moteur. L'effectif des véhicules à moteur s'est élevé en mai 1929 à 26.532, dépassant de 3,4% le chiffre correspondant du mois précédent. C'est le nombre des motocyclettes qui s'accrut le plus (+ 5,7% par rapport à avril); aux autobus l'augmentation a été de 4,3%; aux camions

automobiles 2·8%; aux automobiles à personnes 2%; aux autos de louage 1·7%. De l'effectif des véhicules à moteur Budapest avait 14.439 (54·4%), soit 3·4% de plus qu'en avril.

Formation des prix. L'indice des prix de gros de Hongrie retomba de 134 à fin d'avril à 129 en mai. Cette régression a été due en premier lieu à la diminution du prix des céréales; il y a de longues années qu'on n'y a pas vu une pareille baisse.

L'augmentation de l'indice du coût de la vie a été amenée par la hausse des dépenses alimentaires et surtout de la viande de boeuf, de porc et de l'oeuf. Le nombre-indice des autres groupes des dépenses de première nécessité est resté stationnaire.

Somme toute, l'indice du coût de la vie, en y comprenant le loyer, passa de 120·8 à 122·4 et sans le loyer, de 131·6 à 133·7.

Dépôts en banque. Aux 13 principaux établissements de crédit budapestois et à la Caisse d'épargne postale, les dépôts d'épargne se sont élevés en mai 1929 à 546·5 millions de pengős (+ 7 millions), atteignant 54·5% de l'effectif de 1913.

Les dépôts sur comptes courants y sont passés de 904·8 millions de pengős en avril à 907·8 millions en mai (+ 3 millions) et représentaient à la fin du mois 106·0% de l'effectif de 1913.

Aux monts-de-piété (siège et intermédiaires) de la Caisse d'épargne postale, les prêts sur gage (objets en or, en argent, bijoux, autres objets) ont monté en mai 1929 à 4·6 millions de pengős et les dégagements (y compris les sommes provenant des enchères) ont représenté 3·8 millions de pengős, de sorte qu'au 31 mai l'effectif des prêts s'élevait à 21·2 millions.

L'indice des actions. qui montre la formation de la valeur des actions cotées à la Bourse de Budapest, a baissé de 17·3 à 17·1 en mai 1929. A l'exception des compagnies d'assurances, des mines, des briqueteries et des entreprises de gaz et d'électricité, la tendance à la baisse affaiblit les cours de toutes les autres catégories de valeurs. Il y a eu une baisse considérable pour les actions d'imprimeries, de forges, de fabriques de machines, de textile et d'entreprises chimiques; dans les autres catégories les cours se sont effrités légèrement.

Insolvabilités. En mai 1929, il y a eu 191 nouvelles insolvabilités, soit 16 de plus qu'au mois précédent. Le total des actifs a été de 7.465 mille pengős (en avril 6.760 mille); celui des passifs, 11.153 mille pengős (en avril 10.453 mille). Le nombre des insolvabilités terminées s'est élevé de 122 en avril à 134 en mai; les actifs en montaient à 3.488 mille pengős (contre 4.593 mille en avril) et les passifs à 5.907 mille (en avril à 6.969 mille).

Des insolvabilités, 55 ont eu lieu à Budapest (29% de celles du pays entier), avec 3.924 mille

pengős d'actif et 5.367 mille pengős de passif. A Budapest on a clos 40 insolvabilités (30% de celles terminées en Hongrie), avec 1.843 mille pengős d'actif et 3.265 mille pengős de passif.

Les lettres de change protestées en mai dépassèrent tant en nombre (12.909, + 1.121) qu'en valeur (8.543 mille pengős) le chiffre correspondant du mois précédent (en valeur 7.858 mille p.).

A Budapest on a protesté 4.339 lettres de change (33·6%), d'une valeur de 3.523 mille pengős.

*

Népmozgalom. Magyarországon az 1929. év május havában 8.387 házasságot kötöttek, 326-tal többet mint 1928 május havában. Az elveszületések száma 17.843, ismét esett, 837-tel kevesebb, mint az előző év május havában volt. A halálozások száma 13.185, 738-cal haladta meg az előző év májusában elhaltak számát. A csecsemőhalálozások száma 3.256, 248-cal több, mint az előző év ugyanezen hónapjában. A gümőkórban elhaltak száma ez év májusában 2.140, 127-tel haladta meg az 1928. év május havában gümőkórban elhaltak számát. A természetes szaporodás 4.658, ezer lélekre 6·4, 2·2⁰/₁₀₀-kel alacsonyabb a múlt évi májusi szaporodási arányszámmal.

Munkanélküliség. A keresztényszocialista és szociáldemokrata szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek száma 1929 május havában 14.053, 1·2%-kal kevesebb, mint az előző év május havában és 8·3%-kal kevesebb, mint ugyanezen év áprilisában. A munkanélküliek közül 12.198 (86·8%) volt férfi 9·0%-kal kevesebb, mint az előző hónapban és 1.855 nő (13·2%) 4·1%-kal kevesebb, mint április havában. Budapesti lakos volt a munkanélküliek közül 8.042 (57·2%), számuk az előző hónaphoz viszonyítva 5·8%-kal esett, a vidéki munkanélküliek száma 6.011 11·5%-kal kevesebb, mint áprilisban. Foglalkozás szerint emelkedett a munkanélküliség az előző hónappal szemben az élelmezési iparnál 3·8%-kal. Esett a munkanélküliség a szállodai és éttermi alkalmazottaknál 42·6%-kal, az építőiparnál 17·8%-kal, a bőriparnál 11·8%-kal, a vasiparnál 8·2%-kal és a szellemi munkásoknál 6·1%-kal.

A Hatósági Munkaközvetítők adatai szerint a munkakeresők közül májusban 33·9% volt elhelyezhető, Budapesten munkához jutott a munkakeresők közül 29·6% és vidéken 42·5%. Budapesten 100 munkahelyre 212, vidéken 161 munkakereső esett.

Gépjárműállomány. Magyarország gépjárműállománya 1929 május havában 26.532 volt, 3·4%-kal több, mint április havában. Legnagyobb az emelkedés a motorkerékpároknál 5·7%-kal több, mint az előző hónapban. Az autóbuszok 4·3%-kal, a teherautók 2·8%-kal, a személykocsik 2%-kal és a bérautók 1·7%-kal szaporodtak.

A gépjárműállományból 54,4%, 14.439 darab Budapesthez tartozott. A fővárosi gépjárművek száma az előző hónaphoz viszonyítva 3,4%-kal szaporodott.

Gépjárműállomány a hónap végén.

Effectif des véhicules à moteur en Hongrie, à la fin du mois.

Megnevezés Désignation	1929		Ebből Dont à Buda- pest
	IV.	V.	
Személykocsik — <i>Aut. à personnes</i>	10.619	10.836	5.695
Bérajutók — <i>Aut. de louage</i>	1.377	1.400	979
Autóbuszok — <i>Autobus</i> ..	553	577	221
Teherkocsik — <i>Autocamions</i>	3.802	3.908	2.094
Egyéb gépkocsik — <i>Autres automob.</i>	625	633	444
Gépkocsik összesen — <i>Automobiles au total</i>	16.976	17.354	9.433
Motorkerékpárok — <i>Motocyclottes</i>	8.682	9.178	5.006
Géperejű járművek össz. <i>Automob. et motocycl. au total</i>	25.658	26.532	14.439

Áralakulás. A nagykereskedelmi áruk indexszáma az előző hó végi 134-ről 129-re esett vissza. A hanyatlás elsősorban a gabonaneműek, évek hosszú sora óta nem tapasztalt hatalmas áresésének a folyománya.

A nagykereskedelmi áruk indexszámai.

Indices des prix de gros en Hongrie.

(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1924	1925	1926	1927	1928	1929		
	XII.					III.	IV.	V.
hó végén — fin du mois								
Nyersanyagok — <i>Matières premières</i>	166	128	125	141	144	149	145	139
Gyártmányok — <i>Objets fabriqués</i>	154	132	128	130	126	126	123	120
Belföldi áruk — <i>Marchandises de Hongrie</i>	157	120	120	134	133	137	133	128
Külföldi áruk — <i>Marchandises étrangères</i>	166	150	139	138	138	140	136	133
Összes áruk — <i>Ensemble des marchandises</i>	160	130	126	135	135	138	134	129

A létfenntartási költségeknél az indexszám növekedését az élelmezési kiadásoknak — ezek közül is elsősorban a marha- és sertéshús, továbbá a tojás árnak — emelkedése idézte elő. A létfenntartási költségek egyéb csoportjainak indexe változatlan maradt. A lakbérrel együtt számított index 120,8-ról 122,4-re, a lakbér figyelmen kívül hagyásával számított jelzőszám pedig 131,6-ról 133,7-re emelkedett.

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.

Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.

(1913 = 100).

Megnevezés Désignation	1924	1925	1926	1927	1928	1929		
	XII.					III.	IV.	V.
hó végén — fin du mois								
Élelmezés — <i>Alimentation</i>	145	115	115	123,2	125,5	131,8	130,5	133,5
Ruházat — <i>Habillement</i>	166	131	124	129,2	134,3	133,9	133,3	133,3
Fűtés és világítás <i>Chauffage, éclair.</i>	123	125	134	128,0	129,4	133,7	135,2	135,2
Lakás — <i>Logement</i>	25	46	60	75,0	86,3	86,3	86,3	86,3
Összes hetiköltség <i>Frais hebdomadaires totaux</i>	116	102	105	113,0	117,6	121,4	120,8	122,4
Összes hetiköltség a lakásbér nélkül <i>Frais hebdomadaires totaux, sans le loyer</i>	149	119	119	124,9	127,5	132,4	131,6	133,7

Pénzügyi betétek. A budapesti legnagyobb 13 pénzügyintézetnél és a postatakarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek álladéka május hó folyamán 7 millió pengős növekedéssel 546,5 millió pengőre emelkedett s ezzel az 1913. évi álladéknak 54,5%-át érte el.

A folyószámlabetétek álladéka ugyanezeknél az intézeteknél az előző hó végi 904,8 millió pengőről 907,8 millió pengőre, vagyis 3 millió pengővel emelkedett s ezzel elérte az 1913. évi álladék 106,0 százalékát.

A postatakarékpénztár központja és zálogkölcsonközvetítői május hó folyamán arany-, ezüst- és ékszármazékokra és egyéb ingóságokra 4,6 millió P zálogkölcsonnt folyósítottak, mellyel szemben a kiváltások összege (az elárverezéssel együtt) 3,8 millió pengőt tett s így a zálogkölcsonösszeg álladéka május 31-én 21,2 millió pengőre emelkedett.

A betétek alakulása.¹⁾

Formation des dépôts.¹⁾

Betétek Dépôts	1924	1925	1926	1927	1928	1929			
	XII.	XII.				XI.	XII.	III.	IV.
1,000.000 P — pengős									
Takarékbetétek — <i>Dépôts d'épargne</i>	30,6	143,0	231,9	364,8	484,9	495,9	539,3	539,5	546,5
Folyószámlabetétek — <i>Dépôts sur comptes courants</i>	237,5	378,2	502,3	682,2	877,0	892,4	901,5	904,8	907,8

¹⁾ A budapesti 13 legnagyobb pénzügyintézetnél és a postatakarékpénztárnál. — *Aux 13 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale.*

A részvények értéke. A budapesti tőzsdén jegyzett részvények értékalakulását jelző tőzsdeindex az

elmúlt hó folyamán 17·3-ról 17·1-re csökkent. A lanya irányzat a biztosítóvállalatok, bányák és téglagyárak, valamint a gáz- és villamossági vállalatok részvényeitől eltekintve az összes többi értékek csoportjánál árfolyamgyengülést idézett elő. Jelentékenyebb árfolyamvesztést szenvedtek a könyvnyomdák, vasművek és gépgyárak, továbbá a textilipari és vegyészeti vállalatok részvényei, míg a többi kategóriánál kisebb mértékű lemorzsolódás volt.

Részvényindex.

Indice d'actions.

(1913 = 100)

Megnevezés <i>Désignation</i>	1924	1925	1926	1927	1928		1929			
	XII.	XII.			XI.	XII.	II.	III.	IV.	V.
Részvényes-index — <i>Indice d'actionnaires</i>	13·3	10·2	15·6	20·8	19·1	19·3	19·1	18·6	17·3	17·1
Vállalat-index <i>Indice d'entreprises</i>	18·0	14·0	22·4	30·5	29·5	29·8	29·6	28·9	27·0	26·9

Fizetésektelenségek. Magyarországon az új fizetésektelenségek száma május havában 191, 16-tal több, mint az előző hónapban. Az aktívák összege 7.465 ezer pengő, (áprilisban 6.760 ezer), a passzívák összege 11.153 ezer pengő (áprilisban 10.453 ezer). A befejezett fizetésektelenségek száma 122-ről májusban 134-re emelkedett, 3.488 ezer pengő aktívával (áprilisban 4.593 ezer) és 5.907 ezer pengő passzívával (áprilisban 6.969 ezer).

A magyarországi fizetésektelenségeknél 55 (29%) Budapestre esett 3.924 ezer pengő aktívával és 5.367 ezer pengő passzívával. A befejezett fizetésektelenségek számából 40, az összes befejezett fizetésektelenségeknek 30%-a esett Budapestre, 1.843 ezer pengő aktívával és 3.265 ezer pengő passzívával.

Óvatolt váltók. Magyarországon 1929 május havában a bemutatott váltók darabszáma 12.909 volt, 1.121-el több, mint április havában. A bemutatott váltók értéke 8.543 ezer pengő a múlt havi 7.858 ezer pengővel szemben.

Fizetésektelenségek.

Insolvabilité.

Év, hó <i>Année, mois</i>	Az új fizetésektelenségek <i>Nouv. insolvab.</i>			A bef. fizetésektelenségek — <i>Insolv. termin.</i>		
	száma <i>nombre</i>	aktívák <i>actifs</i>	passzívák <i>passifs</i>	száma <i>nombre</i>	aktívák <i>actifs</i>	passzívák <i>passifs</i>
		összege P-ben <i>en pengős</i>			összege P-ben <i>en pengős</i>	
1928. IV.	153	2,913.928	5 046.152	110	2,589.839	4,786.848
V.	176	5,295.772	9,263.534	108	3,651.270	6,294.076
VI.	164	6,250.859	11,248.040	83	2,192.097	4,136.208
VII.	115	3,376.188	5,419.582	85	2 777.133	4,917.539
VIII.	67	2,360.503	3,741.368	139	5,691.183	10,227.488
IX.	59	1,484.643	2,360.621	79	3,316.721	4,871.786
X.	105	4,253.029	6 909.390	62	1,148.717	3,044.701
XI.	114	5 657.069	8,897.314	95	1,940.700	3,604.810
XII.	120	4,061.180	7,066.628	159	4,312.613	7,695.158
1929. I.	164	4,499.221	7,431.819	116	5,720.098	9,494.265
II.	160	4,922.272	7,792.880	96	3,354.937	6,560.526
III.	164	5,483.868	8,381.813	174	4,438.359	7,644.244
IV.	175	6,760.107	10,453.079	122	4,592.932	6,968.668
V.	191	7,464.991	11,153.244	134	3,488.198	5,907.034

Az összes magyarországi váltók közül 4.339 darab 33·6% Budapesten került bemutatásra 3.523 ezer pengő értékkel.

Óvatolt váltók.

Lettres de change protestées.

Év, hó — <i>Année, mois</i>	Száma <i>Nombre</i>	Értéke P <i>Valeur, pengős</i>
1928. IV.	10.549	6,756.663
V.	10.863	7,021.418
VI.	9.335	5,837.878
VII.	9.789	6,354.609
VIII.	10.286	6,732.836
IX.	9.883	6,815.101
X.	10.714	8,454.783
XI.	9.870	6,827.261
XII.	10.283	6,657.317
1929. I.	10.312	7,863.123
II.	9.911	7,556.525
III.	10.990	7,237.645
IV.	11.788	7,857.584
V.	12.909	8,542.890

Gazdasági jelzőtábla.
Tableau économique.

Megnevezés <i>Désignation</i>	Egység <i>Unité</i>	1927. évhavi átlaga <i>Moyen mens. de 1927</i>	1 9 2 8								1929				
			V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.
1. Népmozgalom — Mouvem. de la population.															
Házasságkötés — <i>Mariages</i>	szám	6.419	8.061	4.581	3.025	3.927	5.466	7.941	13.486	15.960	7.926	7.237	3.631	6.039	8.387
1000 lélekre — <i>Pour 1000 âmes</i>	"	9.1	11.1	6.6	4.2	5.4	7.8	10.9	19.2	8.2	10.8	10.9	5.0	8.6	11.5
Élveszülött — <i>Nés-vivants</i>	"	18.212	18.680	17.714	19.303	19.873	18.745	18.067	16.640	15.985	17.857	17.384	18.890	16.702	17.843
1000 lélekre — <i>Pour 1000 âmes</i>	"	25.7	25.8	25.3	26.6	27.4	26.8	24.8	23.7	22.0	24.4	26.2	25.9	23.7	24.4
Halálozás — <i>Décès</i>	"	12.556	12.447	11.739	12.726	13.309	11.911	12.047	11.123	12.669	13.567	14.707	15.258	13.967	13.185
1000 lélekre — <i>Pour 1000 âmes</i>	"	17.8	17.2	16.8	17.6	18.4	17.0	16.6	15.8	17.4	18.6	22.2	20.9	19.8	18.0
Egy éven aluli elhalt — <i>Décès au-dessous de un an</i>	"	3.366	3.008	3.126	4.285	4.767	3.889	3.343	2.941	3.189	3.433	3.179	3.343	2.946	3.256
100 élveszülöttre — <i>Pour 100 nés-vivants</i>	"	18.5	16.1	17.7	22.2	24.0	20.7	18.5	17.7	19.9	19.2	18.3	17.7	17.6	18.3
Gümőkórban elhalt — <i>Décès par tuberculose</i>	"	1.693	2.013	1.782	1.562	1.302	1.162	1.172	1.137	1.300	1.445	1.687	1.961	2.138	2.140
1000 lélekre — <i>Pour 1000 âmes</i>	"	2.39	2.78	2.55	2.16	1.80	1.66	1.62	1.62	1.79	1.98	2.54	2.68	3.03	2.93
Természetes szaporodás — <i>Accroissement naturel</i>	"	5.656	6.233	5.975	6.577	6.564	6.834	6.020	5.517	3.316	4.290	2.677	3.632	2.735	4.658
1000 lélekre — <i>Pour 1000 âmes</i>	"	7.9	8.6	8.5	9.0	9.0	9.8	8.2	7.9	4.6	5.8	4.0	5.0	3.9	6.4
Kivándorolt — <i>Émigrés</i>	"	293	784	500	718	395	210	171	254	191	159	267	1.187	1.015	985
Visszavándorolt — <i>Émigrés revenus dans le pays</i>	"	78	83	54	57	76	30	50	81	102	29	28	36	26	28
2. Munkapiac. — Marché du travail.															
<i>Hatósági munkaközvetítők. — Offices publics de placement</i>															
Munkahelyek — <i>Offres d'emploi</i>	"	7.266	7.231	7.180	9.561	9.488	9.483	9.201	6.182	4.627	5.285	5.923	6.857	7.011	8.163
Munkakeresők — <i>Demandes d'emploi</i>	"	13.881	14.979	13.469	15.177	14.837	14.997	15.857	14.927	13.074	13.819	13.100	13.897	15.201	15.701
100 munkahelyre esett munkakereső — <i>Proportion des demandes d'emploi pour 100 offres d'emploi</i>	"	191	207	187	158	156	158	172	241	282	261	221	202	217	192
Munkaközvetítés — <i>Placements</i>	"	4.200	4.806	4.618	6.122	6.086	6.040	6.158	4.343	3.237	3.744	3.886	4.735	4.570	53.24
100 munkahelyre esett közvetítés — <i>Proportion des placements pour 100 offres d'emploi</i>	"	57.8	66.5	64.3	64.0	64.1	63.6	66.9	70.2	69.9	70.8	65.6	69.0	65.2	65.2
<i>Munkanélküliek — Chômeurs¹⁾</i>															
Keresztényszocialista szakszervezetek — <i>Syndicats socialiste chrétiens</i>	"	1.326	955	1.001	875	832	818	1.003	841	825	691	825	838	768	787
Szociáldemokrata szakszervezetek — <i>Syndicats social-démocrates</i>	"	13.983	13.275	12.860	12.242	12.523	12.134	12.112	12.313	14.362	16.421	18.165	16.330	14.565	13.266
<i>Munkabérek — Salaires²⁾</i>															
Bádogos — <i>Ferblantiers</i>	órabér P	0.76	0.70	0.78	0.73	0.76	0.73	0.84	0.82	0.83	0.78	0.89	0.75	0.86	0.83
Asztalos — <i>Menuisiers</i>	salare à l'heure, p.	0.67	0.63	0.70	0.70	0.67	0.72	0.73	0.67	0.69	0.76	0.79	0.61	0.73	0.66
Szabó — <i>Tailleurs</i>	"	0.65	0.61	0.55	0.55	0.60	0.65	0.70	0.67	0.51	0.48	0.51	0.55	0.55	0.61
Kőműves — <i>Maçons</i>	"	0.81	0.87	0.83	0.83	0.95	0.96	0.91	0.89	0.77	1.03	—	0.92	0.91	0.90
Napszámos — <i>Journaliers</i>	"	0.47	0.47	0.47	0.45	0.42	0.47	0.48	0.49	0.48	0.54	0.51	0.47	0.48	0.55
Gyári munkásnő — <i>Ouvrières de fabr.</i>	"	0.30	0.34	0.23	0.28	0.39	0.26	0.29	0.30	0.32	0.54	0.33	0.29	0.28	0.28
Napszámosnő — <i>Journalières</i>	"	0.43	0.49	0.40	0.30	0.46	0.47	0.47	0.50	0.43	0.38	0.45	0.40	0.43	0.50
<i>Társadalmi biztosítás — Assurance sociale</i>															
Kötelezőleg biztosított tagok száma — <i>Nombre des membres assurés obligatoirement</i>	havi átl. moy. mens. 1000		1.078.0	1.072.8	1.058.7	1.066.2	1.076.0	1.083.3	1.091.5	1.056.7					

¹⁾ A hó végén. — *A la fin du mois.* — ²⁾ A munkaközvetítés alkalmával felajánlott munkabérek mérlegelt átlaga. Csak budapesti adatok. — *Moyenne pondérée des salaires offerts aux Offices de placement. Données pour Budapest.*

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1927. év havi átlaga Moyen. mens. de 1927	1 9 2 8									1929				
			V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	
3. Termelés — Production																
Kőszén — Houille ¹⁾	1000 q	654	610	626	715	645	607	733	647	672	773	687	717	710	705	
Barnaszén — Lignite ¹⁾	"	5.203	4.522	4.781	4.727	5.155	5.570	6.626	6.327	6.342	6.714	6.071	6.240	5.275	4.768	
Szész — Alcool	1000 hl	34·0	16·9	5·2	3·1	7·1	28·5	49·3	66·7	60·3	46·6	31·5	19·2	21·2	0·0	
Cukor — Sucre	1000 q	152·7	0·0	0·0	0·0	4·4	68·1	671·9	822·3	535·6	87·8	1·0	0·0	5·5	0·0	
4. Kereskedelem és közlekedés — Commerce et communic.																
Béhozatal — Importations	1,000,000 P	95·6	92·5	91·6	86·2	97·0	104·5	116·5	112·0	104·0	83·2	70·4	93·7	106·8	99·2	
Kivitel — Exportations	"	66·7	61·9	59·1	57·5	75·1	71·9	80·4	82·5	83·4	53·4	52·7	77·3	74·7	69·6	
Gépjárműállomány — Véhicules à moteur	szám	.	19.985	20.640	21.487	22.290	23.163	23.776	24.088	24.250	24.457	24.643	25.055	25.658	26.532	
Rádióengedélyesek — Abonnés au Radio	1000	.	102·7	108·2	113·4	117·9	124·5	134·5	148·8	168·6	190·5	205·7	219·7	229·2	234·7	
5. Pénz és hitel — Monnaie et crédit²⁾																
A pengő zürichi árfolyama — Cours du pengő à Zurich	100 P = s.fr.-fr.s. 100 s.fr. fr.s. = P	90·57	90·63	90·49	90·54	90·57	90·58	90·62	90·53	90·45	90·65	90·66	90·60	90·52	90·57	
Részvényindex — Indice d'actions	1913 = 100	20·4	20·4	19·9	19·8	19·9	19·5	18·8	19·1	19·3	19·4	19·1	18·6	17·3	17·1	
Nagyker. index — Indice de prix de gros	"	132	135	135	133	134	137	138	137	135	134	137	138	134	129	
Megélhetési index — Indice du coût de la vie	"	110·9	117·1	118·2	117·8	120·1	121·1	119·3	118·3	117·6	117·6	120·6	121·4	120·8	122·4	
Postatakarékpénztári betétek — Dépôts à la Caisse d'épargne post.	1,000,000 P	129·4	142·7	146·1	159·1	162·6	158·9	181·2	177·2	161·8	170·6	161·6	161·4	141·4	160·4	
13 legnagyobb pénzügyi intézeti betétáll. — Dépôts des 13 établis. de crédit les plus importants	"	779·6	996·7	1.032·8	1.045·8	1.094·7	1.095·7	1.153·6	1.184·7	1.226·5	1276·7	1.281·3	1.279·4	1.302·9	1.293·9	
Az új fizetésektelenségek — Nouvelles insolvabilités	szám	91	176	164	115	67	59	105	114	120	164	160	164	175	191	
Óvatolt váltók értéke — Valeur des lettres de change protestées	1000 P	.	7.021	5.838	6.355	6.733	6.815	8.455	6.827	6.657	7.863	7.557	7.238	7.858	8.543	
Állami bevételek bruttó eredménye — Recettes de l'Etat, résultat brut ³⁾	1,000,000 P	74·6	83·5	80·4	59·4	90·1	82·2	83·5	103·7	91·9	75·3	82·6	64·1	62·4	89·0	
Állami kiadások bruttó előirányzata — Dépenses brutes prévues par l'Etat	"	.	83·1	67·5	70·0	87·3	78·7	73·2	91·8	83·2	74·6	85·9	73·6	69·0	93·1	
Magyar Nemzeti Bank Banque Nationale de Hongrie																
Érckészlet — Encaisse métall. (devizák és valuták — devises et monnaies)	"	284·4	301·4	289·6	264·9	272·6	252·1	260·7	266·7	263·6	260·3	257·7	236·2	219·8	205·1	
Leszámitolt váltók és előlegek — Traités escomptés et avances	"	270·0	306·8	314·0	335·6	368·9	398·4	411·4	383·9	417·4	357·8	313·8	345·4	370·3	330·8	
Jegyforgalom — Billets de banque en circ.	"	452·9	450·9	478·5	496·0	497·0	499·6	541·7	475·6	513·5	484·6	450·6	458·3	485·5	446·4	
Kamatláb — Taux en banque	%	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	8	8	

¹⁾ Bruttó termelés. — *Production brute.* ²⁾ Az állami bevételekre és kiadásokra vonatkozó adatok kivételével hó-, illetve évvégi adatok. — *Ces chiffres se rapportent à la fin du mois, respectivement de l'année, à l'exception de ceux relatifs aux recettes et aux dépenses de l'Etat.* ³⁾ A sójővedéknek és a külügyi tárcának közvetlenül kiadásokra felhasznált bevételei nélkül. — *A l'exception des recettes du monopole du sel et du ministère des Affaires étrang., employées directement par eux.*